T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ODRYS KRALLIĞI
(MÖ 480-MS 46)

Nevrah KUNT

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi AYŞE NUR MORKOÇ

EDİRNE 2022

Tezin Adı: Odrys Krallığı (MÖ 480-MS 46)

Hazırlayan: Nevrah Kunt

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Trakya Bölgesi'nde MÖ 480 yılında kurulmuş olan Odrys Krallığı'nı incelemektir. Odrysler; Perslerin Helenler ile giriştikleri mücadeleden sonuç alamayıp Trakya'dan çekilmek zorunda kalmalarından sonra, MÖ 480 yılında bir krallık kurmayı başarmışlardır. Gittikçe güçlenen Odrys Krallığı çevre bölgelerdeki politik gelişmeleri etkileyebilecek güce ulaşmıştır. Trakya üzerinde önemli çıkarları bulunan Atina, bu durumu tehlikeli bulmuş ve en güçlü dönemlerini yaşadıkları sırada, MÖ 358 yılında Odrys Kralı I. Kothys'e suikast düzenleyerek Odrys Krallığı'nda kargaşaya neden olmuştur. Bu durumu tek bir lider ile aşmayı başaramayan Odrysler, bölgesel bir güçten yerel bir güce dönüşmüştür. Odrysler, ilk önce Makedonların, daha sonra ki dönemlerde de Romalıların Trakya Bölgesi üzerindeki politikalarına karşı koyamamış ve giderek onların politikalarının bir parçası olmuştur. Roma, MS 46 yılında Odryslerin egemenliklerine son vermiştir.

Odrys Kültürü, Pers ve Helen kültürlerinden izler gösterse de başlangıçta özgün bir karakter sergiler. Bu özgün yapının yansımalarını Helen kültüründe görebilmek mümkündür. Fakat zamanla çevre bölgelerde meydana gelen politik gelişmeler, Odrys Kültürü üzerinde önemli değişimlere neden olmuştur. Odrys Kültürü genellikle Helen kültür unsurları veya Doğu Avrupa'nın iç kısımlarını da kapsayan kültür unsurları ile anlamlandırılmaya çalışılır. Bu çalışmada Odryslerin sadece belirtilen ilişkilere sahip olmadığı, politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olarak Asya ve Bozkır Bölgeleri ile ilgili de oldukça güçlü bağlantılara sahip olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Trakya, Odrys Krallığı, Odrys Tarihi, Odrys Kültürü.

Name of the Thesis: Odrysian Kingdom (480 BC-46 AD)

Prepared by: Nevrah Kunt

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the Odrysian Kingdom, which was founded in 480 BC in the Thrace Region. Odrysians; succeeded in establishing a kingdom in 480 BC, after the Persians had to withdraw from Thrace after their struggle with the Hellenes failed. The increasingly powerful Odrysian Kingdom has reached the power to influence the political developments in the surrounding regions. Athens, which had important interests in Thrace, found this situation dangerous and caused the Odrysian Kingdom to go into turmoil by assassinating the Odrysian King Kothys I in 358 BC during their strongest period. Unable to overcome this turbulent situation with a single leader, the Odrsyians turned from a regional power to a local power. The Odrysians could not resist the policies of the Macedonians and later the Romans on the Thrace region, and they gradually became a part of their policies. Roma ended the rule of the Odrysians in 46 AD.

Although the Odrysian Culture shows traces of Persian and Hellenic cultures, it exhibits a unique character at the beginning. It is possible to see the reflections of this unique structure in the Hellenic culture. However, the political developments that took place in the surrounding regions over time caused significant changes on the Odrysian Culture. Odrysian Culture is generally tried to be interpreted with Hellenic cultural elements or cultural elements including the interior parts of Eastern Europe. In this study, it was seen that the Odrysians did not only have the stated relations, but also had very strong connections with Asia and Steppe Regions politically, socio-economically and socio-culturally.

Keywords: Thrakia, Odrysian Kingdom, Odrys History, Odrys Culture

ÖN SÖZ

Odrys Krallığı, Trakya'da MÖ 480 yılında I. Teres tarafından kurulmuş ve MS 46 yılında Roma İmparatorluğu'nun bir eyaleti olana kadar varlığını sürdürmüştür. Trakya Bölgesi'nde kurulan yerel bir krallık olması nedeni ile özellikli bir konuma sahiptir. Fakat Odrys Krallığı'nın Trakya Bölgesi ile yapılan araştırmalarda genellikle arka planda kaldığı ve yeterince önem verilmediği görülür. Bu çalışmanın amacı Odrys Krallığı tarihi ve kültürünün Genel Trakya tarihi ve kültürü içindeki konumunu belirlemek ve çevre bölgelerdeki politik ve kültürel etkileşimlerini değerlendirmektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, bu çalışma Trakya Bölgesi ile olan diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır.

Bu çalışmada, Odrys Krallığı'nın kurulmasından, bir Roma eyaletine dönüşünceye kadar geçen yaklaşık 5 yüzyıllık bir zaman dilimi değerlendirilmiştir. Bu süre içerisinde meydana gelen politik ve kültürel olgular ele alınmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, değerlendirme, yönlendirme ve bilgi paylaşımlarıyla destek olan başta tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Nur Morkoç ve bölge hakkında sahip olduğu bilgi birikimini benimle paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Ergün Karaca olmak üzere, tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmaya değerlendirme ve yorumlarıyla katkıda bulunan değerli meslektaşlarım Dt. Ahmet Alpman, Dt. Özgür Selekoğlu ve Dt. Doğa Demiray'a teşekkürlerimi sunarım.

Bir diğer teşekkürü, Trakya bölgesi ile bilgilerini ve deneyimlerini bana aktaran ve bu çalışmanın gerçekleşmesi için desteklerini esirgemeyen emekli öğretmen annem Hafize Kunt, emekli öğretmen babam Muzaffer Kunt ve kardeşim Esra Kunt Derikesen, eşi Serdar Derikesen ve yeğenlerim Nehir, İdil ve Bensu Derikesen'e borçluyum.

Bu çalışma esas olarak sevgili eşim Dt. Melike Bozkaya Kunt ve sevgili çocuklarım Aybike Kunt ve Mete Kağan Kunt'un bana olan sonsuz desteklerinin ve özverilerinin bir sonucudur. Bu açıdan sevgili aileme teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ÖN SÖZ iii

İÇİNDEKİLER v

EKLER LİSTESİ viii

Haritalar viii

Fotoğraflar ix

Listeler x

KISALTMALAR LİSTESİ xi

GİRİŞ 1

Amaç 4

Kapsam 4

Yöntem 5

1. BÖLÜM 6

TRAKYA BÖLGESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ 6

1.1. Trakya Bölgesi'nin Konumu ve Sınırları 6

1.2. Trakya Bölgesi Fiziki Coğrafya 8

1.2.1. Jeomorfoloji 11

1.2.2. Hidro Coğrafya 15

1.2.3. Yeraltı Kaynakları 16

1.2.4. İklim 18

1.2.5. Doğal Bitki Örtüsü 20

1.3. Ekonomik Coğrafya 24

1.3.1. Bitkisel Tarım 24

1.3.2. Hayvansal Tarım 27

1.3.3. Avcılık-Balıkçılık 28

1.3.4. Ormancılık 29
1.3.5. Madencilik 30
1.4. Trakya Bölgesi Tarihi (MÖ 1000000-MÖ 1200) 31
1.4.1. Paleolitik Çağ (MÖ 1000000-MÖ 11000) 31
1.4.2. Mezolitik Çağ (MÖ 11000-MÖ 6400) 37
1.4.3. Neolitik Çağ (MÖ 6400-MÖ 5000) 40
1.4.4. Kalkolitik Çağ (MÖ 5000-MÖ 3800) 45
1.4.5. Tunç Çağı (MÖ 3500-MÖ 1200) 52
2. BÖLÜM 58
ODRYS KRALLIĞI TARİHİ (MÖ 480-MS 46) 58
2.1. Odrys Krallığı Öncesi Traklar ve Trakya (MÖ 1200-MÖ 480) 58
2.2. Odrys Krallığı; Kuruluş ve Yükseliş (MÖ 480-MÖ 358) 66
2.3. Odrys Krallığı; Duraklama ve Çöküş (MÖ 359-MÖ 341) 85
2.4. Makedon Egemenliği (MÖ 341-MÖ 330) 91
2.5. Odrys Krallığı; Yeniden Kuruluş ve Duraklama (MÖ 330-MÖ 168) 95
2.6. Odrys Krallığı; Roma Müttefikliği ve Egemenliği (MÖ 168-MS 46) 113
3. BÖLÜM 135
ODRYS KÜLTÜRÜ 135
3.1. Sosyo-Kültürel Yapı 135
3.1.1. Yerleşimler 139
3.1.2. Yazı ve Dil 147
3.1.3. Toplum Yapısı, Gelenek ve Görenekler 150
3.1.3.1. Toplum Yapısı 150
3.1.3.2. Gelenek ve Görenekler 156

3.1.4. İnanç Yapısı 160
3.1.4.1. İnanç Unsurları 160
3.1.4.2. Ölüm Anlayışı ve Cenaze Uygulamaları 174
3.1.5. Savaş Kültürü 182
3.1.6. Sanat 188
3.1.6.1. Takılar ve Süslemeler 188
3.1.6.2. Seramik Kaplar 191
3.1.6.3. Metal Kaplar 193
3.2. Sosyo-Ekonomik Yapı 196
3.2.1. Üretim ve Tüketim 197
3.2.2. Ulaşım, Pazar ve Ticaret 203
3.2.3. Para, Mali ve Ekonomik Yapı 208
SONUÇ 221
KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA 226
Antik Kaynakça 226
Modern Kaynakça 229
Elektronik Kaynakça 247
EKLER 250
Haritalar 250
Fotoğraflar 261
Listeler 280

EKLER LİSTESİ

Haritalar

Harita 1: Günümüz Balkanlar Siyasi Haritası. 250
Harita 2: Eskiçağ Trakya Haritası. 251
Harita 3: Trakya ve Çevre Bölgeler Şematik Harita 251
Harita 4: Trakya Fiziki Harita 252
Harita 5: Trakya İklim Haritası. 252
Harita 6: Metinde Geçen Paleolitik Dönem Buluntu Yerleri 253
Harita 7: Neolitik Çağ Öncesi Kültür Bölgeleri, 253
Harita 8: Trakya Bölgesi Neolitik Yayılım Modeli. 254
Harita 9: Trakya Kalkolitik Çağ Kültür Bölgeleri. 254
Harita 10: Karadeniz'de Su Altında Kalan Yerleşimler 255
Harita 11: Tunç Çağı Sonunda Akdeniz Bölgesi. 255
Harita 12: Helen Kolonizasyonu. 256
Harita 13: Pers ve Lidya Ülkeleri'nin Sınırları, (MÖ 550). 256
Harita 14: Trakya'da Yaşayan Boylar. 257
Harita 15: Odrys Krallığı (MÖ 431-424). 257
Harita 16: III. Aleksandros ve Makedon Devleti'nin Sınırları (MÖ 330). 258
Harita 17: Trakya ve Çevre Bölgeler (MÖ 303). 258
Harita 18: Roma ve Akdeniz, (MÖ 218). 259
Harita 19: Roma Eyaleti Trakya (MS 46). 259
Harita 20: Eskiçağ Trakya ve Çevre Yollarının Şematik Haritası. 260
Harita 21: Trakya Yolları Eskiçağ Haritası. 260

Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Enez-Hocaçeşme Buluntuları, Edirne Arkeoloji Müzesi 261
Fotoğraf 2: Karonovo VI Dönemi Çömlek, (Archaologisches Institut mit Museum Sofia, Inv.-Nr. por.2011). 261
Fotoğraf 3: Yazılı Metal Kap, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 68), ... 262
Fotoğraf 4: Seuthopolis Steli, (Archaologisches Institut mit Museum, Sofia, Inv.-Nr. 8408). 262
Fotoğraf 5: Orpheus'un Ölümü, MÖ 470- 440, The J. Paul Getty Museum (80.AE.71), ... 263
Fotoğraf 6: Trakyalı Savaşçı, MÖ 450- 430, Ashmolean Museum, University of Oxford (AN1971.867), ... 263
Fotoğraf 7: Trakya Kadınında Dövme, Allard Pierson, Unıversıty of Amsterdam, (APM 2581), (..... 264
Fotoğraf 8: Firig Dönemi Kybele, MÖ 7. yy. 264
Fotoğraf 9: Kutsal Dağlık Alan, Tatul. 265
Fotoğraf 10: Kutsal Alan Kaya Nişleri, Harmankaya. 266
Fotoğraf 11: Artemis, MÖ 470, Museum of Fine Arts, Boston, ... 267
Fotoğraf 12: Bendis, MÖ 430-425, Museum der Universität, Museum Alte Kulturen (F 2 / S./10 1347), ... 267
Fotoğraf 13: Sparadokos'a Ait Sikke. 268
Fotoğraf 14: I. Kothys'e Ait Sikke. 268
Fotoğraf 15: Ragozen Buluntularından Phiale, Dionysos, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 464) 269
Fotoğraf 16: Atlı Adam Steli. (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 31297) 269
Fotoğraf 17: Sabazios Eli, (Historisches Museum Dobric, Inv.-Nr. a 140) 270
Fotoğraf 18: Dolmen, Vaysal Köyü-Lalapaşa 270
Fotoğraf 19: Tümülüs, Avarız Köyü-Edirne 271

Fotoğraf 20: Tümülüs İçi, Kazanlık. 271
Fotoğraf 21: Ok Uçları, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 39157/1). 272
Fotoğraf 22: Mızrak Ucu, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 38236). 272
Fotoğraf 23: Trakya Miğferi, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 41646). 273
Fotoğraf 24: Roma Dönemi Miğfer, (Historisches Museum Stara Zagora, Inv.-Nr. II Sz 1116). 273
Fotoğraf 25: Trakya Kale, Düzorman Köyü-Kırklareli. 274
Fotoğraf 26: Takılar, (Historisches Museum Razgrad, Inv.-Nr. 2300-2310). 274
Fotoğraf 27: Küpeler, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 60). 275
Fotoğraf 28: Diadem, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 59). 275
Fotoğraf 29: Fibula, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 44858, 44859). 276
Fotoğraf 30: Kylix, (Historisches Nationalmuseum Sofya, Inv.-Nr. 38036). 276
Fotoğraf 31: Hydra, İphigenia Tauriste., ... 277
Fotoğraf 32: Vulchutrun Buluntuları (Archaologisches Institut mit Museum Sofia, Inv.-Nr. 3192-3204). 277
Fotoğraf 33: Rhyton (Inv.-Nr. 1517). 278
Fotoğraf 34: Panagyuriste Buluntuları (Archaologisches Museum Plovdiv). 278
Fotoğraf 35: Tunç Hydra (Archaologisches Institut mit Museum Sofia, Inv.-Nr. 5039). 279

Listeler

Liste 1: Kuruluştan Makedon İşgaline Kadar Olan Kral Listesi 279
Liste 2: İşgal Sonrası Yeniden Kuruluştan İtibaren Kral Listesi 280

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Ana bilim dalı
age.	Adı geçen eser
agm.	Adı geçen makale
akt.	Aktaran
Böl.	Bölüm
bk.	Bakınız
C	Cilt
°C	Santigrad
Çev.	Çeviren
erş.	Erişim
ed.	Editör
Ens.	Enstitü, Enstitüsü
Fak.	Fakülte
Foto.	Fotoğraf
Har.	Harita
İmp.	İmparatorluk
km	Kilometre
KSB	Krivodol-S.-Buban Kültürü
KGK	Kodzhadermen-Gumelnitsa-Karanovo VI Kültürü
mm	Milimetre
m	Metre
MÖ	Milattan önce
MS	Milattan sonra

S	Sayı
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
Ü	Üniversite
vol.	Volume
vb.	Ve başkası, ve başkaları, ve benzeri, ve benzerleri ve bunun gibi
vd.	Ve devamı, ve diğerleri
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Arkeolojik araştırmalar, Trakya Bölgesi'nin bulunduğu konum ve sahip olduğu zengin coğrafi özellikler nedeniyle Paleolitik Çağ'dan itibaren insan yerleşimine uygun olduğunu göstermektedir. Fakat Trakya'nın yazılı tarihe konu olması MÖ 1200'lerde olduğu iddia edilen Troya Savaşı ile başlar. Şu ana kadar elde edilen bulgulara göre, Eskiçağ Trakya'sında yaşayanların yazılı bir kültüre sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle bölgede yerel bir Krallık kurmayı başaran Odrysler ile ilgili bilgiler çoğunlukla Eskiçağ Helen ve Roma kaynaklarının anlatımı ve arkeolojik araştırmalardan gelmektedir.

Helen ve Roma dönemine ait tarih ve coğrafya üzerine eserler veren; Aeschines, Appianus, Arrianus, Cassius Dio, Demosthenes, Diodorus, Herodotos, Heseidos, Homeros, Ksenophon, Plutarkhos, Platon, Polybios, P. Mela, Strabon, Tacitus, Thukydides, Titus Livius gibi yazarların eserlerinde bölge hakkında bilgi edinmek mümkünken ayrıca Europides, Aristophanes gibi birçok yazarın edebi eserlerinden de dolaylı olarak bilgi edinmek mümkündür.

Antik kaynaklar dışında bilgi kaynağı arkeolojik kazılardır. Bölgede gerçekleştirilen kazılar sonucunda dönemin aydınlatılmasına katkıda bulunan çok sayıda veriye ulaşılmıştır. Bu veriler üzerine yapılan çalışmalar modern kaynakları oluşturmaktadır. Araştırmaları ile bölge kültürünü aydınlatmaya çalışanlar arasında;

Yüzyılın başında B. D. Filow, B. V. Head, S. Casson, M. M. Vasic ve A. Dumont ile başlayan sürece daha sonra G. L. Kazarow ve J. Wiesner gibi araştırmacıların katkısı görülür.

1970'lerde Bulgar Trakoloji okulunun kurulması ile birlikte bölge hakkında hem çalışmalar artmış hem de farklı bakış açısı geliştirilmeye başlanmıştır. Bu döneme A. Fol damga vurmakla birlikte pek çok araştırmacı çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Bunlar arasında C. M. Danov, I. Marazov, V. Fol, R. F. Hoddinott, I. Duridanov, B. Nikolov, I. Venedikov gibi araştırmacıların ardından P. Delev, H. Todorova, D. Boteva, M. Tonkova, Z.H. Archibald, D. Dana, C. Webber, D. Graninger gibi araştırmacılar öne çıkmaktadır.

Türkiye'de ise Cumhuriyetin ilk döneminde A.M. Mansel'in yaptığı araştırmalar ve ilk Türkçe yayını yapmasıyla başlayan süreç daha sonra A. Erzen ile devam etmiştir. A.M. Mansel'in *"Trakya'nın Kültür ve Tarihi"* adlı eseri ile A. Erzen'in "*İlkçağ Tarihinde Trakya"* adlı eserleri uzun süre Trakya bölgesi hakkında ana kaynaklar olmuştur. Fakat uzun bir süre bölgeye olan ilginin az olduğunu söylemek mümkündür.

1980'lerden sonra bölgeye olan ilginin giderek arttığı görülmektedir. Başta M. Özdoğan, E. Beksaç olmak üzere aralarında M. H. Sayar, S. Başaran, F. D. Öztürk, H. Çevik, O. Yağız, N. Atik, E. Karaca gibi çok sayıda araştırmacı bölge üzerine çalışmalar yapmıştır. Bölgeye olan ilginin giderek arttığı görülmektedir.

Trakya ve Trakyalılar, Homeros'un Troya Savaşını anlattığı İliada adlı eserinde Akalara karşı Troya'lılar ile birlikte savaşmaları nedeniyle bu esere konu olmuşlardır. Homeros eserinde; savaşçılıkları, atları ve şaraplarıyla öne çıkan bu topluluk ile birlikte, Trakyalı kökeni ile bilinen savaş tanrısı Ares'e de yer vermiştir.

MÖ 5. yy.'da bir krallık kurmalarıyla birlikte Helenler ile ilişkileri yoğunlaşmaya başlayan Odrysler, onlarla gerek çatışma gerekse müttefiklik ilişkileri içerisinde bulunmuşlardır. Helenlerden farklı olan bu topluluk, eskiçağ Helen yazarlarının da dikkatini çekmiş ve onların eserlerinde yer almışlardır. Fakat bu topluluk, genellikle etnosentrik bakış açısıyla dışlanarak yansıtılmış ve savaş dışında bir şey bilmeyen bir topluluk olarak öne çıkartılmışlardır.

Roma'nın yükselen bir güç olarak bölge üzerinde ağırlığının artması ile birlikte Odrysler, Romalılar ile önce iyi ilişkiler geliştirmişler daha sonra da

müttefiklik ilişkisi kurmuşlardır. Bu durum ilerleyen dönemlerde vasal krallığa dönüşmelerine neden olmuştur. Odrysler, MS 46'da bir Roma eyaletine dönüşünce tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Eskiçağ Roma kaynaklarında da yer alan Odrysler, etnosentrik bakış açısından kurtulmayı başaramamışlardır.

Roma döneminden sonra, Homeros'tan başlayarak kullanılagelmiş olan Trakya kavramı, bölge adı olarak varlığını korumaya devam ederken, Traklar ve Odrys kavramları, geri planda kalmaya başlamıştır. Orta Çağ'da unutulmaya yüz tutmuş olan bu kavramlar 1900'lerin başında arkeolojik çalışmaların artması ve bulguların çoğalmasıyla birlikte yeniden kullanılmaya başlamıştır. Batı Avrupa'nın önde gelen arkeologlarının gerçekleştirdiği araştırmalarda Trakya-Trak kavramlarına ve kültürüne olan yaklaşım, Eskiçağ Helen ve Roma kaynaklarının sahip olduğu bakış açısının bir devamı olarak, bu kültürün yeteri kadar değer görmemesine neden olmuştur.[1] Trakya Bölgesi, Helen kültürü etkisi altında bir bölge olarak değerlendirilmiştir. Odrys kavramı ise kendine çok fazla yer bulamamış, bölgede yaşayanlar daha çok Trak kavramı ile tanımlanmıştır.

Daha sonra Trakya ile ilgili olan araştırmalar ve Trak kavramı, II. Dünya Savaşı dönemi boyunca Nazi Almanyası'nın bayraktarlığını yaptığı Hint-Avrupa Teorisi içinde ele alınmaya başlanmıştır. Buna göre Hint Avrupa Teorisi'nin ana unsurlarından olan göç ile ilişkilendirilmiş ve 'Traklar Hint Avrupalıdır' görüşü yerleşmiştir.[2]

Trakya ve Traklar üzerine araştırmalar, 1972 yılında Bulgar Trakoloji Okulu'nun kurulmasıyla birlikte daha farklı konumlanmaya ve değer görmeye başlamıştır.[3] Dönemin Slav bakış açısı ve Sovyet ekolü çerçevesinde gelişimini sağlayan bu yaklaşım Trakya konusunda düzenli kongreler ve arkeolojik araştırmalara öncülük etmiştir. Bu okulun görüşlerinin Ege Denizi'nden Baltık Denizi'ne kadar olan

[1] Alexander Fol, Ivan Marazov (1977). *Thrace & The Thracians.* New York: St. Martins Press, s. 7
[2] Fol vd. 1977: 7.
[3] Fol vd. 1977: 7.

bölgede yerleşmiş Hint Avrupalı ve Trak dili konuşan Trak adlı bir topluluğun bölgede yerleşmiş olmasından dolayı bölgeye Trakya dendiği yönünde olduğu söylenebilir.

Türkiye'de ise Trakya ile ilgili araştırmaların oldukça kısıtlı olduğu ve uzun süre bölgenin geri planda kaldığı görülmektedir. Fakat son 20 yılda başta M. Özdoğan olmak üzere birçok araştırmacının bölgeye odaklanması ve kısıtlı araştırmaya rağmen önemli bulgular elde edilmesi, bölge araştırmalarına ve konuya olan ilgiyi arttırmıştır.

Amaç

Tüm çalışmalara genel olarak bakıldığında, Odrys kavramının oldukça geri planda kaldığı veya çoğu zaman değerlendirilmediği görülmektedir. Trakya bölgesinde yaklaşık 5 yüzyıl varlıklarını sürdüren ve bölgede kurulmuş en önemli yerel krallığı kuran Odrysler, Trakya tarihinde özel bir konuma sahiptir. Bu nedenle bu çalışmada Odrys Tarihi ve Kültürü'nün Genel Trakya Tarihi ve Kültürü içinde ki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Kapsam

Çalışmanın zaman aralığı; Odrys Krallığı'nın kuruluşu olan MÖ 480'den, Odryslerin bir Roma eyaleti oldukları MS 46'ya kadar olan dönem olarak belirlenmiş ve çalışma esas olarak üç aşamaya ayrılmıştır.

Birinci bölümde, Odryslerin yaşadığı yer olan Trakya Bölgesi'nin genel özellikleri ele alınmış, bu doğrultuda konumu, coğrafi özellikleri ve bölgenin tarihi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, Eskiçağ kaynakları ve arkeolojik değerlendirmelerin ışığı altında Odryslerin tarihi ve çevre bölgeler ile olan politik ilişkileri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, Odrys tarihinde anlatılan politik gelişmeler, Eskiçağ kaynakları ve arkeolojik değerlendirmelerin ışığı altında, Odryslerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise Odyrs Krallığı'nın siyasi, sosyo kültürel ve sosyo ekonomik yapısı hakkında elde edilen bulgular değerlendirmeye tabi tutulmuş elde edilen sonuçlar bu bölümde yer almıştır.

Yöntem

Bu çalışmada esas olarak karşılaştırma yöntemi benimsenmiştir. Buna göre Odrysler hem çalışılan zaman aralığında çevre bölgeler ile karşılaştırılmış hem Trakya'da farklı zaman dilimlerinde kendinden öncesi ve sonrası ile karşılaştırmaya çalışılmıştır. Bulunan benzerlik ve farklılıkların, Odrysleri daha iyi anlamaya yardımcı olacağı düşünülmüştür.

1. BÖLÜM

TRAKYA BÖLGESİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. Trakya Bölgesi'nin Konumu ve Sınırları

Trakya Bölgesi,[4] Avrupa Kıtası'nın güneydoğusunda bulunan Balkan[5] Yarımadası'nda yer alır. Balkan Yarımadası, Avrupa Kıtası'nın en büyük yarımadasıdır.[6] Düzensiz, ters üçgene benzer bir şekle sahip olup Orta Avrupa'dan Doğu Akdeniz'e uzanan bir yapı sergiler.[7] Yarımadanın doğu, güney ve batı kesimleri sırasıyla; Karadeniz, Marmara Denizi, Ege Denizi, Akdeniz, İon Denizi ve Adriyatik Denizi ile çevrilidir. Bölge, doğusunda yer alan İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Asya Kıtası'ndan ayrılır.[8] Balkan Yarımadası'nın kuzey ve kuzeybatı sınırları ile ilgili farklı değerlendirmeler bulunsa da genel olarak kuzey yönünde Tuna Irmağı, kuzeybatı yönünde ise Sava veya Drava Irmakları sınır olarak kabul edilir.[9]

Günümüzde Balkan Yarımadası'nda birçok devlet bulunmaktadır. Bu devletler; Arnavutluk, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Karadağ, Kosova, Makedonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Türkiye ve Yunanistan'dır (Har. 1).[10]

---

[4] Trakya bölgesinin sınırları ve coğrafyasının anlatımında, günümüzde oluşmuş siyasi sınırlar ve değerlendirmeler arka planda tutularak, eskiçağ kaynaklarında belirtilen sınır ve bölgeler, günümüz teknikleri ile elde edilmiş verilerle oluşturulmaya çalışılmıştır.

[5] Ramazan Özey, (2018). *Balkanlar ve Balkan Ülkeleri Coğrafyası*. Pegem Akademi, Ankara, 3. Baskı: s. 3. Balkan kelimesi Türkçe bir kelime olup "*sarp ve ormanlık sıradağların olduğu yer*" anlamındadır. Bölge, genel olarak tüm dillerde bu kelimeyle tanımlanır.

[6] Özey, 2018: 6.

[7] J. M. Reed, B. Krystufek, W. J. Eastwood, (2004). The Physical Geography of the Balkans and Nomanclature of Place Names. J. M. Ed: Reed, B. Krystufek, & H. I. Griffiths içinde, *Balkan Biodiversity-Pattern and Process in the European Hotspot* (s. 9-22). Dordrecht: Springer Science+Business Media, s. 9.

[8] Özey, 2018: 6.

[9] Reed vd. 2004: 9, 10.

[10] Özey, 2018: 9.

Trakya Bölgesi, Balkan Yarımadası'nın orta ve doğu bölümünü oluşturur. Trakya Bölgesi'nin sınırları konusunda tarih boyunca farklı tanımlamalar yapılmıştır (Har. 2). Bu farklılık daha çok bölgenin batı, kuzey ve kuzeybatı yönlerindeki sınırları ile ilgilidir. Bunun nedeni; doğu ve güney yönünde sınırların doğal coğrafi oluşumlar nedeni ile belirgin iken, kuzey, kuzeybatı ve batı yönlerindeki sınırların, zamanla meydana gelen siyasi gelişmelere bağlı olarak değişmesidir.

Eskiçağ kaynaklarında genel olarak Trakya'nın batı sınırı olarak Karasu Irmağı veya Vardar Irmağı gösterilir. Bu çalışmada Herodotos'un eserlerinde belirttiği üzere, batı sınırı olarak Vardar Irmağı, kuzey sınırı olarak Tuna Irmağı kabul edilmiştir.[11]

Trakya Bölgesi'nin kuzey sınırını, batı-doğu doğrultusunda uzanan Tuna Irmağı oluşturur. Doğu sınırında ise Karadeniz yer alır. Karadeniz, Trakya'nın içlerine doğru ilerleyen yay formundadır. Trakya'nın güneyinde Marmara ve Ege Denizleri yer alır. Karadeniz, İstanbul Boğazı ile Marmara Denizi'ne, Marmara Denizi de Çanakkale Boğazı aracılığıyla Ege Denizi'ne bağlanır. Marmara ve Ege Denizi arasında Trakya Bölgesi'nde Gelibolu Yarımadası bulunur. Trakya'nın güneyinde yer alan Ege Denizi'nde; Limni, Gökçeada, Semadirek ve Taşoz adaları bulunmaktadır.[12] Trakya Bölgesi'nin güneybatı bölgesinde Ege Denizi'ne doğru Halkidiki Yarımadası uzanır. Bu yarımadanın hemen batısında Vardar Irmağı denize dökülür. Trakya'nın batı sınırının üç bölüm olarak oluştuğu söylenebilir. Batı sınırının güney bölümünü kuzey-güney doğrultusunda olan Vardar Irmağı, orta bölümünü, kuzey-güney doğrultusunda uzanan Pirin Dağları, kuzey bölümünü ise Tuna Irmağı'na kadar olan Balkan Dağları oluşturur.

[11] Hdt. Herodotos. (2015). *Tarih.* Çev. Müntekim Ökmen, İstanbul, XXI. Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Hdt. IV. 99, V. 17.

[12] Ege Denizi'nin kuzeyi Eskiçağ kaynaklarında 'Thrak Denizi' olarak adlandırılır. Thrak Denizi Gelibolu'dan başlayarak Yunanistan'ın 'Skiathos' adasına kadar devam eder. Bu adalar da Thrak Denizi içinde yer alır, bk. Hdt. VII. 176.

Sınırları bu şekilde çizilen Trakya Bölgesi'ne, günümüz siyasi koşullarından bakıldığında, Bulgaristan'ın tamamı, Türkiye'nin Trakya Bölgesi, Yunanistan'ın Vardar Irmağı'nın doğusunda kalan Makedonya ve Traki bölgeleri ile Romanya'nın Dobruca Bölgesi'nin bu sınırlar içerisinde yer aldığı görülür. Günümüzde bu sınırlar içinde Bulgarlar ve Türkler yoğun bir şekilde yaşarken diğer önemli etnik gruplar ise Romanlar, Yunanlılar, Romenler, Pomaklar ve Ulahlar'dır.[13]

İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı hem Avrupa ve Asya kıtaları arasındaki bağlantı noktalarını oluşturması hem de Akdeniz-Ege-Marmara-Karadeniz deniz ulaşımını sağlaması bakımından Trakya'ya özellikli bir konum kazandırır. Trakya Bölgesi ve günümüzde Anadolu[14] eskiçağda ise Asya[15] olarak adlandırılan bölge ile bu bağlantı noktaları nedeniyle yakın ilişki içerisindedir (Har. 3).

1.2. Trakya Bölgesi Fiziki Coğrafya

Trakya Bölgesi'nin jeolojik gelişimi, bir parçası olduğu Balkanların jeolojik gelişimi ile birlikte ele alınabilir. Tüm Doğu Akdeniz Bölgesi jeolojisini etkileyen olayların kaynağında kıta plakası hareketleri ve Tethys Denizi'nin gelişimi olup Balkanlardaki tüm fauna ve flora bu durumdan etkilenmiştir.[16]

Balkan topografyası büyük ölçüde Orta Tersiyer devrinde zirveye ulaşmış olan Alp orojenik aktivitesi ile şekillenmiştir. Bu açıdan Balkanları Alp Dağları'nın

[13] Özey, 2018: 46, 48-51.
[14] Güler Çelgin, (2011). *"Eski Yunanca-Türkçe Sözlük"*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi. s. 62. Günümüzde kullanılan Anadolu kelimesi ise Yunanca 'anatoli' kelimesinden Türkçeye geçen bir kelime olup *"…Güneşin doğuşu, doğu…*" anlamındadır.
[15] H. Th. Bossert'den akt. Yusuf Boysal, (1971). "Batı Anadolu'da Ahhiyava Sorunu". *Anadolu*, S. 15, s. 63-72, s. 65. 'Asya' tanımlaması, o dönemde günümüzdeki Anadolu'ya verilen addır. Tüm Helen ve Roma kaynaklarında sadece bu isimle anılır. Modern Batılı kaynaklarda da 'Asia Minör' olarak yer bulmaktadır. Bu tanımlamanın kökeni olasılıkla Hittitçe'deki 'Assuwa' tanımı ile ilişkili olduğu düşünülmekte, günümüz Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışındaki bölgeyi tanımlamak için kullanılmaktadır, Daha sonraki dönemlerde anlamı genişleyerek tüm kıtanın adı olmuştur. Bu çalışmada dönemin adlandırmasına sadık kalınarak günümüzde kullanılan Yunanca 'Anadolu' kelimesinin karşılığı olarak 'Asya Bölgesi' tanımı kullanılmış olup, kıta olarak belirtilmesi gerektiğinde 'Asya Kıtası' olarak kullanılmıştır.
[16] Reed vd. 2004: 11.

bir uzantısı olarak değerlendirmek mümkündür. Alpler, Trias devrinde yükselmeye başlamış ve orta Kretase-orta Tersiyer'de zirveye ulaşmıştır. Neojen tortuların üzeri geç tersiyer tortular tarafından örtülmüştür. Bu Jeolojik oluşumlar Trakya'nın geneli için geçerli iken Dobruca Bölgesi bu oluşum sürecinin dışındadır. Bu bölge daha eski jeolojik zamanlarda oluşmuştur ve Balkanlar tektonik olarak hala aktif bir durumdadır.[17] Bunun nedeni, Anadolu Plakası'nın Ege Bloğu'na doğru, yıllık 24 mm'yi bulan hareketidir.[18]

Trakya Bölgesi'ni özel kılan konulardan birisi İstanbul ve Çanakkale boğazlarıdır. Bu boğazlar ile Karadeniz, Marmara ve Akdeniz arasındaki suyolu bağlantısı sağlanırken, ayrıca bu iki noktadan Asya Kıtası ile bağlantı gerçekleşmektedir. Dolayısıyla bu boğazların jeolojik oluşumu Trakya Bölgesi için oldukça önemlidir.

Günümüzden 10000-12000 yıl öncesine kadar yeryüzünde Wurm Buzul çağı egemen iken, tüm dünyada deniz seviyeleri şu anki konumundan daha alçakta konumlanmıştır. Bu dönemde İstanbul ve Çanakkale boğazları birer akarsu vadisi görünümünde iken Karadeniz ve Marmara ise kapalı bir göl durumundadır. Karadeniz şu anki seviyesinden yaklaşık 105-110 m, Marmara Denizi ise yaklaşık 85-100 m daha alçakta kıyı seviyesine sahiptir.[19]

---

[17] Reed vd. 2004: 11, 12.

[18] Hilal Yalçın, Levent Gülen, Murat Utkucu, (2013). "Türkiye ve Yakın Çevresinin Aktif Fayları Veri Bankası ve Deprem Tehlikesinin Araştırılması". *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Bülteni*, C. 34 (3), s. 133-160, s. 136. Anadolu Plakası'nın doğu tarafı güneyden Arap Plakası tarafından kuzeye doğru ittirilirken, batı tarafı önce batı sonra güneye olmak üzere Ege Bloğu'na doğru hareket eder. Bunun sonucunda Ege Bloğu Afrika Plakası'na doğru batma/dalma yayı boyunca ilerler. Yalçın vd. 2013: 135, 136.

[19] (Demirbağ vd. 1999; Görür vd. 2001; Algan vd. 2002); (Smith vd. 1995; Çağatay vd. 2003)'den akt. Erkan Gökaşan, Hüseyin Tur, Berkan Ecevitoğlu, Tolga Görüm, Ahmet Türker, Buğser Tok, Halim Birkan. (2006). "İstanbul Boğazı Deniz Tabanı Morfolojisini Denetleyen Etkenler: Son Buzul Dönemi Sonrası Aşınma İzlerinin Kanıtları". *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 3, s. 143-161, s. 157.

Çanakkale Boğazı, bir akarsu vadisi olarak üst Miyosen'de oluşmaya başlamıştır. Akdeniz, jeolojik zamanlarda bu akarsu vadisini üç kez geçmiştir.[20] Üçüncü geçiş MÖ 7000-5000 yılları arasında, tektonik hareketler ile birlikte, buzul çağının sona ermesine bağlı olarak meydana gelen deniz seviyesindeki artış ile gerçekleşmiştir.[21]

Marmara Denizi küçük bir denizde pek rastlanmayan bir şekilde üç büyük çukura sahiptir.[22] Akdeniz suları Çanakkale Boğazı'nı geçip, Marmara Gölü'ne akmış, bölgeyi doldurarak deniz haline getirmiştir.

Zamanla Marmara Denizi'ni dolduran Akdeniz suları, İstanbul Boğazı'na baskı yapmaya başlamıştır. İstanbul Boğazı'nın oluşumu üzerinde en önemli etken Marmara Denizi'ne gelmiş olan Akdeniz sularının Karadeniz'e doğru taşmasıdır.[23] Bu taşma hareketi güçlü bir şekilde olmuş ve bu durum 'katastrofik' olarak nitelendirilmiştir. Tektonik hareketlerin bu katastrofik oluşumda önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.[24] Bu durumda İstanbul Boğazı'nın MÖ 6000-4000 yıllarında Akdeniz sularının boğaza yaptığı baskıyla beraber, depremler sonucunda aniden oluştuğunu ve bunun sonucunda Akdeniz'den Karadeniz'e doğru şiddetli bir akım olduğunu ve Karadeniz'in su seviyesinin hızla yükselmeye başladığını söylemek mümkündür.

---

[20] Murat Türkeş, (2007). "Prof. Dr. Oğuz Erol'a Göre Çnakkale Yöresinin Jeomorfolojik ve Neotektonik Evrimi". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, s. 129-145, s. 142.

[21] Türkeş, 2007: 142, Buna göre, ilk geçiş günümüzden 300000 yıl önce şiddetli tektonik hareketler sonucu oluşurken, ikinci geçiş tektonik hareketler olmadan buzul çağının sona ermesi sonucunda deniz seviyelerinin yükselmesine bağlı olarak gerçekleşmiştir.

[22] Aral I. Okay, Barış Mater, Bülent Artüz, Güneş Gürseler, M. Levent Artüz, Nilgün Okay, (2007). "Bilimsel Açıdan Marmara Denizi". Ed: M. Levent Artüz, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları. s. 10. Bu çukurlar batıdan doğuya sırasıyla 1112 m, 1390 m ve 1238 m derinliklere sahiptir.

[23] Gökaşan, vd. 2006: 157.

[24] Seda Okay, (2008). *"İstanbul Boğazı Karadeniz Çıkışının İncelenmesi"*. İzmir: (Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 151.

1.2.1. Jeomorfoloji

Trakya Bölgesi'nin jeomorfolojisi bölge üzerinde hem doğal yapılar hemde sosyal yapılar üzerinde önemli etkilere sahiptir (Har. 4). Trakya Bölgesi'nin gözle görülür en önemli özelliği, dağlık bir bölge olmasıdır. Bölgenin kuzeyinde batı-doğu doğrultusunda uzanan Balkan Dağları yer alır. Bu doğrultudaki Balkan Dağları'nın ortalama uzunluğu yaklaşık 600 km'dir. Balkanlar batıdan doğuya doğru üç bölüm olarak değerlendirilebilir. Bunlar sırasıyla Batı Balkanları, Koca Balkanlar ve Doğu Balkanlardır. Batı Balkanlar, Tuna Irmağı'ndan başlayarak önce güneye daha sonrada doğuya doğru yönlenir. İskar Irmağı ile birlikte bu bölüm sonlanır. Daha sonraki bölüm Koca Balkanlar adını alır ve en yüksek tepesi 2376 m ile Yumrukçal (Botev) Tepesi'dir. Koca Balkanlarda yüksek geçitler bulunur. En yüksek geçit 1333 m ile Şıpka Geçidi'dir. Koca Balkanlar doğuya doğru 400 km uzandıktan sonra Karadeniz'e yaklaşır ve daha alçak sıradağlara ayrılır. Balkan Dağları'nın bu bölümüne Küçük Balkan Dağları veya Doğu Balkan Dağları adı verilir. Balkan Dağları'nın ortalama yüksekliği 720 m'dir.[25]

Doğu Balkan Dağları'nın güneyinde yaklaşık 40-45 km'lik ovalık alandan sonra Istranca Dağları başlar. Istranca Dağları, Karadeniz boyunca, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda İstanbul'a kadar devam eder. Karadeniz kıyı bölgesi iç taraflara göre daha dik bir yapı sergiler. İç bölgelere bakan tarafları daha çok plato görünümündedir. Istranca Dağları bir Palezoik masif olarak çekirdeği granit ve gynaslardan oluşurken, örtüsü ise yaş ve çeşitli şist ve mermerlerden oluşur.[26] Doğal bir köprüyle birbirine bağlı olan, Istranca ve Rodop masifleri arasından Meriç Irmağı akar.[27]

Tuna kıyısında başlayan Batı Balkan Dağları doğuya yönelmeden önce güney yönünde uzanır. Bundan sonra güney yönünde Rila ve Pirin Sıradağlarını da içeren

[25] Özey, 2018: 15, 165, 166.
[26] Ahmet Ardel, (1957). "Trakya'nın Jeomorfolojisi". *Türk Coğrafya Dergisi 17*, 152-157, s. 153.
[27] Hamit N. Pamir, Fuat Baykal, (1947). "Istranca Masifinin Jeolojik Yapısı". *Türkiye Jeoloji Dergisi*, 1. 1, s. 7-43, s. 7.

Rodop Dağları başlar.[28] Rodop Dağları yapısal olarak bir masiftir.[29] Trakya'nın batı ve güney bölgelerinde yer alan Rodop Dağları batı-doğu doğrultusunda, Ege Denizi'ne paralel olarak seyreder. En batı kesimi Rodop Dağları'nın güney ucu Halkidiki Yarımadası'na doğru uzanan dağlar şeklindedir. Halkidiki üzerinde Athos Dağı 1935 m yüksekliğe sahiptir.[30] Bu bölgede en yüksek tepe 2925 m ile Musala Tepesi'dir. Rodop Dağları'nın ortalama yüksekliği 785 m'dir.[31] Bu dağların yüksekliği doğuya doğru gidildikçe azalır ve Meriç Irmağı ile birlikte kesintiye uğrar.

Trakya'nın güneyinde Meriç Irmağı'nın Ege Denizi'ne döküldüğü yerden doğuya doğru, Ege Denizi'ne paralel olarak önce Koru Dağları yer alır, daha sonra Marmara Deniz kıyılarına paralel şekilde Ganos Dağları uzanır. Bu dağlar kuzey yönünde Trakya'nın iç kısımlarında Ergene Ovası ile sınırlanır.

Trakya Bölgesi'nin iç kesimlerinde Meriç ve Tunca ırmaklarının oluşturduğu vadilerin ortasında, yuvarlak şekilli çok fazla bir alanı kaplamayan Sakar Dağı yer alır.[32] En yüksek tepesi 856 m ile Vishegrad Tepesi olan Sakar Dağı; tepelik, alçak dağlık alan şeklinde olup, güneye doğru kademeli bir şekilde alçalır.[33]

Tuna Irmağı ile Balkan Dağları arasında yer alan ve bu oluşumlara paralel olarak batı-doğu doğrultusunda uzanan Tuna Ovası yer alır. Ovanın batı sınırı Timok Irmağı olup, doğuda Karadeniz'e kadar uzanır. Engebeli bir yüzey şekline sahip olan ovada çok sayıda plato ile birlikte akarsu vadileri görülür. Toprağı zengin besleyici elementlere sahip olan Tuna Ovası, uygun iklim koşullarında üst düzey bir verimlilik

[28] Özey, 2018: 15.
[29] Ardel, 1957: 152.
[30] Özey, 2018: 362.
[31] Özey, 2018: 166.
[32] Tzanko Tzankov, Svetla Stankova, Rosen Iliev, (2017). "Morphostructure of the Sakar and Strandzha Mountains". *Acta Scientifica Naturalis*, Vol. 4, No. 1, s. 89-93, s. 91.
[33] Tzankov vd. 2017: 90, 91.

gösterir. Ovada yıllık yağış miktarı 450-650 mm dolaylarında gerçekleşir.[34] Tuna Ovası ortalama 300 m yüksekliğe sahiptir.[35]

Balkan Dağları'nın güneyinde ve Rodop Dağları'nın kuzeyinde doğu-batı doğrultusunda Trakya Ovası yer alır. Trakya Ovası'nın geniş alanlarını, doğu-batı doğrultusunda akan Meriç Irmağı'nın geniş vadisi şekillendirir. Ova yapısal gelişimini Pliyosen'in başında gerçekleştirmiştir. Çökelme sonrasında çevredeki erozyon sonucu bu çökelme alanı sedimentle kaplanarak ova karakteri kazanmıştır. Irmak yakınlarında alüvyonlu topraklar görülürken, diğer bölgelerde çernezyon tipi toprak görülür. Bitki yetiştirmek için uygun toprak yapısına sahip olan ova, aynı zamanda sulama için de gerekli koşullara sahiptir. Ovanın ortalama yağış miktarı 500-550 mm olup bitki gelişimi için gerekli olan doğal yağış miktarına sahip olmamakla birlikte, bu eksiklik sahip olunan uygun sulama olanakları sayesinde desteklenebilir niteliktedir.[36]

Trakya Bölgesi'nin güneydoğusu, Meriç Irmağı'nın güneye yöneldiği yerden doğuya doğru daralan bir yapıda olup, bir yarımada şeklindedir.[37] Istranca Dağları'nın güneyi, Rodop Dağları'nın batısı ve Koru-Işıklar Dağları'nın kuzeyinde bulunan ve bu dağlar arasında kalan bölgede; geniş düzlükler ve alçak tepelerden oluşmuş platolar bulunur. Dağların akarsu, sel, rüzgâr gibi etkenler nedeniyle parçalanarak aşınmasıyla platolar oluşmuştur.[38] Bölgedeki platolar, kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrılırken, yapı olarak alçak tepelerden oluşmuş platolar ile birlikte orta kesimlerde geniş platolar görülür.[39] Alçalan ve dar bir şerit şeklindeki bu platolardan Ergene Havzası'na geçiş gerçekleşir. Bu platolarda kalker yapılar görülür.[40] Geniş ve alçak

[34] (Galabov, 1982)'dan akt; Biser Hristov, İvona Nikova, Nataliya Andreeva, (2017). "Fertility of Soils over Loess in the Danubian Plain". *Bulgarian Journal of Soil Science*, Vol:2, İssue:2, s. 123-132, s. 123, 124.
[35] Özey, 2018: 165.
[36] Anastas Beshkov, (1939). "The Upper Thracian Plain in Bulgarian Agriculture". *Economic Geography*, Vol. 15, No:2, s. 179-184, s. 179.
[37] Ardel, 1957: 152.
[38] TRAKYAKA, *"TR21 Trakya Bölgesi Mevcut Durum Analizi"*. Trakya Kalkınma Ajansı-: www. trakyaka. org. tr, (15. 2. 2020), s. 27.
[39] TRAKYAKA: 27.
[40] Ardel, 1957: 154.

düzlüklerin olduğu bu bölgede ortalama yükseklik 155,68 m olup, bölgenin %82,9'u 250 m'nin altında yer alır.[41]

Ergene Irmağı, doğudan batıya doğru akarak tüm bölgenin şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Kuzey ve güney dağlarından gelen akarsular Ergene Irmağı ile birleşerek Ergene Havzası'nı oluşturur. Ovaların neredeyse tümü Ergene Havzası'nda toplandığı için bu ovaların hepsine 'Ergene Ovası' denir. Bu havza, III. Jeolojik zamanda Trakya Yarımadası'nın güneye kıvrılıp çukurlaşması ve bu çukur bölgelerin Istranca Dağları'ndan sürüklenen alüvyonların doldurmasıyla oluşmuştur.[42]

Tunca Irmağı vadisinde küçük ovalar bulunur ve Tunca Ovası olarak adlandırılır. Batıya doğru akan Ergene Irmağı kuzeyden güneye doğru akan Meriç Irmağı ile birleşir. Meriç Irmağı vadisi boyunca Enez'e kadar olan bölümde İpsala ve Kazanova Ovaları yer alır.[43]

Ergene Havzası ve çevresinde görülen toprak tipleri arasında alüvyal topraklar, kolüvyal topraklar, kahverengi orman toprakları, kahverengi topraklar, hidromorfik topraklar ve killi kalsimorfik topraklar bulunur.[44] Bu havzada yıllık ortalama yağış 550-600 mm olarak gerçekleşir.[45]

Rodop Dağları ve Ege Denizi arasında Vardar, Seres, Kavala, Gümülcine Ovaları yer alır.

---

[41] Emre Özşahin, İlker Eroğlu, (2018). "Trakya Yarımadası'nın Jeomorfometrik Özellikleri". *Jeomorfolojik Araştırmalar Dergisi*, (1), s. 87-98. s. 92, 96.
[42] TRAKYAKA, 2020: 28.
[43] TRAKYAKA, 2020: 28.
[44] TRAKYAKA, 2020: 29, 30.
[45] Yusuf Dönmez, (1967). "Trakya Bitki Örtüsünün Coğrafi Şartları". *Türkiye Coğrafya Dergisi,* S. 24, s. 99-157, s. 102.

1.2.2. Hidro Coğrafya

Trakya Bölgesi akarsular açısından oldukça zengindir. Balkan Dağları'nın kuzey yamaçlarından kaynağını alıp Tuna Irmağı'na akan ırmaklar arasında batıdan doğuya Ogusta, Vit, Osam ve Yantra bulunur. İskar ise kaynağını güneyden alıp Balkan Dağları'nı geçerek Tuna Irmağı'na dökülür. Doğuda Karadeniz'e dökülen ırmaklar Provadijska, Kamciya, Ropoama, Veleka ve Rezovska'dır. Balkan Dağları'nın güney yamaçlarından Tunca Irmağı doğar. Tunca, güneye doğru ilerleyerek Edirne'de Meriç Irmağı'na katılır. Trakya'nın orta batı bölgesinden doğan Meriç Irmağı önemli ırmaklardan biridir. Önce doğuya doğru yönelir ve Trakya Ovası doğrultusunda ilerler. Daha sonra Hasköy (Haskovo) yakınlarında önce güneydoğu doğrultusunda, ardından Edirne yakınlarında güney doğrultusunda ilerlemeye devam ederek, Ege Denizi'ne iki koldan dökülür. Irmağın yaklaşık uzunluğu 490 km'dir.[46]

Arda Irmağı, Rodopların kuzey yamaçlarından doğar ve doğuya doğru yönlenir. Yaklaşık 300 km uzunluğundaki ırmak Edirne'de Meriç Irmağı'na katılır. Batı Rodoplar Bölgesi'nde, Rila Dağı yakınlarından kaynağını alan Nestos, Rodop Dağları'nda kanyonlar oluşturarak güneye yönlenir ve Taşoz Adası karşısında Ege Denizi'ne dökülür. Yaklaşık 230 km uzunluğundadır. Karasu Irmağı, Vitoşa Dağları'ndan doğarak güneye doğru ilerler ve Ege Denizi'ne dökülür. Yaklaşık 415 km yol kateder.[47]

Vardar Irmağı, su debisi en yüksek ırmaklardan biridir. 388 km uzunluğundaki ırmak, Makedonya Gostivar yakınlarından doğarak güneye yönlenir. Halkidiki Yarımadası'nın batısından Ege Denizi'ne dökülür.[48]

[46] Özey, 2018: 169.
[47] Özey, 2018: 169.
[48] Özey, 2018: 268.

Ergene Irmağı, Istranca Dağları'nın doğu kesiminden kaynaklarını alarak önce güneye, sonra batıya sonra Uzunköprü yakınlarında ise kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda akarak, Meriç Irmağı ile birleşir.

Trakya Bölgesi'nde büyük göl olarak nitelendirilebilecek bir göl yoktur. Bölgede küçük ve orta ölçekteki göller yer alır. Bunlar arasında Burgasko, Varnesko,[49] Doyran,[50] Kerkini, Koroneia, Volvi ve Vistodina[51] gölleri yer alır. Trakya Bölgesi'nin güneydoğusunda bulunan Gala, Küçükçekmece, Büyükçekmece, Terkos Gölleri de küçük ölçekli göllerdir.

Afrika Plakası'nın Avrasya Plakası'na doğru olan hareketi nedeniyle Trakya Bölgesi jeodinamik olarak oldukça aktiftir. Bunun sonucunda çok sayıda sıcak ve soğuk yeraltı su kaynağı bulunmaktadır.[52] Özellikle Rodop Dağları bu konuda çok fazla kaynağa sahip olarak görülmektedir. Bu kaynakların bazılarının eskiçağdan beri kullanımı söz konusudur. Örneğin Hisar kaynağının, eskiçağlardan beri kullanıldığı bilinmektedir.[53] Bu tip kaynakların, sağlığa iyi geldiği yönünde düşünce söz konusudur.[54]

1.2.3. Yeraltı Kaynakları

Trakya Bölgesi, metal madenleri açısından oldukça zengindir. Sahip olduğu maden zenginliği ve çeşitliliğinin Avrupa Kıtası'nın geri kalan bölgeleri ile karşılaştırıldığında çok daha fazla olduğu görülür.[55] Günümüz endüstriyel kullanımı

[49] Özey, 2018: 169.
[50] Özey, 2018: 269.
[51] Özey, 2018: 365.
[52] N. Andritsos, A. Arvanitis, M. Papachristou, M. Fytikas, P. Dalambakis, (2010). "Geothermal Activities in Greece During 2005-2009". World *Geothermal Congress.* Bali, İndonesia: 25-29 April, s. 1.
[53] Klara Bojadgieva, Viadimir Hristov, Aleksey Benderev, (2007). "General overview of geothermal energy in Bulgaria". *Acta Montanistica Slovaca*, s. 86-91, s. 89.
[54] Strabo. (1957). *The Geography of Strabo*. Çev. Horace Leonard Jones, London: William Heinemann Ltd. Strabo. VI. 1. Strabon genel olarak yer altı sularının insan sağlığına olan etkisini "*…bunların yanı sıra birçok yerde doğanın sağlığa yardım ettiği sıcak-soğuk su kaynakları…*" şeklinde tanımlamaktadır.
[55] Vasilios Melfos, Panagiotis. Ch. Voudoris, (2012). "Geological, Mineralogical and Geochemical Aspects for Critical and Rare Metals in Greece". *Minerals*, s. 300-317, s. 300.

olan birçok maden hariç tutulduğunda, eskiçağlarda öne çıkan madenler arasında altın, gümüş, bakır, kalay, kurşun ve demir kullanımının öne çıktığı görülür. Bu açıdan değerlendirildiğinde; Trakya Bölgesi'nin kalay hariç diğer tüm madenler açısından çevre bölgelere göre oldukça fazla kaynağa sahip olduğunu değerlendirmek mümkündür.

Bu madenlerin görüldüğü yerler arasında, Balkan Dağları, Rodop Dağları, Istranca Dağları, Halkidiki Yarımadası, Taşoz ve Limni adaları yer alır. Balkan Dağları'nın batı bölgelerinde altın, gümüş, kurşun ve bakır yatakları yer alırken, orta bölge olan Sredno Gora Bölgesi'nde daha yoğun olmak üzere doğuya doğru daha çok bakır rezervlerinin olduğu görülür. Balkan ve Rodop Dağları'nın bağlantı bölgelerinde yer alan Sofya ve çevresinde altın rezervleri, bu bölgenin güneyinde kurşun rezervleri ağırlıktadır. [56] Rodop Dağları'nın uzandığı batı-doğu doğrultusu boyunca altın, gümüş, kurşun rezervleri Meriç Vadisi'ne kadar görülür.[57] Rodop Dağları'nın devamı niteliğindeki Istranca Dağları'nda, Kırklareli ilinin Demirköy ve Dereköy bölgelerinde altın, bakır ve demir rezervleri vardır.[58] Rodop Dağları'nın güneyinde Vardar Irmağı'ndan Meriç Irmağı'na kadar olan bölge, metal madenleri açısından en zengin alanlardan birini oluşturur. Özellikle Rodop Dağları'nın Ege Denizi'ne uzantıları şeklinde olan Halkidiki Yarımadası ve Pangion Dağı gibi bölgeler dikkat çekmektedir. Bu bölgede; Selanik Bölgesi'nde demir ve altın, Halkidiki Yarımadası'nda bakır, altın, kurşun, gümüş; Pangion Dağı ve Kavala da altın, Serez de bakır ve demir; Traki Bölgesi'nde altın, demir, gümüş ve bakır; Limni Adası'nda kurşun, altın, bakır, gümüş ve Taşoz Adası'nda altın rezervleri görülür.[59]

Bu bölgelerde yer alan madenler, çevre bölgeler ile özellikle Teselya Ovası'nın aşağısında kalan Helas Bölgesi ile karşılaştırıldığında oldukça fazla miktarda ve çeşitlilikte metalik maden kaynaklarına sahip olduğu görülür. Bu maden

[56] Graham Bird, Paul A. Brewer, Mark G Macklin, Mariyana Nikolova, Tsvetan Kotsev, Mihail Mollov, Catherine Swain (2010). "Dispersal of Contaminant Metals in the Mining-Affected Danube and Maritsa Drainage Basins, Bulgaria, Eastern Europe". *Water, Air and Soil Pollution*, s. 105-127, s. 106.
[57] Bird vd. 2010: 106.
[58] MTA, Maden Potansiyelleri, www.mta.gov.trv3.0bilgi-merkeziil-maden-potansiyelleri, (1. 3. 2020)
[59] Melfos vd. 2012: 304, 305.

alanları aynı zamanda Balkanlar Bölgesi'ndeki en eski madencilik uygulamalarının görüldüğü alanlardır.[60]

1.2.4. İklim

İklim; sıcaklık, yağış, ışık, basınç, rüzgâr, nem gibi meteorolojik olayların bütünüdür.[61] Trakya Bölgesi, iklimler açısından geçiş bölgesi olma özelliği gösterir. Bölge, üç ana iklim kuşağı ve bunların alt gruplarının etkisi altındadır. Sahip olduğu relief, bu iklim kuşaklarının sınırlarını ve alt grupların oluşumlarını etkilediği görülmektedir (Har. 5).[62]

Orta Avrupa'dan gelen karasal iklim Trakya'nın batı ve kuzeybatı bölgelerinde etkindir. Bu iklimin özelliği olarak şiddetli soğuk kışlar ve sıcak yazlar söz konusudur.[63] Yağışlar her mevsim görülür ve yıllık ortalama sıcaklık 13 °C'dır.[64] Balkan Dağları doğal bir engel oluşturarak Orta Avrupa karasal ikliminin Trakya'nın iç bölgelerine geçişini engeller.[65]

Orta Avrupa karasal ikliminin etkisi altındaki Balkan Dağları ve Rodop Dağları, Tuna Ovası'ndan farklı olarak yazları ılık geçer. Rodopların çok yüksek bölgeleri ise yağışların az olduğu ve yaz aylarının soğuk geçtiği bölgelerdir.[66]

Vardar Irmağı'nın Ege Denizi'ne döküldüğü yerden, Rodop Dağları'nın güneyi, Gelibolu, Adalar, Koru ve Ganos Dağları'nın güneyi ve İstanbul'a kadar Ege

---

[60] Zdravko Tsintsov, Nadia Petrova, Mathias Mehofer (2016). "Ancient Gold Mining at Ada Tepe, East Rhodopes, Bulgaria. Mineralogical Features of Au-Containing Fe-Oxides/Hydroxides from the Ada Tepe Gold Deposit. Their Significiance in Clarifying the Ancient Gold Mining". *Archaeologia Austriaca*, s. 109-117, s. 110. Bunlardan biri olan Adatepe (Bulgaristan), bilinen eski altın madenlerinden biri olup MÖ 16. yy. 'dan itibaren kullanılmaya başladığı ve MÖ 11. yy. 'a kadar işlevinin devam ettiği düşünülmektedir.

[61] Dönmez Y. , 1967: 100.

[62] Özey, 2018: 16.

[63] Özey, 2018: 167.

[64] Özey, 2018: 167.

[65] Balkanpazar. iklim, http://balkanpazar.org/iklim. htm, (6. 12. 2021).

[66] Balkanpazar. iklim, http://balkanpazar.org/iklim. htm, (6. 12. 2021).

ve Marmara Denizi kıyıları boyunca Akdeniz iklimi özelliği görülür.[67] Buna göre kışlar ılık ve yazları ise sıcak geçer. Yağışlar oldukça düşüktür.[68] Fakat bu dağların yüksek yerlerinde yağış miktarı 1000 mm'yi aşar. Bu dağların kuzeyinde yer alan platolarda yükseklik azalmasına rağmen yağışlar söz konusudur.[69]

Kuzeydeki Rodop Dağları'ndan doğup güneyde Ege Denizi'ne dökülen Vardar, Karasu, Nestos ve Meriç gibi ırmakların oluşturduğu vadiler boyunca ilerleyen Akdeniz iklimi, iç bölgelere kadar etkisini gösterir.[70] Böylelikle Akdeniz-Karasal iklim geçiş bölgeleri oluşur. Meriç Vadisi boyunca ilerleyen Akdeniz İklimi nedeniyle, Edirne gibi iç yerlerde Akdeniz bitki türleri görülebilmektedir.[71]

Balkan ve Rodop Dağları arasında kalan Trakya Ovası, Karadeniz kıyılarına kadar uzanır. Bu bölgede daha ılıman iklim özellikleri görülür. Buna göre, kışlar ılık ve yazlar çok sıcak geçer. Yağış her mevsim görülür. Fakat Trakya Ovası'nın yıllık yağış miktarı düşük seyreder ve ortalama yağış 500-550 mm dolaylarındadır.[72]

Trakya Bölgesi'nin doğusunda yer alan Istranca Dağları Karadeniz iklimi etkisi altındadır. Buna göre kışlar kıyı kesimlerinde ılık geçmesine karşın yükseklik arttıkça soğuk ve karlı olurken, yazlar sıcak değildir ve her mevsim yağış görülebilir.[73] Istranca Dağları'nın iç kesimlere bakan yamaçlarında, yüksekliklerin azalmasına bağlı

---

[67] Özey, 2018: 17; Dönmez Y. , 1967: 102, 103.
[68] Özey, 2018: 17.
[69] Dönmez Y. , 1967: 102, 103.
[70] Hristo Popov, (2018). "Local Climates of Vardar, Struma and Mesta Valleys (Balkan Peninsula) According to the Modified Köppen Climate Classification". *Bulletin of the Serbian Geographical Society*, S. 98(1), s. 79-90. s. 89; Yusuf Dönmez, Duran Aydınözü, Fatma Büyükoğlan, B. Ünal İbret, (2012,). "Floristik Bölgeler Açısından Trakya'nın Bitki Toplulukları". *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, S. 25, s. 1-13, s. 8.
[71] Dönmez vd, 2012: 8.
[72] Beshkov, 1939: 179.
[73] Serhat Sensoy, Mesut Demircan, Yusuf Ulupınar, İzzet Balta, *"Türkiye İklimi"*. Meteoroloji Genel Müdürlüğü: https://www. mgm. gov. tr/FILES/genel/makale/13_turkiye_iklimi. pdf, erş. 17. 12. 2021, s. 5.

olarak yağış miktarı da azalır. 1035 m rakımlı Mahya Tepe'de yıllık 1400 mm'yi aşan yağış miktarları gözlenebilirken, bu oran platolarda 600-800 mm arasındadır.[74]

Istranca, Ganos ve Koru Dağları arasında kalan Ergene Ovası daha alçakta konumlanır. Bu bölgede Trakya Karasal İklimi görülür. Buna göre yazlar sıcak, kışlar ise soğuktur. Ocak ayı sıcaklık ortalaması 2,8 °C iken, temmuz ayı sıcaklık ortalaması 23,9 °C'dır.[75] Yıllık ortalama 559,7 mm yağış miktarı görülen bölgede, yağışlar genellikle kış, ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde görülür.[76]

1.2.5. Doğal Bitki Örtüsü

Bitkiler gelişimlerini kendilerine uygun iklim, toprak ve relieften oluşan çevre koşullarına bağlı olarak gerçekleştirirler. Çevre koşulları bitki gelişimi üzerinde bir bütün olarak etki eder.[77] Çevre koşulları arasında sayılan iklim; sıcaklık, ışık, basınç, rüzgâr, nem ve yağış gibi meteorolojik olaylardan oluşur.[78] Bu koşulların etki oranı bitki çeşitliliğini doğrudan etkiler.

Trakya bitki örtüsü, güneyde Akdeniz kuzeyde ise Orta Avrupa karasal bitki örtüsünün etkisi altındadır.[79] Balkanlar, canlı çeşitliliği açısından Avrupa'nın geri kalan bölgelerine göre çok daha zengin canlı çeşitliliğine sahiptir.[80] Bu bölgenin geçiş bölgesi olması, çeşitliliğin artmasında etkendir. Trakya Bölgesi'nin en çok etkileşimde bulunduğu yerlerin başında Asya Bölgesi gelir. Asya Bölgesi; günümüzde evcilleştirilip kültüre alınmış olan birçok bitkinin yabani atasının kaynağı olup,

[74] Dönmez Y. , 1967: 100, 103.
[75] Sensoy vd. : 5.
[76] Sensoy vd. : 5.
[77] Dönmez Y. , 1967: 99.
[78] Dönmez Y. , 1967: 100.
[79] Warren J. Eastwood, (2004). "East Mediterranean Vegetation and Climate Change". H. I. Griffiths, B. Krystufek, & J. M. Reed içinde, *Balkan Biodiversity-Pattern and Process in the European Hotspot* (s. 25-48). Dordrecht: Springer Science+Business Media, s. 25.
[80] Eastwood, 2004: 28.

dünyadaki sekiz ana gen merkezinden biridir.[81] Kaynağı Asya Bölgesi olup kültüre alınmış bitkiler arasında buğday, nohut, mercimek, şeftali, badem, fıstık sayılabilir.[82]

Trakya Bölgesi'nin çoğunlukla kuzeydoğu bölgesinde ve daha az olarak Trakya Ovası'nda, Avrasya bozkırlarının bir uzantısı olarak, bozkır alanlar görülür.[83] Avrasya bozkırları, Tuna Irmağı deltasından başlayarak Çin'e kadar doğu batı doğrultusunda uzanır. Antik dönemlerde de bu bozkır alanların varlığı bilinmektedir.[84]

Bozkır alanlar, ağaçsız bir görüntü sergiler. Bu alanlarda ağaçlar yerine, daha kısa ömürlü olan çeşitli otlar egemendir. Ağaçlar, yağışların az olduğu ve sıcaklık nedeniyle buharlaşmanın fazla olduğu ortamlarda kendilerine yaşam ortamı bulamadıklarında, onların yerine bu koşullara dayanabilen otlar gelişim ortamı bulur.[85] Bozkır alanlar, yarı kurak iklime sahip, yıllık yağış ortalaması 250-300 mm'yi geçmeyen bölgelerde görülür.[86] Bu bölgelerde görülen Kara topraklar (Mollisol-Çernozyom) yüksek organik madde içerdiğinden dolayı genellikle koyu renklidir.[87] Bozkır alanlarının oluşumu sadece doğal nedenlerden değil insan kaynaklı da olabilmektedir.[88] Tuna Ovası sahip olduğu verimli toprak yapısının sonucu olarak zengin otlaklara sahiptir. Karadeniz'in kuzeyinde yer alan bozkırlarda görülen ot çeşitliliği Tuna Irmağı boyunca görülür. Trakya Ovası'nda görülen bozkır alanlarda ise Akdeniz ikliminin etkisi vardır.[89]

---

[81] (Harlan, 1995; Simmonds, 1986)'den akt. Eastwood, 2004: 28.
[82] (Kaya&Raynal, 2001)'dan akt; Eastwood, 2004: 28.
[83] Kiril Vassilev, İva Apostolova, (2013). "Bulgarian Steppic Vegetation-an Overview. H. Ed: Baumbach içinde, *Steppenlebensräume Europas: Gefährdung, Erhaltungsmaßnahmen und Schutz* (s. 191-200). TMLFUN, s. 191.
[84] Vassilev vd. 2013: 192.
[85] Meral Avcı, (2013). "Dünya'da ve Türkiye'de Step Formasyonu". Ed: Ertuğrul Öner, *Profesör Doktor Asaf Koçman'a Armağan* (s. 110-131). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, s. 111.
[86] Avcı, 2013: 112.
[87] Avcı, 2013: 113.
[88] Avcı, 2013: 128, İnsan nüfusunun ve yerleşmelerin zamanla artmasına bağlı olarak; tarım alanları açılması, hayvancılığın artması, kereste elde edilmesi, yakacak ihtiyacı ve orman yangınları gibi insanlara bağlı nedenlerle, yoğun tahribat sonucu bozkır karakterli alanlar oluşabilmektedir
[89] Vassilev vd. 2013: 191, 192. Bozkır alanda görülen bitki türleri arasında S. lessingiana, S. capillata, F. valesiaca, A. brondzae, P. tenuifolia, S. argentea, S. nutans, A. verralis ve A. austrica yer alır.

Orta Avrupa Karasal iklimi etkisi altındaki Balkan Dağları ve Rodop Dağları'nın bitki örtüsü yüksekliklere göre çeşitlilik gösterir. Buna göre bu dağlardaki bitki örtüsü dört grupta değerlendirilebilir.

900-1000 m ve 1300-1500 m arası yükseklikler, kayın ormanı bölgesi olarak[90], 1300-1600 m ve 2000-2200 m arası yükseklikler çam ormanı bölgesi olarak[91], 1900-2000 m ve 2400-2500 m arası yükseklikler Alp-altı bölgesi olarak[92], 2400-2500 m yükseklikler Alp Bölgesi olarak adlandırılır.[93]

Trakya Bölgesi'nin Karadeniz kenarında yer alan diğer dağlık kütlesi olan Istranca Dağları'nın kuzey ve yüksek kesimlerinde bol yağış görülmesi nedeniyle, sık kayın ormanları görülür.[94] Kayınlar, yağış uygun olduğu için 100-150 m seviyelerine kadar inebilir. Kıyı Bölgesi'nde ormanların tahrip edildiği yerlerde pseudo-maki türleri görülür.[95] Istranca Dağları'nın güney kesiminde Ergene Havzası'na doğru

[90] Dimitar Uzunov, Chavdar Gussev, (2003). "High Mountain Flora of Bulgaria-Statistics, Ecological Characteristics and Phytogeography". *Bocconea*, 16(2), s. 763-770, s. 764. Bu alanda F. sylvatica (Avrupa Kayını) baskındır. Bu kayın ormanlarına sıklıkla P. Nigra (Karaçam)'nın alt grubu olan pallasiana eşlik eder. Ayrıca C. betulus (Adi Gürgen), P. Sylvestris (Sarı Çam), A. alba (Orta Avrupa Göknarı) ve yüksek kesimlerde P. abies (Avrupa Ladini) görülür.

[91] Uzunov vd. 2003: 764. Bu bölgede silikatlı alanlarda P. sylvestris (Sarı Çam), P. abies (Avrupa Ladini), P. peuce (Balkan Çamı) görülürken, kalkerli alanlarda P. heldreichii (Bosna Çamı) ve P. nigra (Kara Çam)'nın alt grubu olan pallassiana görülür.

[92] Uzunov vd. 2003: 764. Bu bölgede baskın olarak P. mugo (Dağ Çamı) ve J. communis (Adi Ardıç)'ın alt grubu olan alpina türleri görülür. Kalkerli alanlarda otsu bitkiler arasında F. penzesii, S. coerulans, S. rigida görülürken; silikatlı alanlarda F. valida, F. paniculata, N. stricta, P. media, P. alpina, B. violacea ve A. capillaris görülür.

[93] Uzunov vd. 2003: 764, 765. Kalkerli alanlarda S. coerulans, S. korabensis, D. octopetala, S. reticulata baskınken, silikatlı alanlarda C. curvula, A. rupestris, F. airoides, S. comosa, J. trifidus ve V. uliginosum görülür.

[94] Dönmez Y. 1967: 120; İpek Özalp, (2019). "Trakya'da Doğal Bitki Örtüsü ve Vejetasyon Çalışmaları Konusunda Kısa Bir Değerlendirme". *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, S. 2(3), s:25-33, s. 29; (Yaltırık, 1998)'den akt. Duran Aydınözü, (2008). "Avrupa Kayını (Fagus sylvatica)'nın Yıldız (Istranca) Dağlarındaki Yayılış Alanları". *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, S. 17, s. 46-56. s. 47. Bu bölgede bulunan baskın türler arasında F. orientalis (Doğu Kayını), Q. hartwissiana (Istranca Meşesi) ve R. ponticum (Mor Çiçekli Ormangülü) yer alır. Ayrıca F. sylvatica (Avrupa Kayını) sınırlı olarak görülür.

[95] Dönmez Y. 1967: 121.

yüksekliklerin azalması ve yağış oranlarının düşmesine bağlı olarak artık kayın yerine meşe ve gürgen türleri baskın olmaya başlar.[96]

Trakya Bölgesi'nin güney doğusunda yer alan Ganos Dağları'nın kuzeyi, yağış oranının yüksek olmasından dolayı nemli bir orman ve sık bir orman altı ile kaplı iken Ganos Dağları'nın güneyi yağış miktarının az olmasından dolayı kuru ormanlar ile kaplıdır.[97] Koru ve Ganos Dağları'nın güneyi ile Gelibolu Yarımadası, Akdeniz flora Bölgesi'nde yer alır. Kuru ormanlar, bu bölgelerde baskın duruma gelir.[98]

Istranca ve Ganos Dağları arasında kalan Ergene Havzası için farklı bir durum söz konusudur. Görünürde bir ormanın olmaması nedeniyle, bölge bozkır görünümüne sahiptir. Bu nedenle birçok batılı araştırmacı tarafından bu yönde değerlendirilmiştir. Fakat Y. Dönmez yaptığı çalışmada, bu bölgenin doğal bozkır olmayıp insan kaynaklı bir bozkır olduğunu kanıtlamıştır.[99] Bölgenin bütününde görülebilen köy korulukları, mezarlıklar gibi alanlarda orman kalıntılarının bulunması Y. Dönmez'in görüşlerini destekler niteliktedir.[100]

Ergene havzası; Karadeniz ve Akdeniz iklim şartlarının iç bölgelere etki etmesine engel olabilecek çok yüksek sıradağlar gibi doğal bir engele sahip değildir. Ortalama yükseltisi az olan bir yüzey şekline sahip olması nedeniyle Karadeniz iklimi güneye, Akdeniz iklimi kuzeye yayılım bulabilmektedir. Özellikle Meriç Vadisi boyunca ilerleyen Akdeniz iklimi etkisi, Edirne gibi iç kesimlerde Akdeniz ikliminin etkisinin görülebilmesine olanak sağlar. Bunun sonucunda bu bölgede P. terebinthus

[96] Dönmez Y. 1967: 121; Özalp, 2019: 29. Burada görülen baskın türler arasında Q. cerris (Saçlı Meşe), Q. pubescens (Tüylü Meşe) ve C. orientalis (Doğu Gürgeni) yer alır.
[97] Dönmez Y. 1967: 121; Özalp, 2019: 29. Bu bölgelerde Q. petrae (Sapsız Meşe), Q. frainetto (Macar Meşesi) ve C. betulus (Adi Gürgen) baskın olarak görülür.
[98] Özalp, 2019: 29, 30. Bu bölgelerde P. brutia (Kızılçam) ve bazı bölgelerde P. nigra (Karaçam) türleri yer alırken, tahrip edilmiş alanlarda da maki bitki örtüsü görülür
[99]Dönmez Y. 1967: 102, 127; Dönmez vd. 2012: 4. Y. Dönmez, her şeyden önce Ergene Havzası'nda yıllık ortalama yağışın 550-600 mm olması nedeniyle; bu seviyede gerçekleşen bir yağışın, bozkır değerleri olan 250-300 mm seviyesinin çok üstünde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sıcaklık değerleri bakımından bölgenin bitki gelişimi için ortalama koşulları taşıdığını tespit etmiştir.
[100] Ekrem Üçtepe, (2013). "Kırklareli-Lüleburgaz Arasındaki Orman Kalıntıları". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:21, No:4(Özel Sayı), s. 1609-1624, s. 1610.

(Menengiç), P. latifolia (Geniş Yapraklı Akçakesme) ve J. Oxycedrus (Katran Ardıcı) türü Akdeniz bitkileri görülebildiği gibi, yine aynı şekilde Karadeniz bitki florasına ait bitki türleri de güney bölgelerde görülebilmektedir. Bu durumda Ergene Havzası, Karadeniz-Akdeniz geçiş bölgesi olarak nitelendirilip, bitki örtüsünün de bu duruma uygun şekillendiğini belirtmek mümkündür.[101]

1.3. Ekonomik Coğrafya

Ekonomik süreçlerin avcılık ve toplayıcılık ile başladığı düşünüldüğünde, günümüze kadar geçen zaman içinde, bu süreçte meydana gelen gelişmelerin toplumların sosyo-kültürel yapıları üzerinde etkileri olduğu görülür.[102]

1.3.1. Bitkisel Tarım

Günümüzden 12000-10000 yıl önce Wurm Buzul Çağı'nın sona ermeye başlamasıyla birlikte iklim ve toprak koşulları bitki tarımı için uygun duruma gelmiştir.[103] Bitkisel tarımda eski çağlarda öne çıkan bitkiler; tahıllar (buğday, arpa, çavdar, yulaf, darı, pirinç),[104] baklagiller (bakla, bezelye, nohut, mercimek, fasulye, burçak, börülce), yağlı tohumlar ve endüstriyel bitkiler (keten, kenevir, pamuk,

---

[101] Dönmez vd. 2012: 8.

[102] Hasan Alpago, (2018). "Ekonominin Toplumsal Gelişme Sürecindeki Yeri". *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Mayıs, Cilt:6, Sayı:13, s. 303-317, s. 303, 304. Ekonomik sürecin, başta toplumsal yapının en küçük birimi olan aile olmak üzere o bölgede yaşayan toplumun yapısı, davranışları, tutumları ve inanç yapısının üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ekonomi, bireylerin ve toplumların değer yargıları üzerinde önemli bir etken olmakla birlikte sadece bir toplumun iç yapısını değil aynı zamanda bir toplumun diğer toplumlarla olan ilişkilerini belirleyen önemli bir unsurdur. Başta savaş veya müttefiklik olmak üzere toplumlar arasındaki ilişkileri etkilemektedir.

[103] Hayati Doğanay, Ogün Coşkun (2015). *Tarım Coğrafyası.* Ankara, 3. Baskı: Pegem Akademi, s. 15, 16. Neolitik Çağ'da gerçekleşen bitki tarımı, ekonomik ve kültürel alanda birçok değişikliği de beraberinde getirmiştir.

[104] Doğanay vd. 2015: 107, 109, 111, 154. Buğdayın evcilleştirildiği yer ile ilgili farklı görüşler olsa da evcilleştirilip tarıma alındığı en eski yerlerden biri Asya Bölgesi'dir. Buğday diğer tahıllarla karşılaştırıldığında belirli sıcaklık değerlerine sahip yerlerde yetişir. Humusça zengin topraklarda yetiştirildiğinde oldukça yüksek verim elde edilir. Trakya'nın tüm ovalarında ve platolarında buğday tarımı yapılmakla birlikte, humusça zengin bir özellik sergileyen Tuna Ovası oldukça yüksek verimle buğday tarımının yapıldığı yerlerden biridir. Arpanın eski çağlardan beri yetiştirilmesindeki en önemli faktörlerden biri hem insanlar hem hayvanlar için besin kaynağı olmasının yanısıra biranın da ham maddesi olmasıdır.

haşhaş),[105] yumru bitkiler (soğan, sarımsak) ve yem bitkileri (burçak, yonca)'dir.[106] Bahsedilen bu bitkilerin tüm zamanlar boyunca Trakya Bölgesi'nin tarım uygulamalarında öne çıktığı görülür.[107]

Bağ-bahçe bitkileri arasında ise, meyveler (elma, armut, ayva, dut, erik, incir, kayısı, kızılcık, kiraz, üzüm, şeftali, vişne), turunçgiller (portakal, limon, mandalina, turunç), sert kabuklu meyveler (fındık, ceviz, fıstık, badem, kestane), zeytin, sebze (havuç, turp, patlıcan, pırasa, kavun, karpuz) yer alır.[108] Bu bitkiler arasında zeytin ve üzüm sadece tarıma alınan bitkiler olmalarının ötesinde bu bitkilerden elde edilen zeytinyağı ve şarabın eskiçağlarda çok önemli bir ekonomik kaynak oluşturduğu bilinmektedir. Yerel üretim ve tüketimin ötesinde bölgeler arası ticaretin önemli unsurları olmuşlardır.

Zeytin ağacının meyveleri hem sofralık olarak hem de yağ elde etmede kullanılmaktadır.[109] 'Fakir toprakların zengin ağacı' olarak nitelendirilen zeytin ağacı, kıraç topraklarda bile yetişebilme özelliğine sahip olup ılıman iklim isteği baskındır. Eskiçağlarda ticaretin önemli öğelerinden biri olan zeytinin ağacı zamanla kutsallık kazanmıştır. Trakya Bölgesi'nin güneyinde, Akdeniz iklimi görülen Marmara ve Ege

[105] Doğanay vd. 2015: 254, 255, 257, 258. Keten lifleri, tohumları ve yağı için üretilen bir bitkidir. Sahip olduğu lifler özellikle giyecek yapımında kullanılmakta olup bu liflerden elde edilen kumaş oldukça dayanıklıdır. Keten bitkisi evcilleştirilen en eski bitkilerden olup ana yurdunun orta doğu ve Akdeniz çevresi olduğu düşünülmektedir. Çeşitli iklimlere rahat uyum sağlaması yaygın bir şekilde görülmesine neden olmuştur. Kenevirin de keten gibi lifli bir yapısı olmasına karşın lifleri ona göre daha incedir. Ayrıca Hint keneviri türü esrar adlı uyuşturucu maddenin hammaddesidir. Kökeni Orta Asya kıtası veya Çin olduğu düşünülen kenevir MÖ 2700 yıllarından beri kullanılmaktadır. Günümüzde kenevir; ince ve dayanıklı liflerinden dolayı banknot yapımında kullanılmaktadır.

[106] Doğanay vd. 2015: 28, Tablo 2'de yer alan bilgilerden derlenmiştir. Coğrafi keşifler sonrasında Yeni Dünya'dan gelen türler kapsam dışı tutulmuştur.

[107] (Ali Cevad, 'Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügatı', C:2, s. 593-595)'den akt. Ramazan Özey, (2002). "19. Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası". *Marmara Coğrafya Dergisi,* S:6, 1-36. s. 16, 20. Bu eserde Osmanlı Dönemi'nde 19. yy. 'da günümüz Kırklareli ve Tekirdağ bölgesinde tarımı yapılan tahıllar belirtilir. Buna göre; buğday, arpa, susam, yulaf, çavdar, mısır, kuşyemi, burçak, nohut, mercimek, fasulye, keten, pamuk, kara tohum, kenevir sayılmaktadır.

[108] Doğanay vd. 2015: 28, Tablo 2'de yer alan bilgilerden derlenmiştir. Coğrafi keşifler sonrasında Yeni Dünya'dan gelen türler kapsam dışı tutulmuştur.

[109] Doğanay vd. 2015: 288, 289. Zeytinin anavatanı Asya Bölgesi olup MÖ 3000'de evcilleştirilmiştir. MÖ 1500 yıllarında Ege ve Helas Bölgeleri'nde, MÖ 7-6. yy. 'da ise İtalya'ya ulaşmıştır.

Denizi kıyı bölgelerinde yetişme olanağı bulmaktadır. Ayrıca bu bölgelerde Akdeniz iklimi bitkisi olan Turunçgillerde yetiştirilmektedir.

Bir diğer önemli meyve olan üzüm, sofralık tüketiminin olması yanında şarap elde edilmesi bakımından oldukça önemlidir.[110] Üzüm asmaları diğer meyve ağaçlarından farklı olarak nem istekleri çok fazla olmadığından yarı-kurak bölgelerde 350-500 mm yağışa sahip bölgelerde kendine yetişme ortamı bulur.[111] Üzümden elde edilen şarap eskiçağ ticaretinin önemli bir öğesidir.[112] Bu önem sonraki dönemlerde de devam ederek hem şarap hem zeytinyağı ticareti günümüze kadar önemlerini korumuşlardır.[113] Bağcılık faaliyeti nispeten düşük yağış oranına sahip Trakya Ovası'nda ve Ergene Ovası'nda yoğunluk kazanmıştır.[114]

Trakya; verimli topraklara sahip Tuna, Trakya, Ergene ve Ege Ovaları ile farklı yükseltilere sahip coğrafyası ve üç ana iklim ve bunların alt gruplarının görüldüğü iklim çeşitliliği ile yukarıda belirtilen tüm bitkisel tarım ürünlerinin yetiştirildiği bir bölgedir. Birçok bölgenin, sahip olduğu sınırlı çeşitlilik nedeni ile sadece belli ürünlerin yetiştirilmesine olanak sağladığı göz önüne alındığında, Trakya Bölgesi çok çeşitli ürün elde edilmesine olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte

---

[110] Doğanay vd. 2015: 317, 318. Üzümün MÖ 3500 tarihlerinde Asya Bölgesi'nde evcilleştirildiği düşünülmektedir. İvriz kabartmalarında da görüldüğü üzere Hitit Kültürü'nde önemli bir yer edinmiştir.

[111] Doğanay vd. 2015: 323.

[112] **Hom. *Il***. Homeros. (2016). *İlyada*. Çev. Azra Erhat; A. Kadir, IV. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları. Hom. *Il.* IX. 70-75. Homeros döneminden beri Trakya bölgesi şaraplarıyla ünlüdür. Homeros dizelerinde *"...o şarabı sana her gün Akhaların gemileri engin deniz üstünde Trakya'dan buraya taşır*" der.

[113] (Ali Cevad, 'Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügatı', C:2, s. 593-595)'den akt. Ramazan Özey, (2002). "19. Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası". *Marmara Coğrafya Dergisi*, S:6, 1-36, s. 20. 1895 tarihli eserde; o dönem sadece Kırklareli bölgesinde 3611 şarap üreticisi tarafından Avrupa'ya yapılan yıllık şarap ihracatının, 6-7 milyon kiye ve rakı ihracının ise 500000 kiye olduğu belirtilir. (1 kiye yaklaşık 1. 283 kg'dır)

[114] Günümüzde Bulgaristan Trakya Ovası'nda yoğun bir bağcılık ve şarapçılık faaliyeti olup, önemli ihraç geliri elde edilmektedir. Geçmişte Türkiye Trakya'sında da yoğun bağcılık ve şarapçılık faaliyeti gerçekleşmiştir. Bölgenin yaşantısında ve ekonomisinde önemli bir yer etmiştir. Günümüzde pek çok kırsal kesim yer adlandırılmalarında bağlık, eski bağlık gibi tanımlamaların yer aldığı görülür. Fakat günümüzde bağcılık ve şarapçılık faaliyetleri oldukça düşük bir seviyeye inmiş olup, ihracat yok denecek kadar azdır. Bu durumun nedenleri arasında 1940'lı yıllarda bağlarda meydana gelen hastalık yüzünden bağların çoğunun sökülmesi ve çiftçilerin sonradan uygulanan tarım politikaları neticesinde buğday ve ayçiçek tarımını tercih etmesi sayılabilir.

dikkate değer diğer bir konuda, sahip olduğu bitkisel tarım çeşitliliğin neredeyse tamamının Asya Bölgesi kaynaklı olmasıdır.

1.3.2. Hayvansal Tarım

Hayvanların evcilleştirilmesiyle başlayan süreçte bunların bakımı, beslenmesi, üretimi ve yetiştirilmesine dayanan uygulamalara "Hayvancılık Tarımı" denilmektedir.[115] Hayvansal tarımda[116] öne çıkan alanlar ve türler arasında yük ve çeki hayvanları (at, katır, eşek, deve, domuz), büyükbaş hayvanlar (sığır, manda, deve), küçükbaş hayvanlar (koyun, keçi), kümes hayvanları (tavuk, hindi, kaz, ördek), arıcılık (evcil arı, yabani arı) bulunur.[117]

Trakya Bölgesi'nin sahip olduğu zengin otlaklar ve akarsular hayvan tarımı için ideal koşulları oluşturur.[118] Deve dışında diğer hayvanların hepsinin tarımı yapılmıştır. Hayvan tarımı, eskiçağlardan günümüze kadar Trakya Bölgesi'nin ekonomisi ve yaşantısında önemli bir yere sahip olmuştur.[119]

Trakya Bölgesi ayrıca sahip olduğu konum nedeniyle Akdeniz, Avrupa Sibiryası ve İran-Turan floristik bölgelerine ait özellikler göstermesi nedeniyle arıcılık

---

[115] Doğanay vd. 2015: 374, 375, 376, 377, 393. Neolitik Çağ'da başlayan evcilleştirme sürecinde koyunlar, sığırlar ve atların Asya Kıtası'nın iç kısımlarında evcilleştirildiği düşünülmektedir. Hayvanlar insan beslenmesinde önemli bir yer tutar. Hayvanların etleri olduğu kadar hayvansal ürünler olan süt, peynir, yoğurt, bal ve yumurta da önemli besin kaynağıdırlar. Besin öğesi olarak kullanımlarının yanında güçlerinden yararlanılarak binek, yük taşıma ve yük çekme işlerinde kullanılırlar. Hayvanların derileri ve yünleri de başta giyim olmak üzere çeşitli alanların hammadde kaynağını oluşturur.

[116] Doğanay vd. 2015: 378, 379. Hayvancılık, Besi ve Mera hayvancılığı olmak üzere iki şekilde yapılır. Besi hayvancılığında hayvanların belli bir alanda tutulup bu alanda beslenmeleri söz konusudur. Mera Hayvancılığı ise, insanların sürüleri ile birlikte, sürülerin ihtiyacı olan su ve otlakları takip ederek, bir yerden başka bir yere doğru hareket halinde oldukları hayvancılık tarzıdır. Bu şekilde gerçekleşen yaşam tarzına 'Çobanlık yaşantısı biçimi' veya 'Pastoral yaşam biçimi' adları verilir. Bu tip hayvancılıkta ağırlıklı olarak koyun, keçi, sığır ve at yetiştirilir. Kırsal yaşam biçiminin geliştiği bu tarz bir yaşamda, ekonomi de bu koşullara bağlı olarak şekillenir. Kırsala yakın yerel pazarlar, ürünlerin satılıp ihtiyaçları alındığı başlıca yerlerdir.

[117] Doğanay vd. 2015: 29, Tablo 3'te yer alan bilgilerden derlenmiştir.

[118] Doğanay vd. 2015: 400. Bitki Tarımı iklim, toprak ve yüzey şekillerinden oluşan çevre faktörlere karşı oldukça hassas iken, hayvan tarımı bitki tarımına göre daha az hassasiyete sahiptir.

[119] (Ali Cevad, 'Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lügatı', C:2, s. 593-595)'den akt. Özey R, 2002: 21. Osmanlı döneminde 19. yy. 'da hayvansal tarımı yapılanlar arasında, öncelikle yoğun bir şekilde koyun olmak üzere, keçi, sığır, öküz, katır ve at bulunmaktadır.

için ideal koşullara sahiptir.[120] Sahip olduğu flora zenginliği, üstün nitelikli bal üretilen bir yer olmasını sağlamıştır.[121]

1.3.3. Avcılık-Balıkçılık

Avcılık insanların hayvansal besin ve ürün elde etmek için kullandıkları en eski yöntemdir. Uygulamanın gerçekleştiği ortama göre değerlendirildiğinde, su avcılığı yani balıkçılık ve kara avcılığı olmak üzere iki şekilde tanımlanabilir.

Su avcılığının konusunu her ne kadar çoğunlukla balıkçılık oluştursa da diğer su canlılarının da avlandığı görülür. Balıkçılık da kendi içinde akarsular ve göllerde gerçekleştirilen tatlı su balıkçılığı, denizlerde gerçekleştirilen deniz balıkçılığı olmak üzere iki başlık altında değerlendirilir.[122] Trakya Bölgesi sahip olduğu zengin akarsular ve küçük göllerle tatlı su balıkçılığına, Ege Denizi, Marmara Denizi ve Karadeniz'e kıyıları olması ve Çanakkale ve İstanbul boğazlarına sahip olması nedeni ile deniz balıkçılığına oldukça uygun olanaklar sağlar. Hem tatlı sularda hem denizlerde çok fazla tür çeşitliliğine sahiptir.

Trakya Bölgesi aynı zamanda kara avcılığı içinde çok uygundur. Bölgede bulunan farklı yükseltilere sahip olan çok sayıda dağ, farklı iklim tiplerinin etkisi altındadır. Bu nedenle çok zengin ve farklı bir bitki örtüsüne sahip olan Trakya Bölgesi çok farklı çeşitte canlıya ev sahipliği yapar. Yabani hayatın bu çeşitliliği, kara avcılığı için uygun olanaklar sağlar.

---

[120] (Korkut, 1993)'den akt. Recep Sıralı, Metin Deveci, (2002). "Bal Arısı (Apis mellifera L.) İçin Önemli Olan Bitkilerin Trakya Bölgesinde İncelenmesi". *Uludağ Arıcılık Dergisi*, S. 2(1), s. 17-26, s. 17.

[121] (Sıralı, 1993)'den akt. Sıralı vd. 2002: 17.

[122] Doğanay vd. 2015: 427.

1.3.4. Ormancılık

Ağaçların ahşap ve odun olarak çok çeşitli kullanım alanları vardır. Eskiçağ özelinde bu alanlar incelendiğinde konut,[123] gemi, kale ve çit, ev eşyası[124] ve silah yapımında[125] ayrıca ısınma ve enerji kaynağı olarak kullanım alanlarının öne çıktığı görülür. Bu kullanım alanlarından konut, silah ve ev eşyası yapımı ormanlara karşı nispeten düşük bir talep oluştururken, gemi,[126] kale-çit yapımı[127] ve özellikle ısınma ve enerji kaynağı olarak kullanımı ormanlara olan talebi arttırmakta hatta orman tahribatının önemli nedenleri arasında yer almaktadır.[128] Trakya Bölgesi hem kendi

[123] Yaprak Özel, (2008). *"Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Çevre Bileşenlerinin Mekân Kurulumuna Etkileri"*. İstanbul: Mimar Sinan Üni, Fen Bilimleri Enst. s. 70; Antonio Sagona, Paul Zimansky, Çev: Başgelen, N. Belik, S. İ. Payne, M. & Taşkıran, H. (2009). *Türkiye'nin En Eski Kültürleri-Arkeolojik Veriler Işığında-MÖ 1000000-550*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. s. 46, 47. Trakya Bölgesi'nde eski dönemlerde ahşap, kerpiç veya ahşap-kerpiç yapılı konutlar görülmektedir. Bu malzemeler doğal aşınmaya uğradığından günümüze çok az kanıt kalmıştır.

[124] Kaşık, tabak gibi mutfak malzemelerinin yanı sıra masa, sandalye, kline(sedir) ve sandık gibi ev mobilyalarının yapımında ahşap kullanılmıştır.

[125] Kargı, kalkan, ok ve yay yapımında ahşap kullanılmıştır. Yine savaş aracı olarak kullanılan at arabaları da ahşaptan yapılmıştır.

[126] Lionel Casson, (2002). *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler*. Çev. Gürkan Engin, İstanbul: Homer Kitabevi, s. 5. Gemiler çok büyük miktarda yük taşıma kapasiteleri ve denizlerde yol almayı sağlayan sağlam yapılarıyla dünya ticaretinin gelişmesinde önemli bir aşamayı gerçekleştirmiştir. Gemilerin ticaretin yanında savaş aracı olarak kullanılmaya başlaması da önemini arttırmıştır. Gemilerin önemi arttıkça ahşaba olan istekte artmıştır. Fenikeliler Lübnan Dağları'ndaki ormanlar sayesinde denizcilikte söz sahibi olmuş daha sonra bu üstünlük Helenlere geçmiştir. Helenlerin Asya, Yunanistan ve Trakya bölgesindeki ormanlara ulaşabilmesi, denizlerde üstünlüklerini devam ettirebilme nedenlerinden biridir.

[127] **Caes. *Gall*** Gaius Iulius Caesar. (2017). *Notlar-Galya Savaşı Üzerine*. Çev. Samet Özgüler, Ankara: Doğu Batı Yayınları. Caes. *Gall*. VII. 72, 73. İnsanların savunması için kale ve tahkimatların yapımında ve aynı zamanda hayvanların korunması için yapılan çitlerde en sık kullanılan malzemelerden biri ahşaptır. Romalıların kaleleri çevrelemek için kullandıkları temel malzeme ahşaptır ve bunu en yakın ormanlık alandan elde etmişlerdir. Bu işlemler ormanlarda insan kaynaklı ağır tahribat oluşmuştur.

[128] Nurten Günal, (1999). "Çatalca Yöresinin Kuzeybatı Kesiminde Odun Kömürü Üretimi". *Türk Coğrafya Dergisi*, S:34, s. 51-62, s. 55; Halil Tekin, (2015). *Eski Anadolu Madenciliği-Arkeolojik Verilerin Işığı Altında Başlangıcından Demir Çağı'na Kadar*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları. s. 160; (Hurre 1982)'den akt. Tekin H. 2015: 160. Eskiçağ'da madeni eritmek için kullanılan başlıca yakacak olarak odun kömürü kullanılmıştır. Buna göre bir ton bakır eritmek için 8 ton, bir ton demir için gerekli miktar ise 20 ton odun kömürüdür. Odun kömürü elde etmek, oldukça zor ve emek yoğun bir iştir. Ormanlardan odunların toplanıp kömür elde edinceye kadar geçen süre yaklaşık 25-30 gündür. Bir ton odun kömürü elde etmek için beş ton kuru odun veya 7 ton yaş odun gerekmektedir. Bu durumda 1 ton bakır için 40 ton, 1 ton demir içinse yaklaşık 100 ton kuru odun gerekmektedir. Demir'in çok daha eski dönemlerden beri bilinmesine rağmen kullanıma girmesi diğer metallere göre oldukça geç olmuştur. Bu yüzden demir *"...yakıtın çok bol ve elde etmenin kolay olduğu yerlerde yapılmış olmalıdır*." Demir'in yoğun olarak kullanılmaya başlanması aynı zamanda ormancılık faaliyetinin de artmasını beraberinde getirmiş olmalıdır.

ihtiyaçlarını hem de çevre bölgelerden olan talebi karşılayacak zengin ormanlara ve bu ormancılık işinde çalışacak insan gücüne sahiptir.

1.3.5. Madencilik

Trakya Bölgesi, Avrupa'nın geri kalanı ile karşılaştırıldığında önemli maden yataklarına sahiptir. Bu zenginlik hem miktar hem çeşit hem de dağılım alanları açısından geçerlidir.

Başta Vardar ve Meriç Irmakları arasında kalan Rodop Dağları ve Halkidiki Yarımadası olmak üzere Pirin Dağları, Balkan Dağları ve Istranca Dağları madenlere ve madencilik uygulamalarına sahne olmuştur. Bu bölgede gerçekleşen madencilik, dünyanın en eski örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede gerçekleştirilen madencilik faaliyetleri eskiçağlardan günümüze kadar önemini korumuştur.[129]

Metalleri bu kadar değerli kılan özellikler arasında; az miktarda bulunmaları, her yerde bulunmamaları, farklı bölgelerde farklı özellikte bulunmaları, madenlerden çıkarılmalarının ve işlenmelerinin oldukça zor, ustalık isteyen ve çok fazla kişinin emeği ile gerçekleşen bir süreç olması sayılabilir.[130]

---

[129] Erdem Saka, (2019). "Anadolu ve Rumeli Gümüş Madenleri (1453-1789)", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(2), s. 1060-1084, s. 1077, 1079. Trakya Bölgesi, Osmanlı İmparatorluğu Döneminde en önemli maden kaynaklarının olduğu bölgelerden biri olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Bizans İmparatorluğu Döneminden beri kullanılan Selanik yakınlarındaki Sidrekapsi madenleri Osmanlı Döneminde de işlemeye devam etmiş ve önemli kaynaklardan biri olmaya devam etmiştir.

[130] Ünsal Yalçın, (2016). "Anadolu Madencilik Tarihine Toplu Bir Bakış". *Yer Altı Kaynakları Dergisi*, s. 3-13, s. 5, 8, 10. Madenler ve madencilik konusu hem Trakya tarihinde hem İnsanlık tarihinde meydan gelen önemli gelişmelerin merkezinde yer almasına rağmen, genellikle ya yüzeysel olarak ya da arka planda kalacak şekilde değerlendirilmektedir. Oysa Asya Bölgesi'nde başlayan insan-metal ilişkisi, binlerce yıllık süreç içinde metallerin özelliklerini anlama ve bunlara uygun teknikler geliştirme yönünde yoğun bir çabayla geçmiştir. Bu süreç sonunda işlenmiş metallerin çeşitliliği ve özellikleri arttıkça, iş aletleri yapımından, savaş aletleri yapımına, süs eşyası yapımından günlük ev eşyası yapımına kadar kullanım alanı artmıştır. Bu durum metal eşyalara yönelik talebi arttırmış bunun sonucunda uzak mesafe ticaretin artmasının en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Metallerin kullanımının binlerce yıllık gelişim aşamasının her evresinde önemli toplumsal değişmelere neden olmuş, sonunda metale sahip olmak ve depolamak zenginliğin ve gücün kaynağı haline gelmiştir.

1.4. Trakya Bölgesi Tarihi (MÖ 1000000-MÖ 1200)

Trakya Bölgesi, bir geçiş bölgesi olma özelliğine sahip olmasından dolayı, çevre bölgelerle yakın ilişki içerisindedir. Tarihi olayların gelişiminde bu konumunun etkisi büyüktür. Bu nedenle Trakya Bölgesi tarihinin incelenmesinde mümkün olduğunca çevre bölgeler ile ilgili veriler de göz önünde tutularak birlikte değerlendirilmeye çalışılmıştır (Har. 3).

1.4.1. Paleolitik Çağ (MÖ 1000000-MÖ 11000)

Günümüze kadar elde edilen bilgiler ışığında, Paleolitik Çağ; ilk insanların binlerce yıl önce Afrika'da ilk taş aletleri geliştirmesi ve dünyanın çeşitli yerlerine göç etmesi ile başladığı, Asya Bölgesi'nde MÖ 12000 yıllarında, Avrupa'da ise MÖ 10000 yıllarında sona erdiği belirtilmektedir.[131] Bu dönem, şu ana kadar bilinen insanlık tarihi sürecinin %99'luk kısmını oluşturmaktadır.[132] Bu uzun süreç içinde, dünya birçok jeolojik ve iklimsel değişikliklere sahne olmuştur. Bu çağ Alt, Orta ve Üst olmak üzere üç evredir.

Alt Paleolitik Çağ; daha çok 'Homo Erectus' adı verilen insan türünün sahip olduğu teknokültürel dönem olarak bilinir.[133] Bu dönemde başta Afrika olmak üzere, Doğu Akdeniz (Levant), Asya Bölgesi'nin güneyinden boğazlara kadar olan bölgede, Helas Bölgesi'nde, Batı Avrupa'da Acheulleen kültür yaygın olarak görülürken; Doğu

[131] Galip Akın, (2018). *Prehistorya'ya Giriş (Prehistorik Arkeoloji)*. Ankara: Alter Yayıncılık, s. 29.
[132] Işın Yalçınkaya, T. C. Kültür Bakanlığı-*Eski Anadolu Uygarlıkları*, www. kulturportali. gov. tr/medya/dokuman/dokumandetay/135 adresinden alındı, (10. 5. 2020), s. 1.
[133] Yalçınkaya, : 3, 4, 6, 7; Henrieta Todorova, (2003). "Praehistory of Bulgaria". D. V. Ed: Gramenos içinde, *"Recent Research in the Prehistory of the Balkans"* (s. 257-328). Tessaloniki: Publications of the Archaeological İnstitute of Nordthern Greece, Nr:3, s. 259, 260. Afrika kıtasında ilk ortaya çıkmasıyla kısa sürede yayılım gösteren Homo Erectus; bununla sınırlı kalmayarak Asya ve Avrupa Kıtaları'na da yayılım göstermiştir. Bu dönem için Henrietta Todorova *"Waal Buzul arası (GÖ 1400000-GÖ 900000) dönem arkaik insanı deyim yerindeyse dünyayı fethetmişti"* demiştir. Bu döneme ait taş alet yapım teknikleri, İki yüzeyliler Aboevillien, Acheuleen, Micoquien olarak; Yongalı olanlar ise Clactonien, Tayacien ve Levalloisien olarak adlandırılmaktadır. Yongalı alt paleolitik kültürlerde iki yüzeyli aletler görülmezken, iki yüzeyli kültürlerde yongalı aletler görülmektedir.

Avrupa'da yonga tipi alet kültürü yaygın olarak görülmektedir.[134] Bu durumda Asya Kıtası ve Avrupa arasında geçiş bölgesi olan Balkanlar ve özellikle Trakya Bölgesi'ne ait bulgular oldukça önemli bir durumdadır.

Bu çalışmanın konusu olarak 'Trakya' olarak adlandırılmış ve sınırları daha önceden belirtilmiş olan bölge içerisinde en eski Alt Paleolitik buluntu yeri, Trakya Bölgesi'nin kuzeybatı kesiminde, Balkan Dağları'nın batı bölümünde yer alan, Tuna Irmağı yakınlarında konumlanan 'Kozarnika Mağarası'dır.[135] MÖ 1000000 ile MÖ 900000 yılları arasına tarihlenen bu mağarada çeşitli taş aletlerle birlikte Homo Erectus'a ait bir kafatası bulunmuştur.[136] Erken döneme ait bu buluntuların iki yüzeyli özellik göstermediği anlaşılmıştır. Kozarnika Mağarası buluntuları Yarımburgaz ve Petrolona Mağaraları buluntuları ile ilişkili görülmüştür.[137] Fakat Alt Paleolitik Çağ'ın geç dönemine ait buluntular veren ve Rodop Dağları'nın batısında yer alan Shiroka Poljana Mağarası'nda iki yüzeyli aletler bulunmuştur.[138] Diğer bir Alt Paleolitik Çağ buluntu yeri, Trakya Bölgesi'nin güney batısında, Halkidiki Yarımadası'nda bulunan Petralona Mağarası'dır. Bu mağaradaki buluntular, MÖ 350000/150-250000 yıllarına tarihlendirilmesine karşılık, bu mağarada yapılan araştırmaların niteliği konusunda soru işaretleri vardır.[139] Bu durumda Trakya Bölgesi'nin güneydoğu bölgesi, geçiş yeri konumunda olması nedeniyle oldukça önemli bir konumdadır. Bu bölgedeki en önemli buluntu yeri İstanbul Boğazı'na yakın bir konumda yer alan Yarımburgaz Mağarası'dır. Sistematik bir çalışma yürütülen ve MÖ 300000'li yıllara tarihlendirilen, aralarında bir geçit olmak üzere, aşağı ve yukarı olarak iki mağaradan oluştuğu belirtilen Yarımburgaz Mağarası'nda, Alt Paleolitik Çağ'a ait veriler, aşağı mağaradan elde edilmiştir.[140] Yapılan çalışmada elde edilen fauna ve flora örnekleri Avrupa'nın

[134] Akın, 2018: 31.
[135] (Guadelli/Sirakov 2001)'den akt. Todorova H. 2003: 260.
[136] (Guadelli/Sirakov 2001)'den akt. Todorova H. 2003: 260.
[137] Todorova H. 2003: 260.
[138] Todorova H. 2003: 260.
[139] (Grün, 1996)'den akt. Vangelis Tourlakis, Katerina Harvati, (2017). "The Palaeolithic record of Greece: A Synthesis of the Evidence and a Research Agenda for the Future". *Quaternary İnternational*, 1-18, s. 2.
[140] Güven Arsebük, (1996). "Trakya'da Eski Bir Yerleşim Yeri: Yarımburgaz Mağarası Alt Paleolitik Çağ Bulguları". *Anadolu Araştırmaları 14*, 33-50, s. 34.

en zengin buluntu yerlerinden birisi olarak nitelendirilmesine neden olmuştur.[141] Mağarada, oldukça kaliteli ve yerel kaynaklardan temin edildiği belirtilen çakmaktaşı, kuartz ve kuartizit taş aletlerinin bulunduğu ve yapım tekniği olarak yonga tipi olmakla birlikte hiç ikiyüzlü tip taş alet bulunmadığı, bu nedenle ikiyüzlü alet bulunmayan Orta ve Doğu Avrupa kültürleri ile ilişkili olabileceği belirtilmiştir.[142] Yine bu bölgeye yakın olmak üzere Büyükçekmece-Eskice ve Kilyos-Gümüşdere'de yüzey araştırmaları sonucunda bu döneme ait yongalı sınıfına ait buluntuların olduğu belirtilmiştir.[143]

Trakya-Asya Bölgesi bağlantılarının sağlandığı, İstanbul ve Çanakkale boğazlarının her iki bölgesinin araştırılması konusunun önemi ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda yüzey araştırmaları gerçekleştiren M. Özdoğan; yaptığı araştırmalarda İstanbul Boğazı'nın her iki yakasında bu döneme ait buluntuların yoğunlaştığını, doğu yönünde Kefken'e kadar buluntuların devam ettiğini, fakat batı yönünde Trakya'da Terkos-Selimpaşa hattının batısında özellikle Trakya içlerine doğru hiçbir buluntuya rastlanılmadığını belirtmiştir.[144] Yine benzeri buluntuların Çanakkale Boğazı Bölgesi'nde Asya tarafında Çan Bölgesi'nde görülebildiğini söylemiştir. Özellikle Trakya Bölgesi'nde buluntu azlığını arazi yapısı ve bölgenin zamanla geçirdiği jeomorfolojik değişim nedeniyle, Paleolitik Çağ buluntularının 'bulunabilirliğini' azalttığı şeklinde değerlendirmiştir.[145] Fakat daha sonra M. Özdoğan tarafından belirtilmiş olan Terkos-Selimpaşa hattının batısında yer alan Tekirdağ Bölgesi'nde Kuştepe, Yatak ve Balıtepe gibi buluntu yerlerinde ve İstanbul yakınlarında, iki yüzeyli olduğu belirtilen buluntular bildirilmiştir.[146] Ayrıca Çanakkale Boğazı'na oldukça yakın bir konumda olarak nitelenebilecek olan, Asya Bölgesi'nin coğrafi bir

---

[141] Arsebük, 1996: 35, 36.
[142] Arsebük, 1996: 36, 37, 38. Avrupada iki yüzeyli görülmeme nedeni olarak, kaliteli ve iri hammadde bulunmayışına bağlayan görüşler vardır.
[143] Mehmet Özdoğan, (1996). "Tarihöncesi Dönemde Trakya-Araştırma Projesinin 16. Yılında Genel Bir Değerlendirme". *Anadolu Araştırmaları*, s. 329-360. s. 341.
[144] Özdoğan M. 1996: 340, 341.
[145] Özdoğan M. 1996: 341.
[146] Berkay Dinçer, Ludovic Slimak, (2007). "Trakya'nın Paleolitik Çağ Kültürleri". *Arkeoloji ve Sanat*, 1-12. s. 2; Şengül Aydıngün, (2013). "İstanbul'un Avrupa Yakasından Alt Paleolitik Çağ'a Ait "İki Yüzeyli Alet". G. F. Tanman, M. B. Tanman, & E. Işın içinde, *"İstanbul Araştırmaları Yıllığı No. 2* (s. 55-56). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları 22, s. 55.

uzantısı olan Midilli Adası'nda Rodafnidia sitesinde iki yüzeyli aletler içeren Alt Paleolitik Çağ buluntularının olduğunun belirtilmiştir.[147]

Orta Paleolitik Çağ Trakya Bölgesi açısından değerlendirildiğinde; MÖ 65000 ve MÖ 45000 tarihleri arasındaki dönemi kapsar.[148] Bu dönemde, Alt Paleolitik dönemde yaşamış olan Homo Erectus'un yerini Homo Neandertalis almıştır.[149]

Trakya Bölgesi'nin kuzeybatısında, Balkan Dağları'nın batısında yer alan Temnata Mağarası bu döneme ait önemli buluntu yerlerinden biridir. Mousterien tarzındaki çakmaktaşı buluntularının olduğu katman, MÖ 65000±11000 yıllarına tarihlendirilmiştir.[150] Trakya Bölgesi'nin kuzeyinde, Tuna Irmağı'na dökülen Osam Irmağı'nın eski terasında bulunan Muselievo diğer önemli buluntu yeridir.[151] Burada bulunanlar arasında 'Doğu Balkan Mousterien' karakteri ile ilişkili olarak ustaca yapılmış yaprak şekilli uçlar bulunmuştur. Bunların MÖ 50000 ile MÖ 40000 yılları arasında yapıldığı düşünülmektedir.[152] Balkan Dağları ve Tuna Irmağı arasında Devetashka Mağarası, Samuilica II Mağarası, Baco Kiro Mağarası, Devnja, Beloslav, Razgrad ve Dikilitash ve Rodop Dağlarında bulunan Siroka Poljana diğer önemli, buluntu yerleridir.[153] Buluntuların sayısı arttıkça bu bölgeler arasındaki ilişkiler daha iyi gözlemlenmiştir. Trakya'nın güneyinde yer alan Halkidiki Yarımadası, Drama-Aggitis yakınları ve Komotini yakınlarında bu döneme ait buluntu yerlerinin varlığı bilinmektedir.[154] Doğuda ise Istranca-İstanbul Boğazı-Kefken doğrultusunda Karadeniz boyunca Ağaçlı, Domuzdere, Gümüşdere, Kefken, Sarısu bölgelerinde ve

---

[147] (Galanidou 2013; Galanidou et al. 2013)'den akt. Nena Galanidou, Constantin Athanassas, James Cole, Giorgios İliopoulos, Athanasios Katerinopoulos, Andreas Maggonas, John McNabb, (2016). "The Acheulian Site at Rodafnidia, Lisvori, on Lesbos, Greece:2010-2012". K. Harvati, & M. Roksandic içinde, *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia-Human Evolution and İts Context* (s. 119-138). Dordrecht: Springer, s. 119.

[148] Ivo D. Cholakov, Krasty Chukalev, (2008). "Archaeology in Bulgaria, 2006 Season". *American Journal of Archaeology*, vol. 112, No. 1, s. 143-170, s. 143.

[149] Akın, 2018: 39, 41; Yalçınkaya:1 Küçük gruplar halinde avcı-toplayıcı yaşam tarzını devam ettiren Homo Neandertalisler, "*iki yüzeyli aletler yerine ince yongalar üzerine yapılmış kenar kazıyıcı ve uç gibi daha hafif ancak daha etkin aletler…*" yapmışlardır.

[150] Todorova H. 2003: 260, 261.

[151] (CnpaKOBa 1993)'den akt. Todorova H. 2003: 261.

[152] Todorova H. 2003: 261.

[153] (CupaKOBa/HBaHOBa 1994, 238-239)'den akt. Todorova H. 2003: 261.

[154] Tourlakis vd. 2017: 7, Fig:5 değerlendirme.

Büyükçekmece Gölü'nün batı teraslarıyla birlikte Çatalca Bölgesi'nde bu döneme ait çok sayıda buluntu içeren yerler yüzey araştırmalarında tespit edilmiştir.[155]

Orta Paleolitik Çağ, Trakya ve Trakya Bölgesi'nin çevre bölgeleri olan Asya Bölgesi, Helas Bölgesi ve Ege Adaları, Orta ve Doğu Avrupa bölgeleri açısından oldukça fazla buluntu yeri içermesi bakımından dikkat çekicidir.[156] Diğer dikkat çekici bir nokta ise buluntu yerlerinin Tuna Irmağı ve Balkan Dağları'nın kuzey yamaçları arasında yoğunlaştığı görülürken, oldukça geniş bir alanı kaplayan ve geçişi sağlayan Balkanların güneyi ve iç taraflarda Rodop Dağları'ndaki Sirona Poljana buluntu yeri dışında neredeyse hiçbir veri bulunmamasıdır. Dönemin sonlanmasında İtalya'da bulunan Companian Ignimbrite yanardağ patlamasının etkili olduğu yönünde görüşler vardır.[157]

Üst Paleolitik Çağ dönemin başlangıcı olarak genellikle yaklaşık olarak MÖ 40000/35000 tarihleri ortak olarak kabul görmekle birlikte, bitiş tarihinin farklı bölgelerde farklı zamanlarda olduğu kabul edilmektedir.[158] Trakya Bölgesi için ise bu dönem, şu anki bulgulara göre başlangıç olarak MÖ 41000 ve bitiş tarihi olarak MÖ 11000 yılları olarak görülmektedir.[159]

---

[155] Özdoğan M. 1996: 342.

[156] Yalçınkaya, : 1; Tourlakis vd. 2017: 6.

[157] (Barberi et al. 1978)'den akt. F. G. Fedele, B. Giaccio, R. Isaia, G. Orsi, (2002). "Ecosystem İmpact of the Campanian Ignimbrite Eruption in Late Pleistocene Europe". *Quaternary Research*, May, s. 420-424. s. 420, 421; John F. Hoffecker, (2009). "The Spread of Modern Humans in Europe". *PNAS*, September 22, vol. 106, no:38, s. 16040-16045. s. 16040; Kathryn E. Fitzsimmons, Ulrich Hambach, Daniel Veres, Radu Iovata, (2013). "The Campanian Ignimbrite Eruption: New Data on Volcanic Ash Dispersal and Its Potential Impact on Human Evolution". *Plos One*, June, s. 1-13. s. 3, 4; (Rosi et al, 1999)'den akt. Fedele vd, 2002: 421, 422 ve fig2 değerlendirme. Yaklaşık olarak MÖ 40000-35000 yılları arasında gerçekleşen bu yanardağ patlaması Akdeniz Bölgesi'nde gerçekleşen en büyük patlamalardan biridir. Yanardağda gerçekleşen püskürmenin yaklaşık 45 km yükseğe çıktığı, etkisinin daha çok doğuya doğru olduğu ve başta tüm Balkanlar ve Batı Asya Bölgesi'nin bu olaydan etkilendiği düşünülmektedir. Dobruca Bölgesi'nde yapılan araştırmada, bu patlamanın etkileri tespit edilmiş ve buna göre patlamanın etkisinin düşünülenden daha fazla olabileceği, fauna ve flora üzerinde yıkıcı etkilerinin olduğu belirtilmiştir. Bu patlamanın o dönemde gerçekleşen soğuk ara dönemle ilişkili olup Homo Neandertalis'lerin yaşamı üzerinde etkili olabileceği yönünde değerlendirilmiştir.

[158] Yalçınkaya, : 1; Akın, 2018: 44. Buna göre bu dönemin bitişi, Yakındoğu'da MÖ 20000, Asya Bölgesi'nde MÖ 12000 yılları iken, bu tarih Avrupa söz konusu olduğunda MÖ 10000 olarak belirtilmektedir

[159] Cholakov vd. 2008: 143.

Bu Çağ; Homo Neandertalis insan tipinin kaybolup günümüzde yaşayan insanların atası olan 'Homo Sapiens Sapiens' insan tipinin egemen olduğu ve önemli gelişmelerin gözlemlendiği bir evredir.[160] Trakya Bölgesi'nde Orta Paleolitik Çağ'dan Üst Paleolitik Çağ'a geçiş süreci tartışmalı olmakla birlikte, genel görüş Üst Paleolitik Aurignacian Kültür'ün[161] bölgeye dışarıdan geldiği yönündedir.[162] Trakya Bölgesi'nde Aurignacien Kültürü'ne ait en eski buluntu, Balkan Dağları'ndaki Baco Kiro Mağarası'nın 11. tabakasından gelmektedir. Yapılan değerlendirmeler MÖ 41000 yıllarına tarihlendiği yönündedir.[163]

Aurignacien dönemine ait buluntu veren diğer yerlerden biri olan Balkan Dağları'nın batı kısmında yer alan Temnata Mağarası'ndaki veriler MÖ 31900±1600 tarihlerini vermektedir.[164] Bu dönemin taş endüstrisine ait çift yüzlü yontulu kesiciler bulunamamış fakat rötuşlu kazıcılar, mikro-rötuşlu yontular ve kemikten yapılmış aletler bulunmuştur.[165] Aurignacien'den sonra gelişen Gravittien Kültürü'ne ait bulgular Temnata Mağarası'ndaki üç seri ile kayıt altına alınmıştır.[166] Gravittien Kültürü'ne ait buluntu yerlerinden biri Rodop Dağları'nın batısında yer alan Siroka Polyana'da bulunan Toplia ve Pest mağaralarıdır.[167] Gravittien Kültür'den[168] sonra görülen Tardi-Gravittien Kültürü ile ilişkili, Temnata Mağarası, Baco Kiro ve Orta Rodoplar Bölgesi'nde, Orfej Chalet yakınlarındaki Cacura bu döneme ait bulgular vermektedir (Har. 6).[169]

---

[160] Yalçınkaya, : 1, 2, 4. Diğer Paleolitik devirlerle karşılaştırıldığında, daha önceki dönemlerde farklı bölgelerde benzer özelliklerin olduğu gözlenirken, bu dönemde bölgeler arası farklılığın arttığı görülür.
[161] Yalçınkaya, : 1, 2, 4. Bu döneme ait kültürler; Aurignacien (MÖ 40000-MÖ 20000), Solutreen (MÖ 20000-MÖ 15000), Magdalenien (MÖ 15000-MÖ 10000) olarak belirtilirken, bu dönemde yukarıda belirtilen kültürel farklılaşmaya uygun olarak yerel tanımlamalarda kullanılmaktadır.
[162] Todorova H. 2003: 261.
[163] Todorova H. 2003: 261, 262.
[164] (Gd2354)'den akt. Todorova H. 2003: 262.
[165] Todorova H. 2003: 262.
[166] (CiipaKOBa/HBaHOBa 1994)'den akt. Todorova H. 2003: 262. Bu serilere göre birinci seri MÖ 29000- MÖ 20000, ikinci seri MÖ 23000- MÖ 21000 ve üçüncü seri MÖ 21000-MÖ 20000 yılları olarak tarihlendirilmiştir.
[167] Todorova H. 2003: 262.
[168] Todorova H. 2003: 262. H. Todorova, bölgede görülen Gravettien Kültürü'nün kaynağı olarak Orta Tuna Bölgesi'nde, Viyana yakınlarında bulunan Willendorf Kültürü'nü göstermektedir.
[169](Gyurova 1998, İvanova 1987)'dan akt; Todorova H. 2003: 262.

Trakya Bölgesi'nin güneyinde Ege Denizi'nde yer alan Taşoz Adası'nda da açık alan buluntu yeri olarak, Üst Paleolitik Çağ'a ait yerlerin varlığı bilinmektedir.[170] Trakya Bölgesi'nin güneydoğusunda yapılan yüzey araştırmaları sonucunda, İstanbul Boğazı'nın Trakya Bölgesi'nde ve devamında Asya Bölgesi'nde yer alan Kefken'e kadar olan bölgede, Karadeniz kıyı kesiminde Orta Paleolitik devirde olduğu gibi, Üst Paleolitik Çağa ait Aurignacien ve daha sonrada Gravettien Kültürü'ne ait buluntuların olduğu belirtilmiştir.[171] Bölgede İstanbul Boğazı'na yakın Karadeniz kıyı kesiminde buluntu yerlerinin fazlalaştığı ve buluntuların Gravittien Kültürü ile benzerlik gösterdiği belirtilmiştir.[172] Helas Bölgesi'nin bu dönemde sayı olarak iyi temsil edildiği söylenebilirken,[173] Asya Bölgesi için durum farklıdır.[174]

1.4.2. Mezolitik Çağ (MÖ 11000-MÖ 6400)

Mezolitik Çağ Paleolitik ve Neolitik Çağ arasında bir geçiş dönemi özelliği taşımaktadır. Bu dönem yeni tekno-kültürel atılımlardan daha çok, değişen çevre koşullarına bağlı olarak yaşam tarzlarında meydana gelen değişiklikler ile karakterizedir.[175] Trakya Bölgesi özelinde incelendiğinde, bu ara dönemin MÖ 11000 ve MÖ 6400 tarihleri arasında olduğu değerlendirilebilir.[176]

Bu dönem açısından meydana gelen en önemli gelişme, Wurm Buzul Çağının sona erip Halosen Buzul Arası Dönemin başlamasıdır. Genel olarak gittikçe artan sıcaklığa bağlı olarak buzulların erimesi, iklim kuşaklarının yer değiştirmesi ve deniz

---

[170] Tourlakis vd. 2017:9, Fig:7'den derlenmiş bilgi.
[171] Özdoğan M. 1996: 342.
[172] Özdoğan M. 1996: 342.
[173] (Reisch 1980)'den akt, Tourlakis vd. 2017:8; (Kaczanowska et al 2010); (Elefanti et al 2008)'den akt. Tourlakis vd. 2017:8; Tourlakis vd. 2017:9, Fig. 7 değerlendirme; Tourlakis vd. 2017:10. Buluntu yerlerinin çoğunlukla orta ve batı bölgelerinde yer aldığı görülürken, doğu bölgelerinde daha az buluntu yerleri olduğu görülmektedir.
[174] Yalçınkaya: 5.
[175] Harun Taşkıran, T. C. Kültür Bakanlığı, *Epipaleotik*, (10. 5. 2020), Kültür Portalı, www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/2307, s. 1.
[176] MÖ 11000 tarihi, Üst Paleolitik döneme ait en son tarihsel veri olması ve MÖ 6400 tarihi ise bu ara devreden sonra kronolojisi bilinen ilk buluntu yeri olma özelliğinde olan Hoca Çeşme I tabakasının tarihi olması nedeniyle alt ve üst sınır olarak belirlenmiştir. MÖ 11000 tarihi için bk. Cholakov vd. 2008: 143.

seviyesinin yükselmesi, bu dönemin önemli etkilerini oluşturur.[177] Sıcaklıklar Trakya Bölgesi'nde, MÖ 10600 yıllarında önce ani bir yükselişle artmış, daha sonra artış hızı yavaşlamakla birlikte, bu artış devam etmiştir. MÖ 7800 yıllarında sıcaklığın günümüz değerlerinden fazla olduğu tespit edilmişken, MÖ 7000 yıllarında normal değerlere ulaşmıştır.[178] Bu durum farklı bölgeleri farklı şekilde etkilemiştir.[179]

Bu dönem Trakya Bölgesi açısından oldukça ilginçtir. Trakya'nın kuzey Bölgesi'nde sadece Karadeniz yakınlarındaki Odessos-Pobiti Kamani buluntu yeri bu döneme tarihlenmektedir.[180] Trakya Bölgesi'nin iç kısımlarında bu döneme ait buluntu yeri henüz tespit edilmemiştir. Diğer bir buluntu yeri, daha önce İstanbul Boğazı Bölgesi'nde Paleolitik Çağ'ın son dönemlerinde, Batı Karadeniz kıyı bölgesi olarak konumlandırılabilecek olan alanda, İstanbul Boğazı'ndan Kuzey Karadeniz'e kadar yoğun bir Epi-gravetten kültürü tanımlanmaktadır.[181] Bu kültürün devamı niteliğinde, aralarında İstanbul Boğazı çevresinde Ağaçlı, Gümüşdere, Domalı, Akçalı, Doğancalı ve Mürsel Baba bölgeleri de olmak üzere çok sayıda buluntu olduğu belirtilmiştir.[182] Buna karşılık Marmara Denizi kıyılarında daha az buluntu tespit edilmiş, Ambarlı-Haramidere ve Gelibolu-Değirmenlik Bölgesi'nde de benzer buluntular veren yerler olduğu bidirilmiştir.[183] Elde edilen buluntular ise Asya Bölgesi Akdeniz Mezolitik alan buluntularından farklı olmakla birlikte Akdeniz ile Karadeniz arasında karşılaştırma

[177] Todorova H. 2003: 259.
[178] Todorova H. 2003: 259.
[179] Taşkıran:1. Buzulların erimesi ve artan ırmak debileri nedeniyle hem göl hem de deniz seviyelerinde meydana gelen artışlar, bu dönemdeki en önemli jeolojik gelişmelerdir. Bu dönemin başında, Karadeniz ve Marmara henüz bir göl şeklinde ve İstanbul ve Çanakkale Boğazları ise birer akarsu vadisi iken; deniz seviyelerinde yükselmeye bağlı olarak, ilk önce Ege kıyılarında alçak konumda olan yerlerin deniz seviyesinin altında kaldığı ve kıyı şekillerinin değişmeye başladığı anlaşılmaktadır. Ege Denizi'nde anakaraya bağlı yarımada şeklinde olan yerler adalara dönüşmeye başlamıştır. MÖ 7000-MÖ 5000 döneminde, Ege Denizi Çanakkale bariyerini aşarak Marmara Gölü'ne doğru akarken, artık Marmara Gölü bir denize, Çanakkale Vadisi ise boğaza dönüşmeye başlamıştır. Sıcaklıklarda meydana gelen artışın ve iklim kuşaklarınını yer değiştirmesinin diğer bir önemli etkisi de önce florayı ve buna bağlı olarak da faunayı etkilemesidir.
[180] Todorova H. 2003: 263.
[181] Özdoğan M. 1996: 342.
[182] Özdoğan M. 1996: 343.
[183] (Özdoğan 1986'a:56, 59)'den akt. Özdoğan M. 1996: 342, 343.

yapacak buluntu yeri olmadığı için tam bir değerlendirme yapılmasının oldukça zor olduğu belirtilmiştir.[184]

Trakya'nın güneybatı bölgesi'nde ise herhangi bir buluntu şu ana kadar tespit edilmemiştir.[185] Yaklaşık 4500 yıllık süre için Trakya Bölgesi neredeyse tamamen boş gözükmektedir. Eğer bu durum araştırma eksikliğine bağlı olarak gelişmediyse, bu kadar uzun süre ve yaygın bir şekilde bölgenin boş olması da önemli bir veri kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemin Helas Bölgesi, Ege Adaları'nda[186] ve Asya Bölgesi'nde de farklı yerlerde yoğunlaştığı görülür.[187]

Trakya Bölgesi ve çevre bölgelerde; İstanbul Boğaz bölgesi hariç neredeyse hiçbir veri gözlenmezken; Aşağı ve Orta Tuna Bölgesi'nin kuzeyi, Karpat Dağları'nın doğu ve batı bölgelerinde, daha önce Paleolitik Çağ'da yerleşim görmemiş ve ilk defa bu dönemde yerleşim gören yer sayısında anormal bir artış olduğu gözlenmektedir (Har. 7).[188]

Trakya Bölgesi'nin bu şekilde insansız duruma gelmesini iklim değişikliğine bağlayan görüşlere göre, soğuk iklim kuşaklarının kuzeye doğru hareket etmesine bağlı olarak bitki örtüsünün de kuzeye kayması, bu bitkilere bağlı yaşamını sürdüren hayvanlarında yer değiştirmesine neden olmuştur.[189] Soğuk iklim koşullarında yaşamaya alışkın olan ve alıştığı yaşam kaynaklarının daha kuzeye gittiğini gören insanlarında bu harekete katılmış olduğu düşünülmektedir.[190] Ayrıca bu dönemde yeni iklimin etkisiyle bölgede yoğun bir ormanlaşma yaşanmış, koyu gölge ve sık orman

---

[184] Özdoğan M. 1996: 343.
[185] Nena Galanidou, (2011). "Mesolithic Cave Use in Greece and the Mosaic of Human Communities". *Journal of Mediterranean Archeology*, December, s. 219- 242.
s. 220, Fig:1 değerlendirme.
[186] Galanidou, N. 2011: 220 Fig. 1 değerlendirme, 222, 233. Buluntu yerleri daha çok orta Helas'ın batı kısmı, Mora Yarımadası, Atina, Girit ve birkaç adada yer almaktadır.
[187] Taşkıran, : 6. mesolitik buluntu yeri sayısı açısından 50 kadar bir sayıya sahipse de bunların Asya Bölgesi'nin güneyinde Akdeniz ve Güneydoğu Asya Bölgesi'nde yoğunlaştığı, İç Anadolu, Ege, Orta ve Doğu Karadeniz bölgelerinde ise oldukça az sayıda olduğu bilinmektedir.
[188] Robert Kertesz, (2002). "Mesolithic Hunter-Gatherers In the Northwestern Part of the Great Hungarian Plain". *Praehistoria vol:3*, 281-304. s. 282, Fig: I değerlendirme.
[189] Todorova H. 2003: 262.
[190] Todorova H. 2003: 262.

yapısı; bitki gelişimi, hayvanlar ve insanların yaşamı açısından olumsuzluklar doğurmuştur.[191]

Bu dönemde Trakya'nın kuzey batısında yer alan Demirkapı bölgesi bu dönemde özellikle dikkat çekicidir.[192] Bu dönem yaşam biçimlerinde Asya Bölgesi'nde avcılık ve toplayıcılığın yanında depolama'nın gelişmeye başladığını, Balkanlar Bölgesi'nde ise avcılık ve toplayıcılığın yanında balıkçılığın geliştiğini görmek olanaklıdır.

1.4.3. Neolitik Çağ (MÖ 6400-MÖ 5000)

Bu dönemin başlığı aslında, taş teknolojisinde meydana gelen bir aşamayı belirtse de içerik olarak ve günümüzde kazandığı anlam bakımından bundan çok daha fazlasıdır.[193] Bu dönem, farklı bölgelerde farklı zamanlarda yaşanmıştır.[194] Neolitik Çağ Balkanlarda ilk olarak Trakya Bölgesi'nde başlamıştır. Trakya Bölgesi söz konusu olduğunda Neolitik Çağ'ın MÖ 6400 ve MÖ 5000 tarih aralığında olduğu

[191] Maria Gurova, Clive Bonsall, (2014). "Pre-Neolithic' in Southeast Europe: a Bulgarian Perspective". *Documenta Praehistorica XLI*, 95-109. s. 98.

[192] Milustin Garasanin, (1996). "The Balkan Peninsula and South-East Europe-during the Neolithic". S. J. Ed:de Laet, A. H. Co. Ed: Dani, J. L. Lorenzo, & R. B. Nunoo içinde, *History of Humanity-Prehistory and the Beginings of Civilization, vol: I* (s. 1251-1274). East Sussex: UNESCO, s. 1256. Karpat Dağları ile Balkan Dağları'nı birbirinden ayıran Tuna Irmağı, bu bölgede kıvrımlı bir yapı sergileyerek, yaklaşık 150 km uzunluğunda derin bir vadi oluşturmaktadır. Mezolitik Çağ'da Tuna Irmağı'nın her iki yakasında çok sayıda yerleşim kurulmuştur. Daha çok Lepenski Vir ve Padina ile öne çıksa da bu yerleşimler ortak özellikler sergilemektedirler. Bu kültürel yapı Orta Tuna Bölgesi'nde kendisinden sonra gelişecek olan kültürleri derinden etkilemiştir.

[193] (Childe 1936)'den akt. Sagona vd. 2009: 34. Neolitik Dönem çokça tartışmalara neden olmaktadır, bunun önemli nedenleri arasında, dönemi nitelemek için kullanılan taş kullanım teknolojisini belirten kavramın taşıdığı anlam ile içeriğinin uyuşmamasından kaynaklanmaktadır. Bu dönem birçok alanda birbirini tetikleyen ve etkileyen gelişmelere yol açması nedeniyle çoğu kişi tarafından 'Neolitik Paket' kavramı ile anlatılmış ve insan uygarlığında meydana getirdiği önemli sonuçlar bakımından 'Neolitik Devrim' olarak nitelendirilmiştir.

[194] Sagona vd. 2009: 33, 78. Neolitik Kültür'ün oluştuğu ve gelişme gösterdiği Asya Bölgesi için bu tarihler MÖ 9600 ve MÖ 6000 tarihleri arasındadır.

görülür.[195] Halosen'in başlarında başlayan ısınma döneminde ara bir devir yaşanmış ve MÖ 6400 ve MÖ 6000 yılları arasında 'Mini Neolitik Buz Devri' yaşanmıştır.[196]

Binlerce yıl süren büyük bir boşluktan sonra, Mezolitik Çağ'ın sonunda Aşağı Tuna Bölgesi'nin kuzey bölümü Karpat Dağları'na kadar birçok Mezolitik yerleşime ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Trakya Bölgesi'nde Karadeniz yakınlarında bulunan Mezolitik Çağ'ın tek yerleşmesi olan Pobiti Kamani'nin, uzun zaman yalnızca İstanbul Boğazı bölgesi ile benzerlik göstermeye devam etmesi nedeniyle, belirli bir kültürün unsuru olarak değerlendirilmiştir.[197]

Bu uzun boşluğun ardından MÖ 6400 yıllarından itibaren, Trakya Bölgesi'nin güneyinde yer alan Enez-Hoca Çeşme yerleşimiyle birlikte, Trakya önemli gelişmelere sahne olmuştur. Trakya Bölgesi'nde Neolitik Kültür gelişmeye başlamış ve bu kültürün Asya Bölgesi'nin iç kesimlerinden gelen insanlarca getirildiği düşünülmektedir.[198] Trakya bölgesine gelen bu Neolitik yaşam biçiminin gelişimini Asya Bölgesi'nde tamamladığı belirtilmektedir.[199] En eski iki tabakası MÖ 6400-6300 ve MÖ 6200-6000 tarihlerini kapsayan Hoca Çeşme yerleşmesi, buluntuları itibarı ile Asya Bölgesi'nden gelen yeni yerleşimciler tarafından kurulmuştur.[200] Asya Bölgesi ile ilişkili beslenme düzeni ve konut mimarisine sahip olan yerleşimin etrafı, taş bir sur yapısıyla çevrilidir.[201] En eski evrede görülen yine Asya Bölgesi kaynaklı el yapımı siyah ya da kırmızı parlak açkılı çanak çömlek türü;[202] MÖ 6000 yıllarına kadar kendi içinde gelişim göstererek, Balkanlara özgü olan türlerin ortaya çıkmasına kaynaklık

---

[195] Mehmet Özdoğan, (1998). "Tarihöncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya'da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları". *TÜBA-AR I*, s. 63-93, s. 71. Hoca Çeşme IV, en eski tabaka tarihi.

[196] Todorova H. 2003: 259. Bu dönemde deniz seviyesi 20 m kadar düşmüştür.

[197] Henrieta Todorova, (1995). "The Neolithic, Eneolithic and Transitional Period in Bulgarian Prehistory". D. W. Bailey, I. Panayotov, & S. Alexandrov içinde, *Prehistoric Bulgaria* (s. 79-98). Medison, Wisconsin: Prehistory Press. s. 84, 85.

[198] Todorova H. 1995: 85.

[199] Mehmet Özdoğan, (2016). "İstanbul Üniversitesi Trakya Tarihöncesi Araştırmaları Projesinin 36. Yılında Genel Bir Durum Değerlendirmesi". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, s. VII-XVIII. s. IX.

[200] Özdoğan M. 1998: 71.

[201] Özdoğan M. 1998: 70, 71; konut yapısı mimari açıdan Asya bölgesinde eski bir yerleşim tarzını yansıtmaktadır, taş sur yapı ise Asya bölgesinde daha eski zamanlardan beri bilinen fakat Balkanlar için yeni bir anlayışı temsil eder.

[202] Özdoğan M. 1998: 69. Bu tür Asya-Göller bölgesi son Neolitik çömleği ile ilişkili görülmüştür.

etmiş ve bu durum Hoca Çeşme'nin Asya Bölgesi kaynaklı bir kültürün yerel formu olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Foto. 1).[203]

Kuzeybatı Asya Bölgesi kaynaklı bu yayılımın örneklerinden biri de Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik yerleşmesidir. MÖ 6470 yıllarına tarihlenen V. katmanı, buluntuları itibarı ile Hoca Çeşme ile tam bir uyumluluk içindedir.[204] Yine Trakya Bölgesi'nin güneyinde Karasu Irmağı yakınlarında yer alan Dikilitash yerleşimi, yaklaşık MÖ 6400-MÖ 6200 yıllarına tarihlenen en eski Neolitik tabakasıyla Asya Bölgesi'nden kaynaklanan bu yayılımla ilişkili olarak görülmektedir.[205]

Mesta, Karasu ve Vardar ırmaklarının vadileri boyunca Orta Balkanlara doğru yer alan ve MÖ 6000 yıllarına tarihlenen erken Neolitik Çağ'a ait yerleşimlerde ise Asya Bölgesi ilişkisi bulanıklaşmaktadır. Buna göre çanak çömlek yapıları değerlendirildiğinde şekil olarak Asya Bölgesi özellikleri görünmesine karşın bezeme konusunda farklılıklar gözükmektedir.[206]

Bu döneme ait buluntu veren yerlerden biri, Istranca Dağları'nın iç kısmında yer alan Aşağıpınar yerleşimidir. Bu yerleşimin en eski katmanı olan VIII. tabaka Asya Bölgesi ile ilişkili olan çanak çömlek buluntuları MÖ 6400-6000 yılları arasına tarihlendirilmiştir.[207]

---

[203] Özdoğan M. 1998: 69, 70.

[204] Burçin Erdoğu, (2012). "Uğurlu-Zeytinlik: Gökçeada'da Tarih Öncesi Dönemlere Ait Yeni Bir Yerleşme". *Trakya Üni. Edebiyat Fak. Dergisi*, C:2, s, 1-16, s. 7, 9. Uğurlu yerleşmesinin diğer katmanları Trakya Bölgesi ile ilgili önemli bulgular sunar. Hocaçeşme ile birlikte yakın ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

[205] Laurent Lespez, Zoi Tsirtsoni, Pascal Darcque, Haido Koukouli-Chryssanthaki, Dim Malamidou, Rene Treuil, Robert Davidson, Georgia Kourtessi-Philippakisi Christine Oberlin (2013). "The Lowest Levels at Dikili Tash, Northern Greece: A Missing Link in the Early Neolithic of Europe". *Antiquity*, March, s. 1-16, s. 11, 14.

[206] Vassil Nikolov, (2007). "Problems of The Early Stages of The Neolithization in The Southeast Balkans". M. Ed: Spataro, & P. Biagi içinde, *A short Walk through the Balkans: the First Farmers of the Carpathian Basin and Adjacent Regions* (s. 183-188). Trieste: Societa Preistoria Friuli-V. G. s. 187

[207] Mehmet Özdoğan, Hermann Parzinger, Eylem Özdoğan, Heiner Schwazberg, (2009). "Kırklareli Höyüğü Aşağı Pınar Kazısı 2007 Çalışmaları". *Kazı Sonuçları Toplantısı, Vol 2*, s. 233-248, s. 233, 236

Balkan Dağları'nın kuzeyinde ilk monokrom Neolitik yerleşimcilerle ilişkili olarak MÖ 6400-MÖ 6100 tarihleri arasında olduğu belirtilen Poljanitsa-Platoto ile birlikte; Krainitsi, Koprivets I, Orlovets I ve Cheven I yerleşimlerinin varlığı belirtilmiştir.[208] Monokrom çanak çömlek varlığı ile karakterize, neredeyse hiçbir farklılık göstermeyen bu yerleşimler; oldukça hızlı bir yayılım göstermiş fakat kısa sayılabilecek bir dönem var olduktan sonra hiçbir aşama göstermeden terkedilmiştir.[209] Bölgedeki Neolitik Kültür'ün kesintiye uğramasına neden olan bu durumun, iklimde meydana gelen soğumaya bağlı olarak geliştiği ve bu yerleşimcilerin güneye yönelerek daha uygun şartlara sahip olan bölgelere yerleştiğine dair görüşler vardır.[210]

Bununla birlikte Hoca Çeşme IV ve III evrelerinin bitimine doğru batı bölgelerdeki Sofya ve Pirdop Ovalarında, Karasu Irmağı yakınlarındaki Kovachevo, Rodop Dağları'nda Rakitovo ve Krumovgrad, Kurdzhali yerleşmelerinin ilk defa kurulduğu görülmektedir.[211] Krumovgrad ve Kurdzhali yerleşim buluntularının Hoca Çeşme III ve Yarımburgaz ile ilişkili olduğu değerlendirilmiştir.[212]

Paleolitik Çağ'dan beri buluntu veren Yarımburgaz Mağarası bu döneme ait önemli ve farklı bulgulara sahiptir. Yarımburgaz V ve IV tabakaları, Hoca Çeşme buluntularından farklılaşmaktadır. Bulgular, İstanbul Boğazı'nın doğusunda bulunan Fikirtepe Kültürü'nü yansıtmaktadır.[213] Uzun bir oluşum süreci geçiren Fikirtepe Kültürü, Hoca Çeşme gibi Asya Bölgesi'nin iç kesimlerinden kaynaklanan, tarım ve

[208] Todorova H. 1995: 85. Bu ilk devre ile bağlantılı olarak 'monokrom' olarak adlandırılan çanak çömlek evresinin varlığına bağlı olarak Yunanistan-Teselya bölgesinden yayılım ile ilgili görüş vardır. Buna göre Vardar ve Karasu Irmakları'nın vadisini izleyerek kuzeydeki Demirkapı bölgesine gelen ilk Neolitik yerleşimciler daha sonra doğuya Aşağı Tuna Bölgesi'ne gelmişlerdir.
[209] Todorova H. 1995: 86.
[210] Todorova H. 1995: 86.
[211] Todorova H. 1995: 86.
[212] Kamarev, M. (2013), Thrabyze, *"Cultural Processes in the Rhodope Mountain during the Neolithic Era and the Chalcolithic Era"*. http://www.thrabyzhe.com/wp-content/uploads/2013/12/Milen-Kamarev-EN.pdf adresinden alındı, (18. 12. 2021), s. 3.
[213] Özdoğan M. 1996: 335.

hayvancılığın yanında balıkçılığın öne çıktığı, Mesolitik geleneklerin belirli etkilerinin görüldüğü bir yapıdır.[214]

Bu durumda Trakya Bölgesi, ikisi de Asya Bölgesi kaynaklı biri Çanakkale, diğeri İstanbul üzerinden olmak üzere iki farklı ekole sahip Neolitik yayılmaya sahne olduğu görülmektedir (Har. 8).[215]

MÖ 5800 ve MÖ 5600 yılları arasına tarihlenen Hoca Çeşme II evresine gelindiğinde[216], genel olarak tüm Balkan Neolitik yerleşmelerinde gözlenen ve belirleyici bir özellik olarak ortaya çıkan "*kırmızı üstüne beyaz boya bezemeli*"[217] çanak çömlek türü görülmeye başlamıştır. Bu dönemde Balkan Dağları'nın güneyindeki ilk yerleşimlerden biri olan ve bölgenin kültürel gelişimi için referans yerlerinden biri olarak değerlendirilen Karanova yerleşmesi kurulmuştur.[218] Ayrıca Azmak, Slatina, Gulubnik yerleşimleride bu döneme aittir.[219] Karanovo I buluntularının Hoca Çeşme III tabakasından geliştiği belirtilmiştir[220]. Bu döneme ait çanak-çömleğin dağılım alanlarına bakıldığında Yunanistan Sesklo, Batı Balkan Starcevo, Kuzey Balkan Köröş-Criş kültürlerinde ve Aşağıpınar VII-VI tabakalarında yer aldığı görülmektedir.[221]

Bu dönemde; Minör Neolitik Buzul Çağı'nın sona ermesi ile birlikte havaların tekrar ısınmaya başlaması, Balkan Dağları'nın kuzey bölgelerini tekrar yerleşime uygun hale getirmiştir. Dönemin tarihlendirilmesinde, Hoca Çeşme I tabakasının yoğun insan tahribatı nedeniyle değerlendirilemeyecek nitelikte olmasından dolayı, bu dönemden itibaren eş zamanlı diğer yerleşme olan Koronova II tabakası referans yerleşim olarak öne çıkmaktadır. Bu döneme ait buluntular çanak çömlek yapımında bazı değişimlerin olduğunu göstermektedir. Buna göre fırınlama

[214] Özdoğan M. 1996: 344, 345.
[215] Özdoğan M. 1996: 344.
[216] Özdoğan M. 1996: 69.
[217] Özdoğan M. 1998: 69.
[218] Todorova H. 1995: 86.
[219] Todorova H. 1995: 86.
[220] Özdoğan M. 1996: 346.
[221] Özdoğan M. 1998: 69; Özdoğan M. vd. 2009: 237.

ısısı düşürülmüş ve boya bezemede azalma meydana gelmeye başlamıştır.[222] Bu eski monokrom geleneklere bağlı insanlar daha önce belirtildiği üzere Balkan Dağları'nın kuzeyinde iklimin daha uygun hale gelmesiyle birlikte dağlardaki geçitlerden geçerek, Aşağı Tuna Bölgesi'nin doğusuna gelmişlerdir. Buraya aynı nedenle farklı bölgeden gelen insanlarla birlikte yaşamaya başlamışlar ve ortak Oucharovo kültürünü geliştirmişlerdir.[223] Bu yeni kültür siyah boyalı çanak çömlek kültürünün temellerini atmıştır. Bu yeni tarz Tuna Irmağı boyunca batıya, Orta Tuna Bölgesi'ne ve kuzeydoğuda Moldova'ya kadar yayılmıştır. Bu durum aynı zamanda Neolitik Kültürün de yayılmasıdır. Bir yanda Demirkapı Bölgesi'nin batısında Orta Tuna Bölgesi'nde Vinca Kültürü[224] oluşum aşamasına girerken diğer yandan Aşağı Tuna Bölgesi'nin ortasında yer alan Boian-Bolenteanu Kültürü ile Karadeniz kıyıları boyunca uzanan ve Dobruca Bölgesi'nde yer alan Hamangia I Kültürleri'nin hala Mesolitik alet kullanarak, o dönemden kalma geleneklerini uygulamaya devam ettikleri görülmektedir.[225] Burada eski dönemlerden beri İstanbul Boğazı ve Dobruca arasında Karadeniz kıyıları boyunca var olan ilişkinin devam ettiği anlaşılmaktadır.

1.4.4. Kalkolitik Çağ (MÖ 5000-MÖ 3800)

Trakya Bölgesi için Kalkolitik Çağı[226] MÖ 5000 ve MÖ 3800 yılları arasına tarihlemek mümkündür.[227] Bu dönemde iklim ve coğrafya şartlarındaki meydana gelen değişiklikler dönem üzerinde önemli etkilere sahiptir. MÖ 6400 ve MÖ 6000 yılları arasında yaşanan Minör Neolitik Buzul Çağı'nın arkasından, düşen sıcaklıklar

[222] Todorova H. 1995: 87.
[223] Todorova H. 1995: 87.
[224] Todorova H. 1995: 88. Bu dönemde Orta Tuna Bölgesi'nde gelişen Vinca Kültürü kendine özgü gelişimi ile önemli kültürel etkiye sahip olmuştur. Orta Tuna Bölgesi'ne ait olan bu kültür, kuzeyde Karpatların iç kısmına, Morava Vadisi boyunca güneye Ege Bölgesi'ne kadar uzanırken, diğer yandan doğuda Aşağı Tuna Bölgesi'ne etki etmiş özellikle Trakya Bölgesi'nin batısı üzerinde önemli etkiler bırakmıştır.
[225] Todorova H. 1995: 87, 89.
[226] Maden kullanımının giderek artması bu dönemin özeliği olarak öne çıkmaktadır. Bakırın; alet yapımı, süs ve takı eşyası yapımında kullanılması bu madene olan ilgiyi arttırmıştır. Maden çıkarma ve işleme ayrı bir iş kolu olarak gelişmeye başlamış, yakın çevreyle olan ticaret, daha uzun mesafe ile yapılmaya başlanmıştır. Ticaretin gelişmesi kent tipi yapıların gelişmeye başlamasına neden olmuş, bu durum da yeni toplumsal düzenlerin oluşumunu beraberinde getirmiştir.
[227] Bu dönemin başlangıcı Bulgaristan-Aibunar'a ait ilk kalkolitik buluntuları ve bitişi ise Güneydoğu Trakya'da son yerleşimlerin yıkılması olarak değerlendirilmiştir.

yükselmeye başlamıştır fakat MÖ 4900-4800 tarihleri arasında sıcaklıklar normal değerlere ulaşmasına rağmen bu tarihten sonra da artmaya devam etmiştir. MÖ 4600 yılına gelindiğinde MÖ 3800 yılına kadar sürecek olan aşırı sıcak bir dönem olmuştur.[228]

Kalkolitik dönem, Karanovo'nun bu döneme ait tabakasından iyi değerlendirilemediği için Kaloyanovets kültürünün devamı niteliğindeki Meriç Kültürü'ne ait I-II ve III. dönemleri, referans dönem olarak değerlendirilmektedir.[229]

Trakya Bölgesi'ndeki ilk cevher buluntularına sahip olan Aibunar Bölgesi'nde, bu kültüre sahip olan insanların var olduğu düşünülmektedir.[230] Trakya'da Neolitik Çağ'da platolarda oluşmaya başlayan yerleşim tarzı, bu dönemde höyüklerde oluşmaya başlamıştır. Bu durum, özellikle iç Trakya'da yerleşim katmanları arasında boşluklar ve kesintiler oluşturmasına rağmen, kültürel devamlılığı etkilememiştir.[231] Yerleşimde ilk madenlerin bulunmasıyla birlikte metalleşme sürecinin geliştiği ve bu yeni döneme ait estetik görüşün çanak çömlekler üzerinde yansımalarının görülmesi, genel olarak Neolitikten Kalkolitiğe doğru bir geçişi gösterse de bu her yerde aynı şekilde gözlenmemektedir.

Kuzeybatı Trakya Bölgesi'nde, Balkan Dağları'nın kuzeyinden Sofya Bölgesi'ne kadar dağlık alanlarda Vinca Kültürü ile yakından ilişkili Gradeshnitsa Kültürü görülmektedir.[232] Burası, en erken buluntuların olduğu, yeni döneme ait gelişimlerin gözlenebildiği ilk bölgelerden biridir.

Kuzeydoğu Bölgesi'nde Karadeniz kıyılarında yer alan Dobruca Bölgesi'nde Hamangia Kültürü II. evresinde, bakır ve malahitin erken buluntuları görülürken ayrıca bu evrede çok önemli bir ticaret konusu olan 'Spondylus gaederopus' ticaretinin

[228] Todorova H. 2003: 259.
[229] Todorova H. 1995: 88.
[230] Garasanin, 1996: 1268.
[231] Todorova H. 1995: 88.
[232] Todorova H. 1995: 88.

Tuna Irmağı boyunca Orta Avrupa'ya kadar yayıldığı görülmektedir.[233] Akdeniz'e özgü bir yumaşakça olan bu türün kabuklarından yapılan takı ve süs eşyalarına karşı çok fazla talep olduğu anlaşılmaktadır. Orta Avrupa'ya daha önce Adriyatik yoluyla ulaşan bu ticaretin, ikinci ulaşım yolu da Ege-Batı Karadeniz yoludur ve gittikçe bu konuda daha öne çıktığı anlaşılmaktadır.[234] Bir Ege Adası olan Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik yerleşiminin bu döneme ait II. tabakasında (MÖ 5000-MÖ 4500) Spondylus gaederopus bulunmasına karşılık daha eski III. tabakada da çok sayıda aynı buluntulara rastlanılmış ve bu konu üzerine işliklerin var olduğu düşünülmüştür.[235] Hamangia; çok yoğun bir talebin olduğu anlaşılan bu ticaretin merkezi olarak, bu etkinliğini devam ettirmiştir.

Dobruca'nın güneyinde yer alan Varna Bölgesi'nde Usoe kültürü II. evresindedir. Trakya'nın iç kesimlerinde de görüldüğü üzere, yerleşimin devamında düzensizlik olsa da kültürün devamında süreklilik vardır.[236] Balkan Dağları'nın güneyi ve Istranca Dağları'nın kuzeyinde yer alan Burgaz Bölgesi'nde Kableshkova kültürü, iç Trakya, Meriç ve Varna bölgesi ile ilişkilerini gösteren bulgulara sahiptir.[237]

Güneydoğu Trakya Bölgesi'nde yer alan Aşağıpınar yerleşimi, Neolitik Çağ'dan Kalkolitik Çağ'a geçiş aşamalarını içermesi açısından oldukça önemlidir. Bu değişim VI ve V. tabakalarda Batı Asya Bölgesi'nden beri süre gelen bir geleneğin yerel değişimini yansıtırken, bundan sonraki IV, III, II ve I. dönemleri Kalkolitik dönemin özelliklerini ve Meriç kültürü ile olan yakın ilişkilerini yansıtmaktadır (Foto. 2).[238] Aşağıpınar III tabakasında, yakınlardaki madenlerden elde edildiği düşünülen çok sayıda malahit boncuk bulunmuştur.[239] Yarımburgaz Mağarası V ve VI. Tabakalar erken Kalkolitik Çağ'a ait buluntular verirken sonraki dönemlere ait tabakalarda

[233] Valentina Voinea, George Neagu, & Valentin Radu, (2009). "Spondylus Shell Artefacts İn Hamangia Cultures". *Pontica, S. 42*, s. 9-25, s. 10.
[234] Voinea vd. 2009: 19.
[235] Erdoğu, 2012: 3, 4.
[236] Todorova H. 1995: 91.
[237] Todorova H. 1995: 91.
[238] Özdoğan M. vd. 2009: 233, 238, 239.
[239] Özdoğan M. 1998: 75.

boşluklar vardır.[240] Bu dönemde ilk defa kurulan Toptepe yerleşimi bölgedeki ilişkilerin anlaşılması açısından önemli bulgulara sahiptir. Güney Trakya bölgesi, Paradimi kültürü ile ilişkileri gösteren bulgular verdiği gibi, Orta Tuna Bölgesi ile de ilişkileri gösteren bulgular vermektedir.[241] Gelişen ticaret ilişkileri, Orta Tuna Bölgesi'nde yer alan bir Vinca Kültür öğesinin Marmara Bölgesi'nde de görülebilmesini sağlamaktadır.[242]

Trakya Bölgesi'nin güney ve güney-batı bölgesi, kuzeyden Karasu Irmağı vadisi boyunca ilerleyerek Ege Denizi'ne ulaşmış olan, Teselya ve Gümülcine'ye kadar yayılım gösteren, Vinca Kültürü ile ilişkili bir göç ve kültür yayılmasına sahne olmuştur. Bu şekilde Orta Tuna Bölgesi Ege bölgesi ile bağlantı kurmuş ve kendi ayrı gelişimini sürdürmüştür.[243]

Dönemin ortalarına doğru Kalkolitik Çağ yeni aşamalar göstermiştir. Neolitik Çağ'ın sonunda insan yaşamına maden ve madenciliğin girmesi ile yeni bir yaşam biçimi doğmuş, bu alandaki ürünlere karşı gittikçe artan talep hem madencilik alanını genişletmiş hem de ticaretin yoğun bir şekilde gelişmesini sağlamıştır. Neolitik Çağ'da kendi alanlarına sahip olan kültürel bölgeler, birbirleri ile daha çok ve daha derin ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Bu yoğun etkileşim sonucunda küçük bölgeler birleşerek, ortak özellik sergileyen daha büyük bir kültür bölgesini oluşturmuşlardır (Har. 9).[244]

Trakya Bölgesi'nin kuzeybatısında yer alan Gradeshnitsa Kültürü, Vinca D Kültürü ile birleşerek Krivodol-S.-Buban Kültürünü (KSB) oluşturmuştur [245]. Kuzeyde yer alan Boian-Spantov Kültürü, iç Trakya'da yer alan Karanovo VI Kültürü

[240] Özdoğan M. 1998: 72.
[241] Özdoğan M. 1998: 73.
[242] Özdoğan M. 1996: 346.
[243] Todorova H. 1995: 90.
[244] Todorova H. 1995: 91.
[245] Todorova H. 1995: 92. Bundan sonra kültürlerin baş harflerinden oluşan KSB kısaltması kullanılacaktır.

ile Kodzhadermen-Gumelnitsa-KaranovoVI Kültürünü (KGK)[246], bölgenin kuzeydoğusu ve doğusunda yer alan Hamangia IV ve Sava IV birleşerek Varna Kültür yapısını oluşturmuştur.[247] Fakat kültürlerin bu şekilde birleşmesi aynı şekilde farklı gelişim bölgeleri oluşması anlamına gelmektedir. Daha önce küçük kültür alanları şeklinde olan yapıda nispeten ortak bir gelişme gözlenirken, bundan sonra farklı bölgelerde farklı gelişme yapıları olacaktır.

Bu dönemde Güneydoğu Trakya Bölgesi'nin bu kültür alanlarından ayrı bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Bölgede, Karanovo V-VI ve sonrasına ait buluntular görülmemesi bu düşünceye yol açmaktadır.[248] Ayrıca Asya Bölgesi ile geçmişten beri var olan çok yoğun ilişkiler oldukça zayıflamış hatta kesilmiştir.[249] Bu dönemde MÖ 4300 yıllarında Batı Balkan kökenli kabalılaştırılmış yüzeyli çanak çömlek kültürüne sahip bir topluluk bölgeye yayılmıştır. Bu yayılma hemen hemen tüm bölge yerleşmelerinde yangın tahribatı şeklinde izler bırakmıştır.[250]

Artık dönemin ortasında dört farklı kültür bölgesine ayrılmış olan Trakya Bölgesi, farklı gelişim alanlarına sahiptir. Doğuda yer alan Varna Kültürü'nün oldukça farklı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu kültür ile ilgili en önemli bilgi kaynaklarından biri, 1204 mezar buluntusuna sahip olan Drankulak'tan gelmektedir. Buradan elde edilen genetik bulgular Hamangia Kültürü'nü gösterirken, Cucuteni-Tripolye ve Sava kültürlerinin etkisinin de olduğu belirtilmiştir.[251] Bu toplumda sosyal tabakalarda farklılaşma olduğu, bazı mezarlarda altın sunuların bulunmasından anlaşılmaktadır. Ayrıca Golemiya Ostrovda bulunan saray ve tapınak yapıları krali bir gücün varlığını, güçlü dini bir yapının etkisini göstermektedir. Bu tapınakla ilişkili metal işliklerin bulunması metal ticaretinin kontrolünün tapınak üzerinden

[246] Todorova H. 1995: 92. Bundan sonra kültürlerin baş harflerinden oluşan KGK kısaltması kullanılacaktır.
[247] Todorova H. 1995: 91, Hamangia IV evresinde bu kültür, Karadeniz'in daha kuzeyinde yer alan Pre-Cucuteni III evresi ile çok yoğun bir ilişki geliştirmiştir. Todorova H. 1995: 92, Bundan sonra kültürlerin baş harflerinden oluşan KGK kısaltması kullanılacaktır.
[248] Özdoğan M. 1998: 77.
[249] Özdoğan M. 1998: 76.
[250] Özdoğan M. 1996: 347.
[251] Todorova H. 1995: 92.

gerçekleştiğini düşündürmektedir. Ayrıca yapılar megaron tarzında olup, 1 m kalınlığında taş temelin üzerine kerpiç tuğlalarla duvar örülmüş ve buradaki buluntularda Balkanlar ve kuzeybatı Anadolu ile ilişkili izole çanak çömlek formları görülmüştür."[252] Tüm bu veriler Varna Kültürü'nün çok geniş bir ticaret ağının merkezinde olarak, bu ticareti yönlendirip yönettiği, büyük bir uygarlık oluşturmak için yeterli donanıma sahip olduğunu göstermektedir. Paleolitik Çağ'dan beri bu bölgenin, Asya Bölgesi ile özellikle İstanbul Bölgesi ile sahip olduğu özel ilişki, Asya Bölgesi'nden bilinen megaron tarzı yapı ve merkezi bir tapınakla oluşan krali merkezi yönetim ve bu merkez etrafında gelişen ekonomik ilişkiler modelini yansıtmaktadır. Bu gelişmelerin hepsi o dönemin Avrupa Bölgesi'ne tamamen yabancıdır.

KGK Kültürü'nün egemen olduğu orta bölgede Varna Kültürü'nde olduğu gibi sosyal tabakalarda farklılık oluşmamıştır. Bu bölgede yerleşimlerin belli bir plan doğrultusunda geliştiği anlaşılmaktadır. Konutların dar sokaklarla birbirinden ayrıldığı, her yerleşimin bir veya daha fazla iki katlı kamu binasına sahip olduğu ve yoğun bir yerleşimin olduğu görülmektedir.[253] Bu bölge; zenginliğini Trakya'daki bakır madenlerinden sağlarken, elde edilen madenin az bir kısmı bölgede kalmış, çoğu ticarette kullanılmıştır. Metal işleme konusunda kendilerine özgü yöntemler geliştirmişlerdir. [254]

Batı Bölgesi'nde yer alan KSB Kültürü'nde yerleşimlerin çoğu yüksek yerlerde kurulmuştur. Bu kültür, madencilik ve maden işleme konusunda oldukça ilerlemiş ve buradakiler de kendilerine özgü yöntemler geliştirmişlerdir.[255]

Tüm bölgeler açısından, Trakya Bölgesi'nde yoğun bir yerleşim olduğu, bununla birlikte madencilik, metal işleme ve ticaret açısından oldukça gelişmiş bir yapı geliştiği görünmektedir. Trakya'nın diğer bölgelerinde bu gelişmeler olurken

[252] Todorova H. 1995: 92.
[253] Todorova H. 1995: 93.
[254] Todorova H. 1995: 93.
[255] Todorova H. 1995: 93.

Güneydoğu Trakya Bölgesi bu gelişmelerden uzak, durgun ve kendi içine kapanık olarak gözükmektedir. Yerleşimlerin yoğunluğu giderek azalmıştır.

Tüm bu gelişmeler MÖ 4000'lere gelindiğinde "katastrofik" bir biçimde sonlanmıştır.[256] Özellikle doğuda Varna Kültürü ve orta kesimdeki KGR Kültürlerinde toplumsal düzen tamamen sonlanmış, güneydoğu Trakya'da; MÖ 3800'lerde bölgeye olan bir saldırı sonucunda tüm yerleşim yerlerinin bir yangın tabakası ile sonlanmasıyla tam bir toplumsal çöküş gerçekleşmiştir.[257] Bu yerleşimler bir daha kullanılmamıştır. Sadece KSB bölgesi kendini bu gelişmelerin uzağında tutabilmiştir.

Bu kadar kısa süre içerisinde oldukça geniş bir bölgede meydana gelen çöküşün nedeni olarak, güneydoğu Trakya hariç tutulursa insan kaynaklı bir yıkımın izleri genel olarak görülmemektedir. Bu duruma MÖ 4600'lerde başlayıp MÖ 3800'lere kadar devam eden aşırı sıcak dönemin neden olduğu şeklinde görüşler vardır. Bu durum birçok çevresel etkiye yol açmış ve katastrofik olarak nitelenmiştir (Har. 10).[258]

Fakat tüm bu etkiler farklı bölgelerde farklı sonuçlara yol açmıştır. Bu durum Avrupa'nın kuzeyinde yeni yaşam alanlarının oluşumunu sağlarken, güney bölgelerde yıkıma sebep olmuştur, ayrıca bu durumdan kıyı ve ovalık bölgeler oldukça fazla etkilenirken, yüksek rakımlı yerler bu durumdan çok fazla etkilenmemiştir. Bu 'çok sıcak dönem' olasılığı değerlendirildiğinde, kıyı bölgelerde yer alan Varna ve

---

[256] Todorova H. 1995: 94.

[257] Özdoğan M. 1996: 348. Bu saldırı, bölgede bu döneme ait Pre-Cucuteni yerleşim ve buluntularının varlığı nedeniyle, onlarla ilişkilendirilmektedir. Bu kültüre ait buluntular oldukça özgün bir yapı sergilemektedir.

[258] Todorova H. 1995: 94; Preslav Peev, R. Helen Farr, Vladimir Slavchev, Michael J. Grant, , Jon Adams, , Geoff Bailey, (2020). Bulgaria: Sea-Level Change and Submerged Settlements on the Sea. *The Archaeology of Europe's Drawned Landscapes* (s. 393-412). Springer, Cham, s. 394. Buna göre sıcaklıkların aşırı artması Avrupa'nın kuzeyinde yer alan buz tabakasının ve dağların zirvelerinde bulunan buzul kütlelerinin hızla erimesine neden olmuştur. İklim kuşaklarının sınırları, kuzeye doğru kaymıştır. Bütün bunlara bağlı olarak deniz seviyelerinde önemli bir artış olmuş, denizler karalara doğru ilerlemeye başlamıştır. MÖ 3500'lere kadar devam eden bu yükselme kıyı şekillerinin değişmesine neden olmuş, alçak kıstağa sahip yarımadalar adaya dönüşmüştür. Birçok kıyı yerleşimi sular altında kalmıştır. Ayrıca artan akarsu debileri ile birlikte ovaları su basmış ve bu alanlar bataklığa dönüşmüştür. İklim kuşak sınırlarının kuzeye doğru ilerlemesi, flora ve fauna ile ilgili değişimler meydana getirmiştir. Bu durum kaçınılmaz olarak insan hareketlerinin de birlikte görülmesine neden olmuştur.

çoğunlukla ovalık alanlardan oluşan KGK Kültür alanlarının çok etkilenip, genel yerleşim ve yaşam alanı yüksek yerler olan KSK Kültür alanın az etkilenmesini açıklamaktadır. Diğer ilginç bir veri de Orta Kalkolitik Çağ'da kuzeybatı Asya Bölgesi'ndeki Ilıpınar yerleşmesinden başlamak üzere kuzeye doğru gidildikçe güneydoğu Trakya'da yerleşimlerin belli bir sıra takip ederek bir daha yerleşilmemek üzere terk edildiğinin belirtilmesidir.[259]

Bu şekilde yaşam alanlarında meydana gelen çarpıcı değişiklikler insanların bölgeyi kitlesel olarak terk etmesinin nedeni olarak görülmektedir. Giden kitleden sonra geride az sayıda kişinin kaldığı, bunların bir kısmının bataklık alanlara, dağların yüksek kesimlerine ve mağaralara yerleştiği[260] ve bir kısmının da doğal kaynakların durumuna göre hareket edebilen göçebe hayat tarzına geçtiği[261] düşünülmektedir. Bu durum yine doğal yaşantı ile ilgili bir sıkıntının var olduğunu göstermektedir.

1.4.5. Tunç Çağı (MÖ 3500-MÖ 1200)

Trakya bölgesinde Tunç Çağı MÖ 3500-MÖ 1200 yılları arasında olduğu belirtilmiştir.[262] Kalkolitik Çağ'ın sonunda MÖ 4000-3800 yıllarında kuzeybatı bölgesi hariç büyük bir kültürel çöküş yaşayan Trakya, uzun bir süre 'ara dönem' olarak nitelenebilecek bir dönem yaşamıştır. Önceki yerleşim yerlerinin terk edildiği nüfusun çok azaldığı, seyrekleştiği ve yaşam biçiminin değiştiği düşünülmektedir.[263] Bu durum karşısında A. Fol böyle bir ara dönemin olmadığını ve bunun araştırma eksikliğinden kaynaklandığını söylerken,[264] H. Todorova bu durum için "*Bu döneme ait Trakya'da tek bir yerleşim yoktur ve bu durum araştırma eksikliğinden kaynaklanmamaktadır*"[265] demektedir. Bu dönemde Trakya Bölgesi, çevresindeki

[259] Özdoğan M. 1996: 347. Kuzeybatı Asya Bölgesi'nde Kalkolitik Çağ'ın sonuna doğru, boşalan bu yerlere daha sonraları İç Anadolu Bölgesi'nden gelen yeni göçlerin Troya yapısının temelini oluşturmuştur.
[260] Todorova H. 1995: 96.
[261] Özdoğan M. 1996: 349.
[262] Cholakov vd. 2008: 143.
[263] Özdoğan M. 1996: 349.
[264] Fol vd. 1977: 139.
[265] Todorova H. 1995: 96.

Bozkır Bölgesi[266] ve Asya Bölgesi'ndeki[267] gelişmelerden uzak, onlarla çok fazla teması olmadan bir süreç geçirmektedir. Fakat kendi içine kapanık yapıda da olsa belli bir kültürün varlığı da gözükmektedir. Ezero-Sveti Krilova tarzı çanak çömlek türünün gözükmesi belli bir kültür alanını işaret etmektedir.[268]

Trakya Bölgesi'nin içinde bulunduğu uzun süreli yalnızlık ve boşluk dönemi; Asya Bölgesi'nden Tunç Çağı kültürüne sahip yeni insanların bölgeye gelişiyle birlikte sona ermiştir. Trakyanın güneyini etkisi altına alan bu kültür, yayılım yerleri olan kuzey Ege Adalarından Midilli-Thermi, Limni-Poliochni, Halkidiki'ye kadar olan güney Trakya ve Troya bölgeleri birlikte değerlendirildiğinde, aynı kültürel yapının unsurları olduğu yönünde görüş bildirilmiştir.[269]

Bu dönemde güneydoğu Trakya'da Marmara Denizi kıyıları boyunca yoğun ve sık yerleşmelerin ortaya çıkması, ekonomik etkinliğin yüksek olduğunu göstermektedir.[270] Bu dönemde kurulan yerleşmelerin birçoğu öncesi olmadan kurulduğu için bölgeye bir göç olduğu yönünde değerlendirilir.[271] Kıyı boyunca gerçekleşen bu yerleşmelerin yanında iç kesimde daha az yerleşme bulunmaktadır ve bunlardan biri de Istranca Dağları'nın güney platosunda bulunan Kanlıgeçit

---

[266] Nikolai J. Merpert, (1996). "Eastern Europe (Fourth millenium to seventh century BC), 14. 5. A. H. Ed: Dani, J. P. Mohen, J. L. Co. Ed: Lorenzo, V. M. Masson, T. Obenga, M. B. Sakellariou, . . . Z. Changshou içinde, *History of Humanity-From the Third Millenium to the Seventh Century B. C. vol: II* (s. 875-889). East Sussex: UNESCO. s. 876-879. Yerleşimin arttığı ve yeni kültürel gelişmelerin olduğu yerlerden biri, Yamnaya Kültür alanı olarak bilinen Karadeniz'in kuzeyindeki Bozkır Bölgesidir.

[267] Mehmet Özdoğan, (2006). "Yakın Doğu Kentleri ve Batı Anadolu'da Kentleşme Süreci". B. Avunç içinde, *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması* (s. 571-578). İstanbul: Homer Kitapevi ve Yayıncılık. s. 572, 573. Asya Bölgesi MÖ 3800'lerden itibaren başladığı düşünülen yeni bir sürece girmiştir. Bu dönemde Mezopotamya'da Tapınak ekonomisinin bir sonucu olarak bir 'kentleşme' olgusu gerçekleşirken, Torosların kuzeyindeki Asya Bölgesi kendi özelliklerine bağlı olarak, kendine özgü farklı bir 'kentleşme' modeli gerçekleştirmiştir. Bir seçkinler yönetimi yerine daha çok 'bey ve çevresi' şeklinde nitelenebilecek daha dar bir yapı oluşturmuştur. Kendine özgü yapı ve kent mimarisi ile dikkat çeken bu model, doğudan batıya, Ege ve Balkanlara kadar neredeyse tek bir model olarak uygulanmıştır. Asya Bölgesi'nin iç kesimlerinden kaynaklandığı düşünülen bu model; kent, devlet, imparatorluk gibi yapıların gelişimini hazırlamıştır.

[268] Özdoğan M. 1996: 349.

[269] Roumen Katincharov, Nikola Tasic, (1996). "South-Eastern Europe", Böl:14. 3. A. H. Ed: Dani, J. P. Mohen, J. L. Co. Ed: Lorenzo, V. M. Masson, T. Obenga, M. B. Sakellariou, . . . Z. Changshou içinde, *History of Humanity-From the Third Millenium to the Seventh Century B. C. vol: II* (s. 845-858). East Sussex: UNESCO. s. 845.

[270] Özdoğan M. 1996: 349.

[271] Özdoğan M. 2016: XIII.

yerleşimidir. Bu dönem yerleşimlerinde ortak özellik olarak, daha çok Balkan Dağları'nın güneyinde yer aldıkları ve yeni yerleşimlerin eski Kalkolitik ve Neolitik yerleşimlerin hemen yanında kuruldukları gözükmektedir.[272] Kanlıgeçit yerleşimi de bu örneğe uygun olarak eski Neolitik ve Kalkolitik dönem yerleşmesi olan Aşağıpınar'ın hemen yanında yer almaktadır. Bu yerleşimdeki en eski iki tabaka olan V. ve IV. tabakalar Ezero Kültürü türü buluntu verirken daha sonraki MÖ 3200 yıllarına tarihlenen tabakada Megaron tarzı yapılar ve çark yapımı çanak çömlekler değerlendirildiğinde, dönem olarak Troya I sonu, Troya II başı olarak değerlendirilmiştir.[273] Buluntu özellikleri açısından Troya'dan daha çok iç Asya Bölgesi özellikleri taşıdığı belirtilmiştir.[274] Buradaki ilginç ve önemli buluntulardan biri de Asya Bölgesi kaynaklı atların burada bulunmasıdır.[275]

Bu dönemde Plovdiv, Haskovo, Kazanlık bölgesi ve Burgas bölgelerine kadar yayılmış bir şekilde, iç Trakya'da yerleşmelerin sayısında artış olduğu ve ekonomik ilişkilerin arttığı anlaşılmaktadır.[276] Güneydoğu Trakya, Asya Bölgesi kaynaklı gelişmeler gösterirken, Trakya bölgesinin iç kesimlerinde Kanlıgeçit dışındaki yerleşimlerin birbirleriyle daha çok benzerlikler göstermesi, bu tarihlerde kuzeyden bir göç dalgası olarak yorumlanır.[277]

Trakya'nın kuzeyinde yer alan Aşağı Tuna Bölgesi'nin uzun bir süre bu gelişmelerin dışında kaldığı ve herhangi bir yerleşim kurulmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum kırsal göçebe yaşam tarzın baskın olmasına ve daha önce bu bölgeye Bozkır Bölgesi'nden gelmiş olan toplulukların izole yaşam sürmesine bağlanmıştır.[278] MÖ 4000-3200 yılları arasında bölgeye gelen, kurgan geleneğine sahip, dolmenler ve taş stellerle karakterize kültüre sahip topluluklar bu bölgede yaşamlarını

[272] Katincharov vd. 1996: 846.
[273] Eylem Özdoğan, (2016). "23. Yılında Kırklareli Projesi: Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit Yerleşimleri". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 1-30, s. 22, 25, 26.
[274] Mehmet Özdoğan, (2002). "The Bronze Age in Thrace in Relation to the Emergence of Complex Societies in Anatolia and in the Aegean". *Der Anschnitt-Zeitschrift für Kunst und Kultur im Bergbau*, s. 67, 72, 73, 76.
[275] Özdoğan E. 2016: 26.
[276] Katincharov vd. 1996: 846.
[277] Özdoğan M. 2016: XIV.
[278] Katincharov vd. 1996: 846.

sürdürmekteydi.[279] Kuzeybatı Trakya Bölgesi ise bu gelişmelerin dışında kendi gelişim sürecinin bir parçası olarak kuzeyde Karpatlardan beri uzanan kültürün etkisindedir. Bu dönemde Orta Tuna Bölgesi'nin güneyinde Vatin Kültürü etkilidir ve bu kültür Orta Balkanlar Bölgesi'nde güneyde Morava Vadisi boyunca etkili olmuştur.[280] Bu kültürün erken dönem etkileri Ezero Kültürü'nde de görülmektedir.[281]

Yaklaşık 1200 yıllık bir süreçten sonra, MÖ 2000 yıllarına doğru güneydoğu Güneydoğu Trakya'da yer alan tüm yerleşimlerin aniden terkedildiği ve yaklaşık MÖ 7-8. yy.'lara kadar uzun bir süre bir daha yerleşim görmediği belirtilmektedir.[282] Fakat bununla birlikte iç Trakya'daki yerleşimlerin bir kesinti olmadan varlıklarına devam etmekte olduğu anlaşılmaktadır.[283] Bu kargaşa ortamının benzeri Asya Bölgesi'nde olmuş ve Girit'de yeni bir kültür oluşmaya başlamıştır.[284]

Tunç Çağı'nın ortalarına gelindiğinde Doğu Trakya Bölgesi'nin güneyi hariç, Tunç Çağı'nın erken dönemlerinde kurulan yerleşimler varlıklarını devam ettirirken, yeni yerleşimlerin de kurulduğu görülmektedir.[285] Bu dönemde, Ezero ve Nova Zagra (Yeni Zağra) yerleşimlerinde daha önce görülmeyen yeni çanak çömlekler görülmeye başlamıştır. Bu dönemin karakteristik özelliklerini gösteren kupalar ve sürahilerin gelişim özellikleri, Troya ve Miken'de görülen kupa ve sürahilerin öncüleri olduğu yönünde değerlendirilmiştir.[286] Tunç eşya ve silahların öneminin arttığı ve talebin yoğunlaştığı bu dönemde, Tunç baltalarda yeni gelişmeler gözlenirken, yeni bir silah türü olarak Tunç mızrak uçları yapılmaya başlanmış ve bu gelişmelere ait özelliklerin, Troya'nın V. ve VI. tabakalarında gözlendiği belirtilmiştir.[287] Bu dönemde Mısır,

[279] Todorova H. 1995: 97.
[280] Rastko Vasic, (2013). "Cremation Burials in the Morova Valley Between 1300 and 750 BC". M. Lochner, & F. Ruppenstein içinde, *Brandbestattungen von der mittleren Donau bis zur Ägäis zwischen 1300 und 750 v. Chr.: Akten des internationalen Symposiums an der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien, 11-12. Februar 2010* (s. 173-183). Vienna: Austrian Academy of Sciences Press, s. 173.
[281] Katincharov vd. 1996: 847.
[282] Özdoğan M. 1996: 349.
[283] Katincharov vd. 1996: 850.
[284] Ekrem Akurgal, (2014). *Anadolu Uygarlıkları*. Ankara: Phoenix Yayınevi. s. 42; Arif Müfid Mansel, (2014). *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara, 10. Baskı: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 36, 42, 53, 55.
[285] Katincharov vd. 1996: 850.
[286] Katincharov vd. 1996: 850.
[287] Katincharov vd. 1996: 850.

Asya, Girit ve Helas, bölgelerinde daha sonra Trakya Bölgesi'ni de etkileyecek önemli gelişmeler görülmeye başlamıştır.[288]

Tunç Çağı sonunda Trakya Bölgesi'ndeki yerleşimler açısından, yerleri ve yapıları ile ilgili önemli değişimler olduğu görülmektedir. Daha önce Kalkolitik ve Neolitik dönem yerleşmelerinin yanında kurulmuş olan eski yerleşimler terk edilerek; düz ovalar ve vadilerde olmak üzere ırmak ve su kaynaklarının yanında yeni yerleşimler kurulmuştur. Önceki dönemde küçük ölçekli ve birbirine yakın olan yerleşmeler bu dönemde birbirinden uzak ve daha büyük ölçekli olarak gerçekleşmiştir. Bu yeni yerleşimler arasında; Balkanların güneyinde Pchenichevo, Haskovo bölgesi, kuzeybatıda Baley, Nova Selo, Vrav, Archar, Mikhaylovgrad bölgesi, Varbitsa, Valchitran, Lovech bölgesi yerleşim alanları sayılabilir.[289]

Bu dönem metal işleme tekniklerinde gelişmeler, ürün sayı ve çeşitlerinde artışlar görülmektedir. Arkeolojik araştırmalarda çok sayıda kalıbın bulunması, üretimin yüksek oranda yapıldığını göstermektedir. Ayrıca altın buluntularda görülen artış, kuyumculuk işlerinde de ilerleme olduğunu göstermektedir. Metal sektöründe görülen gelişmeler "*ani ve radikal değişiklikler*"[290] olarak tanımlanmıştır. Baltalar, oraklar, kazmalar, kılıçlar, ok ve mızrak uçlarında çeşitlilik artarken çifte balta bu dönem için tipiktir ve bu dönemde çok sayıda Aka tipi kılıç görülmektedir.[291] Fakat görülen kılıçlar sadece Aka tipi olmayıp, yine dönemin sonuna doğru Aşağı Tuna Bölgesi'nde daha çok görülen kesme ve saplama amaçlı kullanılan kılıçlar da görülmektedir.[292]

Dönemin sonlarına doğru önemli bir kültürel etki görülmektedir. Alp dağlarının kuzeyinde yer alan Yukarı Tuna Bölgesi'nde yaygınlaşmaya başlayan Urne Kültürü tüm çevre bölgelere yayılım göstermeye başlamıştır. Ölen kişinin bedeninin

[288] Oğuz Tekin, (2018). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul, 12. Baskı: İletişim Yayınları, s. 48, 52, 56; Akurgal, 2014: 45, 53.
[289] Katincharov vd. 1996: 851.
[290] Katincharov vd. 1996: 851.
[291] Katincharov vd. 1996: 851, 852.
[292] Katincharov vd. 1996: 851, 852.

yakılıp, urne adı verilen kaplara konulması ile ilgili olan bu uygulama; Orta Tuna Bölgesi'ne yayılmış, buradan güneye doğru Morava vadisi boyunca Orta Balkanlar Bölgesi'ni takip ederek Ege Denizi'ne kadar ulaşmış, Orta Tuna Bölgesi'nden doğuya doğru Aşağı Tuna Bölgesi'ne yayılmıştır. Tuna Irmağı boyunca gerçekleşen bu yayılım "*Tuna Bölgesi Urnfield kültürü*"[293] olarak adlandırılmıştır. Bu kültür MÖ 1200'de Bozkır Bölgesi'nden gelen yeni bir kültür dalgası karşısında etkisini kaybetmeye başlamıştır.[294]

Kuzeybatı Trakya Bölgesi, her ne kadar Urne Kültürü'nden etkilense de kendi ayrı gelişimini sürdürmüştür.[295] Trakya Bölgesi'nin batısında, dönemin başında Orta Tuna Bölgesi'nin güneyinde erken Tunç Çağı kültürü olan Vatin Kültürü ile ilişkili olarak güneye doğru sırasıyla Belagis, Paracin ve Brnjica Kültürleri gelişmiştir.[296] Bu üç kültürün gömülerinde kremasyonla birlikte Urne uygulaması görülmektedir.[297] Dönemin sonlarına doğru Tuna Irmağı'nın kuzeyinde yer alan kuzeyinde Gava Kültürü, Belagis Kültürü ile yoğun etkileşim içinde ortak bir yapı sergilemişlerdir. Bu Gava-Belagis Kültür alanın güneyinde Paracin Kültürü, onun daha güneyinde ise Brnjica Kültürü yer almaktadır. Kuzeyde Karpatların batısından güneyde Ege Denizi'ne kadar uzanan bu kültürler arasında yoğun bir iletişim ve etkileşim vardır. Gava Bölgesi'nin parlak siyah açkılı örnekleri bu bölgelerde görülür.[298] Güneydoğu Trakya Bölgesi'nde Şarköy yakınlarında yer alan Kozmandere'de bulunan toplu buluntu, bölgenin Miken, Hitit, Kafkas ve Orta Avrupa ile olan ilişkilerini yansıtmaktadır.[299] Bu dönemde Asya Bölgesi'ne Hitit Kültürü damga vururken; Helas Bölgesi'ne ise Aka Kültürü damga vurmuştur (Har. 11).[300]

[293] Katincharov vd. 1996: 852.
[294] Katincharov vd. 1996: 853.
[295] Katincharov vd. 1996: 852.
[296] Vasic, 2013: 173.
[297] Vasic, 2013: 173.
[298] Katincharov vd. 1996: 856.
[299] (Harmankaya 1995)'den akt, Özdoğan M. 2016: XIV.
[300] Tekin 2018: 48, 53, 55, 56. Akurgal, 2014: 65, 92.

2. BÖLÜM

ODRYS KRALLIĞI TARİHİ (MÖ 480-MS 46)

2.1. Odrys Krallığı Öncesi Traklar ve Trakya (MÖ 1200-MÖ 480)

Günümüzde Trakya Bölgesi ile ilgili akademik çalışmalarda belli bir etnik yapı ve kültürü tanımlayan 'Trak' tanımlamasının oldukça yaygın bir şekilde kullanıldığı görülür. Bu tanımlamanın kaynağı, eskiçağ Helen kaynaklarında sıklıkla bölge ile ilgili olarak 'Trakya' ve 'Trak' tanımlamalarının kullanılmasıdır.

Trakyalılardan günümüze ulaşmış kendi dillerinde yazılı kaynak olmadığı için kendilerini nasıl adlandırdıkları konusunda herhangi bir bilgi yoktur. Helenler Trakyalıların yaşadıkları yeri; 'Trakya, Thrax, Thrassa, Thratta' şeklinde, burada yaşayan insanları da 'Thraeke, Thratta, Thraix, Thrax, Trakya, Trakyalıs' olarak tanımlamışlardır.[301] Bu adlandırmaların kökeninde 'Thrra-L X' (Thralks), Trakyas (Thralkes) olduğu şeklinde düşünceler vardır.[302] Bu kelimenin en eski kullanımına ait görüşlerden biri, Homeros'ta ve İon lehçesinde olmak üzere 'Threikes' olarak geçtiği düşünülürken, bir diğer görüşte; Linear B tabletlerinde 'Tre-ke-wi/ja' olarak tespit edilen kelimenin Trakya tanımının daha eski zamanlarda da kullanımının olduğu ileri sürülmüştür.[303] Yine Linear B tabletlerinde 'o-du-ru-we' (KN C 902.6) ve 'o-[du-ru-wo' (KN C 902.6) kelimelerinin 'Odrysai' kelimesi ile ilişkili olabileceği öne sürülmüştür.[304]

---

[301] Afif Erzen, (1994). *İlkçağ Tarihinde Trakya (Başlangıçtan Roma Çağına Kadar)*. Ed: Nezih Başgelen, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s:7.
[302] Erzen, 1994: 7.
[303] (Danoff 1979:777)'den akt. Figen Şahin, (1998). *Doğu Thrakia ve Thraklar ile İlgili Antik Kaynaklar (Byzantion/Constantinopolis Hariç)*. İstanbul: (İstanbul Üni. Sos. Bil. Enst. Eskiçağ Tarihi B. D. Yayınlanmamış Y. LisansTezi), s. 5.
[304] (Hajnal 2003, 134)'den akt, Sowa, W. (2020). "Thracian". *Paleohispanica*, s. 787-817, s. 790.

Bu kavramlara yönelik günümüzde başlıca iki yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Güneydoğu Avrupa'da, Son Tunç Çağı'ndan itibaren ve antik dönemin sonlarına kadar olan süreçte bölgede var olan, çevre bölge topluluklarıyla evlilik gibi yollarla kültürel alışverişte bulunan, sonradan farklı bölgelerden gelen toplumlarla birlikte ortak bir yapı sergileyen, belli bir etnik yapının var olduğu ve bu etnik yapının isminin 'Trak' olduğu yönündedir.[305] Bu düşüncenin sonucu olarak bir Trak dilinin var olduğu ve bu dilin de Hint-Avrupa dil ailesi içinde ve Satem grubunda yer aldığı belirtilir.[306] Bununla birlikte Trakya kavramı ise Trak adlı belli bir etnik yapının yaşadığı yer olmaktadır.

Bu konuyla ilgili ikinci yaklaşım ise Trakya kavramını; Trak adlı belli bir etnik yapının yaşadığı yer olmaktan daha çok, bölgeyi tanımlayan coğrafi bir tanım olarak değerlendirir.[307] Doğal olarak bölgede yaşayan topluluklar farklı etnik yapıda olsa da bu bölgede yaşayanların Trak olarak adlandırıldığı yönündedir.

Trakya tanımlaması, Istros (Tuna) Irmağı ve Aegeis (Ege) Denizi arasında yer alan bölge için kullanılırken bu coğrafyada yaşayan Get, Tribal, Bessi vb. tüm boylar Trak olarak adlandırılmıştır. Odrysler ise eskiçağ kaynaklarında çoğunlukla Hebros (Meriç) Irmağı'nın denize döküldüğü yerden, Kypsela (İpsala) ve Odessos (Varna)'a kadar uzanan bölgede yaşayan topluluk olarak tanımlanır.[308] Thukydides onlardan İon Denizi'nden Pontos Euksenios (Karadeniz)'a kadar yaşayan halklar arasında en güçlüleri olarak bahseder.[309] Bu tanımlamalardan Odrysler'in kültürel etki alanlarının Haimos (Balkan) Dağları'nın güneyinde, Trakya Bölgesi'nin iç kesimlerinde, Hebros, Harpessos (Arda) ve Tonzos (Tunca) Irmağı boylarında daha yoğun olmak üzere, Pontos Euksenios kıyısındaki Odessos'dan başlayarak, güneydoğu ve güney kısımlarında Strymon (Karasu) Irmağı dolaylarına kadar

[305] Denver Graninger, (2015). Ethnicity and Ethne. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 22-32). West Sussex: Wiley & Sons, s. 28.
[306] Sowa, 2020: 793.
[307] Graninger D. 2015: 28.
[308] Strabo. VII, Fr:47(48).
[309] **Thuk.** Thukydides, (2010). *Peloponnesos Savaşları*. Çev. Furkan Akderin, İstanbul: Belge Yayınları. Thuk. II-97.

uzandığını göstermektedir. Bu bölge Odrys Ülkesi olarak adlandırılmış olup, Trakya Bölgesi'nin Get ve Tribal bölgelerinden ayrı bir alt bölge olarak sınırlanmış olmaktadır. Fakat bu bölgede Bessiler, Thynler gibi diğer boylar ile birlikte yaşamaktadırlar. Orta Çağ ve Yakın Çağ haritalarında bile Odrysia Bölgesi'nin, tanımlanan bölge ile sınırlandığı görülür (Har. 2).

Trak, Trakya ve Odrys gibi kavramların kaynağı Helenler olduğuna göre bu konuda ilk yaklaşımın 'biz' kavramında yer alan Helenlerin 'diğerleri' olarak gördüklerini nasıl tanımladıklarını belirlemek yerinde olacaktır. Bu açıdan Helenlerin 'diğerlerini' tanımlarken öncelikli olarak etnik yapıdan çok belli coğrafi sınırlara göre, yani yere göre nitelendirdiği dikkati çekmektedir. Herodotos Trakya'da yaşayan boylar için "*Oturdukları yere göre birçok adlar alırlar*…" demektedir.[310] Bu açıklama Helenlerin diğerlerini tanımlarken, önceliğin kim olduklarından daha çok, bulundukları yerin önemli olduğunu göstermektedir.

Buna göre Helenler Asya Bölgesi'ni nitelerken, Halys (Kızılırmak)'i sınır olarak görmüş, bu sınırın doğusunda yer alan Pontos Euksenios kıyılarını bile Syria olarak adlandırırken, ırmağın batısını ise Frigya olarak adlandırmışlardır.[311] Bu durum Trakya ve Skythya içinde geçerlidir. Strabon, eski Helenlerin 'cahillikle' kuzeydeki tüm bölgeleri 'Skythia' olarak adlandırdıklarını söyler.[312] Bu durumda kuzeyde de Istros Irmağı'nın sınır olarak görüldüğü ve bu ırmağın güneyinde yer alan bölgelerin de Trakya olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu bölgelerde yaşayanlar ise o bölgenin adı ile anılmıştır. Helen kültüründe bu durum o kadar yer etmiştir ki Orta Çağ'a gelindiğinde bile, Helen kültürünü benimsemiş olan Doğu Roma İmparatorluğu'nun bu uygulamayı devam ettirdiği, Istros Irmağı'nın güneyini Trakya, Istros Irmağı'nın kuzeyini ise 'Skythia' olarak nitelendirdikleri, bu bölgeden çok farklı

[310] Hdt. V. 3.
[311] Strabo. XII. 1. 3, XII. 3. 9.
[312] Strabo. I. 2. 27, VII. 3. 2.

etnik yapıdaki toplumlar tarafından saldırıya uğramalarına rağmen onları hep 'Skyth' olarak adlandırdıkları görülmektedir.[313]

Bu açıdan bakıldığında Trakya kavramının coğrafi bir nitelik taşıdığını, burada yaşayan kişilerin farklı yapıda da olsa, 'Trakya Bölgesi'nde yaşayanlar' anlamında tek bir isim olarak, 'Trak' olarak adlandırıldığını varsaymak daha doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu duruma göre, Türk diline uygunluk açısından 'Trak ve Traklar' tanımlamaları yerine 'Trakyalı ve Trakyalılar' tanımlamalarının kullanılmasını daha doğru bir yaklaşım olarak değerlendirmek mümkündür.[314]

Trakyalılar hakkında yazılı olarak ilk bilgiler Homeros'tan elde edilir. Homeros, Troyalılar ve Akalar arasındaki savaşı anlattığı 'İlyada (*İliad*)' adlı eserinde Trakyalıları Troya'nın müttefikleri arasında sayar.[315] Başlangıçta küçük bir yerleşim olan Troya'nın zamanla büyümesi ve etkin bir güç olması ile birlikte, Troya Kralı'nın 'Kralların Kralı' ünvanı aldığı belirtilir.[316] Bu adlandırma; Troya'nın o dönemde Asya Bölgesi'nde yer alan en güçlü yerlerden biri olduğunu göstermektedir.

Akaların, Asya Bölgesi'ndeki Troya'ya saldırmasıyla başlayan savaşta, Halys'in batısında yer alan tüm bölgelerin ve Trakya'nın, Troya'nın yanında yer aldığı görülmektedir. Hatta Strabon, bu desteğin Asya ve Trakya Bölgesi ile sınırlı kalmadığını, Borystehenes (Dinyeper) Irmağı yakınlarında yaşayan İskitlerin de birleşik bir kuvvetle geldiğini belirtir.[317] MÖ 1200 dolaylarında olduğu iddia edilen bu savaş, Homeros'un anlatımına göre on yıl sürmüştür. Fakat Troyalıların müttefiki olan

---

[313] Niketas Khoniates. (1995). *Historia (Ionnes ve Manuel Komnenos Devirleri).* Çev. Fikret Işıltan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi. Niketas Khoniates. I. 19, 20.

[314] Bu çalışmada sınırları daha önce belirtilmiş olan Trakya Bölgesi sınırları içinde yaşayanları belirtmek için belli bir etnik yapıyı ifade eden Trak tanımlaması yerine, bu bölgede yaşayan toplulukları tanımlayan ve günümüz Türkçesi'nde de bu bölgede yaşayanlar için kullanılan 'Trakyalı' tanımlaması kullanılmıştır.

[315] Hom. *Il.* II. 845.

[316] Strabo. Strabon, (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: KİTAP XII, XIII, XIV).* Çev. Adnan Pekman, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Strabo. XII. 8. 7.

[317] Strabo. XII. 3. 22.

Trakyalı Kral Rhesos, ancak savaşın son dönemine doğru bölgeye gelebilmiştir.[318] Kaynaklarda ilk Trakyalı Kral olarak geçen Rhesos, İliada'da oldukça kısa bir şekilde yer almasına rağmen etkisinin oldukça uzun süreli olduğu düşünülmektedir.[319] On yıl kadar süren bu savaşın sonunda, Akalar kazanan taraf olmuştur.

Strobon'un anlatımına göre, Troya Savaşı'nın sonunda istila ve göçler başlamıştır. Buna göre Ege Denizi'nin diğer tarafında yer alan Helenler, Asya kıyılarına gelirken, Trakya'dan da Bebrykler, Dryoplar, Frygler, Trerler'in Asya'ya doğru geçtiği, Abydos dolaylarında da Trakyalıların yerleştiği belirtilir.[320] Bithynler de Khalkedon (Kadıköy)'dan Heraklia (Karadeniz Ereğli)'ya kadar olan bölgeye yerleşerek, sonradan bu bölgenin kendi adları ile 'Bithynya' olarak anılmasına neden olmuşlardır.[321]

Savaşlar, göçler ve istilalarla birlikte toplumların yer değiştirmelerine sahne olan bu karmaşa döneminden sonra, bölgeler arası yeni dengelerin oluşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Asya Bölgesi'nde Troya Savaşı'ndan sonra, Trakya'dan buraya göç ettiği iddia edilen Friglerin, MÖ 750'den itibaren siyasi birlik oluşturmayı başararak, Asya Bölgesi'nin iç kısımlarında, daha çok Halys'in batısında olmak üzere egemenliklerini kurdukları görülmektedir.[322] Ancak MÖ 670'li yıllarda, İskitlerin yurtlarından kovduğu Kimmerler Asya'ya girerek Frig Devleti'ni yıkmışlardır.[323]

Asya Bölgesi'nin batısında Friglerin yıkılışı ile oluşan güç boşluğunu, Sardeis (Sart) kenti merkez olmak üzere, Lydialıların yükselişi ile doldurulduğu

---

[318] Hom. *Il.* X. 490, 510. Kral Rhesos; yel gibi giden, iri yapıda, kardan bile beyaz olan atların çektiği, altın ve gümüş işlemeli arabasıyla geldiği Troya kampında yerini almış, fakat gece Aka Ordusundan Odyseus ve Diomedes'in saldırısı sonucu dramatik bir şekilde ölmüştür.

[319] **Eur. *Rhes*** Euripides. (2015). *Resos.* Çev. Sema Sandalcı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Eur. *Rhes*. Çev. Notu s. viii, s. 18. İliada'da oldukça kısa yer almasına rağmen Helen-Roma edebiyatında savaşçı, güçlü kral olarak yer edinmiştir. Aynı zamanda Trakya kültüründe derin izler bırakmış olan 'atlı, kral-tanrı' imgesinin kaynaklarından biri olabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır.

[320] Strabo. XIII. 1. 8.

[321] Strabo. XII. 3. 2.

[322] Akurgal, 2014: 85.

[323] Hdt. I. 28; Akurgal, 2014: 185, 188.

görülmektedir.[324] Lydia Ülkesi'nin giderek zenginleştiği ve bölgenin en önemli güçlerinden biri olmayı başardığı anlaşılmaktadır.[325]

Lydialıların bu tarihlerde öne çıkmasıyla birlikte, Trakya Bölgesi'ne ilk dalgasının MÖ 680 yıllarında, ikinci dalgasının ise MÖ 650 yıllarından itibaren başladığı kabul edilen[326] ve sonraki dönemlerde birçok bölgede, önemli ekonomik, demografik, politik ve kültürel sonuçlara yol açacak olan, Helen kolonizasyon süreci başlamıştır (Har. 12). Bu Helen kolonizasyonunun, başta madenler ve doğal kaynaklar açısından zengin olan Trakya Bölgesi'nin güneybatısı ve Pontos Euksenios ticaretinin kontrol edilmesi açısından önemli olan Thrakia Khersonesos (Gelibolu Yarımadası) olmak üzere tüm Trakya kıyıları boyunca olduğu görülmektedir.

Helen kolonizasyonunun devam ettiği süreçte, çevre bölgelerdeki güçlerin bir denge oluşturmaya başladığı görülmektedir. En önemli güçler olarak; Asya Bölgesi'nde Halys sınır olmak üzere, bu ırmağın doğusunda Medlerin, batısında Lydialıların, Asya Bölgesi'nin güneyinde Mısırlıların, Aegeis Denizi'nin batı tarafında Atina ve Sparta Helen kent devletlerinin, Asya ve Trakya kıyıları boyunca Helen kolonilerinin, boğazların batı tarafında Trakyalıların, Pontos Euksenios'un kuzeyinde ise İskitlerin olduğu görülmektedir (Har. 13).

MÖ 560-MÖ 547/546 yıllarında Lydia, Kral Kroisos zamanında zenginliğin zirvesine ulaşmıştır.[327] Lydia'nın bu zenginliğine paralel olarak çevresindeki etki gücü de artmıştır. Herodotos, bu dönemde Halys batısında bulunan tüm halkların Klikia ve Lykia hariç olmak üzere Lydia egemenliğinde olduğunu söylerken, Lydia'a bağlı olanlar arasında; Lydialılar, Phrygialılar, Mysialılar, Mariandynler, Khalybler,

[324] Halys'in batı tarafındaki tüm bölgeleri egemenlikleri altına almayı başardığı anlaşılan Lydialıların tarihi, günümüz kaynakları tarafından MÖ 680 yılıyla ve Gyges'in ilk kral olarak nitelendirilmesiyle başlatılmaktadır. Fakat Herodot'un anlatımında Gyges'le başlayan dönem Mrymndlar Hanedanlığı dönemidir ve bu hanedandan önce iki hanedan daha vardır.
[325] Akurgal, 2014: 189.
[326] Margarit Damyanov, (2015). "The Greek Colonists". Ed, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion To Ancient Thrace* (s. 295-307). West Sussex: Wiley Blackwell. s. 298
[327] Hdt. I. 28. Muzaffer Demir (2014). Lidyalılar Mythos'tan Logos'a. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 231, 268, 269.

Paphlagonialılar, Thraklar, Thynler, Bithynyalılar, Karlar, İonlar, Dorlar, Aioller ve Pamphylialılar'ı saymaktadır.[328]

Bu dönemde Helenlerin de Trakya Bölgesi'nde bulunan kolonileri aracılığıyla zenginleşme çabasında oldukları görülmektedir. Atina'ya egemen olan Peisistratosların, sahip oldukları gücü Trakya'da bulunan Strymon madenlerinden elde ettikleri anlaşılmaktadır.[329]

Lydia'da Kroisos, Atina'da Peisistratoslar zamanında, Thrakia Khersonesos'un Kypsela oğlu Miltiades'in egemenliğinde olduğu görülmektedir.[330] Buraya geldikten sonra ilk iş olarak, bölgede yaşamakta olan Trakyalı Apsinthlerden kaynaklanan tehlikeyi önlemek için Thrakia Khersonesos kıstağında, Kardia ile Paktya arasına bir duvar yaptırmıştır.[331] Duvarı yaptırdıktan sonra Lampsakoslularla savaşa girişen Miltiades'in, bir pusu sonucu Lampsakoslulara esir düşmesi sonrasında, bu durumdan yakın ilişkiler içerisinde olduğu Lydia Kralı Kroisos'un, onun salıverilmesi yönündeki emri ile kurtulduğu anlaşılmaktadır.[332]

Fakat tüm bu bölgelerin, Perslerin Halys doğusunda yer alan Med ülkesini ele geçirmesiyle birlikte önemli gelişmelere sahne olduğu görülecektir.[333] Perslerin Med ülkesini ele geçirmeleriyle birlikte, Lydialılar ve Persler Halys ile sınırdaş olmuşlardır. Lydia Kralı Kroisos; Halys sınırını geçip Perslere karşı savaşa girişmiş fakat savaş tam olarak sonuçlanmadan ülkesine dönmeye karar vererek, başkenti Sardeis'e geri dönmüştür. Bu durumu fırsat olarak gördüğü anlaşılan Pers Kralı Kyros beklenmedik

---

[328] Hdt. I. 28, 29. Frigler, Traklar, Bithynler ve Thynler, Trakya kökenli halklardır. Bu açıdan bakıldığında Lydia'da yoğun bir Trakyalı nüfusun olduğunu düşünmek mümkündür,

[329] Hdt. I. 64. Bu bilgi, Trakya Strymon'da o tarihte bir Atina gücü bulunması bakımından önemlidir.

[330] Hdt. VI. 34. Buraya geliş hikâyesine göre Thrakia Khersonesos, Trakyalı Dolonkların elindeyken diğer Trakyalı boy olan Apsinthlerin saldırısına uğramışlardı. Yaptıkları savaşta yenilen Trakyalı Dolonklar Phytia'ya giderek kehanet aldılar. Buna göre buradan giderken onları ilk misafir eden kişiyi başlarına geçirmeleri söyleniyordu. Bu kişi Kypselos oğlu Miltiades olunca, Dolonklarda bu kişiyi başlarına geçirip Thrakia Khersonesos'a döndüler.

[331] Duvar örerek Thrakia Khersonesos'u koruma uygulaması, kendilerinden sonra gelenler tarafından hep örnek alınacaktır.

[332] Hdt. VI. 36-39. Fakat Miltiades'in bu olaydan kısa bir süre sonra ölmesiyle birlikte yerine bir varisi olmaması nedeniyle üvey kardeşi Kimonoğlu Stesagoras geçmiştir.

[333] Hdt. I. 129, 130.

bir şekilde Lydia topraklarına girerek, Sardeis'a kadar hızlıca gelip kenti kuşatma altına almıştır.[334] Kentin bu kuşatmaya uzun süre dayanamaması sonucunda Persler Lydia Ülkesi'ni ele geçirmişlerdir. Lydia gücünün zirvesinde iken, MÖ 546 yılında, bir anda Pers toprağı haline gelmiştir.[335]

Perslerin, MÖ 547/546 yılında Lydia topraklarını ele geçirmesiyle başlayan süreç ile birlikte izledikleri yayılmacı siyaset,[336] tüm bölgelerin bu durumdan etkilenmesine neden olmuştur. MÖ 513 tarihinde İstanbul Boğazı'ndan geçip Trakya topraklarına giren Persler,[337] Trakya Bölgesi'nin geçiş bölgesi olmasından dolayı, bu bölgede var olmaya ve bölgenin kontrolüne önem vermişlerdir. Daha sonra Helenler üzerine yönelen Persler'in Trakya'yı ana geçiş ve ikmal bölgesi olarak değerlendirdikleri ve ordu için asker kaynağı olarak kullandıkları görülmektedir. Atina'ya olan seferlerinde başarılı olamayan Persler, gittikçe Atina'nın güçlenmesine neden olmuşlardır.

Persler MÖ 480 yılında Helenlerle giriştikleri Thermopylai ve Salamis Savaşlarını, ardından MÖ 479 yılında Platai ve Mykele Savaşları'nı da kaybetmişlerdir.[338] Bu savaşların da kaybedilmesiyle güç dengesinin Persler aleyhine bozulduğu görülmektedir. Mykele Savaşı'nı kazanan Atina-Sparta birleşik donanması Thrakia Khersonesos'u ele geçirmek için Trakya'ya yönelmiştir. Helenlerin geldiğini duyanların bölgenin en güçlü kalesi olan Sestos'a sığınması üzerine, Helenler kenti kuşatmış ve burada bulunan Pers komutanlar, bu kuşatmadan kaçmayı başarsalar da Trakyalı Apsinthlerin eline düşmüşler ve öldürülmüşlerdir.[339] Böylece Trakya

[334] Hdt. I. 81; Mansel, 2014: 265.
[335] Hdt. I. 84. Akurgal, 2014: 293.
[336] Demir, 2014: 268, 269; Hdt. I. 168. Pers Kralı Kyros, bu beklenmedik saldırısı sonrası ele geçirdiği Lydia Ülkesi'nde gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, yerine komutan olarak Harpagos'u Asya Bölgesi'nde bırakıp, kendisi diğer bölgelerde savaşa girişmiştir. Harpagos'un Asya Bölgesi'nin Aegeis Denizi kıyı bölgelerinde yer alan İon kentleri üzerine akınlar düzenlediği görülmektedir. Bu akınların hedefi olan İon kentlerinden biri olan Teos'ta halk kenti bırakıp Trakya Abdera'ya yerleşmiştir. Onlardan önce Abdera'yı Klozomenaililer yapmış fakat Trakyalıların saldırıları nedeniyle oraya yerleşememişlerdir. Bu dönemin öncesinde, Asya'nın İon bölgesinden Trakya'da koloni kurma çalışmalarının olduğu görülmektedir.
[337] Mansel, 2014: 278.
[338] Hdt. VII. 223-225, VIII. 86, IX. 47, 90; Mansel, 2014: 293-306.
[339] Hdt. IX. 119. Trakyalılar onu yerel tanrıları Pleistoros'a kurban etmişler ve kafasını kesmişlerdir.

Bölgesi'nin güney kıyı bölgelerinde yer alan; Helespontos (Çanakkale Boğazı), Thrakia Khersonesos ve Batı Trakya üzerindeki Pers egemenliği son bulmuştur.[340] Fakat bölgede Doriskos gibi kaleleri bir süre daha ellerinde tutmaya devam etmişlerdir.[341]

2.2. Odrys Krallığı; Kuruluş ve Yükseliş (MÖ 480-MÖ 358)

Perslerin Trakya Bölgesi'nden çekilmesiyle yeni bir dönemin başladığı görülmektedir. Bu yeni dönemde Perslerin gücü dengelenmiş, Atina'nın gücü artmaya ve Trakya'da yerel güçler etkin olmaya başlamışlardır. Bu dönemde Trakya Bölgesi'nde birçok boyun yaşadığı bilinmektedir (Har. 14). Bundan sonraki döneme, güçlenen Atina'nın egemenliğini yayma girişimlerine karşılık, başta Sparta olmak üzere diğer Helen kentlerinin buna karşı koyması ve Trakya'da bölgelerarası dengeyi etkileyebilecek ölçüde güçlü bir Odrys Krallığı'nın ortaya çıkması ile gelişen olaylar damgasını vurmuştur.

MÖ 480/479'den sonra Trakya'da Perslerin etkisinin azalmasıyla birlikte oluşan güç boşluğunda,[342] Trakyalı boylar arasında yer alan Odryslerin I. Teres önderliğinde yerel bir güç olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Her ne kadar Herodotos, MÖ 513 yılında Dareios'un İskitler üzerine yaptığı sefer sırasında Pers Ordusu'nun buradan geçişini anlatırken bu bölgeden 'Odrys Ülkesi' olarak bahsetse de ancak MÖ 480'den itibaren belirgin bir güç olarak ortaya çıktıkları anlaşılmaktadır.[343]

Odrys Krallığı; Haimos Dağları'nın güneyinde Hebros ve Tonzos ırmaklarının vadileri boyunca kurulmuştur. Odrys Kralı I. Teres'in ilk olarak hızla

[340] Hdt. VII. 105. Bu şekilde Perslerin Trakya topraklarına geçişi ile başlayan seferleri yine Trakya topraklarında sonlanmıştır. Fakat Persler yenilmiş olmalarına rağmen, Trakya'da Eion ve Doriskos kentlerinde bulunan askeri garnizonlarını korumayı başardıkları görülmektedir. Artık bölgedeki olayları etkileme ve yönlendirme yeteneklerini oldukça kaybetmiş olsalar da bu garnizonlar uzun süre Perslere bağlı olarak varlıklarını devam ettirebilmişlerdir.
[341] Ergün Karaca, (2019). *Milattan Önce Birinci Binde Doğu Trakya*. İstanbul: Homer Kitapevi, s. 53. Doriskos, MÖ 465 yılında Pers Kralı Artakserkses'e hediye verenler arasında görülmektedir.
[342] Mansel, 2014: 301, 306.
[343] Hdt. IV. 92. Erzen, 1994: 91.

topraklarını genişletmeye çalıştığı görülmektedir. I. Teres'in, ilk seferlerinin yöneldiği yer, Istranca Dağları olmuş ve doğuda Pontos Euksenios'a doğru topraklarını genişletmiştir. I. Teres, yanında kalabalık bir orduyla doğuda yaşayan Thynler üzerine yaptığı bu seferde tam bir başarı elde edemese de bu yönde topraklarını genişletmeyi başarmıştır.[344] Bu seferlere karşın Trakya'da yaşayan birçok boyun özgürlüklerini korudukları görülmektedir.[345]

Kral I. Teres'in, bulunduğu zamanın güç dengelerini gözeten, akıllı bir yönetim uyguladığı görülmektedir. Buna göre kuzeyin önemli gücü İskitlerle iyi ilişkiler geliştirmek için kızını İskit Kralı Ariapestes'e gelin olarak vermiş ve bu iyi ilişkiler sonucunda Istros Irmağı, İskitler ve Odrysler arasında sınır olarak kabul edilmiştir.[346] Bu arada güneyde yükselen güç olmaya başlayan Atina ile iyi ilişkiler kurmak için oğlu Sitalkes'i Abdera kentinin yöneticisi Nymphodoros'un kızkardeşi ile evlendirmiştir.[347] Böylelikle Sitalkes Atina temsilcisi olurken, bu dönemde Odrysler için Atina ile bir ittifaklıktan daha çok, iyi ilişkiler kurmanın ön planda olduğu görülmektedir.

Bu arada en önemli gelişmelerin Helen Bölgesi'nde olduğu görülmektedir. Atina, Pers Savaşları'ndan galip çıktıktan sonra giderek güçlenmeye başlamıştır. MÖ 479'daki Mykale Savaşı'ndan sonra Peloponnesoslular geri dönerken, Atina-İon ortak donanması Thrakia Khersonesos'a ilerleyerek burada Perslerin elinde bulunan Sestos'u kuşatıp, bölgenin en güçlü ve önemli kentlerinden birini ele geçirmişlerdi.[348] Atina için Trakya'nın güneyinde yer alan Perinthos (Marmara Ereğlisi), Thrakia Khersonesos, Thassos (Taşoz), Pangion Dağları'nın çevresi ve Potideia kenti oldukça önem taşıyordu. Thrakia Khersonesos; Helespontos'un kontrolü ve Pontos Euksenios ticareti nedeniyle, Pangion Dağı ve Thassos bölgesi de hem zengin maden yatakları

---

[344] **Ksen. *an.*** Ksenophon. (2011). *Anabasis Onbinlerin Dönüşü*. Çev. Oğuz Yarlıgaş, İstanbul: Kabalcı Yayınevi. Ksen. *an.* VII. 2. 22.
[345] Thuk. II. 29.
[346] Hdt. IV. 80. Zosia Halina Archibald, (1998). *The Odrysian Kingdom of Thrace-Orpheus Unmasked*. Oxford: Clarendon Press. s. 103. Dobruca Bölgesi üzerinde İskitlerin etkisinin az olduğu ve bölgenin kontrolünün Odryslerde olduğu belirtilmektedir.
[347] Thuk. II. 29.
[348] Thuk. I. 68. Mansel, 2014: 305, 306.

hem de gemi yapımında gerekli olan bol kereste kaynaklarına sahip olması nedeniyle, Potideia ise Trakyalılara ulaşmak ve gerektiğinde onlarla müttefik olmak için önemliydi.[349] Daha önce Thrakia Khersonesos Tyranı olan Atinalı Miltiades oğlu Kimon bir Atina komutanı olarak, kısa bir süre içinde Strymon Irmağı bölgesinde yer alan Eion'u almıştır.[350] Bununla birlikte Amphipolis ve Thassos da ele geçirilmiştir. Atinalıların hedefinde sadece Trakya'nın değil, diğer yerlerin de olduğu görülmektedir. Hedefleri doğrultusunda Kıbrıs ve Byzantion'u da ele geçirmişlerdir.[351]

Bu yayılma politikası sonucunda deniz ticaretinin önemli bir bölümünü ele geçirmiş olan Atina'nın gittikçe zenginleştiği anlaşılmaktadır. Denizlerin en büyük güçlerinden biri haline gelen Atina, MÖ 478/477'de Attika-Delos Deniz Birliği'ni kurmuştur.[352] Atina'nın bu yükselişi, etki alanını yaymak istemesi ve başlangıçta bir ortaklık olarak görülen birliğin, kısa zamanda Atinalıların eline geçmesi bölgede tepkileri de beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler, bundan sonraki zamanlarda meydana gelecek olan olayların belirleyicisi olmuştur. Bu dönemde Atinalılar Perslerden kalan son kaleler olan Eion ve Doriskos'a saldırılar düzenlemiş, bu kalelerden Eion'u ele geçirmelerine karşılık Doriskos Atinalılara hiçbir zaman teslim olmamıştır.[353]

Odrys Krallığı'nda Kral I. Teres'in MÖ 460 yılında ölmesi ile birlikte yerine büyük oğlu Sparadokos geçmiştir.[354] Bu dönemde Trakyalılar Thrakia Khersonesos'a akınlar düzenlerken, Trakya Bölgesi'nde yer alan Perinthos'un MÖ 452 yılında Attika-

[349] Thuk. I. 56, 68.
[350] Thuk. I. 98.
[351] Thuk. I. 94.
[352] Mansel, 2014: 311; Hülya Boyana, (2016). "Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve İonia ile İlişkileri". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, cilt: XXI, S. 1, s. 19-48. Hem ticari hem de askeri niteliğe sahip olan bu birliğe üye olan kentler, vergi vermek zorundaydılar. Başlangıçta bir birlik olarak kurulsa da daha sonra giderek bu birliğin Atina'nın egemenliği altına girdiği görülmektedir. Bu dönemin askerî açıdan, özellikle kara ordusu olarak en güçlü Helenleri olan Spartalıların tepkisi başlangıçta bu durumu izlemek yönünde olmuştur.
[353] Michael Zahrnt, (2015). "Early History of Thrace to the Murder of Kotys I (360 BCE)". Ed, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion To Ancient Thrace* (s. 35-47). West Sussex: Wiley Blackwell. s. 39.
[354] (Jordanov 2000:118)'dan akt; Karaca E, 2019: 54.

Delos Deniz Birliği'ne katıldığı görülmektedir.[355] Atina, Odryslerin akınları karşısında Thrakia Khersonesos'un elden çıkmasını engellemek için MÖ 447 yılında bölgeye yeni koloniciler göndermiştir.[356] Yine bu saldırıları önlemek için daha önceden I. Miltiades zamanında yapılmış olan duvarı tekrar onararak, Trakyalıların saldırılarını engellemeye çalışmışlardır.[357] Bu dönemde Atinalılara karşı diğer Helenlerde de tepkinin artmaya başladığı görülmektedir. Sparadokos, MÖ 445 yılına kadar Odrys Krallığı'nı yönetmiştir.[358]

Spradokos'un yerine I. Teres'in diğer oğlu Sitalkes, Odrys Kralı olarak başa geçmiştir. Sitalkes başa geçtiğinde İskitlerle savaşların yaşandığı anlaşılmaktadır. Bunun nedeni, İskit tahtında oturan Skyles'in bir darbeyle devrildikten sonra kaçıp; Odryslere sığınması olarak gözükmektedir.[359] Bunun üzerine çarpışmalar başlamış ve bu sırada İskit tahtına Skyles'in yerine geçmiş olan Sitalkes'in yeğeni Oktamasades, Sitalkes'in İskitlerin elinde bulunan kardeşine karşılık Skyles'i vermeyi önermesi üzerine bu anlaşmayı kabul ettiği ve böylelikle İskitlerle tekrar barışın sağlandığı anlaşılmaktadır.[360]

Helenler arasında, Atina'ya karşı artmakta olan tepki, MÖ 431 yılında 27 yıl sürecek olan Pelopennesos Savaşları'nın başlamasına neden olmuştur.[361] Bu durumda Atinalıların önceden barbar olarak nitelendirdikleri fakat nispeten iyi ilişkiler içerisinde bulundukları ve bölgenin önemli gücü haline gelmiş olan Odryslerle ittifak kurmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bunun nedeni Odryslerin savaşçı yapıları nedeniyle, onlara güç sağlayacağını düşünmeleriydi. Bu amaçla Atinalılar, Odrys Kralı Sitalkes'in kardeşi ile evli olan Abdera yöneticisi Nymphodoros'u Atina'ya

[355] (Sayar 1998a:118)'den akt. Karaca E, 2019: 54.
[356] Karaca E, 2019: 54.
[357] Karaca E, 2019: 54.
[358] Jordanov 2004a:118. 'den akt. Karaca E, 2019: 54.
[359] Hdt. IV. 80.
[360] Hdt. IV. 80.
[361] Mansel, 2014: 330, 331, 332. O dönemde Atina ve Birliği, Akdeniz ticaretini elinde tutmasını sağlayan güçlü bir donanmaya ve iyi bir mali güce sahipken, Peloponnes Birliği ise daha çok tarımla uğraştıkları için zayıf bir donanmaya, zayıf bir mali güce fakat güçlü bir kara ordusuna sahiptir. Tarafların bu özellikleri onların savaş planlarını da etkilemiş, Peloponnesliler savaşı karada, Atinalılar ise donanma yoluyla denizlerde yürütmek istemişlerdir.

davet ederek onu 'Proksenos'[362] seçmişlerdir. Bu ilişkileri de kullanarak Atinalılar'ın amaçlarına ulaştığı ve Odrysler ile MÖ 430 yılında ittifak kurmayı başardıkları görülmektedir.[363] Bu müttefiklik ilişkisi, Trakya Kültürü'nün Helen Kültürü'ne etki etmesine neden olmuştur.[364] Atina zor zamanlar geçirirken bu ittifak onları biraz olsun rahatlatmıştır.[365]

Peloponnessos Savaşları'nın en önemli çatışma konusu ve savaş alanlarından birisi, Makedonya'dan Thrakia Khersonesos'a kadar olan Trakya Bölgesi'nin güneyi olmuştur. Bundan dolayı Odrys Krallığı'nın gücü ve tavrının, bu savaşlar boyunca belirleyiciğini koruduğu görülmektedir.

Atinalılara karşı olan grubun başında bulunan Spartalılar'ın müttefikleri arasında artık Asya'ya çekilmiş olan Persler'in de yer aldığı görülmektedir. Spartalılar müttefikleri Perslerle görüşmek için Asya'ya Helespontos üzerinden geçmek üzere elçiler yolladıktan sonra Odrys Kralı Sitalkes'ten Helespontos'dan Asya'ya geçiş için izin istemişler ve aynı zamanda Potideia'da kendilerine yardım edilmesi talebinde bulunmuşlardır. Bu şekilde Spartalıların da Odrysleri kendi yanlarına çekmek istedikleri anlaşılmaktadır. Fakat Atinalılar bu duruma müdahele ederek, Sitalkes'in oğlu Sodokos'tan elçilerin yakalanıp onlara verilmesini istemişler ve bu istek daha önce kendisine Atina Vatandaşlığı verilmiş olan Sodokos tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucunda Atinalılar ele geçirdikleri elçileri öldürmüşlerdir.[366] Bu olay Sitalkes döneminde Helespontos üzerinde ve Potideia'daki

[362] Elçilik görevi.
[363] Thuk. II. 29.
[364] **Plat. *rep.*** Platon. (2016). *Devlet.* Çev. S. Eyüboğlu, M. A. Cimcoz, 29. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Plat. *rep.* 327a, 328a.
[365] Thuk. II. 47, 48, 58; Mansel, 2014: 334. Atina sadece savaşlardan dolayı değil hastalıklar nedeniyle de zor zamanlar geçirmektedir. MÖ 430 yılından itibaren Atina'da büyük bir felaket yaşanmıştır. Yaşanan bu felaketin nedeni diğer Helenler ile yürütülen savaş değil, veba salgınıdır. Yaklaşık dört yıl süren bu salgınla birlikte Attika bölge halkının üçte biri ölmüş ve donanmanın savaş gücü oldukça azalmıştır. Mısır'dan kaynaklandığı söylenen veba, Atinalıların bu tarihte Khalkidiki'ye saldırmasıyla birlikte bu bölgede de hastalığın yayılmasına neden olmuştur. Bu salgında ölenler arasında Atinalıların ünlü devlet adamı Perikles'te vardır.
[366] Thuk. I. 67.

Odryslerin gücünü ve kontrolünü göstermesi açısından oldukça önemli olarak gözükmektedir.

Khalkidiki (Halkidiki) bu bölgedeki önemli çatışma alanlarından biri olarak gözükmektedir. Sitalkes'in Atinalılarla yaptıkları müttefiklik anlaşmaları gereğince Khalkidiki'deki savaşı bitirmeye söz verdiği anlaşılmaktadır.[367] Ayrıca Sitalkes, bu zamanda Makedonya tahtında meydana gelen karışıklıkta Philippos oğlu Amyntas'ın Makedon tahtına geçmesini istemesi nedeniyle bölgeye sefer hazırlıklarına başlamıştır. Bu hazırlıklarını MÖ 429/428'de tamamlayan Sitalkes ordusuyla birlikte Khalkidiki'ye doğru harekete geçmiştir.[368] Ordusundaki atlı askeri birliklerin Odrysler ve Getlerden oluştuğu ve ayrıca 'Die' ismindeki Trakyalı dağlı boyların, Aginaeler, Laeaeliler ve Paionialıların da orduda yer aldığı görülmektedir.[369] Bu büyük ordu, 30 gün süren sefer sonrasında sınırlı bir savaş başarısı elde etse de Sitalkes, Makedonya'da Perdikkas'ın kızkardeşi ile yeğeni Sparadokos oğlu Seuthes'in evlenmelerini sağlayarak siyasi olarak istediğini almış gözükmektedir.[370]

Thukydides'in anlatımında Strymon Irmağı'nın, Sitalkes döneminde Odrys Ülkesi'nin batı sınırını oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu dönem için kaynaklarda bir başkentten söz edilmese de Odrys Ülkesi'nin en önemli merkezlerinden birinin Kypsala olduğu düşünülmektedir.[371] Sitalkes'in çabalarıyla, Odryslerin bu dönemde Trakya'da önemli bir güç olmayı başardıkları görülmektedir (Har.15).[372] Fakat Sitalkes, bu başarılarını daha da arttırmak için MÖ 424 yılında Trakya'nın kuzeybatı bölgesinde yaşayan Triballer üzerine yaptığı bir sefer sırasında ölmüştür.[373]

[367] Thuk. II. 95.
[368] Zahrnt, 2015: 41.
[369] Thuk. II. 95, 96.
[370] Thuk. II. 101, Odrys Ordusu'nun kış koşulları ve kıtlık yüzünden zorlandığı anlaşılmaktadır.
[371] Erzen, 1994: 92.
[372] Thuk. II. 97.
[373] Thuk. IV. 101; Zahrnt, 2015: 41, 42.

Sitalkes öldüğünde Teres, Sitalkes ve Sadokos adında üç oğlu olduğu bilinmesine rağmen, MÖ 424 yılında Odrys tahtına kendi oğullarının değil,[374] yeğeni Sparadokos'un oğlu I. Seuthes'in geçtiği görülmektedir.[375]

Bu dönemde Pers Ülkesi'nde de taht değişikliği olmuş ve II. Darius tahta geçmiştir.[376] Istros Irmağı'nın kuzeyinde yer alan İskitlerin ise güçlü konumlarını korumakta oldukları anlaşılmaktadır.[377]

MÖ 424 yılında Spartalı Brasidas yönetiminde bir kara ordusu kuzeye doğru ilerleyerek, Makedonya kralı Perdikkas ve bazı Khalkidiki kentleriyle birleşmiş ve Trakya'da Strymon Irmağı dolaylarında bulunan ve Atinalılar için çok önemli olan Amphipolis kentine saldırarak ele geçirmiştir.[378] Amphipolis'in düşmesinden sonra Trakya Bölgesi'nde kaybettiği kontrolü tekrar sağlamak isteyen Atina, MÖ 422 yılında Kleon komutasında bir ordu ile Trakya Bölgesi'nde yer alan Eion'a kadar ilerlemiş fakat burada yapılan savaşta tam bir hezimete uğramıştır. Spartalılar bu savaşı kaybetmeseler de komutanları Brasidas'ın bu savaşta ölmesi, onlar için de kötü sonuçlanmasına neden olmuştur.[379] Bu savaşlar sonucunda hem Atina hem Sparta yorgun düşmüş ve kaynakları gittikçe tükenmiştir.[380]

Sitalkes döneminden beri Odrys Krallığı artık bölgenin en güçlü ülkelerinden biri olarak, bölgenin güç dengelerinde önemli bir konuma gelmiştir. I. Seuthes ile

---

[374] Archibald Z. H. 1998: 120. Bu konuda Seuthes'in genç Sitalkes'in ölümüyle ilişkili olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır.
[375] Thuk. IV. 101.
[376] Thuk. VII. 58.
[377] Thuk. II. 97.
[378] Thuk. IV. 102, 103, 107; Mansel, 2014: 336. Bu saldırıdaki amacın Atina'ya bağlı olan kentleri ondan ayırma düşüncesinin olması ve bu sefer sonunda pek çok kentin Atina'nın birliğinden ayrılması, seferin amacına ulaştığı yönünde değerlendirilebilir.
[379] Mansel, 2014: 337.
[380] Mansel, 2014: 338, 339. Taraflar, MÖ 421 tarihinde 50 yıl sürmesi planlanan ancak oldukça kısa sürecek olan 'Nikkias Barışı' olarak adlandırılan barışı imzalamışlardır. Bu anlaşma uyarınca Sparta ele geçirdiği Amphipolis'i Atinalılara vermeyi ve bölge kentlerinin Atina birliğine katılmasına onay vermiştir. Fakat Spartalılaların bu barışı yaparken müttefiklerine danışmadan yapması nedeniyle tepkiyle karşılaşması ve bu sırada Atinalıların başına geçen Perikles'in yeğeni Alkabiades'in savaş yanlısı tutumu, barışın kısa süreli olmasına ve tekrar savaş ortamının gelişmesine neden olduğu görülmektedir.

birlikte Odrysler'in yükselmesinin devam ettiği görülmektedir. Thukydides "*İon Körfezi ve Pontos Euksenios arasında yaşayan halklar arasında en güçlü olanları Odrysler'di*"[381] diyerek onların gücü hakkında bilgi vermektedir. I. Seuthes döneminde gelir olarak, Trakya ve Helen kentlerinden alınan verginin 400 Talanton altın ve gümüşe denk geldiği ve ayrıca bir bu kadar daha altın-gümüş eşyalar, kumaşlar ve diğer hediyelerin de alındığı belirtilmektedir.[382]

I. Seuthes, liman kentlerine sahip olmak amacıyla Atina kontrolündeki Thrakia Khersonesos üzerine akınlar yapmıştır. Bu döneme ait Atina vergi listelerinde, bölgede bulunan 10-12 kentten yalnızca iki tanesinin yer almasını,[383] I. Seuthes'in başarılı bir şekilde bölgeyi ele geçirdiği ve amacına ulaştığı yönünde değerlendirmek mümkündür.

MÖ 411 yılında Atina'ya karşı olan isyan artarken,[384] Atina iç çekişmelere sahne olmaya başlamış ve bu durumu iyi kullanmayı başaran ve daha önce vatan haini ilan edilmiş olan Alkabiades, Spartalılarla arasının bozulmasından sonra Atina'ya bir kurtarıcı olarak geri dönmüştür.[385] Çok uzun ve çetin uğraşlardan sonra MÖ 408 yılına gelindiğinde Spartalıların müdahalesi ile ellerinden çıkmış olan bölgeleri tekrar ele geçiren Atinalıların, boğazlar bölgesini kontrol etmekle birlikte Alkibiades'in çabaları

---

[381] Thuk. II. 97.

[382] Thuk. II. 97. Hediye alma uygulaması krallığın gücünü arttıran etmenlerden biri olarak gözükmektedir. Perslerle benzer olarak görülen bu uygulamanın köklü bir gelenek olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre yaşça ve konum olarak küçük olanların büyüklere hediye vermesi söz konusudur. Bir kişinin hediye alamaması aşağılayıcı olarak görüldüğü belirtilir.

[383] Karaca E, 2019: 56.

[384] Mansel, 2014: 340-345. Atinalılar'ın başındaki Alkibiades, Peloponnesoslular'ın batı ile olan ilişkilerini kesmek ve onları baskı altına almak için Sicilya'nın alınması fikrini Atinalılar'a kabul ettirerek çok büyük paralarla bir ordu hazırlamıştır. Fakat MÖ 415 yılında sefere çıktığı sırada Atina'daki siyasi rakiplerinin kendisine komplo hazırladığını öğrendiğinde, kaçarak Spartalılar'a sığınmış ve bütün planı Spartalılar'a anlatmış olan Alkabiades, Atinalılar tarafından vatan haini ilan edilmiştir. Sicilya seferine başka komutanlarla devam eden Atina, MÖ 413 yılına gelindiğinde artık tükenmiş ve çok büyük bir bozguna uğramıştır. Fakat Atinalılar'ın kötü durumda olmasına karşın, Spartalılar'ın da Atinalılar'a büyük bir darbe indirecek donanması ve bir donanma kuracak parası bulunmamaktaydı. Bu paranın Asya Bölgesi'ndeki Persler'de olması ve Persler'in de bu olaylara dâhil olma isteği, Pers-Sparta itifak kurma görüşmelerinin yapılmasına neden olmuştur. Uğradığı kaybı müttefiklerinden aldığı vergileri arttırarak gidermeye çalışan Atina ise tepkileri üzerine çekmeye başlamıştır.

[385] **Ksen. *hell***. Ksenophon. (1999). *Yunan Tarihi*. Çev. Suat Sinanoğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu. Ksen. *hell.* I. 4. 13; Mansel, 2014: 347.

ile Güney Trakya'daki Sparta etkisini de kırmayı başardıkları görülmektedir. Atinalıların bu başarıları Trakyalı ücretli askerler ve Odrys yöneticilerinin yardımları ve iş birliği ile gerçekleştirebildiği anlaşılmaktadır.[386] Atinalılar, tekrar zafer elde etmelerinin sevincini yaşarken Spartalılar ve Persler ise Atina'yı yok etme konusunda anlaşma yapmaktaydılar.[387]

MÖ 407/405'de I. Seuthes'in yerine Medokos, Odrys tahtına geçmiştir.[388] Bu arada daha önceden Doğu Trakya'da Pontos Euksenios'a yakın yerlerde bulunan Melanditai, Thynia ve Tranipsailere hükmeden Maisades'in, bölgede olan ilişkileri bozulunca sürgüne gönderilmiş olduğu ve daha sonra hastalanarak öldüğü anlaşılmaktadır.[389] Maisades'in oğlu olan küçük yaştaki Seuthes, Kral Medokos tarafından büyütülmüştür. Genç yaşına ulaşınca artık kendi ayakları üzerinde durmak isteyen Seuthes'in, Kral Medokos'tan onları topraklarından atan kişilere karşı savaşmak üzere yardım istediği ve Kral Medokos'unda bunu uygun görerek ona atlar ve adamlar verdiği anlaşılmaktadır.[390] Bu yardımla Doğu Trakya'a giden ve daha önceleri kendilerine ait olan toprakları yağmalayarak, Thynler üzerinde egemenlik kurmaya çalışan Seuthes'in, deniz kenarındaki güneydoğu Trakya'yı kontrol etmeyi başardığı fakat tüm bölgeyi kontrol etmekte zorlandığı, Thynlerle sıkıntı yaşamaya devam etmesinden anlaşılmaktadır.[391]

Trakya kıyılarında yer alan Helen Kolonileri'nde egemenliğini güçlendirmeye çalışan Atinalı Alkibiades'in ise Propontis (Marmara Denizi) kıyılarında kendi egemenlik sahalarını oluşturmaya başladığı görülmektedir. Bunun için kendine Trakyalı paralı askerlerden bir ordu kurmuş ve Byzantion'dan Thrakia Khersonesos'a kadar uzanan bir etkinlik alanı oluşturmaya çalışmıştır.[392] Fakat

---

[386] Ksen. *hell.* I. 3. 10.
[387] Mansel, 2014: 348. Bu amaçla II. Darius, oğlu Kyros'u MÖ 408'de yüklü miktarda para ile Asya Bölgesi'ne gönderirken, Spartalılara da Lysandros başkomutan olmuştur.
[388] Karaca E, 2019: 57. Evgeni I. Paunov. (2015). "Introduction to the Numismatics of Thrace, ca. 530 BCE-46 CE". J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 265-292). West Sussex: John Wiley & Sons. s. 279, Fig. 279.
[389] Ksen. *an.* VII. 2. 32, 33.
[390] Ksen. *an.* VII. 2. 33, 34.
[391] Ksen. *an.* VII. 2. 32-34.
[392] Ksen. *hell.* I. 3. 10.

Alkibiades'in bu başarıları; Lysandros ile Ageis Denizi'nde girdiği donanma savaşlarını kaybetmesi ve ele geçirdiği etkinliğin MÖ 405'te Spartalılar'ın karşı saldırıları sonucunda tekrar Spartalılar'ın ele geçirmeleriyle son bulmuştur.[393] Atinalı Alkibiades'te bu durum karşısında MÖ 404'de Thrakia Khersonesos'da bulunan kalesine çekilmiştir.[394] Artık gücü tükenen ve büyük bir bozguna uğrayan Atinalılar'ın karşısında, Helas'ta Spartalılar'ın egemenliğini kabullenmek dışında bir seçenek kalmamıştır. Persler ile müttefik olarak onların altınlarıyla güçlü bir donanma ve savaş gücü elde etmiş olan Sparta, artık kendini tüm 'Helenlerin koruyucusu' olarak görmeye başlamış ve özellikle Lysandros aracılığı ile kentlerin iç işlerine karışmıştır. Spartalılar, Persler ile olan müttefiklik anlaşmasını, Asya Bölgesi'nde bulunan Helen Kentleri'ni Perslere[395] bırakarak elde etmiştir.[396]

Byzantion'un kendi iç çekişmeleri ile birlikte, Trakyalıların da Byzantion üstündeki baskısının artmaya başlaması, Byzantion'un, Spartalılardan yardım istemesine neden olmuştur.[397] Spartalılar da bu isteğe karşılık Klearkhon komutasındaki bir birliği Byzantion'a göndermiş[398] fakat kurtarmak için geldiği Byzantion'u vahşi uygulamalar, zalimlik ve zorbalıkla ele geçirmeye çalışmıştır.[399] Çatışmalara neden olduğu anlaşılan Klearkhon, Selymbria (Silivri) yakınlarında meydana gelen çatışmaları kaybedince, çözümü Asya Bölgesi'ne kaçarak savaş hazırlıkları içinde olan Kyros'a katılmakta bulmuştur.[400]

---

[393] Ksen. *hell.* I. 5. 14.
[394] Ksen. *hell.* I. 5. 17.
[395] Ksen. *hell.* I. 5. 9. Asya'da bulunan Pers İmparatorluğu'nun amacı ise Helenler arasında süre gelen mücadeleden yararlanmak ve kendi etkinliğini arttırmaya çalışmak olarak görülmektedir. Bu arada MÖ 404 yılında II. Darios'un ölümüyle birlikte yerine büyük oğlu Artakserkses, Pers tahtına geçmiş ve diğer oğlu Kyros ise daha önce babası döneminde atanmış olduğu, Asya Bölgesi'ndeki Sardeis Satraplık görevine devam etmiştir. Fakat Artakserkses'in krallığa geçtiği sırada, Tissaphernes'in Kyros'un tahta geçme isteğinde olduğunu söylemesi üzerine, Artakserkses kardeşi Kyros'u tutuklamıştır. Fakat Kyros, bir süre sonra eski görevine dönmesine izin verilmesine rağmen yaşadığı bu olayın etkisiyle kendisini güvende hissetmemiş ve tahtı ele geçirmek için gizlice hazırlıklar yapmaya başlamıştır. bk. Ksen. *an.* I. 2-6.
[396] Mansel, 2014: 399, 400.
[397] **Diod.** Diodorus. (1989). *History*. Çev. C. H. Oldfather, Suffolk: Edmundsbury Press Ltd. Diod. XIV. 12. 2.
[398] Diod. XIV. 12. 2-4.
[399] Diod. XIV. 12. 2-4.
[400] Diod. XIV. 12. 5-13.

Pers tahtına karşı savaş hazırlıklarını tamamlayan Kyros; içlerinde Helen ve Trakyalı ücretli askerlerinde olduğu ordusuyla birlikte Pers başkentine doğru harekete geçmiş fakat MÖ 401 yılında yapılan Kunaksa Savaşı'nı kaybederek bu savaşta ölmüştür.[401] Pers Kralı'nın öfkesinden çekinen ücretli askerlerden oluşan ordu ise Asya Bölgesi'nin doğusundan Pontos Euksenios'a çıkarak deniz yoluyla ülkelerine dönmelerinin daha güvenli olduğuna karar vermişlerdir.[402] Bu arada Persler'in müttefiki iken, bu taht kavgasında Kyros'un yanında yer alan Asya Helen Kentleri ve Lysandros da Pers Sarayı'nın tepkisini üzerine çekmiştir. Kendilerinden intikam alınacağını düşünen Asya Helen Kentleri'nin, Spartalılardan yardım istemesiyle birlikte kendilerini 'Helenlerin koruyucusu' olarak gören Spartalıların, Asya Bölgesi'ne ordu gönderdikleri görülmektedir. Persler, buna karşılık zor durumda bulunan Atinalılar'ı altınlarıyla kendi tarafına çekerek, Spartalılara karşı güçlendirmeye başlamıştır.[403]

MÖ 400'de Pers taht savaşından dönmeye çalışan ücretli askerlerden oluşan orduda, Helenler ile birlikte yer alan Trakyalılardan, Miltokythes komutası altındaki bazı Trakyalıların Pers Kralı'na sığındıkları görülmektedir.[404] Savaşta komutanlarını kaybeden ordu, kendilerine komutan olarak yenilerini seçmişler ve bunlardan biri de Ksenephon olmuştur.[405] Ordu, Pontos Euksenios boyunca ilerlerken Heraklia kentini geçtikten sonra Asya Trakyası'na girmiş[406] ve buradan ilerleyerek Khalkedon'a varmışlardır. Ordunun gelişini öğrenen Odrys Prensi Seuthes, Thynlerle olan mücadelesinde bu ordudan yararlanmayı düşünerek, Medosades'i onlara elçi olarak göndermiş ve onlardan kendisine katılmalarını istemiştir.[407] Fakat Helas'a dönme isteğinde olan ordu bunu kabul etmemiştir.[408] Onlar biran önce Byzantion'a varıp oradan gemilerle evlerine dönmek isterken, Byzantion ordunun gemilerle Helas'a

[401] Diod. XIV. 19. 2. 6, XIV. 23. 7; Mansel, 2014: 400.
[402] Diod. XIV. 25. 7, 8.
[403] Mansel, 2014: 400.
[404] Ksen. *an.* II. 2. 7, 8.
[405] Ksen. *an.* III. 1. 47.
[406] Ksen. *an.* VI. 2. 16, 18, VI. 4. 1-3, Karadeniz Ereğli (Heraklia)'den Kadıköy (Khalkedon)'e kadar olan bölge Asya Thrakya'sı, Bithinya veya Ksenophon'unda kullandığı gibi sadece Thrakya olarak tanımlanmıştır.
[407] Ksen. *an.* VII. 1. 5.
[408] Ksen. *an.* VII. 1. 5, VII. 2. 10.

dönme isteklerini kabul etmemiş ve onlara kara yoluyla Thrakia Khersonesos'a gitmeleri söylenmiştir.[409] Bunun üzerine karadan yürüyüşe geçen ordu Selymbria yakınlarına geldiğinde, Seuthes tekrar Medosades'i göndererek teklifini yinelemiş ve ordu bu sefer teklifi kabul ederek MÖ 399 yılında Seuthes'in emrine girmiştir.[410]

Seuthes'in Thynlerden çekindiği anlaşılmaktadır. Thynlerin özellikle gece savaşlarında yaptıkları ani saldırılar ile ün yapmış olmaları bunun nedeni olarak görülmektedir.[411] Hatta daha eski zamanlarda Seuthes'in atalarından I. Teres'in burada büyük bir ordu ile bölgede bulunmasına rağmen saldırıya uğrayıp büyük kayıplar vermesinin, Seuthes'i etkilediği anlaşılmaktadır. Seuthes, Ksenephon ile görüşürken bile atlarını gündüz yemleyip gece gem vurmuş, böylelikle her an gerçekleşebilecek ani bir saldırıya karşı hazır olarak beklemiştir.[412]

Kendine güçlü bir ordu kuran Seuthes, Thynler üzerine saldırıya geçerken ovalık bölgede yer alan köyleri rahatlıkla ele geçirmesine rağmen birçok Thyn'in onların gelişini haber alıp yakındaki dağlara çıkması, Seuthes'in işini güçleştirmiştir. Buna rağmen Thynler'in bu yüksek yerlere kaçışı, onlar için yeterli olmamış, Seuthes onları egemenliği altına almayı başarmıştır. Daha sonra 'darı yiyenler' denen Trakyalılar'ın ülkesinden geçerek Salmydesos'a[413] ulaşan Seuthes, bu bölgeyi de kontrol altına almıştır. Bu olaydan sonra pekçok Trakyalı'nın Seuthes'e katıldığı anlaşılmaktadır. Katılanların sayısı artık Helen Ordusu'nun sayısından daha fazla olmuştur. Bölgede egemenliğini kuran Seuthes geri dönerek, Selymbria'nin üst kısmında denizden 30 stadion uzaklıkta konaklamıştır.[414]

---

[409] Ksen. *an.* VII. 1. 13.
[410] Ksen. *an.* VII. 2. 25, VII. 5. 8 Seuthes; bu anlaşmayı kabul etmeleri halinde Ksenephon'a Bizanthe, Ganos (Hieron Oros) ve Neonteikhos'u vermeyi teklif etmiştir.
[411] Ksen. *an.* VII. 2. 21, 22.
[412] Ksen. *an.* VII. 2. 21, 22.
[413] Diod. XIV. 37. 1-3. Karadeniz kıyısında bulunan Salymdessos bölgesinde yaşayan halk, bu bölgede çok sık gemi kazası olduğu için bu kazaları takip edip kıyıya çıkan tüccarları esir olarak ele geçirdikleri belirtilmektedir.
[414] Ksen. *an.* VII. 4. 6, 14, 21, 24, V. 15, dip:12.

Seuthes'in kış aylarında başlayan bu seferinin yaklaşık iki ay sürdüğü görülmektedir. Bu seferlerin, denizden 12 günlük yol kadar uzaklıkta olduğu belirtilen Odrys Kralı Medokos'un izni ile başladığı ve onun onayı ile devam ettiği anlaşılmaktadır.[415] Seferlerin sonunda Seuthes ve Helenler arasında ücret konusunda anlaşmazlık çıktığında, Helenlerin Medosades'e ait köyleri yağmalaması üzerine, bu konu hakkında görüşmek yapmak üzere Helenlerin yanına giden Medosades'in yanında Odrys Kralı Medokos'un görevlisi olarak bir kişinin de hazır bulunması bu durumu destekler niteliktedir.[416]

Seuthes'in bu dönemde bölgedeki egemen güç olan Spartalılarla iyi ilişkiler geliştirmeye dikkat ettiği görülürken, bu iyi ilişkilerin müttefiklik boyutunda olması mümkün gözükmektedir. MÖ 399'da Bithynya'da bulunan ve oradaki Trakyalılarla çarpışan Spartalı komutan Derkylidas'a destek kuvvetler göndermesini[417] bu doğrultuda değerlendirmek mümkündür. Bu arada Perinthos'da çıkan olaylara müdahale etmek üzere Spartalılar, Herippidas'ı görevlendirmiş ve bu komutanın olaylara müdahelesi oldukça sert olmuştur. Bu müdahale sonucunda birçok kişi tutuklanıp öldürülürken, birçok kişide topraklarından sürülmüştür.[418] Spartalılar bu olaylarla uğraşırken, Trakyalıların çok büyük kalabalıklar halinde Thrakia Khersonesos'u işgal ederek kentleri kuşattığı görülmektedir. Bunun üzerine bölge kentleri, Asya Bölgesi'nde bulunan Derkylidas'tan yardım istemiş ve o da ordusuyla bölgeye gelerek işgali sonlandırmıştır.[419]

Trakyalıların Thrakia Khersonesos'a yaptığı bu akınlar nedeniyle MÖ 398 yılında Spartalılar bölgeye yeni koloniciler ve askeri birlikler göndermeyi ve aynı zamanda daha önceden Miltiades zamanında yapılmış olan Trakya duvarının tekrar yapılmasını kararlaştırmışlardır. Spartalı komutan Derkylidas durumu değerlendirmek

---

[415] Ksen. *an.* VII. 3. 16.
[416] Ksen. *an.* VII. VI. 1, VII. III. 16, VII. VII. 1-3, s. 577, 549, 595; Seuthes birçok modern kaynakta bu dönem için Kral olarak adlandırılsa da bir kral olmaktan çok Odrys hanedanından olan ve Kral'a bağlı olarak faaliyette bulunan bir kişi niteliğindedir. Nitekim onun hakkında en fazla detayı veren Ksenophon onu bu dönemde kral ünvanı ile anmaz.
[417] Ksen. *hell.* I. 2. 2-4.
[418] Diod. XIV. 38. 6, 7.
[419] Diod. XIV. 38. 6, 7.

üzere dost olarak nitelendirdikleri Trakyalılar'ın arazilerinden geçerek bölgeye gelmiş ve Seuthes'in konuğu olmuştur.[420] Gözlemlerinde, bölgede bulunan 11-12 kentin ve bölgedeki arazilerin korumasız olduğuna karar verip duvarı yapmaya karar vermiş ve bahar aylarında başlayan ve 37 stadion genişliğinde olan bu duvarı kısa bir sürede, Sonbahar'a kadar bitirmeyi başarmıştır.[421]

MÖ 395 yılında diğer kentlerin Sparta karşısında birleşmeye başlaması ile birlikte çatışmalar kaçınılmaz olmuştur.[422] Bunun sonucunda MÖ 394'te Spartalılar, Atina ve Perslerin birleşik donanmasıyla yaptıkları Agesilaos Koroneia savaşında yenilmişlerdir.[423] Bu sonuç pek çok yerde Sparta egemenliğinin son bulması anlamına gelmiştir. Böylelikle Pers donanması artık Aegeis Denizi'ne girebilmiş, yine de Spartalılar, Thrakia Khersonesos ve Propontis'de etkili olmayı başarmışlardır.[424]

MÖ 394 yılından itibaren Seuthes ve Odrys Kralı Medokos arasında gerginliklerin yaşanmaya başladığı görülmektedir.[425] Bu durum, Odrys Bölgesi'nde bir kargaşanın yaşanması ve Seuthes'in nispeten bağımsız gibi hareket etmesi nedeniyle bu dönemde Odrys Ülkesi'nde küçük krallıkların olduğu şeklinde görüşlerin gelişmesine neden olmaktadır.

MÖ 392 yılında Atinalılar komutan olarak Thrasybulos'u seçerek, onu bir donanmayla Asya Bölgesi'ndeki müttefiklerden para toplamak için göndermişlerdir.[426] Atinalı Komutan, İon Bölgesi'nden sonra geldiği Thrakia Khersonesos'da Odrysler'in başındaki Seuthes ve Medokos ile ayrı ayrı görüşerek müttefik olma konusunda anlaşmıştır.[427]

[420] Bölgeye akın yapan Trakyalılar muhtemelen Odrysler değildi.
[421] Ksen. *hell.* I. 2. 8-10.
[422] Diod. XIV. 83. 1.
[423] Mansel, 2014: 401.
[424] Ksen. *hell.* IV. 8. 3. 6.
[425] (Fol 2000:115. 116), (Jordanov 2004a:120)'den akt. Karaca E, 2019: 59.
[426] Diod. XIV. 94. 2. 3.
[427] Diod. XIV. 94. 2. 3.

Bu dönemde Odrys Krallığı'nın başında Amadokos görülmektedir.[428] Spartalıların boğazlar ve Thrakia Khersonesos üzerindeki egemenliğini kırmak isteyen Atinalılar, MÖ 390' da Odrys Kralı Amadokos'la bağlantı kurmaya çalışarak müttefiklik kurmak istemişlerdir. Atinalıların bu şekilde kıyıda yer alan koloni kentlerinin üzerinde baskı kurmayı düşündükleri anlaşılmaktadır. Atina'nın bu ittifakları sağladıktan sonra Thrakia Khersonesos ve boğazlar üzerine gerçekleştirdiği saldırı ile birlikte tekrar kontrolü sağladığı görülmektedir.[429] MÖ 389 yılından sonra Seuthes ve Amadokos arasındaki çekişmede Seuthes'in daha cüretkâr olmaya başlaması, merkez otoriteye isyan ettiği şeklinde değerlendirmelere neden olmuştur.[430]

Atinalılar'ın Pers altınlarıyla zor durumdan kurtulması ile birlikte bir süre sonra Perslerin karşısında yer alan Mısır ve Kıbrıs'ı desteklemesi, Persleri yine Spartalılarla ittifaklık kurma arayışına itmiştir. Zor durumda olan Spartalılar, bu şekilde Persler'den elde ettikleri parayla bir donanma kurarak boğazları ele geçirdikleri görülmektedir. Zaten kısıtlı olanaklarıyla Perslerle mücadele etmeye çalışan ve bu şekilde köşeye sıkışan Atina, Pers Kralı'nın öncülüğünde MÖ 386 yılında "Antalkidas (Kral) Barışı" antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır.[431] Bu antlaşmaya göre birçok kent bağımsızlığına kavuşurken, Doğu Trakya Helen kentleri de bağımsızlık verilenler arasında görülmektedir.[432]

Odrys Kralı I. Amadokos, MÖ 387/386'da ölünce tahta Hebryzelmis geçmiştir.[433] Bu dönemde Atina Sparta çekişmesinde, Atina'nın daha çok öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu durumda Hebryzelmis, Atina ile iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmış ve bu durum Atina tarafında karşılık bulmuştur.[434] Hebryzelmis, Odrys

[428] Ksen. *hell.* IV. 8. 26, Dip73. Antik kaynaklarda bu dönemde Odrys Kralı olarak Amadokos ismi ile karşılaşılır. Bu isme sonraki Kral isimlerinde de rastlanılmaktadır. Bu iki isim hakkında detaylı ve net bilgilerin olmaması nedeni ile Amodokos ile Medokos'un aynı kişi olduğu yönünde görüşler vardır. Buna karşın ayrı kişi olarakta değerlendiren yazarlar da bulunmaktadır. bk. Karaca E, 2019: 57, 59; Archibald Z. H. 1998: 124; Mladjov, 2007:1-2; Zahrnt, 2015: 44.
[429] Ksen. *hell.* IV. 8. 26, 27.
[430] Archibald Z. H. 1998: 124.
[431] Mansel, 2014: 403.
[432] Ksen. *hell.* V. 1. 31.
[433] Erzen, 1994: 95; Paunov E. I. 2015: 279, Fig 18. 3.
[434] Archibald Z. H. 1998: 219.

tahtında ki çekişmelerde Atinalılar tarafından yasal varis olarak değer görmüştür.[435] Hebryzelmis hakkında bilgiler oldukça sınırlı olmakla birlikte Kypsala'da sikke bastırdığı bilinmektedir.[436] Onun döneminde Kypsala'nın öneminin arttığı ve Odrys Krallığı'nda merkezi bir rol aldığı ve hatta başkent olduğu düşünülmektedir.[437] Onun zamanında önemi artan yerlerden biri de Propontis kıyılarında yer alan Heraion Teikhos'tur.[438] Odrysler için önemli kentlerden biri olan bu merkezde Hebryzelmis'e ait çok sayıda sikke bulunmuştur.[439] Fakat MÖ 386'dan sonraki kayıtlarda Hebryzelmis'ten ve varislerinden bahsedilmemesi, kısa bir süre sonra öldüğü veya etkisiz hale getirilerek tahtı bırakmak zorunda kaldığı yönünde değerlendirilmiştir.[440] Bu durumda Seuthes'in Odrys tahtına geçtiği şeklinde yapılacak bir yorum daha uygun görünmektedir.

Bu arada Odrys tahtına geçen Kral II. Seuthes barış anlaşması sonrasında bağımsız kalan Güney Trakya'da yer alan kentler üzerine akınlar düzenlemeye başlamıştır. Bu durum onun için uygun bir fırsat olarak görünmüş olmalıdır. Getler'den 2000 kişilik paralı ordu toplayan Kral II. Seuthes'in özellikle Thrakia Khersonesos'a akınlar düzenlediği anlaşılmaktadır. Atina, bu duruma uzun süre sessiz kalmamış ve General İphikrates'i bölgeye göndermiştir. Fakat bu arada ilginç bir gelişme olmuş, II. Seuthes ile savaşmak üzere gönderilen İphikrates, II. Seuthes'in tarafına geçmiştir. Ayrıca II. Seuthes'in oğlu Kotys'in kızı ile evlenerek Odrys Hanedanlığı ile akrabalık ilişkisi kurmuştur.[441]

II. Seuthes'in ölmesinden sonra MÖ 384/383 yılında oğlu Kotys, Odrys Kralı olarak tahta çıkmıştır.[442] Bu dönemde Atinalı komutan İphikrates'in, kayınpederi

---

[435] Kalin Porozhanov, (2012). "The Odrysian King Hebryzelmis On The Thracian Sea, The Sea of Marmara and The Black Sea (387/386-383/382 BC)". *Orpheus*, S. 19, s. 69-78. s. 70.
[436] (IG II2 31=SIG3 138; on the coins cf. Peter 1997, 106–112), 'den akt, Zahrnt, 2015: 44.
[437] Porozhanov, 2012: 74, 75.
[438] Porozhanov, 2012: 75.
[439] Yağız, 2016: Oya Yağız, O. (2016). "Kazı Sikkeleri Işığında Kent Kimliği Araştırması: Antik Thrakia'dan İki Örnek, Ainos ve Heraion Teikkhos". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 87-96. s. 90
[440] Archibald Z. H. 1998: 219.
[441] **Demosth.** Demosthenes. (1935). *Demosthenes Against Meidias, Androtion, Aristocrates, Timocrates, Aristogeiton.* Çev. J. H. Vince, London: William Heinemann Ltd. Demosth. XXIII. 130-132.
[442] Erzen, 1994: 95; Paunov E. I. 2015: 279, Fig 18. 3; Zahrnt, 2015: 44.

Kotys'in mücadelelerinde, ona çok destek olduğu anlaşılmaktadır.[443] I. Kotys, son dönemde gücü artan Atina'ya karşı iyi ilişkilerde bulunmaya özen göstermiş, aynı durum Atinalılar içinde geçerli olmuştur. Bu iyi ilişkilerin sonucunda Atinalılar'ın kendisine Atina vatandaşlığı ve altın taç sundukları görülmektedir.[444] Fakat bu durumun çok uzun sürmediği, Kotys'in kendi topraklarında tam egemenlik sağladıktan sonra Thrakia Khersonesos, Propontis üzerinde ve Hebros vadisinde yer alan kolonileri hedef almasından anlaşılmaktadır.

MÖ 382 yılından itibaren Khalkidiki Yarımadası'nda yer alan ve Trakya'nın en büyük kenti olarak adlandırılan Olynthos kentinin, etkinliğini arttırma çabası içine girdiği görülmektedir.[445] Bu arada Spartalıların 'Kral Barışı' öncesi Atina ile yakınlaşan müttefiklerini cezalandırma saldırılarına başlaması, Sparta'ya olan tepkiyi de beraberinde getirmiş ve Atina önderliğinde II. Attika-Delos Birliği kurulmuştur.[446]

MÖ 376 yılında Trakya Bölgesi'nin kuzeybatısında yaşayan Triballerin yaşadıkları kıtlık nedeniyle, 30000 kişilik bir kitle halinde topluca güney Trakya'ya göç ettikleri anlaşılmaktadır.[447] Triballerin, Abdera ile yaptıkları savaşlarda başlangıçta bir kısım Trakyalı'nın desteğini almış olan Abderalılar, bu durumu atlatmaya çalışırken, kendi yanlarında savaşan Trakyalılar'ın Triballer'in tarafına

[443] Demosth. XXIII. 130-132.
[444] Demosth. XXIII. 118.
[445] Diod. XV. 21. 3; Ksen. *hell.* V. 2. 12, 18-20. Birkaç kenti kendine bağlamayı başaran Olynthos gittikçe çevresinde etkili olmaya başlamıştır. Makedon kralı Amynthas kendi kentlerini elinde tutmakta zorluk yaşamaya başlamıştır. Olynthos'un gemi yapımı için ağaçlara, liman ve pazarlara sahip olması, bölgedeki tarım alanlarından elde edilen buğdayın kalabalık bir nüfusu besleyecek ölçekte olması kentin büyümesi için kaynak oluşturmuştur. 'Kralsız Trakyalılar' denen Rodop Dağları'nın ve Strymon Irmakları'nın kuzeyinde yaşayan Trakyalılar'ın, Olynthoslular ile iyi ilişki içerisinde oldukları ve onlar için önemli işgücü oluşturdukları anlaşılmaktadır. Olynthos, bu sayede Trakyalılar'ın da katılımıyla güçlü ve kalabalık bir orduya sahip olmayı başarmıştır. Ayıca büyük gelir kaynağı olarak görülen Pangion Dağı altın madenlerinin, kentin oldukça yakınlarında bulunduğu bilinmektedir. Olynthos'un sahip oldukları bu avantajları kullanmak istemesi, kaçınılmaz olarak onları Helenler için tehlikeli hale getirmiştir. Bu dönemde Strymon Irmağı'nın kuzeyinde yer alan ve Rodop Dağları'nda yaşayan Trakyalıların Odrys Krallığına bağlı olmadıkları görülmektedir.
[446] (Archibald 1998:464)'den akt. Karaca E, 2019: 60; Mansel, 2014: 404. Bu ikinci birlik, Atina'nın diğer üyeler üzerinde egemenlik kurmasının önüne geçmek için, üye kentlerin bağımsızlıklarını koruyan bir yapı öngörmesi ile birinci birlikten farklılığını ortaya koymaktadır. MÖ 378'de Trakya Bölgesi'ndeki Helen kentlerinden Perinthos, Byzantion, Selymbria, Ainos ve Elaious'in bu birliğe katıldığı görülmektedir.
[447] Diod. XV. 36. 2.

geçmesiyle birlikte oldukça zor durumda kalmışlardır.[448] Abderalılar için her şey bitmek üzereyken, Atinalı Khabrias'ın ordusuyla birlikte Abderalıların yardımına yetişmesi onları bu zor durumdan kurtarmıştır.[449]

Sparta ve Atina arasında, 7 yıl süren çarpışmalar sonucunda MÖ 371'de barış görüşmelerine başlanmıştır. Bu görüşmeler sonucunda varılan antlaşmaya göre Atina'nın Amphipolis ve Thrakia Khersonesos'daki egemenliği tanınmıştır.[450]

MÖ 367'de Odrys Kralı I. Kotys, Thrakia Khersonesos ve Perinthos üzerine akınlar düzenlemiş, fakat Sparta Kralı'nın da baskısıyla geri çekilmek zorunda kalmıştır.[451] Yine bu yılda Daskyleion Satrabının, Pers Kralı'na isyan ettikten sonra, Thrakia Khersonesos'da bulunan Sestos ve Krithote'yi ele geçirdiği görülmektedir.[452] Buna karşılık, Kotys'in MÖ 365'te bu iki kenti kuşatması üzerine, Pers Satrabı kendisine Atina vatandaşlığı verilmesi karşılığında bu kentleri Atinalılara vermiştir.[453] MÖ 364 yılına gelindiğinde Kotys, Krithote ve Elaeus dışındaki tüm Thrakia Khersonesos'u ele geçirmiştir.[454] Kotys'in aralarındaki anlaşmazlığa bir çözüm bulmak için bir sene sonra MÖ 363 yılında Atina'ya anlaşma yapmak üzere elçi olarak Miltokythes'i gönderdiği anlaşılmaktadır. Fakat bir antlaşmanın gerçekleşmediği ve aksine Odrys-Atina mücadelesinin başladığı görülmektedir. MÖ 362 yılında Kotys'in Atina'ya elçi olarak gönderdiği Miltokytes, Kotys'e karşı isyan etmiş fakat bu isyanda Atina'dan beklediği yardımı alamayan Miltokythes başarılı olamamıştır.[455] Kotys, bu isyan girişimine ve Atinalılar ile olan mücadeleye rağmen Odrys Ülkesi'nin gücünü ve zenginliğini arttırmıştır.[456] MÖ 360 yılına gelindiğinde Odryslerin Thrakia Khersonesos'da güçlü bir egemenlik kurduğu görülmektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak Kotys'in artık Atinalılar tarafından en tehlikeli düşman olarak

[448] Diod. XV. 36. 2-5.
[449] Diod. XV. 36. 3, 4.
[450] Karaca E, 2019: 60.
[451](Demosth. XV. 9, XIII. 141-142, Diod. XV. 90. 3-4, Poly. II. 1. 16; VII. 21. 6, Sayar 1998a:72, Archibald 1998:221, Sayar 2008b:110-111)'den akt. Karaca E, 2019: 60, 61.
[452] Karaca E, 2019: 61.
[453] Demosth. XXIII. 141.
[454] Demosth. XXIII. 158.
[455] Demosth. XXIII. 104.
[456] Demosth. XXIII. 104.

nitelendirilmesine neden olmuştur.[457] Atina'nın Odrysler üzerine savaşması için gönderdiği komutan Kharidismus'un Odrys tarafına geçip Thrakia Khersonesos'daki son Atina kaleleri olan Krithote ve Elaeus'u Odrysler için kuşatması Atinalılarda hayal kırıklığı yaratmıştır.[458]

MÖ 359 yılında Makedonya tahtına hırslı ve enerjik karakteriyle öne çıkan genç II. Philippos'un geçişi bölge için yeni ve önemli gelişmelerin başlangıcıdır.[459] Tahta çıkar çıkmaz iç düşmanlarını etkisiz hale getirmiş ve büyük bir ordu kurarak komşuları olan İllyrialıları ve Paionialılar baskı altına almıştır.[460] Yayılmacı bir politika izleyen II. Philippos'un, kendine ilk hedef olarak Trakya'nın eski bir limanı olan Strymon Irmağı ağzında bulunan Amphipolis'i seçtiği görülmektedir. Eski bir Atina kolonisi olan kentin, o sıralarda bağımsız olduğu, fakat Atina'nın kent üzerindeki haklarından vazgeçmediği anlaşılmaktadır.[461] Bu durumda yeni Makedonya Kralı, Atinalılara karşı Odryslerle ittifak arayışına girmiştir.

Atinalılar, Makedonların Odrysler ile yakınlaşmasını ve bir antlaşma gerçekleşmesini çok tehlikeli bulmuşlar ve bunu önlemek için MÖ 360/359 yılında Odrys Kralı Kotys'e suikast düzenlemeye karar vermişlerdir.[462] Bu suikasti Ainos

[457] Demosth. XXIII. 149.
[458] Demosth. XXIII. 158.
[459] Mansel, 2014: 413. II. Philippos'un oluşturduğu Makedon Temel Politikaları yüzyıllar boyu geçerliliğini korumuştur. Bu politika İllirya ve Trakya'nın ele geçirilmesi, Helas'ın kontrolünün sağlanması üzerinedir. Bu sağlandıktan sonra da elde edilecek güçle Asya Bölgesi'nin kontrolünün sağlanmasıdır. II. Philippos; İllrya ve Trakya'yı maden, kereste ve tarım gibi doğal kaynakların yanında savaşçı bir toplum yapısında olmalarından dolayı kara askeri gücü olarak, Helenleri de donanma ve deniz ticaretindeki başarıları nedeniyle deniz gücü olarak değerlendirmek istemiştir. O zamana kadar büyük bir devlet kuramamış olan Makedonlar için oldukça uzak görüşlü olan bu düşüncenin, bir kısmını II. Philippos kendisi gerçekleştirirken, kendisinden sonra gelenler de bu politikanın gerçekleşmesi için çalışmışlardır.
[460] Diod. XVI. 2. 5, 6.
[461] **Demosth.** Demosthenes. (2001). *Söylevler*. Çev. Candan Şentuna, Ankara: Dost Kitabevi. Çev. Notu, s. 11.
[462] Zahrnt, 2015: 45. Peter Delev, (2015a). Thrace from the Assassination of Kotys I to Koroupedion. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, A Companion to Ancient Thrace (s. 48-57). West Sussex: John Wilwy&Sons, s. 48.

(Enez)'lu Pytho ve Herakleides gerçekleştirmiş ve bu kişilere Atinalılar tarafından vatandaşlık ve altın taçlar verilerek ödüllendirilmiştir.[463]

2.3. Odrys Krallığı; Duraklama ve Çöküş (MÖ 359- MÖ 341)

Kral Kotys'in beklenmedik ölümü karşısında, Odrys Krallığı en güçlü olduğu dönemde sarsıntı geçirmiştir. Kotys varislerine, bölgenin en önemli güçlerinden biri haline gelmiş bir ülke bırakmıştır. Fakat bu dönemi tek bir lider ile atlatmayı başaramayan Odrys Ülkesi, Kotys'in üç varisi tarafından bölünmüştür. Bu suikast, Atinalılara çok kısa bir dönem yarar sağlasa da Odryslerin dengeleyici gücünün ortadan kalkması nedeniyle sonraki olaylar onların aleyhlerine gelişmesine neden olmuştur.

Odrys Ülkesi'nin paylaşımı, II. Amadokos[464], Berisades ve Kersopleptes arasında olmuştur. Buna göre Hebros sınır olmak üzere Doğu Trakya Kersobleptes'e, Styrmon-Nestos arası Berisades'e, Hebros 'a kadar Moroeia yakınları ve Odrys Ülkesi'nin iç kısımları ise II. Amadokos'a kaldığı görülmektedir.[465] Bu bölünme ile birlikte birbirleri ile üstünlük kurma ve topraklarını ele geçirme mücadelesi de başlamıştır. Yaptıkları ilk işin kendilerine dışarıdan destek aramak olduğu görülmektedir. Bunun için Makedonlar ve Atinalılar ile görüşmelere başlamışlardır. Kendi çıkarları için Odrys Kralına suikast düzenleyen ve Odrys Ülkesi'nin üçe bölünmesini sağlayan Atina'nın, üç bölgeyle de ayrı ayrı antlaşmalar imzalayarak, kendi konumunu sağlama aldığı anlaşılmaktadır.[466] Odrys topraklarının doğu bölgesini elinde tutan Kersobleptes'in merkezinin, Odrysler için çok önemli olduğu bilinen Heraion Teikhos olduğu anlaşılmaktadır.[467] Odrysler için kutsal ve önemli bölgeleri elinde tutan Kersobleptes'in Odrys Krallığı'nın bölünmesini kabul etmediği ve diğer

[463] Demosth. XXIII. 119; Zahrnt, 2015: 45. Buna karşın Zahrnt, bu tip ödüller verilmesinin suikasti kesin olarak Atinalıların planladığı anlamına gelmediğini düşünmektedir.
[464] Delev, 2015a: 49. II. Amadokos'un Medokos'un oğlu olabileceği değerlendirilmektedir.
[465] Demosth. XXIII. 8; Erzen, 1994: 96.
[466] Demosth. XXIII. 173.
[467] Neşe Atik, (2016). "Tekirdağ'da Traklar ve Antik Heraion Teikhos Kenti". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 75-86, s. 78.

bölgeleri ele geçirmek için gittikçe güçlenmeye başladığı anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında Berisades ve II. Amodokos'un Atinalılar ile birlikte Kersobleptes'e karşı saldırıya geçtikleri görülmektedir.[468] Bu birlik karşısında zor durumda kalan Kersobleptes, anlaşma yoluna gitmek zorunda kalmış, Thrakia Khersonesos kentleri üzerindeki egemenliğinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Fakat buna karşın, bu kentler ile müttefik olmak ve onlardan vergi almak haklarını elinde tutabilmiştir. Buna karşın bu anlaşmayla Kersobleptes, Atina ve diğer Odyrs Kralları'nın isteği olan Odrys Ülkesi'nin üçe bölünmüş şekilde kalacağını kabul etmiştir.[469] Bölünmenin kabul edilmesinin anlaşma şartları arasında olması, Odrysler için en kutsal ve önemli yerleri elinde tutan Kersobleptes'in kendini Odryslerin yasal ve haklı varisi olarak gördüğünü değerlendirmeye olanaklı kılmaktadır. Sonraki gelişmeler de Kersobleptes'in bu anlaşmadan memnun olmadığını göstermektedir. Fakat onun gibi Atina'da bu anlaşmadan memnun olmamış ve anlaşmanın tekrar yapılmasını istemişlerdir. Atina'nın memnuniyetsizliğinin nedeni Kersobleptes'in Thrakia Khersonesos üzerindeki egemenlik hakkından vazgeçmesine rağmen vergi hakkından vazgeçmemesiydi. Tarafların yaptığı yeni antlaşmada Kersobleptes'in Thrakia Khersonesos üzerindeki vergi hakkından vazgeçmek ve aynı zamanda Thrakia Khersonesos kentlerinin Atina'nın müttefikliğini tanımak zorunda kaldığı görülmektedir.[470]

Makedon Kralı II. Philippos'un ise başlangıçta Kersebleptes'e yakınlık kurmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Atinalılar bunu engellemek için, Kersoblebtes'in kız kardeşi ile evli olan Atinalı Kharidemos'u yanlarına çekerek Kersoblebtes'i etkileme yoluna gittikleri ve bunda da başarılı oldukları görülmektedir. Bunun üzerine II. Philippos'ta Amodokos'u desteklemeye başlamıştır.[471] Bu şekilde Kersobleptes'i kontrol altına almaya çalışan Atina, Berisades'i de Pangion Dağı madenleri konusunda anlaşmazlık içinde olduğu Amadokos'u destekleyerek etkisiz hale getirmiştir. Perinthos ve Byzantion'u da Kersobleptes'e karşı destekleyen Atina böylelikle ticari

[468] Demosth. XXIII. 170.
[469] Demosth. XXIII. 170.
[470] Karaca E, 2019: 62, 63.
[471] **Demosth.** Demosthenes. (2001). *Söylevler,* Çev. notu, s. 144.

güvenliğini de sağlamıştır. Atina, kısa bir süre içinde Trakya Bölgesi üzerinde normalde hayal bile edemeyeceği bir düzeni savaşmadan kurmuş, politika ve diplomasi ile tüm Trakya üzerinde kontrolü sağlamıştır.

Fakat Atina için işler göründüğü kadar iyi gitmemektedir. Atina'nın tekrar diğer birlik üyeleri üzerinde egemenlik kurmaya çalışması tepkilere neden olurken birçok üyenin birlikten ayrıldığı görülmektedir. Bunun üzerine Atina bu durumu engellemek için müttefikleriyle savaşma yolunu seçmiştir.

MÖ 357 de Kerseb, Odris Krallığı'nın bölünmesini resmen kabul eden bir barış anlaşmasını kabul etmek zorunda kaldı.[472]

MÖ 357 yılında Makedonya Kralı II. Philippos, Berisades'ın kontrolü altındaki Pangion Dağı madenlerini ele geçirerek zengin altın ve gümüş madenlerinin ele geçirmiştir.[473] Bununla birlikte yeni bir dönemin başlamakta olduğu görülmektedir. Artık II. Philippos ve Makedonya yükselen güç olarak, bundan sonra gelişecek olan olayların belirleyicisi olacaktır.

MÖ 356 yılında Berisades'in ölümü üzerine yerine oğlu Ketriporis geçmiştir.[474] Mekodonları kontrol altına almak isteyen Atina Ketriporis, Illrya ve Paeonia'nın II. Phillipos'a karşı mütetefik olmasını sağlamış fakat Makedon Kral önce davranarak onları etkisiz hale getirmiştir.[475] Bu durumdan yararlanmak isteyen Kersobleptes, daha önce yapmış olduğu anlaşmayı bozarak Ketriporis'e ve II. Amadokos'a saldırı hazırlıklarına başlamıştır.[476] Bunun üzerine Athenodoros'un Ketriporise, Simon ve Bianor'un ise Amodokos'a yardım etmeye başladığı görülmektedir.[477] Benzer şekilde Kersobleptes'in yanında ise Kharidemus'un

[472] (IG II^2 126)'den akt. Delev, 2015a: 49.
[473] Delev, 2015a: 49. Karaca E, 2019: 63.
[474] Karaca E, 2019: 63.
[475] (IG II^2 127)'den akt. Delev, 2015a: 49.
[476] Demosth. XXIII. 10.
[477] Demosth. XXIII. 10.

bulunduğu anlaşılmaktadır.[478] Bu dönemde daha önce Kral Kothys'e isyan girişiminde bulunan Miltokythes'in Atinalılar ve Kersoblebtes arasında bir pazarlık konusu olduğu anlaşılmaktadır. Fakat Miltokythes, Atinalıların elinden Kharidemus aracılığıyla Kardialıların eline geçmiş ve vahşice öldürülmüştür.[479] Demosthenes, Kharidemus'un Miltokythes'i Kersobleptes'e teslim etmesi halinde canının bağışlanacağını bildiği halde bilerek Kardialılara teslim ettiğini söyler.[480] Bu olayın Trakya bölgesinde çok büyük tepki aldığı anlaşılmaktadır. Bu arada Kersobleptes gerçekleştirdiği saldırı sonucu[481] Pangion Dağı Bölgesi'nde bulunan madenleri ele geçirince, Makedonlarla karşı karşıya gelmiştir. Bu mücadeleye kayıtsız kalmayan Atina, MÖ 355'te Kersobleptes ile Makedonlara karşı ittifak kurmuştur.[482]

Bu dönemde; Atina'nın çıkarları için en uygun durumun ve bu doğrultuda gelişen temel anlayışın, Trakya üzerinde kimsenin tam olarak egemenlik sağlayamadığı bir dengenin oluşturulması ve bu dengenin korunması olduğu görülmektedir.[483] Odrysler arasında bir çekişme olduğu sürece Thrakia Khersonesos'un güvende olacağını düşündükleri anlaşılmaktadır.[484] Atina; bu dönemde birlikten ayrılmak isteyen kentlere karşı giriştiği mücadeleyi, artık bozulmaya başlayan ekonomisi nedeniyle uzun süre sürdürememiş ve MÖ 355 yılında barış yapmak zorunda kalmıştır.[485] Uzun süreden beri yaşanan çekişmeler nedeniyle artık Atina'nın sosyo-ekonomik yapısında önemli değişikliklerin yaşandığı anlaşılmaktadır.[486]

---

[478] Demosth. XXIII. 11.
[479] Demosth. XXIII. 169-175. Kardialılar, Miltokythes ve oğlunu derin denize doğru tekneyle götürmüşler ve babasının önünde oğlunun boğazını kestikten sonra ikisini de denize atmışlardır.
[480] Demosth. XXIII. 169. Demosthenes bunun için "*...çünkü Trakyalılar arasında birbirini öldürmek adet değildir...*" der.
[481] Demosth. XXIII. 10.
[482] Karaca E, 2019: 63.
[483] Demosth. XXIII. 103.
[484] Demosth. XXIII. 103.
[485] Mansel, 2014: 407.
[486] Mansel, 2014: 408, 409. Önceden vatandaşlardan oluşan ordu yerine, artık paralı askerler orduda görev yapmaya başlamış, kişisel maddi çıkarlar devlet çıkarlarının önüne geçmiştir. Yine önceden kentlerin birliği ve bir Helen devleti kurma hayali giderek zayıflamış ve bunun yerine bu birliğin ancak güçlü bir liderin egemenliği altında olabileceği düşüncesi yayılmaya başlamıştır.

Makedon Kralı II. Philippos, MÖ 354 yılında doğuya doğru saldırıya geçerek, Amadokos'un elinde bulunan Abdera ve Maroneia'yı ele geçirmiştir.[487] Makedonların doğuya doğru ilerleyişini dengelemek isteyen Kersobleptes, Atina ile ittifak anlaşması yapmıştır. Buna göre Kardia[488] hariç Thrakia Khersonesos tamamen Atina'ya bırakılmış[489] ve bunun karşılığında ise Hebros vadisinde savunma hattı oluşturmak için Doriskos, Ergiske ve Serreion'da kaleler kurulması için anlaşmaya varılmıştır.[490] Bu anlaşmada Kersobleptes stratejik Kardia'yı elinde tutmayı başarmasına rağmen bu durum Atina'da hoşnutsuzluk oluşturmuştur. Atinalılar Kersoblebtes'in Kardia'yı elinde tuttuğu sürece istediği zaman bir günde tüm Thrakia Khersonesos'u ele geçirebileceği öngörüsünde bulunuyorlardı.[491] Yine bu yılda II. Philippos, Helenler ile çekişme alanlarından birini oluşturan Delphoi problemi yüzünden Teselyalılar tarafından çağırılınca, İllyria ve Trakya'dan sonra Helas için düşündüğü planları uygulama fırsatı bulmuş ve önce Teselya'ya daha sonra da Orta Helas'a girmiş, fakat Atinalıların Thermoply geçidini tuttuğunu görünce geri çekilmek zorunda kalmıştır.[492]

Kersobleptes'in, MÖ 351 yılında konumunu güçlendirmesi gerektiğini düşünerek Amadokos üzerine yürümesi; Byzantion, Perinthos ve Makedonların kendi aralarındaki ittifak anlaşması gereği, Amodokos'un yanında yer almasına neden olmuştur.[493] Makedon Kralı II. Philippos'un, beklenmedik bir şekilde Trakya'ya doğru harekete geçerek Heraion Teikhos'a kadar gelmesi Kersobleptes'i zor durumda bırakmış ve anlaşma yapmak zorunda kalmıştır.[494] Kersobleptes'in oğlunu rehin olarak alan ve artık bölgeyi kontrol eder hale gelmeye başlayan Makedonlar, etki alanlarını Thrakia Khersonesos'a kadar genişletmeyi başarmışlardır.[495]

---

[487] Demosth. XXXIII. 183.
[488] Kardia, Thrakia Khersonesos bölgesinde stratejik bir konumda bulunmaktadır. Kersobleptes burayı elinde tutmak için çok mücadele vermiştir.
[489] Diod. XVI. 34. 3. MÖ 352 yılında bu anlaşma üzerine Thrakia Khersonesos'u işgal etmeye başlayan Atinalıların tüm erkekleri öldürdükten sonra geri kalan herkesi köle yaptığı ve bunlardan boşalan yerlere ise Atina'dan yeni kolonicileri getirip yerleştirdiği belirtilmektedir.
[490] Diod. XVI. 34. 4; Karaca E, 2019: 64.
[491] Demosth. XXIII. 182.
[492] Mansel, 2014: 417.
[493] Erzen, 1994: 96, 97.
[494] Erzen, 1994: 97.
[495] Erzen, 1994: 97.

II. Philippos'un, MÖ 349 yılında Khalkidiki üzerine sefer düzenlediği ve bölgenin önemli kenti Olynthos'u kuşattığı görülmektedir.[496] Bu durum üzerine Atina bölgeye bir ordu gönderse de MÖ 348 yılında II. Philippos, tüm Khalkidiki'yi ele geçirmiş ve böylelikle denize çıkış yolu elde ederek, gelecekte oluşturmak istediği donanma için uygun bir yeri ele geçirmiştir.[497]

Artık fiilen Makedon egemenliği altına giren Kersobleptes bu durumdan kurtulmak için MÖ 347'de Atinalılarla antlaşma yapmaya çalışmıştır.[498] Fakat Atinalıların aynı zamanda yükselen güç olan Makedonlarla da antlaşma yolu aradıkları görülmektedir.[499] Atinalıların gerek ticari gerek askeri olarak önemli bir denizcilik yeteneğine sahip olmaları, II. Philippos'u anlaşma görüşmesi yapmaya iten bir etken olarak gözükmektedir.[500] Tüm bu görüşmeler sırasında Kersobleptes'in elçiliğini Lampsakoslu Kritobulos yapmıştır.[501]

Makedonia Kralı II. Philippos, MÖ 346 yılında Doğu Trakya'ya düzenlediği seferde Kersobleptes'i Hieron Oros (Ganos Dağları)'ta yenerek kendine bağımlı bir kral haline getirmiştir.[502] Artık oğlu, II. Philippos'un elinde rehin olan Kersobleptes'in,[503] gücünü büyük ölçüde yitirdiği görülmektedir. Odrys Ülkesi'nin doğusunda Kersobleptes zor bir durumda iken, Odrys Ülkesi'nin batısını kontrol eden II. Amadokos ölmüş ve yerine oğlu II. Teres geçmiştir.[504] MÖ 343 ve 342 yıllarında tekrar Doğu Trakya'ya büyük bir kuvvet ile gelen II. Philippos, birçok çarpışmadan

[496]Mansel, 2014: 417.
[497] Diod. XVI. 53. 2. 3; Mansel, 2014: 417.
[498] (Ashley 1998;138)'den akt. Karaca E, 2019: 64.
[499] **Aischin.** Aeschines. (1919). *The Speeches of Aeschines.* Çev. Charles Darwin, London: William Heinemann. Aischin. II. 82.
[500] II. Philippos bu arada uzak görüşlü politikası çerçevesinde her ne kadar kendine donanma oluşturma fırsatı elde etmiş ve Atinalılarla savaşıyor olsa da onların büyük donanması ve denizcilik becerilerini kendi düşüncesi içinde kullanmak istemiştir. Bu amaçla onların durumunu da iyi değerlendirerek, onları müttefiki yapmak için uğraşmış ve başarmıştır. Atina'nın her ne kadar büyük donanma olanağı ve denizcilik kabiliyeti olsa da yıllarca süren çekişmeler yüzünden mali açıdan çökmenin eşiğinde olmaları ve zor bir durumda bulunmaları, II. Philippos için uygun ortam oluşturmuştur, bk. Mansel, 2014: 417
[501] Aischin. II. 83.
[502] Erzen, 1994: 97.
[503] Aischin. II. 81.
[504] (Peter 1994:140. 143; Ashley 1998:138, 398)'den akt. Karaca E, 2019: 65.

sonra kilit bölgeleri ele geçirerek, Kersopleptes'i vergi vermeye kabul ettirerek iyice zayıflatmıştır.[505]

MÖ 341 yılına gelindiğinde II. Philippos, artık Makedon Kralı'na bağlı krallığa dönüşen Odryslere son bir darbe indirmek için önce II. Teres sonra da Kersobleptes üzerine sefer düzenleyerek ikisini de tahtından indirmiş ve Odrys Krallığına son vermiştir. [506]

Odryslerin son önemli kralı olan Kersoblebtes Odrys Krallığını tekrar birleştirebilmek için çok büyük çabalar sarfetmiştir. Fakat bu çabaları Odrys Ülkesi'ni birleştirmeye ve kurtarmaya yetmemiştir. Kral, öldükten sonra mezarı o dönem için Odryslerin başkenti olarak nitelenen, önceki dönemlerden beri kutsal ve önemli bir kent olan Hieron Teikhos'ta yapılmıştır.[507]

2.4. Makedon Egemenliği (MÖ 341-MÖ 330)

MÖ 341 yılında Odyrslere son veren II. Phillippos, bölgede kendi düzenini kurma gücüne erişmiştir. Bölgede uyguladığı yeni düzenin Pers Satraplık uygulamalarına benzediği görülmektedir. 'Trakya Strategosu' ünvanlı bir yöneticiye bağlanan bölge, önemli bir vergi ve Makedon Ordusu'nun yeni asker kaynağı olarak görülmüştür.[508]

Odrys Ülkesi'nin ve Trakya Bölgesi'nin egemeni olan II. Philippos bununla yetinmemiş, bu durumu diğer politikalarını uygulayabilmek için önemli bir fırsat olarak görmüştür. Elde ettiği başarılardan sonra ilk olarak MÖ 341'de Teselya birliğini kurarak başkanı olmuştur.[509] Trakya'yı kontrol altına almış olan II. Philippos, Asya Bölgesi'ne geçiş için Boğazlar Bölgesi'ne ihtiyaç duymaktaydı. Bu engelleri aşmak

[505] Diod. XVI. 71. 1, 2.
[506] Erzen, 1994: 97.
[507] Atik N. 2016: 78.
[508] Erzen, 1994: 98.
[509] Mansel, 2014: 419.

için MÖ 340 yılında önce Perinthos'a yöneldiği ve bu kentin kuşatması sırasında Byzantion'un Perinthos'a yardım etmesi üzerine, Byzantion'u da kuşattığı görülmektedir.[510] Makedon Kralı'nın bu eylemleri çevre güçler üzerinde endişe uyandırmıştır. Perinthos'a sadece Byzantion'un değil II. Philippos'un bu yükselen gücünden endişe duyan Perslerin de yardım ettiği anlaşılmaktadır.[511] Bu kuşatmalar sırasında II. Philippos farklı teknik ve taktikler kullanmıştır.[512] Fakat bu kuşatmalar başarılı olamamıştır.[513] MÖ 339 yılında Helenler arasında tekrar Delphoi konusunda çatışmalar çıkmasını fırsat olarak gördüğü anlaşılan II. Phillippos, hızla Orta Helas'a girerek MÖ 338 yılında Helenlerle savaşmış ve onları yenmiştir.[514] Bu son yenilgiden sonra artık Helenlerin Makedonları durduracak gücü kalmamıştır. II. Phillipos böylece planları doğrultusunda önce Illyria ve Trakya'yı sonra da Helas'ı egemenliği altına almıştır.

MÖ 337 yılında Helenlerle gerçekleştirdiği Birlik toplantısında önce Helenlerin birliği düşüncesini kabul ettirmiş daha sonra da son hedefi doğrultusunda Perslere savaş ilan edilmesini sağlamıştır.[515] Bu sefer için gerekli hazırlıkları yapmak üzere Makedonya'ya dönen II. Philippos, MÖ 336 yılında başkenti Aigai'de kızı

---

[510] Diod. XVI. 74. 3, XVI. 75. 3, XVI. 76. 3. Delev, 2015a: 51.

[511] Diod. XVI. 75. 1, 2.

[512] **Dion. Byz.** Dionysos Byzantios. (2010). *Deniz Yoluyla Boğaz*. Çev. Erendiz Özbayoğlu, İstanbul: TB Yayıncılık. Dion. Byz. XIV, XXVI; II. Philippos'un deniz kuşatması için yeterli bir donanması olmaması nedeniyle karadan gerçekleştirdiği bu kuşatmalarda, Byzantion'a ulaşmak için, Haliç'te olabildiğince denizi taşlarla doldurarak kara geçişi sağlamaya çalışmış ve ihtiyacı olan taşları bölgede bulunan tapınaklardan elde etmiştir.

[513] Mansel, 2014: 419. Yeni kuşatma taktikleri ve makineleri kullanan II. Philippos, Atinalıların bu kentlere yardıma gelmesi üzerine amacına ulaşamamış ve geri çekilmek zorunda kalmıştır.

[514] Mansel, 2014: 420. Bu savaşa kadar, ordu birlikleri birbirine paralel olarak düz hat savaş düzeninde yer alırken, bu savaşta II. Phillippos, eğik düzen olarak nitelendirilebilecek savaş düzenini ilk defa olarak uygulamış ve bu taktik karşısında Helen Ordusu ağır yenilgi almıştır. Bu savaş düzeni Makedonlar tarafından bundan sonraki süreçte sıkça kullanılmış ve hep başarı getirmiştir. Bu savaşta II. Phillippos, ordusunun sol kanadında o sırada henüz 18 yaşında olan oğlu III. Alexandros komutanlık yapmıştır.

[515] Mansel, 2014: 422. II. Phillipos MÖ 338 yılında tüm Helenleri Korinth Kongresi'nde toplayarak, Helenler arasında genel barış ilan etmiş ve bir meclis tarafından yönetilecek bir birlik kurulmasını istemiştir. Kurulan bu birliğe Makedonlar katılmamış fakat II. Phillipos, kendi soyunun Helenlerin atası Heraklesoğulları ile birleştiği söylemiyle Helenler ile kendi arasında bağ kurmuş ve böylece birliği kendi egemenliği altına almıştır. Bu şekilde Helenler ve Makedonlar arasında ilişki Kral soyunda birlik olarak gerçekleşmiştir. Helenler yıllarca Helenlerin bağımsızlığı için Helenlerin birleşmesi gerektiği düşüncesiyle birbirleriyle sonu gelmeyen savaşlar yaşamışken, ilginç bir çelişki olarak Helen Birliği kendileri tarafından değil, barbar olarak nitelendirdikleri biri tarafından gerçekleştirilmiş ve bağımsızlık getirmesi öngörülen birlik, bağımsızlıklarını kaybetmelerine neden olmuştur.

Kleopatra'nın Epeiros kralı Aleksandros ile evlenmesi nedeniyle yapılan düğün gecesinde bir suikast sonucu öldürülmüştür. Büyük bir başarı göstermiş olan II. Philippos son büyük seferini yapamadan 47 yaşında ölmüştür.[516]

II. Philippos'un beklenmedik ölümü sonrasında onun seferlerine genç yaştan itibaren katılıp komutanlık yapan ve ordu tarafından çok sevilen III. Aleksandros, MÖ 336 yılında Kral olarak tahta çıktığında "*Kralın yalnızca adının değiştiğini…*",[517] söyleyerek babasının başlattığı uygulamaları devam ettireceğini belirtmiştir. Fakat tahta çıktğında henüz 20 yaşında olmasının, II. Philippos'un kontrol altına almaya çalıştığı İllyria, Trakya ve Helas'ta karşı hareketlerin başlamasına neden olduğu görülmektedir. Bu durumda ilk önce Helas'a sefer düzenleyip onları kontrol altına almıştır.[518]

III. Aleksandros MÖ 335 yılında Trakya'nın kuzeyine Haimos Dağları'nın ötesine sefer düzenlemeye karar vermiş ve bu seferine Amphipolis'ten kuzeye yönelerek devam etmiştir.[519] Burada Istros Irmağı boyunca Peuke Adası'na kadar

---

[516] Mansel, 2014: 422, 423. II. Philippos'un tarih sahnesine bu denli güçlü çıkışı; içinde bulunduğu ortamla doğrudan ilişkilidir. Artık çökme aşamasında olan Asya Bölgesi'ndeki Perslerin ve özellikle de Helen dünyasının durumunu çok iyi analiz eden II. Philippos, Helenlerin o dönemde sahip olmaya başladıkları kurtarıcı, birleştirici lider arayışlarını iyi değerlendirmiştir. Makedonların Helen olup olmadıkları hep bir tartışma konusu olmuştur. Herodotos Makedonların kendilerini Helen olarak gördüklerini ve bunun kesinlikle doğru olduğunu söyler. bk. Hdt. V. 22. Fakat Makedonlar Helenler tarafından hep barbar olarak nitelendiriliyor ve bu nedenle birçok kişi tarafından istenmiyorlardı. Özellikle Demosthenes bu durumu tepkiyle karşılıyordu. Demosthenes onun için "*Philippos düşmanımız değil mi? Bize ait olanı elimizden almadı mı? O bir barbar değil mi? Onun için söylenebilecek şey bu değil mi?...*" diyordu, bk. Demosth. III. 7. Buna karşın, Phillippos gerek askeri güç kullanarak gerek maddi imkânlarını kullanarak kendisini MÖ 346'da İsokrates tarafından '*Hellas'ın kurtarıcısı'* olarak nitelendirilmesini sağlamıştır. Makedonlar Helenlerden farklı bir sosyo-ekonomik düzene ve devlet yapısına sahiplerdi. Herşeyden önce Helenlerden farklı olarak, kent-devlet yapısında değillerdi ve ülkeleri Kral-hanedan ailesi tarafından yönetiliyordu.

[517] Diod. XVII. 2. 1.

[518] Mansel, 2014: 452.

[519] **Arr. *an*.** Arrian. (2005). *İskender'in Seferleri.* Çev. Meriç Mete, İstanbul: İdea Yayınevi. Arr. *an*. I. 1. III. Aleksandros, Nestos Irmağı'nı geçip 10 gün süren yolculuk sonrası Haimos Dağları'na ulaştığında buradaki dar geçitte kalabalık bir şekilde Trakyalıların beklediğini görmüştür. Trakyalılar geçidin her iki yanındaki yükseklikleri tutup, önlerine de arabalar koyarak geçidi kapatmışlardır. Amaçlarının arabaları yüksekten aşağıya bırakıp Makedon Ordusu'nun düzenini bozmak olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu plan beklendiği gibi sonuç vermemiş, Makedon ordusundaki okçular Trakyalıları etkisiz hale getirirken, ordunun geri kalanı da geçiti aşmayı başarmıştır. Makedon Phalanksı'nın da çarpışmaya katılmasıyla birlikte, sayı olarak kalabalık olsa da silah ve donanım olarak yetersiz kalmış olan Trakyalılar yenilmişlerdir. Bu savaşta Trakyalılar 1500 kayıp verirken erkeklerle birlikte savaş meydanına gelmiş olan kadın ve çocuklar da esir düşmüşlerdir.

Triballer[520] yaşarken, bu bölgenin uzak kesimlerinde Istros Irmağı'nın her iki yanında olmak üzere, Getlerin[521] yaşadığı görülmektedir.[522] III. Aleksandros hem Triballer[523] hem Getlerle[524] olan savaşları kazanmıştır.

Makedonya'ya döndükten sonra İllyria üzerine sefer düzenleyen III. Aleksandros, Pelion geçidini geçip, İllyrlerle oldukça zorlu savaşlar yaparken, öldüğü yolunda söylentilerin yayılması üzerine, Helas'ta tekrar hareketlenmelerin başladığı anlaşılmaktadır. Bunun üzerine İllyria seferini de başarı ile tamamlayıp hızla ordusuyla Helas'a girmiş ve bölgeyi tekrar kontrol altına almıştır.[525] Balkan Bölgesi'nde gerekli düzeni sağlamış olan III. Aleksandros böylelikle Asya seferinin hazırlıklarını yapabilmiş ve MÖ 334 yılında Balkan Bölgesi'nin yönetimini komutanı Antipatros'a bırakarak Asya'ya geçmiştir.[526]

---

[520] Arr. *an*. I. 3. Aşağı Tuna Bölgesi'nde değişik boyların yaşadığı görülmektedir. Arrian, Istros Irmağı ve burada yaşayanlar hakkında "*…birçok savaşçı kabileye karşı bir sınır işlevini görür. Bunların çoğu Kelt soyundandır…"* demektedir. Triballer genelde Trak boyları arasında sayılmasına rağmen Arrian, Tribal ve Trak ayrımı yapmıştır.

[521] Strabo, Helenlerin Getler hakkında düşüncesini "*Hellenler Get'lerin Trakyalı olduklarını düşünürlerdi*. " sözleriyle belirtmektedir, bk. Strabo. VII. 3. 2. Getler, Balkan Dağları'nın kuzeyinde Istros Irmağı'nın her iki tarafında da yaşıyorlardı. Aşağı Tuna Bölgesi'nde Getlerin Trak, Triballer ve Skythlerle birlikte yaşadığı görülmektedir. Strabo'nun aktardığına göre, Getlere aynı zamanda 'Daci' ismide verilir, fakat bu adlandırma daha çok biraz daha kuzeyde yaşayanlar için kullanılır. Strabon, Getlerin Trakyalılar ile benzer dil konuştuğunu belirtir. bk. Strabo. VII. 3. 12, 13.

[522] Arr. *an*. I. 3.

[523] Arr. *an*. I. 2. Makedon Ordusu'nun kendisine doğru geldiğini öğrenen Tribal Kralı Syrmos, kadın ve çocukları Istros Irmağı'nın Karadeniz'e yakın kolları arasında yer alan Peuke Adası'na göndermiş, komşu Trakyalılar da bu adaya sığınmıştır. III. Aleksandros, Lygines Irmağı'nı geçtikten sonra Kral Syrmos da Peuke Adası'na doğru yola çıkmış ve III. Aleksandros da Tribal Kralı'nı takip etmeye başlamıştır. Takip sonunda, adaya varmadan kamp yaparken yakalanan Triballer, başlangıçta uzak mesafe savaşında kendilerini koruyabilseler de yakın mesafe savaşında yenilmekten kurtulamamışlardır. Birçoğu kaçmayı başarsa da yaklaşık 3000 Tribal savaş alanında ölmüştür. Bu savaştan sonra üç günlük uzaklıktaki Istros Irmağı'na doğru yola çıkan III. Aleksandros, ırmağa vardığında donanmasının da gelmiş olduğunu görünce Peuke Adası'na saldırmak istemiş fakat gerek adadakilerin direnişi gerekse de coğrafi zorluklar nedeniyle buraya saldırmaktan vazgeçmiştir.

[524] Istros Irmağı'nın öbür tarafında yaşayan Get Kralı Dromikhaetes, III. Aleksandros'un bir orduyla burada bulunması karşısında, kalabalık bir orduyla Makedon Ordusu'nun hareketlerini izlemeye başlamıştır. III. Aleksandros, Getlere saldırma kararı alarak gece küçük teknelerle ordusunu karşıya geçirmiş ve onlara ani bir saldırı düzenlemiştir. Bu beklenmedik saldırı karşısında Getler çok fazla direnememiş ve Get Kralı Dromikhaetes, Makedon gücünü tanımak zorunda kalmıştır. bk. Strabo. VII. 3. 8. Benzer şekilde Tribal Kralı Syrmos ve Adriyatik dolaylarında yaşayan Keltler de III. Aleksandros'un bu başarılarından sonra onun yanına gelip dostluk kurmak istemişlerdir. bk. Arr. *an*. I. 4. Bu seferler Istros Irmağı'na kadar olan Trakya Bölgesi'nin Makedon kontrolü altına girmesini sağlamıştır. bk. Mansel, 2014: 452.

[525] Mansel, 2014: 453.

[526] Mansel, 2014: 454.

Asya Bölgesi'ne Thrakia Khersonesos üzerinden geçen III. Aleksandros, Perslerle ilk savaşı olan Granikos Savaşı'nı kazandıktan sonra tüm Asya Bölgesi'ni neredeyse önemli bir direnç olmadan ele geçirmeyi başarmıştır.[527]

III. Aleksandros doğu seferlerini gerçekleştirirken MÖ 330 yılında Trakya'da büyük bir ayaklanmanın meydana geldiği anlaşılmaktadır.[528] Bu ayaklanmaya bölge komutanı olan Memnon büyük bir orduyla müdahale etmeye çalışırken, Makedonya'da bulunan Antipatros'da bölgeye ordusuyla gitmek zorunda kalmıştır.[529] Helenlerin de Trakya'nın bu karışık ortamından yararlanmak istedikleri ve isyan ettikleri görülmektedir.[530]

2.5. Odrys Krallığı; Yeniden Kuruluş ve Duraklama (MÖ 330-MÖ 168)

MÖ 330 yılında III. Aleksandros doğu seferindeyken Trakya'da meydana gelen büyük ayaklanmanın başında III. Seuthes'in olduğu anlaşılmaktadır. Bu ayaklanmada Odrysler başarılı olmuşlardır. Makedon Kralı II. Philippos tarafından MÖ 341 yılında ortadan kaldırılmış olan Odrys Krallığı; yaklaşık 11 yıl sonra MÖ 330-329 yıllarında kendini yeni Odrys Kralı olarak tanıtan III. Seuthes tarafından tekrar kurulmuştur.[531] Atina'da bulunan bir yazıtta bu dönemde Odryslerden Rebulas adlı bir kişinin ismi geçmektedir.[532] Bu durum Kral III. Seuthes'in bölgede var

[527] Mansel, 2014: 455, 457, 458, 463. MÖ 333 yılındaki ikinci savaş olan İssos'ta yine Persleri yenen III. Aleksandros'a Syria ve Mısır'ın kapıları da açılmıştır. Bu bölgeleri de ele geçirdikten sonra üçüncü ve son savaş olarak MÖ 331'de Gaugemala'da bir kez daha Persleri yenerek, Orta Asya'ya kadar tüm Pers topraklarını ele geçirmiştir.

[528] Diod. XVII. 62. 4.

[529] Diod. XVII. 62. 5. 6.

[530]Diod. XVII. 63. 1. 2. Trakya'da meydana gelen ayaklanmayı fırsat olarak gören Helenler de ayaklanmış, bunun üzerine Antipatros Trakya üzerine yaptığı seferi yarım bırakarak Helas'a gitmiştir. Kanlı savaşlardan sonra Trakyalılar belli bir bölgede özgürlüklerini kazanırken, Helenler bunu başaramamıştır.

[531] Wiesner 1963: 140, Peter 1994: 172-202, Fol 2000: 120, Rousseua 2000: 16, Jordanov2004a: 123'den akt. Karaca E, 2019: 68.

[532] Yazıtta "*Seuthes'in oğlu ve Kotys'in kardeşi Rebula*" yazmaktadır. (IG II2 349; Tod 1948, no. 193)'den akt. Peter Delev, (2015a). Thrace from the Assassination of Kotys I to Koroupedion. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 48-57). West Sussex: John Wilwy&Sons. s. 53.

olabilmek için kendine müttefik bulma ihtiyacı duyduğu ve bu amaçla oğlu Rebulas'ı elçi olarak Atina'ya gönderdiği şeklinde değerlendirilmiştir.[533] Odrys Krallığı bu yeni dönemde kıyı bölgelerindeki hakimiyetini kaybetmiş ve Trakya'nın daha iç bölgelerinde egemenlik kurmuştur. Bu haliyle ilk krallık dönemindeki sınırlarından ve gücünden uzak olmasına rağmen, MS 46 tarihinde Roma İmparatorluğu tarafından Trakya Bölgesi'nin eyalet olarak tanımlanıp, tam bağımlı hale getirilinceye kadar varlığını sürdürmeyi başardığı görülmektedir.

Gaugemala Savaşı'ndan sonra Doğu'nun ve Batı'nın kralı haline gelen III. Aleksandros, bundan sonra o zamana dek kendileri tarafından bilinen dünyanın sınırlarına kadar, Orta Asya ve Hindistan dolaylarına seferlerini sürdürmüştür (Har. 16). Fakat ateşli bir hastalığa yakalanan III. Aleksandros, MÖ 323 yılında henüz 33 yaşında iken Babil'de beklenmedik bir şekilde ölmüştür.[534] Veliaht bırakmadan gerçekleşen bu ani ölüm, önce Makedon tahtında sonra da buna bağlı olarak ele geçirmiş olduğu geniş coğrafyada sonu gelmeyen çatışmalara ve karmaşaya neden olmuştur.

III. Aleksandros'un ölümü sonrası oluşan bu yeni durumda; komutanları, veliahtlar adına ülkeyi bölgeler halinde yönetmeye karar vermiş, Perdikkas Asya'nın, Antipatros ise Avrupa'nın yönetimini almıştır.[535] Diğer komutanlar da bu iki ana yönetime bağlı olarak bölgeleri Satraplık benzeri bir yönetim yapısında bölüşmüşlerdir. Buna göre Ptolemios Mısır'ı, Antigonos Büyük Frigya'yı, Leonnatos Küçük Frigya'yı ve Lysimakhos ise Trakya'yı almıştır.[536]

Lysimakhos, kendi yönetim alanı olan Trakya'ya geldiğinde, Odrys Kralı III. Seuthes'in, kendisini 20000 piyade ve 8000 atlıdan oluşan ordusuyla beklediğini

[533] Wiesner 1963:140, Errington 1993:57'den akt. Karaca E, 2019: 68, fakat aksi yönde görüşlerde bulunmaktadır. bk. Delev P. 2015a: 53.
[534] Mansel, 2014: 473.
[535] Diod. XVIII. 3. 1. 3. III. Alexandros'dan sonra tahta geçebilecek iki kişi vardı. Bunlardan biri Roxanna ile evliliğinden olan ve henüz bebek yaştaki küçük Alexandros ve diğeri üvey kardeşi Phillipos Arhidaios'tu.
[536] Diod. XVIII. 3. 1. 3.

görmüştür.[537] Buna karşın Lysimakhos'un ordusu 4000 piyade ve 2000 atlıdan oluşurken, Odrys Kralı'nın ordusuna göre daha eğitimli ve donanımlı olduğu anlaşılmaktadır.[538] İlk çarpışmada karşılıklı olarak birçok kişinin ölmesine karşın tam bir sonucun olmadığı anlaşılan bu savaştan sonra herkes kendi karargâhına dönmüştür. Bu, birçok savaşın ilki olarak gözükürken, taraflar gerçekleşecek olan diğer savaşlar için hazırlanmaya başlamışlardır.[539]

III. Seuthes liderliğinde tekrar kurulan Odrys Krallığı'nın, kıyı bölgelerini kontrol edememesi nedeniyle gücü sınırlı kalmıştır. Buna karşılık kıyı bölgelerini kontrol eden Lysimakhos önemli bir güce ulaşmıştır. Fakat Odryslerin Lysimakhos'un egemenliğini kabul etmedikleri ve sürekli çatışma içinde oldukları görülmektedir. Odrys Krallığı'nın önceki dönem merkezlerinin Odrin/Uskudama veya Kypsela olduğu düşünülürken, Seuthes bu yeni dönemde merkezini, Kazanlık tarafında bulunan ve kendi adıyla anılan Seuthopolis kentine taşımıştır.[540] Fakat III. Seuthes'in başkentini daha batıya taşımasına rağmen doğuda da etkisini devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Bu yeni dönemde daha çok Lysimakhos'un egemenlik alanında olarak gözüken ve Odrysler için eski ve önemli bir merkez olan Hieron Teikos'ta III. Seuthes'e ait çok sayıda sikke bulunmuştur.[541] Bu durum Seuthes'in başkentini taşımadan önce Hieron Teikhos'ta kısa süreli bir egemenliğin göstergesi olabilir.

Trakya Bölgesi'nde Odrysler nedeniyle oluşan karmaşadan yararlanmak isteyen Helenler, Makedon egemenliğine karşı savaşmaya karar vermişler, fakat Makedonya ve Balkanlardan sorumlu olan Antipatros'un müdahalesiyle, MÖ 323-322 yılında gerçekleşen Lamia Savaşı'nı kaybedince özgür olma girişimleri başarısız olmuştur.[542]

[537] Diod. XVIII. 14. 2-4.
[538] Diod. XVIII. 14. 2-4.
[539] Diod. XVIII. 14. 2-4.
[540] Mihailov 1970:84, Fol 2000:120, Jordanov2004a:123'den akt. Karaca E, 2019: 70.
[541] Yağız, 2016: 90.
[542] Mansel, 2014: 477, 478.

Kısa bir süre sonra, Asya Bölgesi'nin kontrolünü elinde bulunduran Perdikkas'ın III. Aleksandros'un yerine Kral olma yolunda attığı adımlar, diğer komutanların tepkisini çekmiş ve Antigonos, Ptolemios ve Lysimakhos Perdikkas'a karşı birleşmişlerdir. Yapılan savaşlar sonucunda, MÖ 321 de Perdikkas kendi askerleri tarafından öldürülmüştür.[543]

Tekrar kurulan yeni düzende Antipatros'un devlet işlerini, Antigonas'ın başkomutanlığı ve Antipatros'un oğlu Kasandros'un ise süvari komutanlığını aldığı ve satraplıklarda bir değişiklik olmadığı görülmektedir.[544] Antipatros'un kısa bir süre sonra ölüp yerine, ordu tarafından onay almayan bir kişinin geçmeye çalışması üzerine Antigonos, Kasandros, Ptolemios ve Lysimakhos tekrar birleşmişlerdir.[545]

MÖ 315 yıllarında bu sefer Antigonos'un büyük kral olma yolunda çabaları karşısında Ptolemios, Seleukos, Kasandros ve Lysimakhos'un Antigonas'a karşı birleştikleri görülmektedir.[546]

MÖ 313 yılında Istros Irmağı'nın Pontos Euksenios'a döküldüğü yere yakın bir bölgede ve deniz kenarında bir kent olan Kallantis'in kentlerinde bulunan Lysimakhos'a ait askeri birliği kovdukları görülmektedir.[547] Diğer çevre kentlerin de benzer şekilde davranmaları ve sonra aralarında müttefiklik kurmaları, durumu Lysimakhos açısından oldukça tehlikeli hale getirmiştir. Bu kentlerin aynı zamanda Odrys ve İskitlerle de müttefik oldukları anlaşılmaktadır. Bu isyan karşısında Lysimakhos bir orduyla bölgeye doğru ilerlemiş ve Odessos kenti yakınlarında kamp kurmuştur. Lysimakhos çevre kentleri kolaylıkla ele geçirirken sıra Kallantis'e geldiğinde, Trakyalılar ve İskitler kalabalık bir şekilde kente yardıma gelmişlerdir. Fakat Lysimakhos'un bu durumdan çekinmeyip, onlarla bir an önce savaşma isteği karşısında Trakyalılar çekinmiş ve bazıları taraf değiştirmiştir. İskitler ise savaşmaya

[543] Mansel, 2014: 479.
[544] Mansel, 2014: 479.
[545] Mansel, 2014: 480.
[546] Mansel, 2014: 480.
[547] Diod. XIX. 73. 1-5.

karar vermiş fakat yapılan savaşta ağır kayıplar verdikten sonra kendi sınırlarına çekilmişlerdir.[548] Kallantis'e sadece Trakyalılar ve İskitler değil, Antigonas'ın da hem denizden hem karadan ordu göndererek destek olduğu görülmektedir. Pausinas'ın Hieron'da kalabalık bir orduyla bulunduğunu haber alması, Lysimakhos'u Ordusu'nun bir kısmını burada bırakarak güneye doğru yönelmesine neden olmuştur.[549] Fakat Haimos Dağları'na geldiğinde, Odrys Kralı III. Seuthes'in yine onu beklediğini görmüş ve yapılan savaşta III. Seuthes önemli kayıplar vermiştir. Bu savaş her ne kadar Lysimakhos için zaman kaybı oluştursa da zamanında Pausinas'a yetişebilmiştir.[550]

Makedon komutanların MÖ 311 yılında anlaşıp barış yapmaya karar verdikleri anlaşılmaktadır (Har. 17). Lysimakhos, MÖ 309 yılında Thrakia Khersonesos'da kendisinden sonra Lysimachea olarak adlandırılacak olan kenti kurmuştur.[551] Fakat bir süre sonra barış ortamının yerini tekrar savaş ortamına bıraktığı görülmektedir. Antigonas, MÖ 301 yılında İpsos'ta Seleukos ve Lysimakhos ile yaptığı savaşı kaybederek savaş meydanında ölmüştür.[552] Bu savaşla birlikte kurulan yeni düzende Kassandros'un Makedonya'yı, Seleukos'un doğu bölgelerini, Lysimakhos'un ise Trakya ile birlikte Toroslara kadar Asya Bölgesi'ni aldığı görülmektedir.[553] Bu durum kalıcı bir düzen olmaktan çok, geçici bir düzen oluşturabilmiştir. [554]

Lysimakhos'un MÖ 291 yılında Getler üzerine sefere çıktığı ve bu sefer sırasında onlara esir düştüğü anlaşılmaktadır. Get kralı Dromikhaetes, ona kendisinin

[548] Diod. XIX. 73. 1-5.
[549] Diod. XIX. 73. 6. 7.
[550] Diod. XIX1. 73. 8. 10.
[551] Diod. XX. 29. 1.
[552] Mansel, 2014: 482, 484.
[553] Mansel, 2014: 484, 485.
[554] Mansel, 2014: 485. Bu dönemde hırslı kişiliği ile öne çıkan Demetrios'un Karia, Kıbrıs, Ege Adaları'na seferler düzenleyip kendi alanını genişletmeye çalıştığı anlaşılmaktadır, Demetrios; MÖ 294 yılında Atina'yı kuşattığı sıralarda, Makedonya tahtını kontrol eden Kassandros'un ölümüyle meydana gelen karışıklıklardan yararlanarak Makedonya'ya girmiş ve Kassandros'un oğlu Aleksandros'ı tahtından indirip öldürerek, kendisini zorla Makedonya kral ilan ettirmiştir.

ve boyunun gücünü anlattıktan sonra kendileriyle düşman olarak savaşmak yerine arkadaş gibi anlaşarak davranmasını söyleyerek serbest bırakmıştır.[555]

Bir süre sonra Asya Bölgesi'ni de krallığının içine katmaya çalışan Demetrios tepkileri de üzerine çekmekte gecikmemiştir. MÖ 286 yıllarında Demetrios, o sırada Asya Bölgesi'ndeki topraklarında bulunan Lysimmakhos'la savaşmak için bölgeye gitmiş fakat bir süre sonra diğer Kral Seleukos'a esir düşmüş ve MÖ 283'te de ölmüştür.[556] Mısır'da hüküm süren Ptolemios, daha yaşarken oğlunu tahtına ortak yaptığı için MÖ 283 yılında ölümü sonrasında herhangi bir sıkıntı yaşanmamıştır.[557] Fakat aynı durum Lysimakhos için geçerli değildir. Aynı yılda Lysimakhos'un, başka bir oğlunu tahta çıkarmak için tahtın varisi konumunda bulunan ve o zamana kadar başarılı bir şekilde babasıyla birlikte mücadele eden Agothokles'i öldürtmesi, büyük sıkıntılara neden olmuştur.[558]

Halkın tepkisiyle birlikte, Asya Bölgesi'ndeki kentlerde meydana gelen ayaklanmalar, Seleukos'un önüne bir fırsat olarak çıkmıştır.[559] Bu durum, Seleukos ve Lysimakhos'u karşı karşıya getirmiş ve MÖ 281 yılında Lydia Kurupedion'da yapılan savaşta Lysimakhos hem savaşı hem de hayatını kaybetmiştir. Lysimakhos'un 75 yaşında ölmesi ile birlikte Doğu'nun Kralı olan Seleukos; Asya, Trakya ve Makedonya'nın da kralı olmuş ve bir anda doğudan batıya uzanan büyük bir krallığın sahibi olmuştur.[560] Fakat Seleukos, MÖ 280 yılında yeni topraklarından olan Thrakia Khersonesos'a geçip Lysimakhea'ya geldiği sırada Antipatros'un torunu Ptolemaios Keraunos tarafından öldürülmüştür.

---

[555] Strabo. VII. 3. 8.
[556] Mansel, 2014: 485.
[557] Mansel, 2014: 486.
[558] Mansel, 2014: 48. Askerleri tarafından çok sevilen Agothokles taraftarı bazı kişiler, devlet hazinesini Bergama'da korumakla görevli olan Philitoras adlı Paphlagonyalı subay ile birlikte Doğu'nun kralı Seleukos'a sığınmışlardır.
[559] **Memnon** Memnon. (2007). *"Herakleia Pontike Tarihi"*. Çev. Murat Arslan, İstanbul: Odin Yayıncılık. Memnon VIII. 2.
[560] Mansel, 2014: 486.

Bu olaydan sonra kurulan yeni düzende Ptolemios Keraunos, Makedonya ve Trakya'yı alırken, Seleukos'un oğlu I. Antiokhus Asya Bölgesi'ni almıştır.[561] Bu duruma sessiz kalmayan Antigonas ise donanmasını ve kara ordusunu toplayıp Ptolemaios üzerine sefere çıkmış fakat yapılan deniz savaşını kaybeden Antigonas geri çekilmek zorunda kalmıştır.[562]

Bu olaylar olurken Balkanlar Bölgesi'nde Orta Avrupa'dan kaynaklanan büyük bir istilanın yaşanmaya başladığı görülmektedir.[563] Uzun yıllar boyunca Istros boylarında durmakta olan Keltler,[564] Lysimakhos Devleti'nin yıkıldığını görünce, kendileri için bir engel kalmadığını düşünüp, MÖ 279 yılında kalabalık kitleler halinde üç koldan Balkanlara giriş yapmışlardır. Göç olayına katılan Kelt kitlesinin yaklaşık 300000 kişiden oluştuğu belirtilmektedir.[565] Bu üç koldan biri Makedonya üzerine yürüyüp, Makedon tahtını daha yeni ele geçirmiş olan Ptolemios Keraunos ile savaşmışlardır. Ptolemios, fil üzerinde savaşırken filin üzerinden düşmesi ile birlikte Keltler tarafından ele geçirilmiş ve parçalara ayrılarak kötü bir şekilde ölmüştür.[566] Diğer bir Kelt kolu ise Brennus komutasında Orta Helas'a yönelmiştir. Brennas, Dardania'ya geldiğinde Leonorius ve Lutarius komutası altında yaklaşık 20000 kişilik bir Kelt grubunun ayrılarak önce Trakya Bölgesi'ne doğru yöneldiği ve daha sonra

---

[561] Mansel, 2014: 486.

[562] Memnon XIII. 1-3. III. Alexandros sonrası komutanlar arasında gerçekleşen sonu gelmeyen paylaşım savaşları, taraflar arasında silahlanma yarışını da beraberinde getirmiştir. Bu yarış, silah ve askeri tekniklerde gelişmelere yol açmıştır. Önemli gelişmelerin olduğu alanlardan biri de savaşlarda kullanılan gemiler ile ilgilidir. Kısa sürede 5-6 sıralı gemilerin kullanımından sonra ilk defa bu savaşta 8 sıralı gemiler kullanılmıştır. Bu gemide, her kürek sırasında 100 kürekçi otururken, bu 8 sırada 800 ve her iki kanatta toplam 1600 kürekçi olmaktadır. Ayrıca güvertede savaşmak için 1200 savaşçı ve iki dümenci bulunmaktadır.

[563] Mansel, 2014: 489.

[564] Sabahat Atlan, (2018). *Roma Tarihinin Ana Hatları-I. Kısım Cumhuriyet Devri.* Ankara, 2. Baskı: Türk Tarih Kurumu Yayınları. s. 45, 46, 64; Mansel, 2014: 489. Keltler, MÖ 400'lerden itibaren Kuzey İtalya'ya girmeye başlamış ve sık sık Orta İtalya bölgesine akınlar düzenleyerek, yeni yeni güç olmaya çalışan ve bunun için sürekli savaş halinde olan Romalıları MÖ 387 yılında Allia Savaşı'nda yenerek, Roma kentini yakıp yıkmışlardır. Keltlerin bir kısmı Kuzey İtalya'da yerleşirken, diğer bir kısmı da Alp Dağlarının doğusunda Istros Irmağı boyunca yerleşmiştir. MÖ 300'lerden itibaren Romalılar, Orta İtalya bölgesindeki rakipleri olan Samnitleri ve Etrüskleri kontrol altına alıp Keltleri dengelemeyi başardıktan sonra güçlenmeye başladıkları görülmektedir.

[565] (Iustinus, *Epitome* XXIV 4. 1)'den akt. Mehmet Ali Kaya, (2016). *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi.* İstanbul: Bilge Kültür Sanat, s. 28.

[566] Memnon XIV. 1.

Byzantion'a gittiği görülmektedir.[567] Brennus ise kalabalık bir grupla yoluna devam ederek Helas'a girmiş fakat Delphoi Bölgesi'nde uğradığı bozgun nedeniyle bir süre sonra kuzeye doğru çekilmek zorunda kalmıştır.[568] Trakya'ya girmiş olan ve Helespontos'a doğru yönelenlerin bir kısmının ise daha sonra Byzantion önlerine geldiği görülmektedir.[569] Keltlerin, Odryslerin egemenliğini sınırlayarak, Trakya'da kalıcı olmaya çalıştıkları ve bölgenin iç kesimlerinde başkenti Tylis olan bir devleti kurdukları görülmektedir.[570] Trakya Bölgesi'nde kurulan bu Kelt devletinin ilk kralı Komontorius olmuş ve Byzantion'dan düzensiz bir şekilde altın parçalardan oluşan bir ödeme almaya başlamıştır.[571]

Keltlere ait buluntuların dağılımına bakıldığında daha çok Trakya Bölgesi'nin kuzeydoğusunda olmak üzere Balkanların doğusunda yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.[572] Keltlerin bölgeyi işgali hiç şüphesiz Odrysler üzerinde dramatik bir etki yaratmıştır. Fakat bu dönemde Odrys Krallığı tam olarak ortadan kalkmamış ve varlığını Tonzos Irmağı'nın orta kesimleri ve Istranca Dağları'nın kuzey kesimlerinde devam ettirmişlerdir.[573] Bu durum, Odrysler için bölünmeye ve doğal olarak bölgesel bir güç olmak yerine daha yerel bir etkiye sahip olmalarına neden olmuş olmalıdır. Odryslerin bu dönemde antik kaynaklarda kendilerine yer bulamadıkları görülmektedir. Kabyle'de Spartakos'un daha Lysimakhos ölmeden gerçekleştirdiği sikke basımı bu yerel güçler şeklinde bölünmeyi göstermektedir.[574] Yine Seuthopolis'te III.Seuthes öldükten sonra yerine karısı Berenike'nin yönetimde olduğu ve çocukları Hebryzelmis, Teres, Satokos ve Sadalas'ın o dönemde henüz çok küçük

---

[567] **Liv.** Titus Livius. (1823). *The History of Rome.* Çev. George Baker, New York: Peter A. Messier, Collins & Co. Liv. XXXVIII. 16.
[568] **Pol.** Polybios. (1922). *The Histories.* Çev. W. R. Paton, London: William Heinemann. Pol. IV. 46. 1.
[569] Pol. IV. 46. 1.
[570] Pol. IV. 46. 2.
[571] Pol. IV. 46. 3.
[572] Jordan Anastassov, (2011). "The Celtic Presence in Thrace During the 3rd Century BC in Light of New Arhaeological Data". M. Guštın, & M. Jevtic içinde, *The Eastern Celts-The Communities Between The Alps and The Black Sea* (s. 227-285). Delft: Univerza na Primorskem, s. 227, 228
[573](Polyain. Strat. IV. 16, Wiesner 1963:147, Fol 2000:123, Jordanov 2004a:123. 124'den akt. Karaca E, 2019: 74.
[574] Peter Delev, (2015b). From Koroupedion to the Beginning of the Third Mithridtic War (281-73 BCE). J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 59-74). West Sussex: John Wiley&Sons. s. 62.

yaşta olduğu anlaşılmaktadır.[575] Yine birçok yerel merkezde Adaeus, Kotys, Rheskuporis, Rhaizdos, Sadalas gibi isimlere rastlanılmaktadır.[576]

MÖ 277 yılında Demetrios'un oğlu Antigonos, Thrakia Khersonesos'da bulunan Lysimakheia kenti yakınlarında Keltleri yenince Makedonya tahtına geçmiş ve artık ondan gelen soy sonuna kadar Makedonya tahtında kalmıştır.[577] Bu tarihten itibaren Keltler Asya Bölgesi'ne geçmeye başlamışlar,[578] Asya Bölgesi'nde Frigya topraklarına yerleşip, bu bölgeyi kendi isimleri olan Galatya olarak adlandıracak kadar kalıcı olmayı başarmışlardır.[579] Keltler, yaklaşık 20000 kişi olarak geçtikleri Asya Bölgesi'nde iç kısımlara yerleşerek, Trokim, Tektosag ve Tolistag adlarında üç boy şeklinde[580] kendi düzenlerini kurmuşlardır.[581] Kelt istilalarının da etkisiyle Asya Bölgesi'nde artık Seleukosların egemenliğinin gittikçe zayıflamaya başladığı ve bu tarihten itibaren Asya Bölgesi'nde 'Ulus Devletler' olarak nitelenebilecek devletlerin kurulmaya başladığı görülmektedir.[582]

Trakya ve Asya Bölgesi'nde bu gelişmeler olurken, önemli gelişmelerin olduğu diğer bir yer ise Balkan Yarımadası'nın batısında yer alan İtalya'dır. MÖ

[575](IGBulg 3. 2, 1731; Velkov 1991, 7-11, no:1; Elvers 1994)'den akt, Delev P. 2015b: 62
[576] Delev P. 2015b: 62.
[577] Mansel, 2014: 489.
[578] Memnon XIX. 1, 2, 3, Keltler Byzantion'u yağmalarken, Bithynya Kralı Nikomedes, onların kendisine bağlı olarak kalacaklarına dair söz verdikleri takdirde, Asya Bölgesi'ne geçiriceğini söylemiştir. Bunu kabul eden Keltler Asya bölgesine geçmişler ve Nikomedes'in güçlenmesinde büyük katkıları olmuşlardır.
[579] Mansel, 2014: 490.
[580] Trokim'ler Ankyra'ya, Tolistag'lar Tabai (Tavion)'a, Tektosag'lar Pessiunus'a yerleşmişlerdir. Memnon XIX. 5.
[581] Mansel, 2014: 489, 490. Keltlerin Helas'a yaptığı akınların önemli bir sonucu olarak, Helenlerde kaybolmaya yüz tutmuş olan Helenlik duygusu tekrar canlanmıştır. Keltlerle karşılaşınca Helen-Barbar karşıtlığında kendilerini anlamlandırmaya çalışmışlardır.
[582] Mansel, 2014: 490, 491, 492. Bunlar arasında Pontos, Bithynya, Kapadokya, Pergamon ve Galatya sayılabilir. Pontos Mithridates, Bithnyia Zipoites, Kapadokya Ariarates III tarafından kurulurken, Bergama daha önce Lysimakos'un burada hazinedarlığını yapan Philetairos'un kardeşi Eumenes tarafından kurulmuştur.

272'de Tarentumu ele geçiren Romalıların[583], Helen etkisini de kırarak kuzey bölgesi hariç olmak üzere, İtalya'yı kontrol altına aldıkları görülmektedir.[584]

Seleukos ve Ptolemioslar arasında MÖ 246 ve MÖ 241 yılları arasında yaşanan III. Suriye savaşı sonunda varılan anlaşmaya göre Trakya Bölgesi'nin kıyı kesimleri Mısır'daki Ptolomeioslara geçmiştir.[585]

Roma'nın MÖ 229'da Adriyatik Denizi'nde korsanlık yaptığı gerekçesiyle İllyrialılara karşı o bölgede bulunan Helen kentlerinin de isteğiyle sefer düzenlemesi ve o bölgede bulunan Apollonia ve Dyrrhachium'u işgal etmesi,[586] bu bölgeyi geleneksel olarak kendilerine ait gören Makedonların tepkisini çekmiştir. Makedonya'nın bu nedenle Roma'nın düşmanlarıyla müttefiklik arayışı içine girmeye başladığı görülmektedir.[587] Roma güçlendikçe artık farklı bölgelerde etkinlik kurmaya başlamıştır.[588] Bu sırada sadece Makedon tahtında oturan Kral V. Philippos değil, Kartaca Komutanı Hannibal'in de kendine müttefik aradığı anlaşılmaktadır. Akdeniz, bölgeler arasında güçler çekişmesine ve ittifak arayışlarına sahne olmuştur (Har. 18). Hannibal, bu anlaşma ile birlikte Makedon donanması ve askerlerinden yararlanmayı düşünürken, Makedonlar da Roma'yı Balkanlardan çıkarmayı düşünmüştür.[589] Fakat

---

[583] Atlan, 2018: 72, 73. MÖ 5-6 yüzyıllarda İtalya'da Helen ve Etrüsk kentleri sikke basarken, Roma ancak MÖ 269'da ilk sikkesini basmıştır. Bu zamana kadar değiş tokuş, ham bakır ve dikdörtgen bakır çubuklar kullanılmıştır. Esas gümüş sikkesi Denarius MÖ 187'den itibaren kullanılmaya başlamıştır,

[584] Atlan, 2018: 67. Bundan sonra İtalya'da ticaret konusunda büyük bir etkinliğe sahip olan ve Kuzey Afrika'da yer alan Kartaca ile etkinlik mücadelesi başlamıştır. Bu mücadelenin sonucu olarak, savaş kaçınılmaz olarak gerçekleşmiştir. Roma ve Kartaca arasındaki ilk savaş MÖ 264 ve MÖ 241 tarihleri arasında olmuştur. Roma ilk deniz savaşını MÖ 260'da Mylae'de kazanırken, MÖ 255'de Roma'nın Afrika'da bulunan Kartaca'ya saldırısı ise başarısız olmuştur, bk. Atlan, 2018: 78, 79.

[585] Pol. V. 34. 7. 9.

[586] Atlan, 2018: 82.

[587] Atlan, 2018: 82.

[588] Atlan, 2018: 82. MÖ 225'de İtalya'nın kuzeyinde bulunan Keltlerin birleşip Roma'ya saldırması sonucu, bu tarihte Telamon'da savaş yapılmış ve bu sefer Romalılar kazanmıştır. Bu zaferle birlikte daha önce hep orta ve güney İtalya'ya doğru gücünü genişleten Roma, Kelt engeli ortadan kalkınca kuzeye doğru yayılma fırsatı bulmuştur. Bu yayılma sonucunda Roma kuzeydeki Po Irmağını ilk defa geçerek MÖ 223'den itibaren koloniler kurmaya başlamıştır,

[589] **Liv.** Titus Livius. (2002). *Roma Tarihi-Şehrin Kuruluşundan İtibaren (Ab Urbe Condita)*. Çev. Sabahat Şenbark, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Liv. XXIII. 33. Hannibal'in, İtalya Bölgesi'ne yapacağı seferde Roma'yı hem iç hem dış müttefiklerle sıkıştırma düşüncesinde olduğu görülmektedir. Kartaca komutanı Hannibal İtalya'ya girerek MÖ 216 yılında Cannae savaşında Romalıları ağır bir yenilgiye uğratması, Makedon kralı V. Philippos'un Hannibal ile müttefik olma konusunda daha kararlı olmasına ve MÖ 215'de de anlaşmalarına neden olmuştur. bk. Atlan, 2018: 86, 89, 90.

Roma artık geleneksel hale gelmiş olan doğuya karşı çekinik davranma alışkanlığının dışında, daha atak bir tavır sergileyerek diğer Helen kentlerinin Makedonya ile birleşmesini engellemek için Atina, Aitolia Birliği ve Lacedaemonialılar ile müttefiklik kurmaya çalışmış, Asya Bölgesi'nde de Pergamon Kralı I. Attalos ile müttefiklik kurmuştur.[590] Buna karşılık olarak Makedonya da Bithynia Kralı I. Prusias ile müttefik olmuştur.[591]

V. Philippos'un gemilerle Apollonia'ya saldırmasıyla birlikte Roma Makedon Savaşları da başlamıştır.[592] Roma hemen İllyria'ya geçerek Makedon ordusunu burada durdurmaya çalışmıştır. MÖ 215'te başlayan ve I. Makedonya Savaşları olarak adlandırılan bu savaşlar yaklaşık on yıl sürmüştür.[593]

Keltlerin Trakya Bölgesi'nde Tylis başkent olmak üzere kurdukları devletin son Kralı olan Kavarus zamanında, Byzantion'un Keltlere yıllık 80 Talent vergi ödediği görülmektedir.[594] Fakat Odrysler, Kral Kavarus'un yönettiği Kelt Krallığı'nı MÖ 214-212 yıllarında yaptıkları savaşlarla ortadan kaldırmayı başarmış ve tekrar Trakya Bölgesi'nde söz sahibi olmaya çalışmışlardır.[595]

Roma ve Makedonya arasındaki I. Makedon savaşının sonunda MÖ 205'te gerçekleşen barış görüşmelerine Makedonlar müttefikleri Bithynya, Akhaia, Boetia, Teselia, Akarnia ve Epir ile katılırken diğer tarafta Roma ve müttefikleri arasında Pergamon, Pleuratus, Nabis, Lakedaemon, Elean, Messenia ve Atina vardır.[596]

Fakat bölgeler arası dengelerin henüz tam olarak kurulamaması ve hepsinin ayrı politikası olmasından dolayı kaçınılmaz olarak yeni gerginliklerin geliştiği

[590] Liv. XXV. 23; Atlan, 2018: 91.
[591] Atlan, 2018: 91.
[592] Liv. XXIV. 40.
[593] Atlan, 2018: 91, 97. Bu savaşlarla birlikte Roma ve doğu arasında etkileşim başlamıştır. Bu etkileşimin gerçekleştiği alanların biri de inanç konusunda olmuştur. MÖ 204'de Asya ile yakın temas sonucu Asya Bölgesi'nde görülen 'Magna Mater' inancı Roma'ya gelmiştir.
[594] Pol. IV. 46. 4.
[595] Pol. IV. 46. 4. 5.
[596] Liv. XXIX. 12.

anlaşılmaktadır. Makedonya'da V. Philippos, II. Philippos'dan beri devam eden Helas, Trakya ve Asya üzerinde etkinlik kurma politikasının amansız bir takipçisi olarak bu politikaları devam ettirmek isterken, Rodos Adası için önemli olan ise boğazlarda geçiş güvenliği olması ve hiçbir büyük gücün burayı kontrol etmemesi olmuştur. Syria da bulunan Seleukoslar için Asya ve Trakya üzerinde egemenlik kurmak, Mısır için ise Asya ve Trakya kıyıları ve adalarda bulunan üslerini korumanın önemli olduğu anlaşılmaktadır.[597]

MÖ 204'de Mısır'da hüküm süren IV. Ptolemios ölünce, yerine geçen V. Ptolemios'un çok küçük olmasından dolayı ülkenin saray naipleri tarafından yönetilmeye başlaması üzerine, Syria Kralı III. Antiokhos ve Makedonya Kralı V. Philippos, Mısır'ın Mısır dışındaki topraklarını paylaşmak için anlaşmışlardır.[598] Bu anlaşma uyarınca V. Philippos'un önce Ptolemiosların MÖ 241'den beri yönettiği Trakya'nın kıyı kesimlerine sefer düzenleyip buraları alması ve sonra adalara da sefer düzenlemesi, Rodos'un tepkisini çekerken, Asya Bölgesi'ne başlattığı sefer ise Pergamon Krallığı'nın tepkisini çekmiştir. MÖ 203'te başlayan bu seferlere tepki gösterenler arasında Kyzikos ve Byzantion'da görülmektedir.[599] Bu gelişmeler üzerine MÖ 201'de Rodos ve Pergamon'nın, Roma'dan yardım istedikleri görülmektedir.[600]

MÖ 201'de Scipio'nun Kartaca'yı yenmesi ile Kartaca'yı sorun olmaktan çıkaran Roma, artık büyük devlet olmaya başlamış ve bununla birlikte yapısı ve davranışları da ona paralel olarak dönüşmeye başlamıştır.[601] Roma'nın artık çok güçlenmesine rağmen yine de Doğu'nun üstünlüğü düşüncesinden kolay kolay kurtulamadığı anlaşılmaktadır.[602] Doğu ile olan politikası bu açıdan toprak edinmekten çok bu bölgede herhangi bir gücün büyüyüp kendisini tehdit etmesine engel olmak

[597] Atlan, 2018: 102.
[598] Mansel, 2014: 500.
[599] Mansel, 2014: 500.
[600] Atlan, 2018:104; Liv. XXXI. 2.
[601] Atlan, 2018: 96.
[602] Atlan, 2018: 201.

yönünde gelişmiştir.[603] Bu dönem Roma açısından 'Önce koru sonra işgal et' politikasının da başlangıcıdır.[604]

Bu koşullar altında MÖ 200'de II. Makedonya Savaşı başlamıştır.[605] Bu süreçte Rodos ve diğer Helen kentleri de Roma'yı daha güçlü görerek, Roma'nın yanında yer almışlardır.[606] Makedon Ordusu Trakya Bölgesi'nin güney kıyıları boyunca saldırıya geçerek önce Morenia ve Ainos'e yönelmiş ve daha sonra çevre bölgedeki Kypsela, Doriskos ve Serrheus'u almıştır.[607] Sıradaki hedefin ise Thrakia Khersonesos olduğu görülmektedir. Burada Elaeus ve Allopekonnesos kentleri teslim olurken, Madytos ise biraz uğraştan sonra ele geçirilmiştir. Abydos ise sonuna kadar kendini kapatarak bu işgale karşı direnmiştir.[608] Bu savaşlar sırasında Makedon Ordusu içinde Trakyalıların da yer aldığı görülmektedir.[609] Makedonların bu ilerlemelerine karşın Roma ile yaptıkları birçok savaşın sonrasında Roma, Thesselia-Kynoskephalai'de MÖ 197'de yapılan savaşı kazanınca Makedonlar barış istemek zorunda kalmış ve ağır bir anlaşmayı kabul etmek zorunda kalmışlardır.[610]

MÖ 198 yılında güney Suriye'de ve Asya Bölgesi'nde bazı bölgeleri ele geçirdikten sonra artık kendini Asya Kralı olarak gören III. Antiokhos'un, hızla ve büyük bir hırsla İonlar, Aioller ve Helespontos üzerine yürüdüğü görülmektedir. Bu bölgeler üzerine olan seferin nedeni eskiye dayanmakta ve bu bölgelerin *"...eskiden (beri) Asya krallarına aitti*"[611] düşüncesi bir gerekçe olmaktaydı. Asya Bölgesi'ni ele

---

[603] Atlan, 2018: 103.
[604] Mansel, 2014: 500.
[605] Liv. XXXI. 5.
[606] Mansel, 2014: 500.
[607] Liv. XXXI. 16.
[608] Liv. XXXI. 16, 17.
[609] Liv. XXXI. 26.
[610] Atlan, 2018: 104, 105; Mansel, 2014: 501. Roma ve Makedonlar arasında yapılan anlaşmaya göre; Makedonlar, ordularını dağıtmayı, yüklü bir tazminat ödemeyi ve bir daha Helenler üzerinde egemenlik kurmamayı kabul etmek zorunda kalmıştır. Aynı zamanda, Asya Bölgesi'nde ele geçirmiş oldukları toprakları geri verirken, Teselya'dan Olympos Dağı sınır olacak şekilde kuzeye çekilmeyi kabul etmişlerdir. V. Philippos'a, maddi tazminat ve ordusuz kalmaktan daha çok Helenler üzerinde egemenlik kurmaktan vazgeçmek dokunmuştur. Roma, Helenleri himayesine alarak onları küçük olarak, birbirine rakip halde ve Roma'ya muhtaç olacak şekilde düzenlemiştir, Makedonya artık Romalıların müttefiki olurken, Romalılar da MÖ 194 yılında bölgeden ordularını çekmişlerdir.
[611] **App.** Appianus. (1962). *Appian's Roman History*. Çev. Horace White, New York: William Heinemann, The Macmillian Co. App. XI. 1. 1

geçirdikten sonra MÖ 196 yılında Trakya'ya geçen III. Antiokhos, kendisine karşı gelenleri etkisiz hale getirmiştir. Thrakia Khersonesos'u tahkim etmeye başlayarak, Lysimakhos'un ölümünden sonra Trakyalılar tarafından ele geçirilip yerle bir edilen Lysimakheia kentini tekrar imar etmiş ve burada halkın yerleşmesi için uğraşmıştır.[612] Çünkü bu kent hem Thrakia Khersonesos ve Trakya'yı kontrol etmek hem de başka yerlere seferler düzenlemek için ideal konumdaydı.[613] III. Antiokhos'un özellikle Trakya Bölgesi'ndeki çabaları Roma'yı çok endişelendirmiştir.[614] Bu durum Roma ve III. Antiokhos arasındaki anlaşmazlığın da başlangıcı olmuştur.[615]

Daha önce Romalılardan kaçarak III. Antiokhos'a sığınmış olan Roma'nın amansız düşmanı Hannibal, Roma'ya karşı olan savaşın Roma topraklarında yapılması gerektiğini söylemekteydi.[616] Ama III. Antiokhos'un onunla aynı fikirde olmadığı anlaşılmaktadır. Aitoller Akhaialılara karşı savaşırken, III. Antiokhos'u da Helas'a çağırmaları üzerine MÖ 192 yılında III. Antiokhos ordusuyla Helas'a girmiştir. Bu durum karşısında Roma; müttefikleri Pergamon, Rodos ve yeni müttefiki Makedonya ile birlikte III. Antiokhos'a karşı savaş açmıştır. MÖ 191'de Thermaplyi geçidindeki savaşı Romalılar kazanınca, III. Antiokhos Asya Bölgesi'ne dönmek zorunda kalmıştır.[617]

Asya Bölgesi'ne geçince tekrar hazırlıklara başlayan III. Antiokhos, bu sefer Roma ve müttefik donanmalarına karşı yapılan deniz savaşını da kaybedince, Roma onunla Asya Bölgesi'nde kara savaşı yapmaya karar vermiştir. Bu doğrultuda Aitollere karşı savaşan Roma Ordusu, onlarla barış yapmış ve Asya Bölgesi'ne geçmek için yola çıkmıştır. Roma Ordusu'nun Makedonya ve Trakya üzerinden Asya Bölgesi'ne geçmesi Makedonya Kralı V. Philippos'un yolların tamirini yaptırmamış olması nedeniyle biraz zorlu olmuştur. V. Philippos'un, Trakyalıların saldırılarına karşı koruma sağlamak için Roma Ordusu'na Thrakia Khersonesos'a kadar eşlik ettiği

[612] Liv. XXXIII. 38.
[613] App. XI. 1. 1.
[614] Atlan, 2018: 106.
[615] App. XI. 1. 2.
[616] Liv. XXX. 37, XXXIV. 60.
[617] Atlan, 2018: 107.

görülmektedir.[618] Daha sonra buradan Asya Bölgesi'ne geçen Roma Ordusu, böylelikle ilk defa Asya Bölgesi'ne ayak basmıştır.[619] Romalılar, Asya Bölgesi'ndeki ilk savaşlarında MÖ 190 yılında Manisa-Sipylos Dağı yakınlarında III. Antiokhos'u yenerek zafer kazanmıştır.[620]

Bu savaş ve bölgedeki çatışmaların sona erdirilmesi için MÖ 188 yılında Apameia anlaşması yapılmıştır. Buna göre III. Antiokhos ordusunu dağıtmayı ve Torosların güneyine kadar Asya Bölgesi'nden çekilmeyi kabul etmiştir.[621] Bu anlaşmayla birlikte Roma, elde etmiş olduğu Asya Bölgesi topraklarından Karia ve Lykia'yı Rodos'a, geri kalan tüm bölgeleri ise Pergamon Krallığı'na vermiştir.[622] Romalılar yine savaş kazanmalarına rağmen herhangi bir toprak almadan aynı yıl Asya Bölgesi'ni terk etmiştir.[623]

Fakat savaş galibi Roma Ordusu'nun dönüşü, geldikleri gibi rahat olmamıştır. Güney Trakya kıyıları üzerinden herhangi bir koruma olmadan ve tedbir almadan dönmeye kalkan Roma Ordusu; Lysimakheia'den yola çıkıp Melas Irmağı'nı geçtikten sonra, ertesi gün Kypsela yakınlarına geldiklerinde, buradaki yolun oldukça dar ve bozuk olması üzerine, orduyu iki bölüme ayırıp o şekilde geçmeye karar vermişlerdir.[624] Fakat ikiye ayrılmış olan bu Roma Ordusu'nu, yaklaşık 10000 Trakyalı da yolun her iki tarafında olmak üzere takip etmekteydi ve ordunun ilk bölümü dar bölgeden geçtikten sonra arka bölüm savunmasız kalınca, arkada kalan bölüme saldırmaya başlamışlardır.[625] Roma Ordusu bu saldırı karşısında ağır kayıplar

---

[618] App. XI. 1. 23.
[619] Liv. XXXVII. 9. Bir Roma birliği Abydos'tan sonra Thrakia Khersonesos'a dönerek Sestos'a saldırmak üzereyken, onları ilk olarak, üzerlerinde tören kıyafetleriyle ve abartılı davranışları ile Galli veya Korybantas olarak adlandırılan Frig Ana Tanrıçası'nın rahipleri karşılamıştır. Onlar Ana Tanrıça'nın en yakın hizmetkârları olup, Romalı komutanın sur duvarlarını ve kenti yıkmaması için dua etmek üzere oraya gelmişlerdir.
[620] Liv. XXXVII. 44, 45.
[621] Atlan, 2018: 108.
[622] Atlan, 2018: 109. Antiochos III'ün bu yenilgilerinden sonra, önceden ona sığınmış olan Hannibal, Romalıların takibinden kaçınmak için Bithynia kralı Prusias'a sığındı. Fakat Romalılar onu burada da rahat bırakmamışlar ve MÖ183'de kendisini zehirleyerek intihar etmiştir.
[623] Mansel, 2014: 503.
[624] Liv. XXXVIII. 40. Bu yerin Kypsela'dan 10 mil uzaklıkta olduğu belirtilmektedir.
[625] Liv. XXXVIII. 40. Titius Livius saldıran Trakyalılar arasında Astlar, Kaenler, Maduatlar ve Kaelyalıları sayar.

verirken, yanlarında taşıdıkları yüklü miktarda kamu parasını ve ganimeti de Trakyalıların almasına engel olamamışlardır.[626] Dar bölgeden geçebilen ordunun ilk bölümü ise yakınlardaki Bendis Tapınağı'nın etrafında kamp kurmuş ve daha sonra bu saldırıdan kurtulanlarla birlikte yola çıkmışlardır.[627] Önce Hebros Irmağı'na ve ardından Ainos yakınlarındaki Zerythium Tapınağı'nın yanından geçerek Tempyra'ya gelmişler fakat burada da Trakyalı Trausililer tarafından saldırıya uğramışlardır.[628] Tüm bu saldırıların ardından Roma Ordusu'ndan geriye kalanların tek amacı Abdera üzerinden Apollonia'ya ulaşmaya çalışmaktır.

Yapılmış olan anlaşmayla birlikte Pergamon'nın aşırı genişlemesi, Bithynya ve Pontos'ta rahatsızlık yaratırken, Rodos bu kazanımlarıyla birlikte, en zengin ada haline gelmiştir.[629] Dengelerin yine bu şekilde bozulmuş olması, yeni sorunları da beraberinde getirmiştir. Her ne kadar V. Philippos, III. Antiokhos'a karşı Roma'ya yardım etse de tekrar etkinliğini kazanmak ve ordusunu tekrar kurabilmek için ekonomik olarak toparlanmaya öncelik vermiştir. Sadece liman ve toprak ürünlerinden elde ettiği gelirlerle değil, aynı zamanda eski madenleri tekrar işlemeye başlayarak ve birçok yeni maden açarak bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır.[630] Roma'nın onu tam olarak karşısına almamak için bazı eylemlerine göz yummasıyla birlikte fırsat buldukça çevre bölgelerde etkinliğini arttırmaya çalıştığı görülmektedir.[631] Bu alanlardan birisi Trakya olmuş ve bölgedeki iç çekişmelerden yararlanarak bölge üzerinde etkinlik kurmaya çalışmıştır.[632] V. Philippos ayrıca savaşlar nedeniyle azalmış olan nüfusunu tekrar arttırmak için Trakya'dan çok sayıda insanı Makedonya'ya yerleştirmiştir.[633]

[626] Liv. XXXVIII. 40; App. XI. 7. 43. Romalılar; Philip'in ordunun geçiş güzergâhını ve yüklü miktarda para ve ganimet taşıdığını bilmesi nedeniyle, bu saldırıların arkasında onun olduğunu düşünüyorlardı.
[627] Liv. XXXVIII. 41.
[628] Liv. XXXVIII. 41.
[629] Atlan, 2018: 110.
[630] Liv. XXXIX. 24.
[631] Liv. XXXIX. 23, 24.
[632] Liv. XXXIX. 23.
[633] Liv. XXXIX. 24.

Fakat V. Philippos'un Trakya Bölgesi'ne ve özellikle Ainos ve Morenia'ya yönelik ilgisinin, Thrakia Khersonesos ve Lysimakheia kentini kontrol eden Pergamon Kralı Eumenes'i rahatsız ettiği anlaşılmaktadır.[634] V. Philippos Roma'ya karşı savaşa tam olarak hazır olmadığının farkında olarak, bir taraftan Roma'yı küçük oğlu Demetrius ile diplomatik olarak oyalamaya çalışırken, diğer taraftan Roma'ya karşı eylemlerine de devam etmiştir.[635] Bu eylemleri arasında Byzantion'a yardım bahanesi ile MÖ 184 yılında Trakya'ya saldırdıktan sonra Odrys Kralı III. Amadokus'u yenip esir alması ve aynı zamanda Istros boylarında yaşayan boyları, elçileri aracılığı kışkırtıp Roma'ya karşı savaşa ikna etmek yer almaktadır.[636]

MÖ 183 yılında tekrar Trakya'nın iç bölgelerine Bessi, Dentalet ve Odrysler üzerine sefer düzenleyen Makedonların, Philippopolis'i ele geçirmelerine karşın bir süre sonra Odrysler tarafından kentin tekrar ele geçirildiği görülmektedir.[637]

V. Philippos, Istros boylarında, Karpatların doğusunda yaşayan Bastarnlarla, Roma'ya bir sefer düzenlenmesi konusunda anlaşma sağlamıştır. Bu anlaşmaya göre; sefer sırasında Makedonlara düşman olan Dardanialıların toprakları Bastarnlara vadedilmiş, güvenli geçiş ve erzak konusunda onlara güvence verilmiştir.[638] Ayrıca V. Philippos'un Bastarnların Kelt asıllı olmalarının, Adriyatik kıyılarına yakın olan diğer Kelt asıllı boyları da etkileyip onlara katılacaklarını ve bu şekilde Roma'yı zor bir durumda bırakacaklarını düşündüğü anlaşılmaktadır.[639] Bu şekilde Roma böyle bir saldırıyla uğraşırken, Makedonlar da Helas üzerinde kaybettikleri toprakları tekrar geri alabileceklerdi.[640] Fakat V. Philippos'un MÖ 179'da ölmesi ile birlikte bu planı uygulamak güçleşti.[641] Buna karşılık Bastarnlar Istros ötesinden Trakya topraklarına girmişler ve Trakyalılar, sayıca çok olan Bastarnlar karşısında direnemeyip ovalardaki

[634] Liv. XXXIX. 27.
[635] Liv. XXXIX. 35.
[636] Liv. XXXIX. 35.
[637] Liv. XXXIX. 53.
[638] Liv. XL. 57.
[639] Liv. XL. 57.
[640] Liv. XL. 57.
[641] Liv. XL. 54.

yerleşimlerini terk ederek dağlara sığınmışlardır.[642] Bir süre yağma akını yaptıkları anlaşılan Bastarnların bir kısmı bölgede kalırken, diğerleri geldiklere yere tekrar geri dönmüşlerdir.[643]

V. Philippos'un büyük kararlılıkla gerçekleştirmeye çalıştığı planlarının, onun ölmesi ve yerine oğlu Perseus'un tahta çıkmasıyla herhangi bir kesintiye uğramadan devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde Odrys Kralı olarak görülen II. Kotys bu çekişmede Perseus'un yanında yer almıştır.[644] Makedonlar geleneksel politikaları uyarınca Helas ile iletişime geçerek, Roma'dan memnun olmayanları yanına çekmeye çalışmış ve Asya Bölgesi'nde de müttefiklik arayışına girmiştir. Bu durum karşısında Pergamon Kralı II. Eumenes, MÖ 172'de bizzat Roma'ya giderek Makedon Kralı Perseus'u şikâyet etmiştir.[645]

Bunun üzerine Roma; Helas'ta müttefikleri olan bazı kentler, Pergamon ve Bithynya ile birlikte Makedonya'ya savaş açmıştır.[646] Perseus'un ordusunda diğer müttefiklerle birlikte bağımsız Trakyalılardan oluşan yaklaşık 3000 kişi ve Odrys Kralı Seuthes oğlu II. Kotys komutası altındaki Odrys Ordusu'nda ise 1000 seçkin atlı ve 1000 kişi yer aldığı görülmektedir.[647]

Roma, MÖ 171 yılında L. Aemilius Paulus komutasındaki bir orduyu Perseus üzerine göndermiştir. İlk çatışmalarda Perseus bazı başarılar elde etmiş ve Makedon donanması da Roma-Pergamon-Bithynia donanmalarının kontrolündeki Ege Denizi'ne girmiştir.[648] Fakat savaşın uzamaya başlaması ticari açıdan zarara uğrayan başta Rodos gibi Roma müttefiklerinde huzursuzluğa neden olduğu anlaşılmaktadır.

[642] Liv. XL. 58.
[643] Liv. XL. 58.
[644] Liv. XLII. 29.
[645] Atlan, 2018: 111; Liv. XLII. 11.
[646] Atlan, 2018: 111.
[647] Liv. XLII. 51.
[648] Atlan, 2018: 112.

Hatta Rodos bu savaşın bitmesi için Roma ve Makedonya arasında arabuluculuk yapmak istemiştir.[649]

Roma ve Makedonya arasında sonucu belirleyen son savaş MÖ 168'de Pydna'da yapılmıştır. Perseus bu savaşta Romalılara karşı ağır bir yenilgi alarak Samothrake (Semadirek) adasına kaçmak zorunda kalmış fakat Romalılar onu burada ele geçirip esir olarak almışlardır.[650] Bu savaş sonucunda Roma Makedonya üzerinde tam kontrol sağlamayı başarmıştır.[651] Odrys Kralı II. Kotys'te oğlu Beithys'i Romalılara rehin olarak vermek zorunda kalmıştır. Romalı Komutan Paulus'un bu başarısı sonrası Roma'da yapılan zafer geçidinde, esir kıyafeti ve zincirlenmiş bir şekilde Perseus ve ailesi ile birlikte Odrys Prensi Beithys'te yer almıştır.[652] Bu geçit töreninden sonra Odrys Kralı II. Kotys, Roma'ya başvurarak Perseus'un yanında gönüllü olarak yer almadığını, buna mecbur kaldığını belirterek oğlunun fidye karşılığı serbest kalmasını istemiştir.[653] Roma'nın bu teklife olumlu yaklaştığı ve Odryslerle iyi ilişkiler kurmak amacıyla Beithys'i serbest bıraktığı anlaşılmaktadır.[654]

2.6. Odrys Krallığı, Roma Müttefikliği ve Egemenliği (MÖ 168-MS 46)

Bu savaş sonrası Roma'nın çok önemli politika değişikliğine gittiği görülmektedir. Doğuda elde ettiği başarılara rağmen bu dönemde hala toprak elde etmeyi düşünmeyen Roma, dengeyi bozan, kendisi için tehlike oluşturan ve tam iş birliği yapmayanları cezalandırma yöntemine geçmiştir.[655] Roma, Pydna Savaşı'ndan

---

649 Atlan, 2018: 112.
650 Atlan, 2018: 112.
651 Liv. XLV. 29. Bu savaş sonrası Roma, Makedonya'yı tam olarak kontrol altında tutmak için, bölgeyi Güney Trakya'nın da bazı bölümlerini içerecek şekilde dört bölgeye ayırmış ve bu bölgelerin başkenti olarak Amphipolis, Thessalonika, Pella ve Pelagonya olarak belirlemiştir.
652 **Cass. Dio** Cassius Dio. (1914). *Dio's Roman History*. Çev. Earnest Cary, London: William Heinemann, Cass. Dio C. D. XX, Zon 9. 24. Daha sonra Perseus, Alba'da esir hayatı yaşamaya devam ederken, Romalılar Kotys'in oğlu Bithys'i herhangi bir fidye söz konusu olmadan babası Kothys'e teslim etmişlerdir.
653 Liv. XLV. 42.
654 Liv. XLV. 42.
655 Atlan, 2018: 112. Buna göre, Roma'ya karşı savaşanlar ağır bir şekilde cezalandırılacak ve ikili oynayanlar güçsüzleştirilecekti. Bu doğrultuda Makedonya'da Kral ailesi dağıtılıp, Makedonya dört

sonra artık her yere istediği zaman müdahale edebilen ve istediği durumda herkesi cezalandırabilen bir konuma gelmiştir. Artık doğu bölgeleri için bağımsız hareket etmek söz konusu değildir. Bu bölgelerde Roma'nın himayesinde zenginlik ve şatafat içinde yaşayan yöneticilere karşılık, halk kitlelerinin fakirliğe sürüklendiği anlaşılmaktadır.[656]

MÖ 149 tarihlerinde Roma'nın Makedonya düzenlemesinde sorun çıktığı görülmektedir. Romalı zenginlerin bölgeleri sömürmeye başlaması ve bölge halkı arasında Roma yanlıları ve karşıtlarının çatışma halinde olması bölgeyi huzursuz hale getirmiştir. Bu toplumsal karışıklık ortamında son Makedon kralı Perseus'un oğlu olduğunu iddia eden ve kendine Philippos adı veren Andriskos adlı bir kişi Trakyalıların desteğiyle bir isyan başlatma imkânı bulmuştur.[657] Roma Ordusu başlangıçta bu isyanı bastırmakta zorlansa da bir süre sonra Andriskos'u etkisiz hale getirebilmiştir. Roma bunu muhtemelen, Andriskos'la birlikte hareket ettiği anlaşılan Trakyalı Prens Byzes'i kendi tarafına çekip, onun Andriskos'a ihanet etmesini sağlayarak başarmıştır.[658] Roma bundan sonra bölgede yeni bir düzenlemeye giderek cumhuriyet şeklinde düzenlediği bölgelerin yönetimlerini ortadan kaldırmış, İllyria ve Epirus'u da Makedonya'ya bağlayarak MÖ 148 yılında[659] kendine bağlı Makedonya eyaletini kurmuştur.[660]

Roma artık kontrol altına aldığı bölgeleri, kendine bağlı yerel yöneticiler sayesinde değil, eyalet olarak doğrudan kendi yönetimi altına almaya başladığı görülmektedir. Gittikçe elde ettiği güç karşısında mağrurlaşan ve adaletsiz bir yönetim

---

bölgeye ayrılmış ve herbiri Cumhuriyet olmuştur. Birbirleri ile ilişki kurmaları yasaklanmıştır. Makedonya'ya yardım ettiği için Aitoller şiddetle cezalandırılırken, Helas'ta Makedon sempatisine sahip olanlar öldürülmüştür. Roma ve Makedonya arasında arabuluculuğa soyunan Rodos'un elinden Karia ve Lykia alınarak, Delos açık liman edilmiş ve bu şekilde Rodos ticareti çökmüştür. Roma'nın sadık müttefiki olan Bergama bile gözden düşmüş, Roma'ya giden Bergama Kralı II. Eumenes'in karaya çıkmasına izin verilmemiştir, bk. Atlan, 2018: 113, 114.

[656] Atlan, 2018: 114. Pydna Savaşı sonrası dönemde Roma'lıların topladığı vergi, normalde kendi vatandaşlarından topladığı savaş vergisini artık almaya gerek duymayacak boyutlara ulaşmıştır.

[657] Cass. Dio C. D. XXI, Zon 9. 28.

[658] Cass. Dio C. D. XXI, Zon 9. 28.

[659] Mansel, 2014: 505.

[660] Atlan, 2018: 117.

sergileyen Roma, aynı zamanda kendi içinde önemli toplumsal değişimler yaşarken[661] Makedonya ile başlayan sürece Kartaca ile devam etmiştir.[662]

Roma'nın Trakya Bölgesi'ni Makedonya gibi tam olarak kontrol edemediği anlaşılmaktadır. Bu dönemde Trakya Bölgesi'nin iç kesimlerinde yerel krallıklar olduğu görülmektedir. Trakya Bölgesi'nde görülen yerel krallıklardan biri MÖ 145 yılında Thrakia Khersonesos'a saldırı düzenlediği anlaşılan Kainlerdir. Bu saldırıyı kralları Diegylis ile gerçekleştiren Kainler, bölgenin egemeni olan Roma müttefiki Pergamon Kralı II. Attalos'un müdahelesi nedeniyle başarılı olamamışlardır.[663] Odryslerin Bölgesi'nde Kainlerin bir krallık kurabilmesini, Odryslerin gücünün zayıf olduğu şeklinde değerlendirmek mümkündür.

MÖ 133'te son Pergamon Kralı olan III. Attalos'un ölümüyle birlikte, Pergamon toprakları, ölen kralın vasiyeti üzerine Roma'ya geçmiştir. Roma'nın bu bölgeyi de Asya Eyaleti olarak düzenleyerek doğrudan kendine bağladığı ve bu düzenleme içerisinde Pergamon dâhil birkaç kenti özerk bir halde bıraktığı görülmektedir.[664]

Roma, birçok bölgede doğrudan kendine bağlı eyaletler kurarken Trakya bu durumun dışında kalmıştır. Roma'nın, Trakya'nın kıyı bölgelerini kontrol altına almaya dikkat ettiği, iç bölgeleri de kendine bağlı krallarla veya bölgede bulunan yerel

---

[661] Atlan, 2018: 125. İtalya bölgesinde artık mutlak güç olarak gittikçe zenginleşen, büyük toprak işletmelerine sahip olan Roma seçkinleri, yabancı ülkelerden getirdikleri ucuz hububat nedeniyle, Roma orta sınıfını oluşturan Roma köylü sınıfının çökmesine neden olmuş ve bu sınıf ortadan kalkmaya başlamıştır. Artık yardıma muhtaç hale gelen köylü, sahip olduğu oyu en çok para verene satmaya başlamıştır. Bu şekilde ülkeyi istediği gibi yöneten, zenginler yönetimine karşılık, istikrarsız ve fakirlik içinde geniş halk kitleleri oluşmuştur. Hem bu duruma hemde Helen kültür etkilerine tepki geliştiren Aristokratik girişimler olsa da her defasında seçkin zenginler tarafından engellenmişlerdir,

[662]Atlan, 2018: 115, 116. Kartaca uzun zamandır kendisine bağlı olup herhangi bir probleme yol açmasa da sahip olduğu eski güç ve onun anılarını ortadan kaldırma isteği, Romalılar için önemliydi. Roma, bu doğrultuda Kartaca'nın komşusuyla yaşamış olduğu küçük bir problemi fırsat bilerek, MÖ 149'da Kartaca'yı kuşatmış ve MÖ 146 yılına gelindiğinde, kent teslim olmasına rağmen kenti yerle bir etmiştir. Hatta kent tekrar kurulmasın diye yerini lanetlemişlerdir. Bu şekilde artık bölge doğrudan Roma'ya bağlı Afrika eyaleti olmuştur.

[663] **Strabo**. Strabon. (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: KİTAP XII, XIII, XIV).* Çev. Adnan Pekman, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Strabo. XIII. 4. 2.

[664] Mansel, 2014: 506.

krallarla iş birliğine giderek yönetmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Odryslerin geleneksel bölgelerinde başka krallıkların da kurulabilmiş olmasını, bu dönemde varlıklarını sürdürseler de etkinliklerinin düşük olduğu yönünde değerlendirmek mümkündür. Bu krallıklardan biri olan Kainler de Kral Diegylis'in yerine Ziselmios geçmiş ve topraklarını tekrar kazanmak için Roma'ya karşı mücadeleye girişmiştir.[665]

Roma yönetiminde zayıflayan ve ağır vergilerle zor duruma düşen Asya Bölgesi'nde, Pontos Kralı Mithridates'in Roma'ya karşı başlattığı hareketin önemli oranda destek bulduğunu söylemek mümkündür. Pontos kralı, MÖ 111'de tahta çıktıktan sonra Kırım'a kadar sınırlarını genişletmiş, İskitler ve bazı Trakyalılarla iyi ilişkiler kurmuştur. Trakyalılar ile iyi ilişki kurma nedenlerinden biri olarak, bu tarihlerde Romalıların başta Bessi olmak üzere diğer Trakyalılarla savaşması[666] gösterilebilir.

Bu dönemde Odryslerin gittikçe zayıfladıklarını buna karşın diğer yerel güçlerin daha etkin olduğunu söylemek mümkündür. Bessilerin yanında Kainler de gittikçe güçlenerek geleneksel Odrys bölgelerinde etkinliklerini arttırmış olarak gözükmektedir. Bu dönem Kainlerin Kralı olduğu anlaşılan Mostis'in, başta Propontis kıyılarındaki Selymbria, Heraion Teikhos, Bisanthe olmak üzere Pontos Euksenios kıyılarındaki Mesambria ve Odrys bölgesinin iç kesimlerine kadar olan yerleşim merkezlerinde sikkeleri görülmektedir.[667] Bu durumda Kainlerin Thrakia Khersonesos ve kıyı bölgeler üzerine baskı yapabilecek güce eriştiği söylenebilir. Fakat bu Thrakia Khersonesos başta olmak üzere Güney Trakya kıyılarını kendi kontrol etmek isteyen Roma için uygun olmayan bir durumdu. Bu ortamda Mithridates'in kendine bazı Trakyalıları müttefik olarak bulmasının oldukça kolay olduğu görülmektedir. Kain Kralı Mostis'in Mithridates'in müttefiği veya ona bağlı bir kral olarak Romalılara karşı

[665] (Loukopoulou 1987:73)'den akt, Karaca E, 2019: 79, Ziselmios'tan sonra ise yerine Mostis geçmiştir. (Delev 2015b:69)'dan akt, Karaca E, 2019: 79.
[666] Erzen, 1994: 110.
[667] Evgeni I. Paunov, (2013). "The Coinage of the Thracian King Mostis: Recent Finds, Chronolgy, Distrubition and Localization". *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nümizmatik Kongresi* (s. 457-480). Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, s. 469.

mücadele ettiği ve bu yüzden Romalıların onu tarih kayıtlarında yer vermediği yönünde düşünceler vardır.[668]

Mithridates'in güçlü müttefikleri ve güçlü bir kara ordusunun yanında güçlü bir donanmasının da olduğu bilinmektedir. Bu durumda Trakya Bölgesi'nin kıyı bölgelerini elinde tutan Kainler, onun için önemli bir müttefik olarak gözükmektedir. Mithridates'in donanmasını Propontis'den ve boğazlardan geçirip Aigeis Denizi'ne geçebilmesi Roma'nın kontrolündeki Thrakia Khersonesos ve Trakya'nın güneyinin kontrolü ile mümkündü. Pontos Kralı, Bithynya kralı Nikomedes ile anlaşarak MÖ 104 yılında Paphlagonya'yı alıp, aralarında bölüşmüşlerdir.[669] Bu dönemde bazı Trakyalılar ve Romalılar arasında çatışmalar olduğu anlaşılmaktadır.[670]

Roma, Trakya Bölgesi'nin güney kıyılarını tehdit eden bu durum karşısında MÖ 101/100 yıllarında Praetor T. Didius'u bölgeye gönderdiği ve Kain tehlikesini ortadan kaldırıldığı anlaşılmaktadır.[671] Bu başarılı seferden sonra Roma, Thrakia Khersonesos'u yeni bir askeri ve idare birimi olarak düzenleyip 'Chersonesos te Kainike' olarak Makedonya eyaletine bağlamıştır.[672] Önceden Thrakia Khersonesos olarak adlandırılan yarımadanın artık Kain Khersonesos olarak adlandırılması Odryslerin bu bölge üzerinde etkisinin çok zayıfladığını ve Kainlerinde kendi isimlerini kabul ettirecek kadar güçlendiğini göstermektedir. Odryslerde bu yıllarda Byzia (Vize) merkez olmak üzere III (V) Kotys adlı kralın varlığı gözükmektedir ve bu kral birçok araştırmacı tarafından Astean Hanedanlığı'ndan olduğu kabul edilmektedir.[673]

---

[668] Youroukova 1976, 37-39, Sayar 1992; Koychev 2003, 31; Topalov 2009, 128-149; Yağız 2010, 24'den akt. Paunov E. I. 2013: 469.
[669] Atlan, 2018: 147.
[670] Erzen, 1994: 110.
[671] (Crawford 1996, no. 12)'den akt. Lozanov, I. (2015). "Roman Thrace". J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 75-90). West Sussex: John Wiley&Sons. s. 76
[672] (Walbank 1983; Loukopoulou 1989, 73–81)'den akt. Lozanov, 2015: s. 76.
[673] (Th. Mommsen, Epigrphische und numismatische Scriften, I, Berlin, 1913, p. 300)'den akt. Miron, 2013: 8. Astean ve Sapean hanedanlıklarından kaynaklanan farklı sıralamalar için bk. Liste 2, Paunov E. I., 2015: 280, Fig. 18.4.

MÖ 88 yılında Roma'nın yaşadığı iç karışıklıklar nedeniyle,[674] bu dönemde doğu ile çok fazla ilgilenememesini fırsat olarak gören ve oldukça güçlenmiş olan VI. Mithridates, Kappadokia ve Bithynya'ya doğru sefere çıkmıştır. Roma'dan memnun olmayan Asya Bölgesi'nin onu 'Asya'nın kurtarıcısı' olarak karşılamasını, bölgede Roma'ya karşı olan memnuniyetsizliğin bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür. Kısa sürede Asya Bölgesi'ni ele geçirdiği görülen Mithridates, Pergamon (Bergama)'yı yeni başkenti yapmıştır. Antik kaynaklar, Roma etkisini Asya Bölgesi'nde kırmaya çalışan Mithridates'in, bir günde 80000 Romalıyı öldürdüğünü belirtmektedir.[675] Mithridates, İskitlerle birlikte önemli müttefikleri olan bazı Trakyalıların Epirus'a girmesini sağlamıştır.[676] Mithridates'in kara ordularından biri Trakya ve Makedonya üzerinden Helas'a girerken, donanmasının da Pontos Euksenios'dan Aegeis Denizi'ne geçmesi karşısında Helenler de onun egemenliğini kabul etmişlerdir.[677]

MÖ 87 yılında iç karışıklıkları kontrol altına alan Roma, bu duruma tepki göstererek, L. Cornellius Sulla komutasındaki bir orduyu Helas'a yönlendirmiştir. MÖ 86'da yapılan savaşta Roma Ordusu Pontos Ordusu'nu yenerken, diğer bir Roma Ordusu'nun da Asya Bölgesi'ne geçtiği görülmektedir. Bunun üzerine Mithridates, MÖ 85'de barış anlaşması yapmak zorunda kalmış ve bu anlaşma şartları doğrultusunda aldığı yerlerin hepsini geri vererek Pontos'a dönmüştür.[678]

Bu dönemde Trakyalılar arasında sadece Mithridates'in değil, Romalıların da Trakyalı müttefiklerinin olduğu görülmektedir. Odryslerin gücünün azalmasına bağlı olarak Bessi ve Kainlerin ortaya çıkıp Roma'nın düşmanları ile iş birliği yapması

[674] Atlan, 2018: 142, 143. Daha çok Roma Devletinin yönetiminde olan İtalya bölgesinde yaşayan toplulukların, Roma vatandaşı olup yönetimde söz sahibi olmak istemeleri ve Roma senatosunun buna direnmesi sonucunda vatandaşlık isteyenler kendi aralarında bir birlik kurmuştur. Bu birlik kısa sürede devlet yapısına dönüşerek, kendi senatolarını kurup para basmışlardır. İtalya bölgesinde biri Roma diğeri Müttefiklerden oluşan iki ayrı devlet yapısı oluştuğu görülmektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak savaşa dönüşmüş ve MÖ 91-88 yılları arasında gerçekleşen bu savaşlar, 'Müttefikler Harbi' olarak adlandırılmıştır.
[675] Atlan, 2018: 148.
[676] Cass. Dio XXXI. 101. 2.
[677] Atlan, 2018: 148.
[678] Atlan, 2018: 149.

karşısında, Roma'nın da bölgenin geleneksel gücü olan Odryslerle zaten var olan iyi ilişkilerini daha da arttırmak istediği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Odrysler de tekrar bölgede eski güçlerine kavuşmak için Romalıların yardımına ihtiyaç duymuşlardır. Sulla'nın Kypsela'ya uğraması, bu dönemde Odrys Kralı olduğu anlaşılan I. Sadalas ile iyi ilişkiler içerisinde olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.[679] Bu iyi ilişkilerin artık müttefikliğe dönüştüğü anlaşılmaktadır. Bu müttefiklik uyarınca I. Sadalas Sulla'nın savaşlarında Teres'in oğlu Amadokos tarafından komuta edilen bir Odrys birliği göndermiştir.[680] I. Sadalas'ın babasının adının Kotys olması onun Odrys Hanedanı'ndan olduğu şeklinde değerlendirilmektedir. Daha sonra Roma ile iş birliğin ve müttefikliğin bir sonucu olarak Kypsela'dan Odessos'a kadar olan bölgenin bu ailenin egemenliğine verilmesi, Doğu Trakya'nın kontrolünün Odryslere verildiğini göstermektedir.[681]

Bu savaş kazanılmasına rağmen Roma'da iç karışıklıkları devam etmiştir. Yaşanan iç savaşların Roma'yı tam bir yönetim bunalımının içine soktuğu anlaşılmaktadır. Bu mücadelelerin sonunda bir ara vatan haini olarak ilan edilen L. Cornellius Sulla, MÖ 81 yılında Roma'da tam olarak kontrolü sağlayarak kendini diktatör ilan ettirmiş ve birçok yeni düzenleme yapmıştır.[682] Bu dönemde Trakya Bölgesi'nde huzursuzlukların devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Roma MÖ 78/76 yıllarında Rodop Dağları'nda yaşayanlar üzerine sefer düzenlemiştir.[683]

Roma tekrar bir kargaşa ortamına girerken, MÖ 74 yılında Bithynia kralı IV. Nikomedes ölmek üzereyken, daha önce Pergamon Kralı III. Attalos'un yaptığı gibi ülkesinin Roma'ya bırakılmasını vasiyet etmiştir. Fakat Roma'nın iç çekişmelerini yakından takip ettiği anlaşılan ve bu durumdan yararlanmak isteyen Mithridates, bu durumu kabul etmemiş ve Nikomedes'in bir varisi olduğu iddiasıyla Bithynya ve

[679] Erzen, 1994: 111.
[680] Holleaux 1919)'den akt, Delev P. 2015b: 70.
[681] Erzen, 1994: 111.
[682] Atlan, 2018: 150-157. Sulla diktatörlük yetkilerini kendi egemenliğini kurmak adına değil, kendi sınıfının egemenliğini kurmak için kullanmıştır. Halk yetkilerinin azaltılıp, asillerin egemenliğine göre yapılan yeni düzenlemeler huzurun sağlanmasından çok, özellikle MÖ 78 yılında Sulla'nın ölümünden sonra kargaşanın devam etmesine neden olmuştur.
[683] Erzen, 1994: 111.

Kappadokya'ya saldırmıştır.[684] Böylelikle III. Mithridates Savaşı olarak bilinen ve MÖ 64 yılına kadar sürecek olan savaşlar başlamıştır.

MÖ 72 yılında Romalı komutan M. Terentius Varro Lucullus'un, Hebros Irmağı'nın doğusundan başlayarak Uskudama'ya kadar, özellikle Bessiler üzerine büyük bir sefer yaptığı görülmektedir.[685] Daha sonra Uskudama'dan kuzeye doğru Tonzos Irmağı boyunca ilerleyen Roma Ordusu, Haimos Dağları'ndan geçerek Istros boyundaki garnizonuna dönmüştür. [686]

Roma Devleti'nin bu dönemde İspanya, İtalya ve Asya Bölgesi'nde tam bir kargaşa içine girdiği görülmektedir.[687] Fakat karşısındaki tüm zorluklarla mücadele etmeye çalışan Roma, Mithridates ile savaşı yürütmek üzere L. Licinius Lucullus'u görevlendirmiştir. Bu süreç içerisinde Roma ve Pontos orduları arasında birçok çatışma yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu savaşlar sırasında bazı Trakyalıların daha önce olduğu gibi yine Mithridates tarafında yer aldığı görülmektedir. MÖ 72 yılına gelindiğinde Asya Bölgesi'nde ve denizlerde yapılan savaşları yine kaybeden Mithridates, Pontos'a kaçmıştır. Fakat Roma MÖ 70 yılında bu sefer onu Pontos'a kadar takip ederek bölgeyi ele geçirmiştir. Bu durumda Mithridates, akrabası olan Armenia Kralı Tigranes'in yanına kaçmıştır.[688] Fakat onun ısrarcı kişiliği doğrultusunda her fırsatta Roma'lılara karşı mücadelesini sürdürdüğü görülmektedir. MÖ 68 yılında daha önce Mithridates'in ordusunda yer alan bazı Trakyalı paralı askerin Romalıların tarafına geçtikleri fakat Romalı komutan M. Fabius'un onları Mithridates'in üzerine keşif için göndermesine rağmen geldiklerinde Romalı komutana fazla bir bilgi vermedikleri belirtilmektedir. Daha sonra Mithridates aniden

[684] Atlan, 2018: 167.
[685] Erzen, 1994: 111.
[686] Erzen, 1994: 111.
[687] Atlan, 2018: 161; Tekin 2018: 214. MÖ 73 yılında Capua Gladyotörler okulundan ayrılan yaklaşık 70 kişilik köle grubu başlarında Trakyalı Spartacus olmak üzere Roma'ya karşı isyan etmiştir. Kısa sürede etrafında 70000-90000 arasında olduğu belirtilen bir kitle toplanması ve birçok çatışmada Roma Ordusu'nu yenmesi, iki yıl süren büyük kitlesel bir ayaklanmaya neden olmuştur. Trakyalı Spartacus, özgürlüğün ve cesaretin sembolü olarak günümüze kadar süren bir etki bırakmıştır.
[688] Atlan, 2018: 168.

Romalılara saldırdığında ise Trakyalılar ve özgürlük vadedilen kölelerin de Romalılara karşı savaşmaya başladıkları anlaşılmaktadır.[689]

Roma'nın içinde bulunduğu yönetim bunalımında, bu dönemin üç güçlü ismi olan Ceasar, Pompeius ve Crassus'un MÖ 60 yılında biraraya gelerek Roma'nın yönetimine el koyduğu görülmektedir.[690] I. Triumvir olarak adlandırılan bu yönetim Roma'nın Cumhuriyet olarak başlayan yönetim şeklinin adım adım İmparatorluğa dönüşmesinin başlangıcını oluşturmaktadır. Bu sistem başlangıçta Roma'ya belli bir düzen getirse de bir süre sonra çekişmeler devam etmiştir.[691]

Roma'nın Makedonya yöneticisinin MÖ 59 yılında Balkanları kontrol altına almak için çeşitli girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Bu doğrultuda ilk önce Dardanialılara karşı saldırıya geçmiş olan Roma Ordusu yeteri kadar başarı kazandığını düşünerek geri çekilmeye başlaması üzerine, Dardanialılar toplanıp karşı saldırıya geçmiş ve Roma Ordusu oldukça ağır kayıplar vermiştir. Bunun sonucunda Roma Ordusu Dardania topraklarından çıkmak zorunda kalmıştır. Daha sonra aynı şekilde Moesia üzerine yapılan seferde ise bölgede bir kent olan İstrialıların yardımına, Istros Irmağı'nın kuzeyinde yaşayan Bastarnların geldiği ve Roma birliklerinin geri çekilmesini sağladıkları anlaşılmaktadır.[692] Roma, bölgeyi kontrol etmek için yaptığı bu girişimlerde başarısız olmuş ve sonuç alamamıştır.

MÖ 48 yılında Ceasar; Pompeius ile olan çekişmelerinde, Roma'yı ele geçirdiği, Pompeus'un ise kendisine merkez olarak Makedonya'yı seçtiği görülmektedir.[693] Bu durumda Balkanlar, bu iki ordu arasında savaş alanı haline gelmiştir. Odrys Kralı II. Sadalas Pompeus'un önemli bir yardımcısı olmuştur.[694] Ordusuyla birlikte Epir'in kuzeyinden Balkanlara adım atmış olan Ceasar ile Pompeus

[689] Cass. Dio XXXVI. 9. 2-5.
[690] Tekin, 2018: 216.
[691] Atlan, 2018: 177, 178.
[692] Cass. Dio XXXVIII. 10. 1-4.
[693] Atlan, 2018: 192, 193, Caesar'ın ordusunda yedi lejyon Roma birliği bulunurken, Pompeus'un ordusunda dokuz lejyon Roma birliğiyle birlikte kendine bağlı olan doğudaki devletlerin orduları vardır.
[694] Cass. Dio XLI. 51. 1-2.

arasında birçok çatışma olmuş,[695] sonuç getiren son savaş Pharsalos'ta yapılmış ve Ceasar bu çekişmenin galibi olmuştur.[696] Fakat Ceasar'ın bu güçlü konumu Roma'yı çekişmelerden uzak tutmaya yetmemiş ve bir suikast sonucu MÖ 44 tarihinde öldürülmüştür.[697]

Caesar'ın ölümüyle birlikte yine karışıklık içine düşen Roma'da Cumhuriyetin tekrar kurulması için Senato'nun onayıyla, MÖ 43 yılında Octavianus, Antonius ve Lepidus arasında II. Triumvirlik kurulmuştur.[698]

MÖ 42 yılında Odrys Kralı II. Sadalas'ın çocuğu olmadan öldüğü ve bu nedenle topraklarını Roma'ya bıraktığı anlaşılmaktadır.[699] O dönem Asya bölgesinde olduğu anlaşılan Brütüs, bir karışıklık olmadan, rakiplerine kaşı üstünlük elde etmek ve bölgede egemenlik kurmak istemiş, Rhaskuporis adlı bir prensin iş birliği ile ilk önce Odrys bölgesini ele geçirip daha sonra Bessi ve Makedonya üzerine sefer düzenleyerek tüm bölgeleri kontrol altına almıştır.[700] Odrys Kralı III. Sadalas öldükten sonra Astean Hanedanlığı'nın sonlandığı ve yerine Rhaskas ve Rhaskuporis tarafından Sapean Hanedanlığı'nın gücü eline aldığı ileri sürülmektedir.[701] Ayrıca Rhaskuporis isminin Odrys Hanedan isimleri arasında pek rastlanılmaması bu görüşü destekler niteliktedir.[702]

Bununla birlikte bir süre sonra özellikle Octavianus ve Antonius arasında güç savaşının tekrar başladığı görülür. Aralarındaki mücadele Roma topraklarının ikili bir

[695] Cass. Dio XLI. 51. 1-2. Thesselia ve Makedonya'ya Lucius Cassius Longinus ve Gnaeus Domitius Calvinus'u göndermiştir. Pompeius'un yanında yer alan Scipio, Thesselya'da Trakyalı Kral Sadalus'un yardımı ile L. C. Longinus'a karşı başarılar elde etmiştir. Aynı şekilde Makedonya'da bulunan G. D. Calvinus'ta Faustos tarafından durdurulmuştur. Fakat Ceasar'ın birliklerine Locris ve Aetolia'dan gelen yardım, durumu Ceasar'ın birlikleri lehine çevirmiş ve Scipio kuşatılmıştır

[696] Atlan, 2018: 194. Pompeius Mısır'a kaçmak zorunda kalmıştır. Fakat Mısır Kralı Ceasar'dan çekinip Pompeius'u öldürünce, Ceasar artık Roma'nın en güçlü kişisi haline gelmiştir.

[697] Atlan, 2018: 205.

[698] Atlan, 2018: 212, 213. Fakat bu birliğin kurulması ile gelişen olaylar Cumhuriyet'in sonu olmuş ve bir daha Roma'da Cumhuriyet kurulmamıştır.

[699] Cass. Dio XLVII. 25. 1.

[700] Cass. Dio XLVII. 25. 1-2.

[701] İsabela Miron, (2013). "Roman Rule in the Odrysian Kingdom". *Danubıus*, *XXXI*, s. 7-14. s. 8

[702] Miron, 2013: 8, 9.

yönetimle idare edilmesine karar verilmiş MÖ 40 yılında Brindisi'de Roma Devleti sınırlarının arada İon Denizi orta sınır olacak şekilde doğu ve batı olmak üzere ikiye bölünmesine neden olmuştur Bu paylaşıma göre Mısır, Syria, Asya Bölgesi, Makedonya ve Trakya M. Antonius'un egemenliği altına girerken, batı bölgeleri Octavianus'un egemenliği altına girmiştir.[703] Fakat bu anlaşma da geçici bir düzenleme olarak kalmış ve aralarındaki mücadele MÖ 31 Aktium Savaşı'na kadar devam etmiştir.[704] Antonios kara ordusu olarak Octavianus'a karşı oldukça üstün bir durumda olmasına rağmen, Octavianus ile deniz savaşına girmeye karar vermiştir.[705] Odryslerin bu mücadelede Asya Bölgesi'nin sahibi Antonius'un yanında yer aldıkları görülmektedir.[706] Trakyalı birliklerin başında olan Krallardan birinin Sadalas olduğu anlaşılmaktadır.[707] Bu mücadeleden galip çıkan Octavianus, Roma Devleti'nin en güçlü kişisi haline gelmiştir. Aslında Cumhuriyeti kurmak için görevlendirildiği II. Triumvirliğin sonunda, senato tarafından Octavianus'a, ilkönce imperator (başkomutan) ve Augustus (kutsal) ünvanları daha sonra da Princeps (birinci yurttaş) ünvanları verilmiştir.[708] Bu durum imparatorluğa dönüşen Roma'nın başlangıcı olmuştur.

İlk Roma İmparatoru olan ve Roma'da düzeni sağlamaya çalışan Augustus'un uğraşması gereken konulardan biri İskitlerin Istros boyuna ve Trakya'nın kuzeyine yapmış oldukları saldırılardı. Roma, bu zamana kadar Doğu Avrupa, Istros boyları ve Pontos Euksenios'un kuzeyindeki toplulukların hareketlerini Makedonya eyaleti aracılığı ile kontrol etmeyi tercih etmiştir.[709] Fakat Augustus bunu Balkan Bölgesi'nin kontrolü için yeterli görmeyerek, Moesia ve Trakya Bölgesi'nin daha iyi kontrol edilmesi gerektiğini düşünmüştür. Augustus Trakya bölgesinde bulununan

[703] Cass. Dio XLVIII. 28. 4.
[704] Atlan, 2018: 226.
[705] **Plut. *Ant.*** Mestrius Plutarkhos. (2020). *Marcus Antonius*. Çev. Mehmet Özaktürk, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. Plut. *Ant.* LXII, LXXVIII, Antonius'un bu kararı vermesinde Kleopatra'nın etkisi olduğu söylenmektedir. Fakat donanması kara ordusu kadar yeterince hazırlıklı olmadığı için Aktium'da yapılan deniz savaşını kaybeden Antonius, Mısır'a kaçmak zorunda kalmıştır.
[706] Cass. Dio L. 6. 5.
[707] Plut. *Ant.* LXI.
[708] Tekin, 2018: 222, 223; Atlan, 2018: 226, 228.
[709] Atlan, 2018: 179.

Thrakia Khersonesos'u kendi kişisel mülkü haline getirirken, bölgede bulunan yerel Odrysleri de müttefik haline getirmiştir.[710]

Daha önce Istros Irmağı'nın kuzeyinde yaşayan Bastarnların, ırmağı geçip Moesia topraklarının bir bölümüne yerleşmiş olması ve burada bulunan Tribal ve Dardanialılar ile birlikte yaşamaya başlaması başlangıçta hem bölge hemde Roma açısından bir sıkıntı oluşturmamıştı.[711] Fakat MÖ 29 yıllarında Bastarnların Haimos Dağları'nı aşıp Roma müttefiki olan Trakya'da Roma'nın müttefiği Dentheletilere ait topraklara girmesi karşısında Romalılar harekete geçmiştir.[712] Bu, Makedonya Bölgesi'nin güvenliği açısından tehlikeli bir durum olarak görülmüştür. Marcus Crassus komutasındaki Roma Ordusu'nun bölgeye hareket edip Dentheleti Kralı Sitas'ın yanına gelmesiyle birlikte, Bastarnlar savaş yapmadan geri dönmeye karar vermişlerdir.[713] Fakat M. Crassus onları takip etmeye başlayarak, Segetica Bölgesi'ni kontrol altına alıp Moesia'ya girmiştir. Roma Ordusu'nun Moesia'da bulunan kaleleri yıkıp, bölgede geniş çaplı tahribat yapması üzerine Moesialılar bir ara Romalıları durdurmayı başarsalar da Romalılar tekrar toparlanıp Moesia'yı tahrip etmeye ve Bastarnları takip etmeye devam etmişlerdir.[714] Böylesine bir takip beklemeyen Bastarn Kralı Deldo, Romalılara artık takibi bırakmalarını söylemek üzere elçiler göndermeye karar verdikten sonra, Roma karargâhına gelen elçilere hemen cevap vermeyen Crassus, onları kamp yerinde kalmalarını sağlamıştır.[715]

Elçilerin tam da onun beklediği gibi davranması sonrası onlardan planlarını öğrenen Crassus'un birliklerini Bastarn kampına doğru harekete geçirdiği görülmektedir. Onların kamp yerine baskın düzenleyen Crassus, Bastarnlara ağır kayıplar vermiştir.[716] Bu baskından arta kalan az sayıda insanı da öldürmeye kararlı

[710] Lozanov, 2015: 75. Birçok araştırmacı bölgede Sapean, Astean ve Odrys Hanedanları'nın bulunduğu görüşündedir.
[711] Cass. Dio LI. 23. 2-4.
[712] Cass. Dio LI. 23. 4.
[713] Cass. Dio LI. 23. 4, 5.
[714] Cass. Dio LI. 23. 5.
[715] Cass. Dio LI. 24. 1, 2. Bu davranışın amacı onlara bir ziyafet vererek şaraba olan tutkularını kullanmayı ve onlardan bilgi edinmeyi düşünmesidir.
[716] Cass. Dio LI. 24. 3-7. Kendileriyle birlikte arabalarında eşleri ve çocuklarını da taşıyan Bastarnlılar, onları koruma içgüdüsüyle savaş düzenini tam olarak almakta gecikince, Romalılar onların birçoğunu

olan Crassus, bunu Istros Irmağı dolaylarında yaşayan bir Get Boyu Kralı olan Roles yardımıyla yapmış ve Kral Roles, bunun karşılığında Romalıların müttefiki olmuştur.

Buradaki durumu kontrol altına aldığını düşünen Crassus yönünü bu sefer tekrar Moesia'ya[717] çevirmiş ve burada da gerek zor kullanarak gerek ikna ederek bölgeyi kontrol altına almıştır. Bu başarıları yeterli gören Crassus kışı geçirmek üzere kendi Bölgesi'ne giderken Trakyalıların saldırısına uğradığı anlaşılmaktadır.[718] Romalıların silahlarını bırakıp dinlenmeye çekildiğini öğrenen Bastarnlardan bir grup intikam saldırısı düzenlemiş fakat Romalılar bu ani saldırıyı fazla zorlanmadan önlemişlerdir.

Fakat Crassus hazır silahlarını kuşanmışken, Trakyalıların savaşmak üzere hazırlandıkları bilgisi üzerine ve Moesia'dan dönerken kendini taciz etmelerine karşılık, onlar üzerine sefer düzenlemeye karar vermiştir. Trakya seferinde Maedi ve Serdi'yi rahatlıkla ele geçirdikten sonra Trakya Bölgesi'nde Odrys Bölgesi hariç her yeri ele geçirdiği anlaşılmaktadır.[719] Odryslerin bu istilanın dışında tutulmasının nedeni olarak onların Dionysos inançlarına olan bağlılıkları ve Roma Ordusu'nun karşısına silahsız bir şekilde çıkmaları olarak söylense de Dionysos inancının önemli temsilcisi olan Bessi topraklarının Odryslere verilmesi[720] bir Roma-Odrys ittifakını düşündürmektedir. Crassus, Trakya'da kendi düzenini kurmaya devam ederken Trakya'nın kuzeyinde bulunan Istros Irmağı boylarında ki farklı iki Get boyunun kralları olan Dapyx ve Roles arasında savaş çıkmıştır. Daha önce Roma'nın müttefiki

öldürmüştür. Hatta Crassus, Kral Deldo'yu bizzat kendisi öldürmüştür. Kurtulabilen az sayıdaki kişilerden bazıları ormana kaçınca, Romalılar ormanı ateşe vermiş ve kötü bir şekilde yanarak ölmüşlerdir. Bir kısmı Istros Irmağı dolaylarına ve yakında bir kaleye kaçmaya çalışsalar da yakalanıp öldürülmüşlerdir.

[717] Cass. Dio LI. 27. 2, 3. Cassius Dio Trakya Bölgesinin kuzey batısı olan bölgeyi şu sözlerle anlatılmaktadır: "*Eski zamanlarda Moesialılar ve Getler'in Haemus ve İster arasındaki topraklarda yerleşmiş oldukları doğrudur fakat zamanla bazıları isimlerini değiştirdiler ve o zamandan beri Pannonia'dan İster'in bir kolu olan Savus ile ayrılan ve Dalmaçya, Makedonya ve Trakya Bölgesinde yaşayan bütün boylar Moesia adı altında dahil edildi. Birçok boy arasından hala eski isimlerini taşıyan, eskiden Triballi ve Dardani olarak adlandırılandan iki tanesi bulunur*."

[718] Cass. Dio LI. 25. 4.

[719] Cass. Dio LI. 25. 4, 5.

[720] Cass. Dio LI. 25. 5.

olmuş olan Kral Roles'in yardımına giden Crassus, sadece Kral Dapyx ve adamlarını yok etmekle kalmamış, bölgede çok kanlı seferler de düzenlemiştir.[721]

MÖ 22 yılında Makedonya yöneticisi olan Marcus Primus'un, Odrys Krallığı'na savaş açtığı görülmektedir. Odryslere karşı olan bu savaş kararının normalde senatonun yetkisinde olmasına ve senatonun bu yönde bir kararı olmamasına rağmen nasıl gerçekleştiğini soruşturmak üzere mahkemeye çıkartılan Marcus Primus, emrin Augustus tarafından verildiğini söyleyince, Augustus davet edilmediği halde mahkemeye gidip böyle bir emir vermediğini söylemiştir.[722] Bu durum Roma'ya bağlı bir şekilde hareket ettiği anlaşılan Odrysler ile Romalılar arasında bir sıkıntıya yol açmamış gözükmektedir.

Bu dönemde Trakya Bölgesi'nde Bessiler ile Odrysler arasında huzursuzluğun devam ettiği görülmektedir. MÖ 19-18 yıllarında Makedonya yöneticisi olan Marcus Lollius, Odrys ve Bessiler arasında süregelen çatışmalarda Kotys'in kardeşi ve onun çocuklarının amcası ve koruyucusu olan Rhoemetalkes'e yardım ederek, birlikte Bessileri kontrol altına aldıkları görülmektedir.[723]

Odryslerin Trakya Bölgesi'nin kontrolünün sağlanmasında Roma ile birlikte hareket ettiği ve onların müttefiği konumunda olduğu anlaşılmaktadır.[724] Özellikle Bessi-Roma mücadelelerinde hep Roma'nın yanında oldukları görülmektedir. Bu sayede elde ettikleri her başarıda etki alanlarını genişletip Odrys Krallığı'nın ilk dönemlerindeki sınırlarına ulaşmayı hedeflemişler ve bunda da başarılı olmuşlardır.[725]

---

[721] Cass. Dio LI. 26. 1-6. Crassus, bu seferi tamamladıktan sonra yönünü Ciris Mağarası'na (Olasılıkla günümüz Romanya Bulgaristan sınırında, Romanya'a ait olan Vama Veche. Limanu bölgesinde yer alan mağara) çevirmiştir. Oldukça büyük olan bu mağara eski zamanlardan beri çok sayıda insan için barınma yeri olmuştur. Çok sayıda insanın hayvanları ve eşyaları ile birlikte bu mağarada bulunabilmesini bir tehdit olarak gören Crassus, mağaraya girmeye çalışmış fakat bunu başaramamıştır. Bunun üzerine mağaranın tüm girişlerini duvarla kapatarak içerdeki insanları açlık ve susuzlukla öldürmüştür. Aslında bu mağaradaki insanların, ölen Get Kralı Dapyx ile hiçbir ilişkileri yoktu. Bundan sonra Crassus bu seferde yönünü yine Getlere ait önemli bir kale olan Genucla'ya çevirmiş fakat Romalıların yaklaştığını öğrenen Kral Zyraex İskitlerin yanına kaçmıştır.
[722] Cass. Dio LIV. 3. 2, 3.
[723] Cass. Dio LIV. 20. 3.
[724] Lozanov, 2015: 78.
[725] Erzen, 1994: 114.

Fakat Roma sayesinde sınırlarını genişletmek, gittikçe Roma'ya bağlı bir devlet durumuna gelmelerine neden olmuştur.

Bessileri kontrol altına almak kolay olmamıştır. MÖ 11 tarihlerinde Bessi boyuna mensup, Vologaesus adlı bir Dionysos rahibinin dini etkiyle birlikte taraftarlarını genişlettiği ve büyük bir isyan başlattığı anlaşılmaktadır.[726] Doğaüstü güçlerin yanlarında olduğunu düşünürek katılımın gittikçe artmasına üzerine başka boylarda bu isyana destek vermeye başlamışlardır. Bu büyük isyan karşısında Odryslerin zor durumda kaldıkları görülmektedir. Odrys Kralı V (VII). Kotys'in oğlu II. Rhaskuporis isyancılar tarafından öldürülürken Kotys'in kardeşi I. Rhoemetalkes ise kaçmak zorunda kalmıştır.[727] Bessiler ise onu takip etmeye başlamışlar ve bu arada Thrakia Khersonesos'u ele geçirip büyük bir yıkıma neden olmuşlardır. Olayların Thrakia Khersonesos'u tehdit etmesi üzerine bölgeye bir Roma Ordusu gönderilmiştir. Roma Ordusu'nun bu isyanı, isyancıların bir kısmını öldürerek ve bir kısmını da ikna ederek bastırdığı anlaşılmaktadır.[728]

II. Rhaskuporis'in ölümünün ardından MÖ 11 yılında I. Rhoemetalkes Odrys Kralı olmuştur.[729] Romalıların onayı ile gerçekleşen bu tahta çıkış ile birlikte, Rhoemetalkes zeki ve becerikli yapısını, Augustos'un yakın dostluğu ve müttefikliği ile birleştirince Trakya bölgesindeki etkisini arttırmayı başarmıştır.[730] Gücünü Trakya'nın Pontos Euksenios ve Aegeis kıyıları boyunca ve Trakya'nın iç kısımlarında Hebros ve Tonzos boyunca yayıldığı anlaşılmaktadır.[731] Elde ettiği gücün Augustus'un yakın müttefikliği nedeniyle[732] olduğunun bilincinde olan I. Rhoemetalkes Roma'nın istediği şekilde Trakya Bölgesi'ni kontrol etmede başarılı olduğu anlaşılmaktadır.Bu başarıları ona MS 1-2 yıllarında Byzantium'un verilmesini

[726] Cass. Dio LIV. 34. 5.
[727] Cass. Dio LIV. 34. 5.
[728] Cass. Dio LIV. 6.
[729] Paunov E. I. 2017: 221.
[730] Paunov E. I. 2017: 221.
[731] Paunov E. I. 2017: 228, 229.
[732] Paunov E. I. 2017: 223. I. Rhoemetalkes çok sayıda sikke darpı gerçekleştirmiştir. Bastırdığı sikkelerde portresi Augustus ile birlikte betimlenir.

sağlamış böylelikle Bosphoros Kralı olarak etkisini Boğaz'ın karşı tarafına geçirmeyi başarmıştır.[733]

Romalılar, Balkanları kontrol altına almak için, savaş ve yerel iş birliği uygulamalarının yanında yoğun demografik düzenleme yapmışlardır. Bu amaçla yaklaşık MS 4 yıllarında Aelius Catus zamanında, Getlerden 50000 kişiyi Trakya'nın kuzey batısına 'Moesi' Bölgesi'ne yerleştirmiştir.[734]

MS 6 yıllarında İllyria'da Roma'ya karşı büyük bir isyan başladığı görülmektedir. Bu isyanın liderlerinden olan Bato, Alma Dağı Bölgesi'ndeyken bu sefer Odrysler, Severus'un emri ile Roma'nın müttefiki olarak onlara yardım etmek üzere Rhoemetalkes yönetiminde birliklerini İllyrialılar üzerine göndermişler fakat isyanın bastırılması konusunda güçlük yaşanmıştır.[735] İsyan kış gelmesine rağmen hala devam ederken Illyrialılar tekrar Makedonya'yı işgal ederek Romalılara daha büyük bir zarar vermişlerdir. Roma'nın bir müttefiği olarak Odrysler bu duruma I. Rhoemetalkes ve kardeşi Rhaskuporis ile birlikte müdahale etmeye gitmiştir.[736]

Fakat Odrys Kralı I. Rhoemetalkes MS 12/13 yılında ölmüştür.[737] Onun ölümüyle birlikte Agustus, Trakya'ya yeni bir düzen getirmek istemiştir. Buna göre krallık ikiye bölünerek, bölgelerden biri ölen Kral I. Rhoemetalkes'in oğlu IV (VIII). Kotys'e verilirken, diğer bölge ise I. Rhoemetalkes'in kardeşi III. Rheskuporis'e verilmiştir.[738] Bu bölünmeyle tarım alanları, kentler ve Helen kentlerine komşu olan bölgeler IV(VIII). Kotys'te kalırken, tarım yapılmayan, huzursuz insanlarla dolu olan ve düşmanlarla çevrili olan bölgeler Rheskuporis'te kalmıştır. Bölgelerin karakterleri krallarının karakteri ile ilişkilendirilerek IV(VIII). Kotys nazik ve etkileyici olarak, III. Rheskuporis ise sert ve açgölü olarak tanımlanmıştır.[739] Augustus'un Trakya için

[733] Paunov E. I. 2017: 221, 222.
[734] Strabo. VII. 3. 10.
[735] Cass. Dio LV. 30. 3.
[736] Cass. Dio LV. 30. 6.
[737] Paunov E. I. 2017: 222.
[738] Paunov E. I. 2017: 222.
[739] **Tac. *ann.*** Publius Cornelius Tacitus. (2017). *The Annals.* Çev. A. S. Kline, Dijital Ed.: www.poetryintranslation.com, Tac. *ann.* II. 64.

oluşturduğu bu yeni düzen başlangıçta iyi işliyor gibi gözükse de bu durum III. Rheskuporis'in IV(VIII). Kotys'le olan sınırlarını aşıp onun topraklarına saldırmasıyla son bulmuştur. IV(VIII). Kotys elindeki kuvvetlerle bu saldırıya karşı direnirken, III. Rheskuporis'te bu saldırı karşısında Roma İmparatoru Augustus'un vereceği tepkiden çekindiği anlaşılmaktadır. Fakat tam bu sırada MS 14 yılında İmparator'un değiştiği yönünde haberlerin gelmesi ile birlikte III. Rheskuporis daha rahat saldırmaya başlamıştır.[740] Roma'nın yeni İmparatoru olan Tiberius, Trakya Bölgesi'nde ki bu durum karşısında her iki kraldan savaşmayı durdurmalarını istemiştir. Kotys bu istek karşısında birliklerini durdururken, III. Rheskuporis daha politik bir davranış sergileyerek aralarındaki problemlerin görüşme yaparak çözülebilecek nitelikte olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar görüşmelerin nerede ve nasıl yapılacağı konusunda ufak anlaşmazlıklar olsa da IV(VIII). Kotys bu görüşme isteğini kabul ederken, III. Rheskuporis'in farklı planlar içinde olduğu anlaşılmaktadır.[741]

III. Rheskuporis'in görüşmeler için verdiği ziyafetin ilerleyen saatlerinde içkinin de etkisiyle tedbirsiz davranmaya başlayan IV(VIII) Kotys, III. Rheskuporis tarafından tutuklanmıştır. IV(VIII) Kotys'in devre dışı kalması anlamına gelen bu durumla birlikte artık III. Rheskuporis Odryslerin tek kralı olmuştur. Rheskuporis, bu durumu Roma İmaparatoru Tiberius'a, kendine karşı oluşturulan bir komployu ortaya çıkarttığını ve onlardan önce davranarak Kotys'i tutukladığını belirten bir mektup yazmıştır. Bununla birlikte Roma'ya karşı pek güveni olmadığı anlaşılan III. Rheskuporis, İskitler ve Bastarnlarla olan mücadeleleri ileri sürerek ordusunu da güçlendirmeye başlamıştır. Roma İmparatoru Tiberius ise yanıtında III. Rheskuporis'e eğer masumiyetine güveniyorsa ve hiçbir yanlış yapmadıysa bunu senato karşısında anlatması gerektiğini ve bunun için de IV (VIII) Kotys'i serbest bırakıp Roma'ya gelmesini söylemiştir.[742]

Roma'nın emrini yerine getirmek ve IV (VIII) Kotys'i teslim almak üzere, Moesia Propraetor'u L. Pandusa tarafından bir Roma Birliği Moesia'dan yola

[740] Tac. *ann.* II. 64.
[741] Tac. *ann.* II. 65.
[742] Tac. *ann.* II. 65.

çıktığında Roma'nın bu tavrı karşısında hem korkan hemde kızgınlığa kapılan II. Rheskuporis, intihar etmiş gibi gözükecek şekilde Kotys'in öldürülmesini emretmiştir. Bu arada kendisine düşmanca davranan L. Pandusa'nın ölümüyle birlikte Tiberius'un onun yerine III. Rheskuporis ile arası iyi olan, deneyimli P. Flaccus'u atadığı görülmektedir.[743] P. Flaccus birlikleriyle ilerleyerek Kral II. Rheskuporis'i kuşattığında aynı zamanda onu krallık onuruna yakışır şekilde ikna etmeye çalışmıştır. Artık bir çıkış yolu kalmadığını gören II. Rheskuporis teslim olmuş ve bir Roma birliği tarafından Roma'ya götürülmüştür. Roma'da Senato karşısında Kotys'in karısı Tryphaena tarafından suçlanan III. Rheskuporis, suçlu bulunarak Aleksandria'ya sürülmüş ve oradan kaçmaya çalıştığı iddia edilerek öldürülmüştür.[744]

Tiberius'un, Augustus'un oluşturduğu Trakya düzenini devam ettirerek yine iki krallık oluşturduğu görülmektedir. Bu krallıklardan birisini ölen Kral III. Rheskuporis'nin oğlu II. Rhoemetalkes' e verirken, diğerini de yine ölen Kral IV(VIII) Kotys'in oğullarına vermiştir. Fakat Kotys'in oğulları taht için küçük olduğundan, Romalı Trebellenus Rufus onlara vasi olarak atanmıştır. Yeni krallardan biri olan II. Rhoemetalkes'in, Roma'ya kafa tutan babasının aksine uyumlu bir görüntü sergilediği anlaşılmaktadır.[745]

MS 21 yıllarına gelindiğinde Roma tarafından oluşturulmuş olan yeni Trakya düzeninin, ikiye bölünmüş olan bölgede kargaşa oluşmasının önüne geçemediği anlaşılmaktadır. Her iki bölgede görülen kötü yönetim, Trakya'nın üç güçlü boyu olan Koelaletler, Odrysler ve Diiler'in silahlanarak ayaklanmasına neden olmuş gözükmektedir. Fakat bu ayaklanmalar farklı amaçlarla ve farklı yönlerde olduğu için Roma tarafından kontrol altına alınması zor olmamıştır. Bunlardan bir grup kendi çevresine saldırılar düzenlerken, bir grup Haimos Dağları'nın ötesindeki boyları ayaklandırmaya çalışmış, diğer iyi organize olmuş ve daha kalabalık olan grup ise Philippopolis kentinde bulunan Kral II. Rheometalkes'i kuşatmıştır.[746] Bu durumda en

[743] Tac. *ann.* II. 66.
[744] Tac. *ann.* II. 67.
[745] Tac. *ann.* II. 67.
[746] Tac. *ann.* III. 38.

yakın Roma birliğinin komutanı olan P. Vellaeus, birliğinin bir kısmını yağma akını yapanların üzerine gönderirken, kendisi daha güçlü birliklerle Philippopolis kentine doğru hareket etmiş ve kuşatmayı yapan Trakyalılarla savaşarak Romalıların kayıp vermeden bu isyanı bastırmasını sağlamıştır.[747]

Roma'nın MS 23 yıllarına gelindiğinde Balkanlardaki düzeni; Istros boylarında Pannonia'da iki lejyon, Moesia'da iki lejyon, Dalmatia'da iki lejyon ve ikiye bölünmüş Trakya'da ise kendine bağlı iki kralla sağlamakta olduğu görülmektedir. [748] Fakat bu askeri birlikler hem Roma'nın ağır vergi sistemi ve de köleleştirme gibi uygulamaları nedeniyle hem de Roma yanlısı kralların kendi halkına kötü davranması karşısında oluşan hoşnutsuzluk ve başkaldırmaları önlemeye yetmemiştir.

Nitekim son kargaşanın üstünden çok fazla geçmeden Trakya'da MS 26 yılında oldukça büyük bir ayaklanmanın olduğu görülmektedir. Bu ayaklanmanın nedeni olarak; Roma'nın artık bölgeyi tam olarak kontrol etmek amacıyla tıpkı daha önce Kartaca'ya yaptığı gibi Trakya'da yaşayan boyları dağıtmaya, uzak bölgelere göndermeye ve başka toplulukların arasına dağıtmayı planlaması olarak görülmektedir. Roma Ordusu harekete geçmeden önce Trakyalılar yeni yükümlülüklerin kendilerine uygulanmamasını aksi halde özgürlükleri için savaşacaklarını söylemelerine rağmen, Romalılar onları dikkate almayarak planlarını uygulamaya başlamışlardır.[749]

Roma birliklerinin başında bulunan P. Sabinus, Trakyalıları görüşmelerle oyalarken aynı zamanda birliklerini Moesia'dan gelen lejyonla ve Odrys Kralı II. Rhoemetalkes'in birlikleriyle güçlendirmiştir. Odrys Kralı II. Rhoemetalkes'in,

---

[747] Tac. *ann.* III. 39.
[748] Tac. *ann.* IV. 5.
[749] Tac. *ann.* IV. 46. Tacitus bu durumu, "*Ayaklanmaların nedeni; bunun onların doğalarında olmasının ötesinde askeri haraçlara katlanmak ve sahip oldukları tüm kuvvetleri bizim hizmetimize ayırmalarıydı. Aslında onlar sadece kendi özgür iradeleri ile kendi krallarına itaat ettiler ya da eğer savaşçı gönderirlerse kendi şefleri tarafından yönetildiler ve sadece komşu boylara karşı savaştılar"* şeklinde anlatmaktadır.

Roma'ya olan sadakatı gereği kendi halkına karşı savaştığı görülmektedir. Sık ormanlarla kaplı dağlık alanda yüksek konumda yer alan kalelerine sığınmış olan Trakyalılarla karşı olan savaşın, Romalılar açısından zor geçtiği anlaşılmaktadır.[750]

Trakyalıların Romalıların çok fazla beklemediği bir şekilde karşı saldırılarda bulunmaları, Romalıları güç durumlara düşürmüştür.[751] Trakyalıların yüksek tepelerde yer alan kalelerinden çıkıp yaptıkları akınlar tam bir başarıya ulaşmayınca, Sabinus onları kuşatmaya karar vermiştir. Bu kuşatma taktiği; yaklaşık dört mil uzunluğunda çepeçevre hendek kazmak, kazıklarla bir korkuluk yapılıp onları çevrelemek ve sonra kuşatma hatlarını gittikçe daraltarak, Trakyalıları açlık ve susuzlukla karşı karşıya bırakmak şeklinde düşünülmüştür.[752]

Kuşatma altında olan Trakyalılar için şartların giderek ağırlaşması başka bir sorunu daha ortaya çıkarmış, özgürlük için çıktıkları bu yolda artık umutlarını kaybetmeye başlayan Trakyalılar arasında, iç anlaşmazlıklar başgöstermeye başlamıştır. Bu anlaşmazlık içinde kimi teslim olmayı savunurken,[753] kimisi Romalılara esir olmaktansa hiçbir saldırı düzenlemeden sadece kendilerini öldürmeyi,[754] kimisi de Romalılara son bir saldırı düzenleyip o şekilde ölmeyi düşünmüşlerdir.[755]

---

[750] Tac. *ann.* IV. 47.

[751] Tac. *ann.* IV. 48. Trakyalıların bu saldırılarından sonra Sabinus ordusunu düz bir alanda toplayıp geçit töreni düzenlemiş, bu şekilde zafer sarhoşluğu içindeki Trakyalıların bir hata yapıp yapmayacağını gözlemlemek ve birliklerinin özgüvenini arttırmak istemiştir.

[752] Tac. *ann.* IV. 49. Trakyalılar bu kalelere yalnızca savaşçıları ile değil eşleri, çocukları, aileleri ve hayvanlarıyla birlikte sığınmışlardır. Atları ve koyunları onlar için çok önemlidir. Etraflarındaki kuşatma çemberi gittikçe daralırken, su kaynaklarını kaybetmeye başlayan Trakyalılar, son su kaynağını da kaybedince çok zor bir duruma düşmüşlerdir. Hem Romalılarla olan savaş nedeniyle hem de açlık, susuzluk ve yaraları yüzünden ölmeye başlamışlardır. Aynı şekilde hayvanları da yemsizlik ve susuzluktan ölmeye başlamıştır.

[753] Tac. *ann.* IV. 50. Dinis adlı deneyimli bir önder teslim olmayı önererek ve kendini takip edenlere silahlarını bırakma emri vererek, ailesiyle birlikte Romalıların insafına sığınmıştır.

[754] Tac. *ann.* IV. 50. Tarsa, Romalılara intikam saldırısı düzenlemek istememiş, hayata ve özgürlüğe dair umutlarını ve korkularını sonlandırmak için hızlı bir ölümü seçmiştir. Önce kılıcını çekip, sonra da kendi göğsüne doğrultarak saplamıştır. Onu gibi düşünenler de aynı şeyi yapmışlardır.

[755] Tac. *ann.* IV. 50. Fakat Turesis ve adamları diğerlerinden farklı düşünmüşlerdir. Turesis akşam olmasını beklemiş ve bu durumun farkında olan Romalı komutan Sabinus ileri karakollara daha çok adam göndermiştir. Akşam karanlığı çökünce yoğun bir şekilde yağan yağmur altında kaledeki Turesis

Son bir saldırı gerçekleştirmek isteyen Turseis ve adamları, saldırıyı alışık oldukları üzere gece yapmayı planlamışlardır. Bu plan uyarınca; gece bazıları kalenin surları üzerinden taşlar, kazıklar ellerine ne geçerse atmaya başlarken, diğer bir kısmı ise kaleden çıkıp hızla koşmaya başlayacak ve etraflarını çevrelemiş olan hendeği, atılan malzemeler ve cesetlerle doldurup bir köprü yapmaya çalışacaklardır. Gece olup saldırı başladığında plandıklarını başarmışlar ve oluşturdukları bu köprüden geçip doğrudan Romalılarla göğüs göğüse çarpışmaya başlamışlardır. Romalılar bu saldırı karşısında, Trakyalı savaşçıları kalkanları ve mızraklarıyla uzakta tutmaya ve oluşturdukları kuşatmanın çökmemesi için çalışırken, Trakyalılar ise özgürlükleri için karşılarındaki en önemli engel olan kuşatmayı aşmaya çalışmışlardır.[756] Kargaşanın egemen olduğu bu gece savaşının, sabaha kadar göğüs göğüse çarpışma olarak devam ettiği fakat gün ağarmaya başladığında Trakyalıların çoğunun öldüğü anlaşılmaktadır.[757]

Trakya Bölgesinde genel olarak isyanların ve karmaşanın nedeni olarak Romalıların demografik uygulamalarının olduğu görülmektedir. Romalıların zorunlu göç, kölelelik gibi uygulamaları zorla, çok katı ve yaygın bir şekilde uyguladığı anlaşılmaktadır. Strabon genel olarak başta kentler olmak üzere birçok yerleşimin sonlandığını, her yerin ıssızlaştığını söyler ve bu uygulamaya tepki olarak insanların isyan ettiğini belirtir.[758]

Trakya Bölgesi'nde karmaşa devam ederken MS 37 yılında Tiberus'un ölmesiyle birlikte yerine Caligula Roma İmparatoru olarak tahta geçmiştir.[759] Caligula M.S. 37/38'de, birlikte büyüdüğü Kotys'in en büyük oğlu III. Rhoemetalkes'i Odrys Kralı yapmıştır.[760] Fakat kısa bir süre sonra Caligula ölünce yerine Claudius MS 41 yılında İmparator olmuştur.[761] Byzantion'un MS 46 yılında Trakyalılar ile yaptıkları

ve adamları savaş çığlıkları atmaya başlamışlar ve sonrasında ise ölüm sessizliğine bürünmüşlerdir. Bu durum Romalı askerleri çok korkutmuş ve düzenleri bozulmaya başlamıştır.

[756] Tac. *ann.* IV. 51.
[757] Tac. *ann.* IV. 51.
[758] Strabo. XII. 7. 3.
[759] Tekin, 2018: 230.
[760] Erzen, 1994: 116; Paunov E. I. 2017: 222, Fig. 1.
[761] Tekin, 2018: 233.

savaşlar nedeniyle uğradıkları maddi zararlar nedeniyle, Roma'dan 5 yıllık vergi erteleme talebinde bulunması,[762] bu dönemde Trakya Bölgesi'nde kargaşının ve savaş ortamının devam ettiğini göstermektedir.

MS 46 yılına gelindiğinde Odrys Kralı III. Rheometalkes'in öldürülmesiyle birlikte artık Roma, Trakya'nın bağımsızlığına son vermeye karar vermiş ve Trakya'yı bir Roma Eyaleti'ne dönüştürerek Perinthos'u bu eyaletin başkenti yapmıştır (Har. 19).[763]

[762] Tac. *ann.* XII. 63.
[763] Erzen, 1994: 116; Tekin, 2018: 233-235.

3. BÖLÜM

ODRYS KÜLTÜRÜ

3.1. Sosyo Kültürel Yapı

Her insan dünyaya geldiğinde bir kültür çevresinin içinde yer almaktadır. Kısaca 'paylaşılan ortak yaşam biçimi' olarak tanımlanabilen, kültür kavramı; toplumsal kimliği oluşturan maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte, nesilden nesile aktarılan ve devamlılığı olan bir yapı sergilemektedir.[764] Kültürün maddi kültür unsurları, bir toplumun herhangi bir aşamadaki üretim, teknik ve becerilerini ifade ederken, manevi kültür unsurları soyut ancak toplum yaşamını düzenleyen değer, inanç, gelenek, görenek ve ahlak kurallarından oluşmaktadır.[765] Sosyo-kültürel yapı olarak da nitelenebilen manevi kültür unsurları, toplumsal davranışları koruma ve devam ettirmede maddi unsurlara göre daha etkin olarak değerlendirilmektedir.[766]

Kültürü oluşturan unsurların birisinde değişim meydana geldiğinde, kültürü oluşturan tüm unsurlarda başkalaşma ve dönüşüm olmaktadır.[767] Kültür; özünde toplum içinde tutucu bir yapı sergileyip değişime karşı çıkmakla birlikte, çeşitli faktörler bu değişimi kaçınılmaz kılmaktadır.[768] Bu durumda, bir nesil sahip olduğu kültürü, bazı unsurları yeniden düzenleyerek bir sonraki nesle aktarmaktadır.[769] Toplum tarafından yaşatılan kültür; o toplum için ortak bir kimlik oluşumuna neden olmaktadır. Bu şekilde kendini diğer kültürler karşısında konumlandırırken diğer kültürler hakkında da düşünce sahibi olmaktadır.

---

[764] Enver Özkalp, (2016). Kültür ve Kültürel Değişme. A. Kırel, & Z. Sungur içinde, *Davranış Bilimleri-I* (s. 58-83). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 59.
[765] Özkalp, 2016: 60.
[766] Özkalp, 2016: 60.
[767] Özkalp, 2016: 78.
[768] Özkalp, 2016: 78.
[769] Özkalp, 2016: 78.

Kültürün birçok tanımı bulunmakla birlikte bu konudaki en iyi yaklaşımlardan biri; kültürün iç içe geçmiş katmanlar olarak nitelenmesidir. Buna göre dış katman; giyim, dil, yemek, yapılar, anıtlar ve sanat gibi gözlenebilir öğelerden oluşan bir katman olarak, insanların hangi kültür öğesiyle öncelikli olarak etkileşim içinde olunduğunu gösterirken, ortadaki katman toplumun sahip olduğu norm ve değerleri, en içteki katman ise toplumun zaman içinde gelişirken geliştirdiği kural ve metodları içermektedir. [770]

Trakya Bölgesi yaklaşık olarak MÖ 1000 yıllarından itibaren Dolmen ve Tümülüs gibi mezar yapıları ile birlikte, kısa süreli açık yerleşimlerle karakterize bir kültür etkisi altındayken, yaklaşık MÖ 550 yıllarından itibaren çevre politik gelişmelerin etkisiyle farklı bir sürece girmeye başlamıştır. Başta Pers-Lydia, Pers-Helen, Atina -Sparta çatışmaları ve sonrasında Makedonların ve Romalıların etkin güç olmalarının Trakya Bölgesi'nde farklı etkiler bıraktığı görülmektedir. Özellikle MÖ 680 yıllarından itibaren uzun süreli ve birkaç dalga şeklinde, Trakya Bölgesi'nin Aegeis, Propontis, Pontos Euksenios ile Helespontos ve Thrakia Bosphoros'un kıyıları boyunca Helen koloni kentlerinin kurulması önemli sonuçlara yol açmıştır. Ayrıca Trakya'nın kuzeydoğusunda Getlerin, kuzeybatısında Triballerin ve orta, güney ve güneydoğu bölgelerinde Odrys gibi Trakya'da yaşayan boyların kurmuş olduğu merkezi devlet yapılanmalarının güçlü gelişimi, temel belirleyici etken olmuştur.[771]

Helenlerin kıyı bölgelerinde oluşturdukları kolonilerin etkisi sadece kıyı bölgelerinde değil aynı zamanda Trakya Bölgesi'nin iç kesimlerinde de görülmektedir. Bu koloniler iç bölgelerde kurdukları ticari ağlar ile iç bölgelerde 'emporion' adı verilen yerel pazar özelliğinde olan merkezlerin ve buralara ulaşan yolların gelişimini sağlamışlardır.[772] Böylelikle bu yerel pazar merkezlerini ve yollarını kontrol eden yerel güçler ile Helen kolonileri arasında karşılıklı faydaya dayanan ticari ilişkiler kurulmuştur. Bu ticari ilişkiler sonucunda yerel güçlerin bulunduğu toplum içinde

[770] Fons Trompenaars, Charles Hampden-Turner, (1998). *Riding yhe Waves of Culture-Understanding Cultural Diversity in Business.* 2. baskı, London: Nicholas Brealey Publishing, s: 21, 22, 23.
[771] Hristo Popov, (2015). "Settlements". Ed, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion To Ancient Thrace* (s. 109-125). West Sussex: Wiley Blackwell, s. 116.
[772] Popov H. 2015: 116.

tabakalaşmaların oluşmaya başladığı görülmektedir. Toplumda meydana gelen bu tabakalaşma, merkezi devlet yapısına doğru gelişim gösterirken, yerleşmelerde de bu yeni durumun yansıması görülmeye başlamıştır.[773] Fakat bu gelişmeler Trakya Bölgesi'nin farklı bölgelerini farklı şekillerde etkilemiştir.

Trakya Bölgesi'nin ve Haimos Dağları'nın kuzeydoğu bölgesinde, Istros Irmağı'nın her iki yakasında yerleşmiş bulunan Getler, güçlü merkezi bir yapı oluşturmuşlardır. Getlerin kurdukları ticari ilişkilerin, sadece Pontos Euksenios kıyı bölgelerindeki Helen kolonileri ile değil aynı zamanda Istros Irmağı boyunca Avrupa'nın ortasına kadar uzandığı görülmektedir. Get ülkesinin sınırları içinde yüksek yoğunluğa sahip ticari üretim ve dağıtım işlevleri gerçekleştiren yönetim merkezleri ortaya çıkmıştır.[774] Bu merkezler arasında ticari yolların gelişimi ile birlikte Istros Irmağı boyunca, yaklaşık olarak MÖ 500'lü yıllardan itibaren çok sayıda Pazar Merkezi (Emporion)'un geliştiği görülmektedir. Gittikçe artan merkezileşmenin en belirgin görüntüsü başkent yapısında olan yerleşimlerin ortaya çıkmasıdır.[775] Get Bölgesi için bu başkent Sboryanovo'da bulunan Helis kentidir.[776] Bu yerleşimin merkezinde, Getlerin gücünü yansıtacak bir şekilde, tahkimatlı bir yönetim merkezinin olduğu görülürken, bunun çevresinde hem konut hem zanaatkârlık için kullanılan bölgeler bulunmaktadır. Fakat Get Bölgesi'ndeki yerleşimler, yerleşim yapısı, mimari formlar ve yapı teknikleri açısından değerlendirildiğinde, Haimos Dağları'nın güneyinde gelişmiş olan Odrys Ülkesi'ndeki gelişmelerden farklılık göstermekte ve "*…daha çok yerel kalkınmanın bölgesel bir varyasyonu*" olarak değerlendirilmektedir.[777]

Trakya Bölgesi'nin batısındaki yerleşimlerin ise daha farklı bir gelişim gösterdiği görülmektedir. "*Batı Trakya'daki yerleşimlerin genel karakteri, MÖ ilk*

[773] Popov H. 2015: 116.
[774] Popov H. 2015: 118.
[775] Popov H. 2015: 118.
[776] (Delev 1990; Stoyanov 2000b)'den akt. Popov H. 2015: 119.
[777] (Stoyonov 2006)'dan akt; Popov H. 2015: 119. 30 hektarlık alan yayılmış olan Getlerin başkenti Helis, MÖ 3. yy. 'da bir deprem sonucu yıkılmıştır. Fakat yeniden kurma çalışmalarına karşılık, bir daha eski gücü ve görüntüsüne ulaşamamıştır.

milenyumun ikinci yarısı boyunca Erken Demirçağ döneminde olduğu gibi, onları güney ve kuzeydoğu Trakya'da gelişmiş olanlardan ayıran belirgin özellikler gösterir."[778] Bu bölgede, Odrys ve Get Bölgeleri'ndeki büyük merkezlerin aksine çok sayıda küçük ölçekte ve çevre büyük merkezlerin etkisinde kalmış merkezler izlenmektedir. Bu küçük merkezlerin Morova, Aksios (Vardar) ve Strymon gibi ırmakların vadileri boyunca konumlanmış oldukları ve kuzey güney doğrultusunda hem orta Tuna Bölgesi hem de Aigeis Denizi kıyı bölgeleri ile ilişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu küçük merkezlerde belirgin bir şekilde Odrys ve Illrya etkisi gözlendiği belirtilmektedir.[779]

Bu duruma göre; bu çalışmanın belirtilen zaman aralığında Trakya'da farklı gelişim bölgeleri vardır ve Odrysler bunlardan biridir. Trakya Bölgesi'nin Odrys Bölgesi dışındaki bölgelerin arkeolojik değerlendirmeleri ve de antik kaynaklardaki anlatımlar birlikte değerlendirildiğinde Odrys Bölgesi'nin sınırlarını önermek mümkün olmaktadır. Buna göre Trakya Bölgesi'nde yer alan Haimos Dağları'nın kuzeydoğusunda, Pontos Euksenios kıyısında yer alan Odessos bölgesi ve Haimos Dağları'nın güneyindeki Trakya'nın orta, güney, güneydoğu ve güneybatı bölgesi'nde Strymon Irmağı, Odrys Ülkesi'nin sınırlarını oluşturmaktadır (Har. 2). Ünlü coğrafyacı Strabon da Odrys sınırları için, Hebros ve Kypsela'dan Odessos'a kadar olan bölgeden Odrysler'in bölgesi olarak bahseder.[780]

Yaklaşık 5 yüzyıllık bir zaman dilimi içinde var olduğunu bildiğimiz Odrysler, kültürün bu genel tanımlamalarına uygun olarak hem zamana bağlı hem de çevre politik gelişmelere bağlı olarak dönemsel özellikler göstermektedirler. Bu zaman diliminde Odrys Kültürü'nü üç dönem halinde değerlendirmek mümkündür. Bu dönemler; Odryslerin MÖ 480 yılında kuruluşundan MÖ 341 yılında Makedon egemenliğine kadar geçen sürede gösterdiği özgün Odrys Kültür Dönemi, Makedon işgali başlayan ve MÖ 168 Pydna Savaşı'na kadar geçen sürede Helen kültür etkilerinin görüldüğü Helenistik Kültür Dönemi, Pydna Savaşı'ndan itibaren başlayan

[778] Popov H. 2015: 119.
[779] Popov H. 2015: 119.
[780] Strabo. VII. Fr: 47(48).

ve MS 46'ya kadar giderek etkisini arttıran Roma kültür etkilerinin görüldüğü Roma Kültür Dönemi'dir.

3.1.1. Yerleşimler

Odryslerin Trakya Bölgesi içinde belirlenen bu sınırları ve daha önce anlatılan tarihi süreç içerisinde gelişen yerleşimlerin değerlendirilmesi, Odrys yerleşim kültürünün anlaşılmasında önemli katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Daha önce vurgulandığı üzere kıyı bölgelerinde yer alan birçok yerleşim Helen kolonizasyonundan önce de var olan yerleşimlerdir. Bununla birlikte bu yerleşimlerde görülen Helenleşme ile birlikte özgün Trakyalı kökeninden uzaklaşmıştır. Bu çalışmada kıyı bölgeleri yerleşimleri değerlendirme dışında tutulmuştur.

Trakya Bölgesi'nde, MÖ 680 yıllarından itibaren başlayan ve tüm Trakya kıyıları boyunca gözlenen Helen koloni kentleri ile Odrysler arasında başlayan ticari ilişkiler, Odryslerin güçlü bir şekilde ortaya çıkmasının nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.[781] Odrysler kendileri için yeni olan bu etkiyi kendilerine özgü yerel özellikleri ile birleştirip, diğer Trakya boylarını da etkileyecek ölçüde geliştirmeyi başardıkları düşünülmektedir. Odrysler hem maddi hem de kültürel olarak çevre bölgelerdeki gelişmelere etki edebilen ve belirleyici olabilen bir devlet geliştirebilmeyi başarmışlardır. Bu dönemin kendine özgü yapısı aşama aşama yerleşimlerin karakterine de yansıdığı görülmektedir.

Odrys Bölgesi'nde yaşam kentsel ve kırsal yerleşim olmak üzere başlıca iki tür olarak görülmektedir. Kentsel yaşam dendiğinde, o dönemin Helen 'Polis' kavramını içermesinden daha çok 'merkez' olarak nitelenebilecek bir yapı anlaşılmalıdır. Her ne kadar tanımın içeriği hakkında çok fazla bilgiye sahip olmasak da antik kaynaklarda Trakya'da yaşayanların yaşadıkları merkezlere kendi dillerinde kullandıkları tanımlamalardan biri olan '-bria' dendiği belirtilmektedir.[782] Bu

[781] Popov H. 2015: 114.
[782] Strabo. VII. 6. 1.

tanımlamanın tam olarak hangi zaman diliminde kullanıldığını tespit etmek ve '-bria' tanımlamasının bu merkezler için kullanıp kullanılamayacağı tam olarak söylenemese de birçok merkezin 'bria' takısı alması dikkat çekicidir. Bölgede kent merkez gibi yerleşimi belirten -bria takısı ile birlikte, -diza, -para, -sara gibi yerleşim yeri olduğunu belirten takılar da görülür.[783] Bunlardan -diza, -dizos kale tipi bir yerleşimi, – para daha çok köy tipi yerleşimi tanımladığı belirtilmektedir.[784] Bu yer adarına Ainos (Poltyobria-Enez), Selymbria ve Mesambria (Menebria)'yı örnek olarak göstermek mümkündür.[785] Trakya bölgesinin kuzeyine doğru gidildikçe yerleşim adlarında daha çok -deva, -dava takılarının kullanıldığı görülmekle birlikte, bu iki kullanımın aynı dile ait farklı kullanımlar olduğu ileri sürülmüştür.[786] Bu tanımlamaların dışında Salmydessos (Kıyıköy) yer isminde yer alan -essos takısıyla çok daha eski geçmişe ait yer isimleri de bulunmakatadır.[787]

Bu merkez yerleşimler daha çok Helen koloni kentleri ile iç bölgelerin bağlantısını sağlayan Hebros, Tonzos, Aksios, Strymon ve Nestos Irmakları'nın vadileri boyunca yer aldıklar görülmektedir.[788] Bu merkezlere örnek olarak Koprivlen, Vodanitsa, Philippopolis, Krastevich, Vasil Levski, Kabyle yerleşimleri gösterilebilir.[789]

Odrys Ülkesi'nin güneybatı bölgesi'nde yer alan Koprivlen, birkaç yolun buluştuğu, kuzey güney doğrultusunda uzanan Mesta Irmağı vadisinde yer alır. Yapılan kazılarda elde edilen sonuçlar bu merkezin, bir yönetim merkezi olmasının yanı sıra metal tedariği, işlenmesi ve ticareti açısından da önemli işlevler gördüğünü göstermektedir.[790] Koprivlen, Rodop Dağları'nın batısında maden açısından zengin bir

[783] Sowa, 2020: 805.
[784] Sowa, 2020: 806.
[785] Strabo. VII. 6. 1. Strabon yerleşimin önceki adının 'Menebria' olduğunu belirterek 'Menas'ın kenti' anlamına geldiğini söylemektedir. Aynı şekilde 'Selybria'da 'Sely'nin kenti'dir.
[786] Sowa, 2020: 805, 806.
[787] Bilge Umar, (2003). *Trakya-Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*. İstanbul: İnkılap, s. 97.
[788] Popov H. 2015: 115, 116.
[789] (Domaradski ve Taneva 1998, 22-29; Popov 2000, 124-130); (Madzharov et al. 2007, 161-164) ;(Kisyov2004, 51-73; Popov2002, 73-76); (Velkov 1991, 143-152, Domaradski 1990, 50-60, Khandzhiiska ve Lozanov 2010)'den akt. Popov H. 2015: 115, 116.
[790] Popov H. 2015: 116.

bölgede yer almaktadır. Ayrıca Vodanitsa'da yapılan kazılarda ele geçirilen ve 'Pistiros yazıtı' olarak bilinen yazıt, Odrys hanedanı ve Helen koloni kentleri ile olan ticari ilişkinin niteliğini belirtmesi açısından önemlidir.[791] Koprivlen, her ne kadar Helen kolonileri ile ticari ilişkilerini ve etkilerini gösteren önemli verilere sahipse de burada yapılan kazılarda koloni dönemi öncesine ait dış ilişkilere ve ticarete sahip olunduğunu gösteren kanıtlara da sahiptir.[792]

Hebros ve Tonzos Irmakları'nın vadileri boyunca, alçak platolarda bulunan birçok merkezde yapılan kazılar sonucu; önceki dönemlerin aksine savunma yapıları ve etkileyici mimarisi ile birlikte, gerçekleştirilen yoğun bir ticaretin sonucu olarak çok sayıda ithal lüks malzemelerin bulunması, burada yaşayanların yüksek bir yaşam standardına sahip olduklarını göstermektedir.[793] Bu merkez yerleşimlerde görülen yüksek yoğunluk, güçlü bir Odrys Krallığı'nın gelişimi olarak değerlendirilmektedir.[794]

Trakya Bölgesi'nde MÖ 341 yılında başlayan Makedon etkisinin Odrys Bölgesi'nde bazı değişikliklere neden olduğu görülmektedir. Değişimin nedenleri olarak Odrys Bölgesi'ne Makedon kolonicilerin gelmesi, Makedon askeri garnizonların oluşturulması, sürgün yöntemiyle başka bölgelerden yabancıların gelmesi ve bazı merkezlerin Makedon yönetim merkezi olarak düzenlenmesi olarak görülmektedir.[795] Merkezlere gelen bu yabancı güçler, bu yerleşimlerin 'Polis benzeri' denebilecek bir yapıda görünmelerine neden olmuştur. Buna rağmen Odrys seçkinlerinin konumlarını tam olarak kaybetmedikleri ve Odrys merkezlerinde varlıklarını devam ettirdikleri anlaşılmaktadır.[796] Odrys Bölgesi'ne yabancı olan tüm bu gelişmeler, beraberinde tepkiyi de getirmiştir. Bu tepkinin sonucunda, yıkılmasından 12 yıl sonra Odrysler III. Seuthes ile birlikte tekrar varlığını ortaya koymuştur. Her ne kadar III. Seuthes bir tepkiyle ortaya çıksa da kurduğu yeni kent

[791] Popov H. 2015: 116.
[792] Damyanov, 2015: 298.
[793] Popov H. 2015: 116.
[794] (Fol 1975; Archibald 1998) 'dan akt; Popov H. 2015: 116.
[795] Popov H. 2015: 117.
[796] Popov H. 2015: 117.

olan ‘Seuthopolis’ tamamen Makedon etkisi altında Helenistik bir karakterdedir.[797] Makedonların ‘Helenistik’ olarak adlandırılan yeni kültür yapısının etkileri, egemenlikleri altına aldıkları birçok yer gibi Odrys Ülkesi’nde de yansımasını bulmuştur.

Bu dönemde kurulan Seuthopolis, daha önce kurulmuş olan bir Odrys merkezinin devamı şeklinde olmadan, yeni bir yerleşim olarak, önceki Odrys merkezlerinin gelişim ve karakteristik anlayışının dışında, Helenistik kentleşme modelini örnek alan, anıtsal yapılardan oluşan bir yerleşim olarak kurulmuştur.[798] Kısa sürede geliştiği anlaşılan kent, başkent konumuna uygun bir yapıya bürünmüştür. Fakat Odrys kültürüne yabancı olan bu kent, hızlı yükselişine karşılık uzun ömürlü olmamıştır.[799] Şu ana kadar yapılan arkeolojik araştırmalarda bu kent örneğinin bir benzeri Odrys sınırları içinde bulunmamıştır.[800] Bu açıdan türünün tek örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Odrys yerleşim tiplerinden biri de antik kaynaklarda ‘Thyrseis’ olarak belirtilen yapılardır. Yerel seçkinlerin daimî yapıları olarak nitelendirilen bu yapılar uzun bir süre arkeolojik kanıta sahip olmadığı için tartışmalı bir konu olarak kalmıştır.[801] Fakat son zamanlarda Burgas-Mandrenko Gölü yakınında, Kozi Gramadi, Smilovene Sinomerets ve Knyazhevo’da gerçekleştirilen keşiflerin, bu tür yapıların varlığını ortaya koyduğu belirtilmektedir.[802] Buna göre; bu yapıların küçük ölçekte olup, tahkimatlı ve anıtsal bir mimariye sahip oldukları ve Odryslerin erken döneminden Helenistik dönemin sonuna kadar kullanıldığını göstermektedir.[803]

[797] Popov H. 2015: 117.
[798] Popov H. 2015: 117.
[799] Popov H. 2015: 117.
[800] Popov H. 2015: 117.
[801] Popov H. 2015: 117.
[802] (Dimitrov 1958; Balabanov 1984), (Khiristov 2011 ve önceki yayınları), (Agre ve Dichev 2010a, 214-217), (Agre ve Dichev 2010b, 217-219), (Agre ve Dichev 2013, 143-145)’den akt. Popov H. 2015: 117.
[803] Popov H. 2015: 117.

Makedonlardan sonra Romalılar etkin güç olmasına rağmen, Odrys Bölgesi'nde Roma kültür etkileri başlangıçta az bir görünüme sahip iken, ilerleyen dönemlerde giderek etkisini arttırmıştır. Romalılar tarafından bu dönemde Trakya Bölgesi'nde; Pautalia, Serdica, Germanea, Augusta Traiana, Marcianopolis ve Diocletianopolis gibi kentler kurulmuştur.[804] Ayrıca Aproi gibi emekli Roma askerlerinin yerleşmesi için koloni tarzı yerleşimlerin kurulduğu bilinmektedir.[805]

H. Popov, şu ana kadar elde edilen arkeolojik kanıtlara göre, genel olarak Trakya Bölgesi'de Roma dönemi ile ilgili dikkat çekici iki konuyu ortaya koymaktadır. Bunlardan birincisi; birkaç istisna dışında, Istros boyu Roma lejyonlarının yerleşiminde de gözlendiği gibi, bölgedeki Roma dönemi yerleşmelerinin daha önceki yerleşimlerin bir devamı olmayıp yeni kurulmalarıdır.[806] İkinci durum ise; daha önce kurulmuş olan birçok yerleşmenin MÖ 1. yy.'da yani Roma döneminde sonlanmış olmasıdır.[807] Buna karşılık Roma döneminde yeni yapılan yerleşmelerin sayısının önceki dönemlerin sayısı ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde az olduğu belirtilmektedir.[808] Bu durumda, H. Popov tarafından, bu durumun araştırma eksikliği nedeniyle veri azlığından mı, yoksa Roma döneminde gerçekleştirildiği bilinen demografik değişimlerin bir sonucu olup olmadığı sorusu önem kazanmaktadır.[809]

Bununla birlikte, bu dönem için Hebros Irmağı'nın doğusunda yer alan Doğu Trakya Bölgesi ile ilgili çok fazla bir şey söylemek mümkün olmamaktadır. Antik kaynaklardan Odrin/Uskudama, Kypsela, Byzia gibi yerleşimlerin varlığı bilinmekle beraber, bu yerleşimler henüz arkeolojik olarak tüm aşamaları ile ortaya konulmamıştır. Bu açıdan bu bölgede yer alan merkezlerin varlığı ve etkisi antik kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda ve sınırlı arkeolojik verilerden

[804] Popov H. 2015: 121.
[805] Karaca E, 2019: 110.
[806] Popov H. 2015: 121.
[807] Popov H. 2015: 121.
[808] Popov H. 2015: 121.
[809] Popov H. 2015: 121. Bilindiği üzere demografik değişiklikler yapmak, Roma dönemi uygulamalarından biridir. Aynı uygulamayı Trakya bölgesinde uygulamak istediklerinde Trakyalıların isyanı ile karşılaşmışlardır. Ayrıca Strabon genel olarak başta kentler olmak üzere birçok yerleşimin artık sonlandığını ve heryerin ıssızlaştığını söylemektedir, bk. Strabo. VII. 7. 3.

sağlanmaktadır. Fakat yine de bulundukları konum ve iç Trakya Bölgesi ile yapısal benzerliklerin olduğu göz önüne alındığında bu merkezlerin de benzer gelişim aşamalarına sahip olduğu öngörülebilir.

Hebros Irmağı'nın doğu kıyısında yer alan Kypsela'nın I. Kotys tarafından kurulduğu önerilmektedir.[810] Sahip olduğu limanıyla Hebros Irmağı'ndaki taşımacılıkta rol oynayan Kypsela'nın bölgede güçlü bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. MÖ 4. yy.'ın ilk yarısından itibaren kendi sikkesini basan kentin surlu bir yapıda olduğu düşünülmektedir.[811] MÖ 88/87 yıllarında Odrys Hanedanı'ndan Sadalas'ın bu kentin egemeni olduğu düşünüldüğünde[812], kentin hem ekonomik hemde yönetim merkezi olarak sahip olduğu önemi çok uzun bir dönem devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Arkeolojik olarak bu kentin varlığı ve yeri henüz kanıtlanamasa da günümüz İpsala ile eşleştiği yönünde görüşler vardır.[813]

Antik kaynaklarda Trakya boylarından Astların yönetim merkezi olarak geçen Byzia, son Odrys Hanedanlığı'na da ev sahipliği yapmıştır.[814] Çevreye egemen konumu ve kuzey yolu üzerinde bulunması, önemini Roma Dönemi'nde de devam etmesini sağlamıştır.[815] Günümüzde Roma Dönemi'ne ait kalıntıların ve yapıların gözlenebildiği yerleşimde henüz önceki dönemlere ait veriler oldukça kısıtlıdır.[816]

Burada konu edilmesi gereken diğer bir yerleşim de Salmydessos'tur. Byzia'ya oldukça yakın bir konumda bulunan ve Pontos Euksenios kıyısında yer alan yerleşimin, Ast'lara ait olduğu bilinmektedir.[817] Bu açıdan, Trakyalıların deniz kenarında Helen kolonizasyon sürecinin dışında kalmış olan bir yerleşimi olarak öne çıkmaktadır. Bir limana sahip olduğu bilinen bu yerleşimin günümüz modern Kıyıköy

[810] (İsaac 1986:154)'den akt. Karaca E, 2019: 124.
[811] Karaca E, 2019: 124.
[812] Erzen, 1994: 111.
[813] (Cassion 1926:45, Loukopoulou 2004a: 878, Şahin 2008: Kypsela)'den akt. Karaca E, 2019: 124
[814] Strabo. VII. Fr. 47(48); dip8.
[815] Karaca E, 2019: 115.
[816] Karaca E, 2019: 114, 115.
[817] Strabo. VII. 6. 1.

yerleşiminin altında kaldığı belirtilmektedir.[818] Roma döneminde ki yapılar görünür olmasına karşın önceki döneme ait buluntular oldukça sınırlıdır.[819]

Antik kaynaklar değerlendirildiğinde Odrin veya Uskudama olarak adlandırılan yerleşimin Odryslerin öne çıkan merkezlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır.[820] Fakat bu kentin yeri henüz arkeolojik olarak tanımlanamasa da günümüz Edirne ile eşleştiği düşünülmektedir. Eğer bu önerme doğru olarak kabul edilirse Odrin/ Uskudama'nın; Hebros, Tonzos ve Harpessos ırmaklarının birleştiği noktada bulunduğu ve bu ırmaklar boyunca gerçekleşen ulaşım ve ticaretin kontrolünün sağlandığı önemli bir noktada kurulduğu söylenebilir.

Hebros Irmağı'nın doğusundaki örneklem olarak aldığımız dört yerleşim, Odrys Ülkesi'nin varsayılan sınırları içerisinde ve bilinen Helen kolonizasyon sürecinin dışında yer alan yerleşimlerdir. Fakat bu yerleşimlerin arkeolojik olarak önemli bir veri eksikliğine sahip olması, Hebros'un batısında yer alan yerleşimlerle karşılaştırılmasını zorlaştırmaktadır.

Bu çalışmada her ne kadar kıyı bölge yerleşimleri kapsam dışı tutulsa da Heraion Teikhos'tan özellikle bahsetmek gerekmektedir. Bu yerleşim günümüz Tekirdağ-Karaevlialtı Köyü yakınlarında ve Marmara Denizi kıyısında yer almaktadır.[821] MÖ 3000 yıllarına kadar varan bir geçmişe sahip olan bu yerleşim 'Trak yerleşimi' olarak tanımlanmıştır.[822] Yerleşimde MÖ 7. yy.'a ait mimari bulgularla birlikte, bölge inancını yansıtan buluntular ve uzunca bir dönem hem Odrys bölgesinin politik süreçlerini hem de çevre ekonomik ilişkileri gösteren sikkeler bulunmuştur.[823] Bu yerleşim Odrys seçkinleri için her zaman çok önemli olmuştur.

[818] Karaca E, 2019: 116.
[819] Karaca E, 2019: 116.
[820] Umar, 2003: 149.
[821] Karaca E, 2019: 138.
[822] Atik N. 2016: 76.
[823] Atik N. 2016: 79; Yağız, 2016: 90.

Odrys Bölgesi'nde arkeolojik araştırmalardan şu ana kadar elde edilen veriler, bir yandan Odrys merkezlerinin ve Thrysesis'lerinin yapısı, oluşum ve gelişim aşamalarının anlaşılması için önemli bilgiler sunarken, diğer yandan genel Odrys yaşam kültürünün anlaşılması açısından yetersiz kaldığı görülmektedir. Bunun nedeni antik kaynaklardan anlaşıldığına göre Odryslerin genel olarak kırsal bir toplum yapısına ve yaşantısına sahip olmalarıdır. Şu ana kadar merkezler ve Thryseisler ile ilgili aktarılan bilgiler, Odryslerin seçkin tabakalarına ait yaşantının yansımalarıdır.

Kırsal yerleşim ile ilgili arkeolojik bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bunun nedenleri arasında günümüzde tarımda makineleşmenin artmasına bağlı olarak tahribatların artması ve kırsal yapıların doğal bozunmaya uğrayan maddelerden yapılmış olması nedeniyle kanıtların günümüze yeteri kadar ulaşmadığı yönündedir.[824] Bunlar veri eksikliğinin önemli ve haklı nedenleri olmakla birlikte, yapılan kısıtlı arkeolojik araştırmaların kırsal üzerine odaklanmamış olması da önemli bir eksikliktir. Oysa Odrys yaşantısı kırsal bir yapıya sahiptir ve Odrys kırsal modelinin geliştirilememiş olması Odrys kültürünü anlama açısından en büyük eksiklik olarak görülmektedir.

Bitki tarımı, hayvan tarımı, ormancılık, balıkçılık, madencilik gibi uygulamaların yapıldığı kırsal yerleşmeler köy niteliğindedir. Chirpan-Halka Bunar yerleşmesi bu konuda bize bilgi sağlayan önemli yerleşmelerden biridir.[825] Burada yer alan yapılar; yer seviyesinde veya yer seviyesinin 10 cm altında oluşturulmaya başlanmış ve yapı malzemesi olarak kil ve sazlar kullanılmıştır.[826] Bu tür alanların su kaynaklarına kolay erişimi olan verimli topraklarla ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca Halka Bunar'da çanak çömlek üretimi ile ilgili bulgulara ulaşıldığı da belirtilmektedir.[827]

Dağlık bir bölge olan Trakya Bölgesi'nde bulunan yerleşimlerin, bulundukları yükselti aralıkları ve kültürleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. İ.

[824] Popov H. 2015: 120.
[825] (Tonkova ve Sideris 2011)'den akt. Popov H. 2015: 120.
[826] Popov H. 2015: 120.
[827] (Tonkova 2000;2002)'den akt. Popov H. 2015: 120.

Hristov; Trakya Bölgesi'nde bulunan yerleşimleri yükseltilerine, yaşam biçimlerine ve çevre ile ilgili özelliklerine göre sınıflandırmıştır.[828] Bu bölgelerde yer alan toplumlar etnik olarak homojen bir yapı olarak değerlendirilmiş ve dışa kapalı muhafazakâr yaşamlarıyla kendi kültürlerini uzun süre korudukları belirtilmiştir.[829] Bu sınıflandırmaya göre;

400 m yükseltiye kadar olan bölgeler, tepe dizilerine sahip dağ etekleri olup, bu bölgede tarım öne çıkmaktadır. Tarım alanları oluşturmak için ormanların tahrip edildiği gözlenir. Bölge aynı zamanda hayvancılık içinde uygun şartlara sahiptir. Gelişme ve ilerleme gözlenebilen yoğun nüfuslu bu alanlar, önemli ticaret merkezlerine sahiptir. 400-800 m yükselti arasındaki bölgeler, yüksek plato ve tepelere sahip alçak dağ alanlarıdır. Doğal engellerle bölünmüş alanlarda hayvancılık ve tarım yapılmaktadır. Küçük yerleşimler ve kale yapılarının öne çıktığı görülür. Gelişim açısından düşük bir kapasiteye sahiptir. Bu bölgeler bağımsız boylar olarak bilinen Satyr, Bessi ve Diilerin kontrol ettiği bölgelerdir. 800-1700 m yükselti arasındaki bölgeler: dağınık yerleşmelerin bulunduğu bölgelerdir. Madencilik en önemli ekonomik alanken bununla birlikte hayvancılık ve ormancılık ta öne çıkmaktadır. Bölgede dini uygulamaların gerçekleştirildiği yerler olduğu anlaşılan özel kaya tapınaklarının bulunması belirgin özelliktir. 1700-2000 m ve daha yüksek bölgeler: bu bölgelerin sahip olduğu iklim koşulları sadece göçebe hayvancılığa izin verirken, dinsel olarak 'Kutsal Dağ' kavramının bir karşılığı olarak özel bir öneme sahiptir.[830]

3.1.2. Yazı ve Dil

Trakya Bölgesi, uzun dönem boyunca yazı kullanmayan, sözlü geleneğe bağlı, çevre kültürlerle sınırlı ilişkileri olan, nispeten izole kalmış kültürel bir alan olarak tanımlanmıştır.[831] Fakat son dönemlerde gerçekleştirilen arkeolojik kazılardan

[828] (Hristov (2000), s. 232)'den akt, İsmail Hakkı Kurtuluş, (2014). *Kırklareli'nin Bilinmeyen Trak-Roma-Bizans Kaleleri.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s. 60, 61.
[829] (Hristov (2000), s. 232)'den akt, Kurtuluş, 2014: 60, 61.
[830] (Hristov (2000), s. 232)'den akt, Kurtuluş, 2014: 60, 61.
[831] Dan Dana, (2015). İnscriptions. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 243-264). West Sussex: Wiley & Sons s. 243, 245, 246.

elde edilen yazılı, ikonografik ve nümizmatik verilerde görülen artış farklı bir tabloyu ortaya koymaktadır.[832]

Trakya Bölgesi'nde, Odrys ve önceki dönemlere ait üç farklı bölgeden elde edilen buluntularla ilgili genel görüş, yerel dil özelliklerinin Helen yazısına, çoğunlukla farklı karakteristik, form ve özellikleriyle adapte edildiği yönündedir.[833] Bu bölgelerden birincisi Kjolmen olup buradaki yazının MÖ 450-400 yıllarına tarihlendiği düşünülmektedir.[834] P.A. Dimitrov, bu yazının Trak dilinde yazılmış olduğunu düşünmektedir.[835] İkincisi, Trakya Bölgesi'nin güneyinde Zone, Samothrake, Maroneia'da, üçüncüsü ise MÖ 5-4. yy.'a tarihlenen buluntuları ile Ezerovo'da bulunmaktadır.[836] En ünlü buluntulardan birisi olan Ezerovo yüzüğünün Helen karakterli yazıları 8 satırı üstünde olmak üzere diğeri yüzüğün kenarında yer alır.[837] Burada ayrıca Samothrake'de Zone yazısından ayrı olan ve tek bir örneği bulunan bir yazı daha bulunmaktadır.[838] Fakat bu yazıtlar henüz tam olarak çözülebilmiş değildir. Trakya Bölgesi'nin yerel dil veya dillerini yansıttığı düşünülen bu yazılar üzerinde çalışmalar devam etmekte olup henüz sistemli ve genel bir dil yapısını temsil edip etmediği çok net değildir.

Bununla birlikte Odrys döneminde Helen yazı ve dilinde, çoğunlukla kaplar üzerinde olmak üzere, stellerde ve tümülüslerde bulunan, yapı olarak oldukça kısa ve çoğunlukla kişi ve kutsal imge isimlerinden ibaret yazılı buluntular da görülmektedir (Foto. 3).[839] Bu yazılar yazılırken Helen dil yapısının sahip olduğu eklere hassas bir şekilde uyularak yazıldığı belirtilmiştir.[840]

---

[832] Dana D, 2015: 243.
[833] Dana D, 2015: 244, 245.
[834] Dana D, 2015: 245. Sowa bu yazıtı MÖ 6. yy. 'a ait olarak belirtir, Sowa, 2020:800.
[835] Peter. A. Dimitrov, (2009). *Thracian Language and Greek and Thracian Epigraphy*. New Castle: Cambridge Scholars Publishing, s. 7.
[836] Dana D, 2015: 245.
[837] Dimitrov, 2009: 13.
[838] Dana D, 2015: 245.
[839] Dana D, 2015: 246.
[840] Dana D, 2015: 244.

Bu döneme ait en uzun yazıt, Vetren kazılarında elde edilmiştir. Bir ticaret merkezi olduğu anlaşılan yerleşim yerinde gerçekleştirilen kazılar sonucunda çok sayıda yazıt içeren buluntularla birlikte MÖ 359-339 yılları arasına tarihlendiği bildirilen 'Pistoros Yazıtı' olarak bilinen bir yazıt da bulunmuştur.[841] Odrys yöneticileri ve Helen koloni yöneticileri arasındaki bir anlaşma olan bu yazıt, Helen yazısı ve Helen dilinde yazılmıştır.

Helenistik dönem ile birlikte yazılı buluntuların sayısında ve yaygınlığında artış görülürken, Helen kültürüne özgü yeni isimler ve Hera, Herakles, Zeus gibi Helen kutsal imge isimleri de görülmeye başlamıştır.[842] Yazılar hem ithal kaplar üzerinde hem yerli üretim kaplar üzerinde yaygınlık kazanmıştır.[843] Helenistik döneme ait yazılı buluntular önemli ölçüde Kabyle, Halka Bunar ve Seuthepolis'te bulunmuştur. Bu yerler de yapılan kazılarda çok sayıda yazılı buluntu ile birlikte 'Seuthopolis Yazıtı' olarak bilinen yazıt da ele geçmiştir (Foto. 4).[844]

Roma dönemine gelindiğinde, bu döneme ait binlerce yazılı buluntu tespit edilmiştir. Yazılar daha önceki dönemlerden farklı olarak; bürokrotik belgeler, sınır taşları, mil taşları gibi yeni kullanım alanlarında görülmektedir.[845] Yazılar, Latin yazısı ile Latince yazıldığı gibi Helen yazı ve dili de devam etmiş, aynı zamanda Helen yazısı ile Latin dilinde yazılmış buluntular da tespit edilmiştir.[846]

Şu ana kadar bölgede dil ile ilgili elde edilen veriler; yazıtlar, adak stelleri ve çeşitli eşyalar üzerindeki kişi, yer ve kutsal imgeler'in yerel isimlerinin Helen ve Latin yazısı ile yazılmış isimlerinden oluşmaktadır. Fakat başlı başına bir dilin varlığını ortaya koyabilecek bir yazıt henüz ortaya çıkmamış, doğal olarak var olduğu söylenen bu dilin yapısı hakkında hiçbir bilgi tam olarak ortaya konmamıştır. Fakat henüz hiçbir

[841] Denver Graninger, (2012). "Documentary Contexts For The 'Pistros İnscriptions'". *Electrum,* Vol. 19, 99-110, s. 100.
[842] Dana D, 2015: 248.
[843] Dana D, 2015: 248.
[844] Dana D, 2015: 248
[845] Dana D, 2015: 253.
[846] Dana D, 2015: 244.

yapısı belirlenmemiş bu dil, doğrudan kendisi de bir teori olan Hint-Avrupa dil yapısı içinde değerlendirilmektedir.[847]

Trakya Bölgesi ile ilgili dil çalışmalarında; Trakya bölgesinin Makedon egemenliğinden başlamak üzere Roma döneminde çok yoğun demografik değişimler yaşandığı göz önüne alındığında bu yer ve kişi adlarının Trak dili olarak tanımlanmasında oldukça dikkatli davranılması gerekmektedir.

3.1.3. Toplum Yapısı, Gelenek ve Görenekler

3.1.3.1. Toplum Yapısı

Trakya Bölgesi ile ilgili bilgi kaynakları arasında yer alan Helen-Roma eskiçağ yazılı kaynakları ve ve arkeolojik bulgular bölgedeki sosyo kültürel yapıyı tam olarak ortaya koymak için yeterli değildir. Fakat bazı önemli bilgiler, değerlendirme ve karşılaştırma yapma olanağı tanımaktadır. Bir toplumda aile yapısında bulunan kadın, erkek ve çocukların konumu, rolleri, geçim biçimleri, gelenek görenekleri; o toplumun tabakalaşma, hiyerarşi ve davranışları üzerinde en temel etkendir.

Trakya Bölgesi'nde toplumun çok eşli bir yapıda olduğu genel kabul gören bir görüştür.[848] Herodotos, Trakya Bölgesi ile bilgiler aktarırken Trausililerin, Krestonluların kuzeyinde oturanların ve Getlerin Trakya bölgesinde oturan diğer Trakyalılardan farklı bir yapıda olduklarını vurguladıktan sonra, Odryslerin batısında ve kuzeyinde yer alanların çok eşli bir yapıda olduklarını belirtir ve "*…işte onların ayrıldıkları noktalar der*".[849] Benzer bir bilgiyi Strabon'da aktararak, Getlerin çok eşli olduklarını belirtir ve kendisi de bir Get olan Menander'in sözlerini aktararak bir Get

[847] Erzen, 1994: 34. A. Erzen bu konuda; "*Trakların bir İndo-German halk oldukları şüphesizdir. Az miktarda bulunan dil kalıntıları Satem dil grubuna dahil olduğunu gösteriyor*. " demektedir.
[848] Venedikov, I. (1977b). "Thrace". *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, C. 35, S. 1, s. 73-80. s. 76
[849] Hdt. IV. 96, V. 3-5.

erkeğinin 10-11 eş aldığını anlatır.[850] Yine diğer eskiçağ coğrafyacılarından Pompenius Mela, Haimos Dağları'nın kuzeyinde Istros boylarında yaşayan Getleri anlatırken benzer tanımlamaları yapar.[851] Ayrıca evlenecek kızların evleneceği kişilere aileleri tarafından verilmediğini, evlenebilmek için ya sergilendiklerini ya da satışa çıkarıldıklarını anlatır.[852] Bu anlatımlardan Trakya Bölgesi'nde yaşayan Getlerin çok eşli yapısının, diğer toplumların dikkatini çektiği görülmektedir. Bu durumu Odrys ve Getler arasında belirgin bir farklılık olarak değerlendirmek mümkündür.[853]

Herodotos, Trakyalıların kızlarını kapamadıklarını ve istedikleri kişiye serbestçe gidebildiklerini belirtir.[854] Ayrıca Trakya'da kadınların çiftçilik, sığırtmaçlık, çobanlık ve hizmetçilik yaparak çalışma hayatının içinde yer aldığı görülmektedir.[855] Ayrıca her ne kadar içeriği tam olarak bilinemese de III.Seuthes'in ölümünden sonra eşi Berenike'nin tahta geçmiş olması önemli bir örnek olarak değerlendirilmelidir. Bu durum Trakya da kadının belli bir noktaya kadar söz hakkı olduğunu ve aynı zamanda sosyal yaşantının içinde yer aldığını göstermektedir. Bu kısa değerlendirmeler her ne kadar kadının Odrys toplumu içindeki konumunu tam olarak yansıtmasa da Helen kültüründen belirgin bir farklılığı da ortaya koymaktadır. Helen kültüründe kadının, katı erkek egemen yapıda şekillenmiş olan Helen sosyal

---

[850] Strabo. VII. 3, 4.

[851] **Mela** Pomponius Mela. (1988). *Pompenius Mela's Description of the World.* Çev. Frank E. Romer, Michigan: University of Michigan Press. Mela 2. 19.

[852] Mela 2. 21. Fiyatı arttıran özellikler olarak, güzellik ve karakter olarak belirtilir. Melas'ın anlattıklarından burada gerçek bir satış işleminin olduğu, Get toplumunda kadının evlenme konusunda bir söz hakkının olmadığı şeklinde bir değerlendirme yapmak mümkün gözükmektedir. Ayrıca tek taraflı bir satın alma işleminin olması, bir çeyiz uygulamasının olmadığı şeklinde değerlendirmek mümkündür.

[853] Bir coğrafyacı olan Pompenius Mela bu anlatımları, Trakya Bölgesi'nin anlatımına başlarken Balkan Dağları'nın kuzeyinde Istros boylarındaki Get bölgesini anlatırken yapar. Bunları anlattıktan sonra belli bir sıra takip ederek Dobruca İstriya (Istros)'dan itibaren tüm Trakya'yı çepeçevre anlatır ve diğer bölgelerde benzer bir durumu belirtmez. Eskiçağ yazarlarının belirgin bir şekilde Odrysler dışında Getleri anlatırken belirttikleri bu özellikler ve Herodot'un Getlerin Odryslerden farklı bir yapıda olduğunu vurgulamasına rağmen Z. H. Archibald aynı görüşte değildir. Ona göre antik yazarlar çokeşliliği anlatırken Trakya toplumları arasında çok belirgin ayırım yapmamışlardır. Bu nedenle Archibald çok eşliliği bir Trakya kültürü olarak değerlendirip 'Thracian Polygami (Trakyalıların çokeşliliği)' olarak tanımlamıştır, bk. Archibald Z. H. 1998: 150, 176; Neşe Atik Heraion Teichos kazılarında bulunan sıradışı Odrys mezarlarını çokeşli gömü ile ilişkili olabileceğini değerlendirmektedir. bk. Atik N. 2016: 80.

[854] Hdt. V. 6.

[855] **Plat. *nom.*** Platon. (2012). *Yasalar.* Çev. Candan Şentuna; Saffet Babür, İstanbul: Kabalcı Yayınevi. Plat. *nom.* VII. 805. d, e.

yaşantısının dışında yer aldığı, sadece çocuk doğurma, yetiştirme, ev işleri ve daha çok evin yönetimi ile ilgili bir sorumluluğa sahip olduğu görülürken, dışarıda çalışması veya diğer toplumlarda görüldüğü gibi silahla savaşa katılması söz konusu değildir.[856] Helen toplumunda kadının bu konumu, onun oldukça kısıtlı söz hakkına sahip olmasına neden olmuştur.[857] Bu farklı durum, eskiçağ Helen yazarlarının da dikkatini çekmiş ve belirtme ihtiyacı duymuşlardır. Yine aynı şekilde Trakyalı kadınlar Attika ikonografisinde bu farkı belirtecek şekilde görülmektedir. Trakyalı kadınların Attika ikonografisinde 'özgür vahşi kadın' ve 'sadık köle' olmak üzere başlıca iki şekilde betimlendiği görülür.[858] MÖ 5.yy'a ait betimlemelerde özgür kadın, aktif ve önemli rol üstlenmiştir ve en çok Orpeheus'un ölümü sahnesinde yer almışlardır (Foto. 5).[859]

Herodotos, Trakyalı kadınların özgür iradesinden bahsettikten hemen sonra, bu durumun tam tersi olarak ana babalarından para karşılığı 'satın alınan' kadınlardan bahseder.[860] Aynı şekilde Ksenephon, Odrys Hanedanından II. Seuthes ile olan görüşmesinde bir gelenek olarak kızların satın alındığını belirttikten sonra, II. Seuthes'in kendi kızını Ksenophon'a vermeyi teklif ettiğini, eğer onunda kızı varsa kendi gelenekleri uyarınca satın almayı önerdiğini ve bu durumda Bisanthe'yi ona vereceğini söylediğini aktarmaktadır.[861] Aslında kadınların alınıp satılması olarak aktarılan bu durum, kızların istedikleri kişiye özgürce gidebildikleri tespitiyle birlikte değerlendirildiğinde, Get kültüründen farklı bir uygulamanın var olduğunu ortaya koyabilir.

Bu uygulama, Asya toplumlarında yaygın görülen fakat Avrupa kültürüne yabancı olan,[862] günümüzde azalmış olsa da varlığını sürdürmeye devam eden, başlık parası uygulaması ve genellikle bununla birlikte görülen çeyiz uygulamaları ile ilgili

---

856 Plat. *nom.* VII. 805. e, 806. a, b, c, s. 283.
857 Larissa Bonfante, Judith Swadding, (2011, Haziran). *Etrüsk Mitleri,* Çev. Birgül Açıkyıldız, Ankara: Phoenix Yayınevi, s. 120.
858 Despoina Tsiafakis, (2015). Thracian Tattoos. D. Boschung, A. Shapino, & F. Wascheck içinde, *Bodies in Transition* (s. s. 89-118). Paderborn: Wilhelm Fink, s. 96.
859 Tsiafakis, 2015: 103.
860 Hdt. V. 6.
861 Ksen. *an.* VII. 2. 38.
862 Mahmut Tezcan, (1976). "İlkel Toplumlarda Başlık Parası Geleneği". *Ankara Üni. Eğitim Bil. Fak. Dergisi*, C:9, S:1, s. 415-426, s. 415.

olarak değerlendirilebilir.[863] Başlık parası *"…evlenecek erkeğin veya akrabalarının kız babası veya akrabalarına yaptığı, toplumlara göre değişen hukuksal ve toplumsal uygulamaları içeren hediye niteliğinde bir ödemedir. Bu ödeme, genellikle para, hayvan (sığır, at, keçi, v.s), çeşitli süs eşyaları veya törensel değerler gibi şeylerdir."*[864] Bu durum *"Kadının satın alınması gibi görülmekte ise de aslında, tarafların kendi aralarında hakların aktarılması ile ilgili bir anlaşmadır."*[865]

Çeyiz ise tam tersi olarak "…*kızın baba evinden erkek tarafına götürdüğü hediye niteliğinde ve daha çok ev eşyalarından ibaret şeylerdir*."[866] Fakat çeyiz çoğu durumda kızın geleceğinin iyi olması ve kız ailesinin saygınlığını doğrudan ilgilendiren bir durum olduğu için, başlık parasından daha fazla değerde olabilmektedir.[867]

Odrysler için belirtilmesi gereken geleneklerden biri hediye verme uygulamasıdır. Ksenophon, Odryslerle ilgili olarak, şölen veren kişiye hediye verilmesi uygulamasının olduğundan bahseder.[868] Thukydides'te bunun köklü bir uygulama olduğundan bahsederek, I. Seuthes zamanında Odrys Krallığı'nın gelirinin 400 talanton olduğu dönemde, bir bu kadar daha miktarın hediye olarak verildiğini aktarır ve küçüklerin büyüklere hediye verdiğini ve benzer uygulamaların Perslerde de olduğunu aktarır.[869]

Hem toplumsal bir davranış biçimi olması hem de Odrys Krallığı'nın gelirininin yarısını oluşturması nedeniyle, Odrys toplumundaki hediye verme

---

[863] Belirtilmiş olan örneklere olan yaklaşım, daha çok kadınların satın alma işlemi olarak değerlendirilmekte, 'başlık parası' olarak değerlendirmeler nadir olarak görülmektedir ve bu şekilde değerlendirmelerde bulunanlardan biri Z. H. Archibald'dır. Fakat yaptığı değerlendirmelerde başlık parasını çok eşlilik kavramı bağlamında ve bir çeşit kadınların satın alma olgusu içerisinde ve sanayi öncesi toplumların mal değişimi olarak değerlendirmiş, çeyiz konusu üzerinde değerlendirme yapmamıştır, bk. Archibald Z. H. 1998: 150, 174, 175, 176.
[864] Tezcan M, 1976: 415.
[865] (Keesing and Keesing: New Perspectives in Cultural Antropology, s:188)'den akt. Tezcan M, 1976: 415.
[866] Tezcan M, 1976: 417.
[867] Tezcan M, 1976: 417.
[868] Ksen. *an.* VII. 3. 16-18.
[869] Thuk. II. 97.

uygulamasının özellikli bir durum olduğunu göstermektedir. Hediye verilmesi "…*bütün kültürlerde görülen evrensel ve işlevsel bir kültür kalıbıdır*."[870] Fakat hediye uygulaması *"Daha çok akrabalık biçimindeki insan ilişkilerinin egemen olduğu toplumlarda bir anlamlılık kazanmaktadır*."[871] Bu durum, ekonomik ve siyasal amaçlarla, toplumsal yaşamın ve kurumların tüm yönlerinde görülen bir kültür kalıbı olarak nitelenmektedir.[872] Her ne kadar gönüllü ve tek taraflı olarak görülse de bir kültür kalıbı olmasından dolayı zorunluluk içermektedir ve karşılıklılık söz konusu olmaktadır.[873]

Bu konunun niteliğini daha iyi anlamak için II. Seuthes'in verdiği şöleni kısaca aktarmak yararlı olacaktır. Buna göre:

Seuthes'in verdiği şölene katılanlar ilk önce şöleni veren kişiye hediyeler vermektedir. Daha sonra şölene katılanlar birbirlerinin şerefine bir Odrys geleneği olarak boynuz kupalarda şarap içmektedirler.[874] Yirmi kişiden oluşan konuklar daire şeklinde bir oturma düzenindedir ve herkesin önünde üçayaklı masalar bulunmaktadır. Yemek olarak parça et, şiş et ve mayalı ekmek vardır. Odrys geleneğine göre II. Seuthes kendisine tadımlık ayırdıktan sonra et ve ekmekleri konuklara küçük parçalar halinde dağıtır ve yemekle birlikte şarap içilmeye devam edilmektedir.[875] Boynuz kupalardaki şarap bitmeye yakın, yine bir Odrys geleneği olarak, son damlalar birbirlerine atılmaktadır ve sonra içeri müzisyenler girmektedir.[876]

Seuthes'in şöleni, hediye verme uygulamasının toplumsal hiyerarşide alt konumda olanın kendinden daha üst konumda olana hediyeler vermesi olarak görülmektedir. Aile yapısının bir toplumun devlet yönetim anlayışını yansıttığı göz önüne alındığında, bu anlatılan örnek Odrys aile yapısı ve toplumunda hiyerarşik bir

[870] Mahmut Tezcan, (1989). "Folklorik ve Antropolijik Yönleriyle Hediye Geleneği ve Türk Kültüründeki Yeri". *Ankara Üni. Eğitim Bil. Fak. Dergisi*, S. 22, s. 29-36, s:29.
[871] (Bohannan-Glazer, 1973:265)'den akt. Tezcan M, 1989: 29.
[872] Tezcan M, 1989: 29.
[873] (Bohannan-Glazer, 1973:266)'den akt. Tezcan M, 1989: 30.
[874] Ksen. *an.* VII. 2. 23, VII. 3. 16-18.
[875] Ksen. *an.* VII. 3. 21, 22-24.
[876] Ksen. *an.* VII. 3. 31, 32.

yapının olduğu bilgisini vermektedir. Bu aile yapısı aynı zamanda devletin yönetim yapısını oluşturmaktadır. A. Fol, bu yapıyı daha çok Aka toplum yapısına benzetir ve ona göre hiyerarşinin tepesinde bulunan kral hem askeri hem rahiplik gücüne sahiptir ve çevresi rahiplik görevi dışında belli askeri gücü bulunan akrabaları ile çevrilidir.[877] Bununla birlikte birçok yönden Trakya'da yaşayan toplumun Helenlerden çok Asya bölgesi toplumuna benzediği belirtilmektedir.[878]

Odrys toplumundaki gibi güçlü akrabalık ilişkilerine ve hiyerarşik yapılanmaya sahip toplumların yapısında, yaşlılar ve toplumun önderleri saygı ve bağlılık görür. Bu açıdan Seuthes'in şöleninde kişilerin ona hediye vermesi onun otoritesini kabul ettikleri ve bunun karşılığında da Seuthes'in kontrol ettiği ekonomik düzende ona uygun bir pay verileceği anlamına gelebilir. Aynı zamanda yemekte Ksenophon'un kafasına göre yiyecekleri attığını söylemesi, özellikle Türk Bozkır kültüründen çok iyi bilinen bir uygulama olan, urun ve ülüş sisteminin bir benzerinin olabileceğini göstermektedir.[879] Bu şölendeki düzen ve uygulamaların Bozkır bölgesi kültüründe olanlarla benzerliği dikkat çekicidir.

Bir toplumda başlık, çeyiz ve hediye gibi uygulamaların varlığı, o toplumda soya bağlı akrabalık ilişkilerinin önemli olduğunu gösterirken, bu uygulamalar daha çok üretim ve paylaşım ilişkilerinin bu şekilde düzenlendiği, kırsal toplum yapılarında görülmektedir. Böyle bir toplum yapısı ekonomik yaşamda da kendini gösterirken iş bölümünün ve doğal olarak uzmanlaşmanın çok fazla görülmediği bu yapıda, aile tüm bireyleriyle her işi birlikte yapmaktadır. Kadının da bu çalışma hayatının içinde savaşmak dâhil her işte yer aldığı görülmektedir. Doğal olarak ailede bir kızın evlenip

---

[877] Fol A, vd. 1977: 146.
[878] Venedikov, I. (1977b): 76.
[879] İyi çalışılan alanlardan biri olmak üzere, urun ve ülüş uygulamalarının Türk Bozkır kültüründe çok önemli bir yeri vardır. Buna göre urun; kişinin toplumdaki konumunu belirtir ve bir şölene katıldığında ona göre oturma düzeninde yer alır; ülüş ise kişinin toplumda ki konumuna uygun olarak aldığı paydır ve bir şölene katıldığında da yiyecekten ona göre pay alır. Tüm bu yapının merkezinde, bu payların belirleyicisi, o şöleni veren bey olup, şölene katılmak onun otoritesinin kabul edildiği anlamına gelirken, katılmamak ise isyan olarak değerlendirilir, bk. (İbn Mühenna Lügati; 1988: 53)'den akt. Kürşat Koçak, (2011). "İslamiyetten Önce Türk Devlet Geleneklerine Göre Orun ve Ülüş". *Uluslararası Avrasya ve Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 3, s. 30-34, s.31.

gitmesi, iş gücü kaybı olarak görülmekte ve başlık parası da bu kaybı azaltmaya yönelik olarak değerlendirilmektedir.[880]

Böyle bir toplumun yapı taşını oluşturan aile, genellikle alt soy ve üst soy'a bağlılık göstermektedir. Kendinden önceki ataları önemli olduğu gibi, kendinden sonra gelecek olan soyun devamlılığı da önem taşır ve bu durum akrabalık bağlarının önem kazanmasına neden olmaktadır. Odryslerde ölen bireyler için yapılan mezarların özellikle görünür bir konumda bulunması, bu durumun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

3.1.3.2. Gelenek ve Görenekler

Kültürü yansıtan en önemli özelliklerden biri olan görsellik; belli bir kimliği ifade edebilir. Kültürel değerlendirmede karşılaşılan ilk öğelerden biri giyim kuşamdır. "*Önceleri ihtiyaç ile başlayan örtünme, sosyal bir olguya dönüştüğünde kendi içinde simgeleri olan bir tür dile dönüşür*".[881] Her toplum başta kendi doğal çevresine uygun olmak üzere, ekonomik koşullara, toplum değerlerine, inançlarına, beğenilerine ve zamana göre farklılıklar gösterebilen giyim kuşam kültürüne sahip olmuştur. Trakyalıların birçok yazılı ve görsel kaynakta benzer şekilde betimlenmesi onların belli bir görsel kimliklerinin olduğunu göstermektedir.

Odryslerin giyim kuşam ile ilgili görsel kimliğini oluşturan öğeler oldukça belirgin betimlenmiştir (Foto. 6). Herodotos, MÖ 480 tarihinde, Helenler üzerine sefer yapan Kserkses'in ordusunda yer alan Trakyalıları anlatırken onların kıyafetlerini de tarif eder. Buna göre başlarında tilki derisi bir başlık, zırh gömleklerinin üzerinde geniş alacalı bir pelerin ve ayaklarında geyik derisi pabuçların olduğunu söylerken, silah olarak ise mızrak, küçük hafif bir kalkan ve kısa hançer taşıdıklarını belirtir.[882] Bu

[880] (Murdock, G: Social Structure, s:19 vd)'den akt. Tezcan M, 1976: 417.
[881] Emine Koca, Fatma Koç, Tuba Vural, (2007). "Kültürlerarası Etkileşimde Giyim Kuşam". *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (s. 793-808). Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. s. 796.
[882] Hdt. VII. 75.

anlatım yaklaşık yüzyıl sonra Ksenophon'un gözlemleri ile benzerlik gösterirken, Ksenophon ayrıca bu kıyafetin nedenini de anlatır. Bu anlatımda soğuk kış şartlarında Seuthes'le birlikte Thynler üzerine yaptıkları seferde Trakyalıların neden tilki derisi başlık giyip, sadece göğüslerini kaplamakla kalmayan, bacaklarına kadar uzanan tunik giydiklerini ve at üstündeyken niçin 'khlamus' yerine 'seira' giydiklerini anladığını söyler.[883] Özellikle Frig başlığı olarak bilinen başlık, görsel kimliğin en önemli unsurlarından biri olarak gözükmektedir. Fakat Odryslerin bu özgün kıyafetleri MÖ 4. yy. ile değişime uğramaya başlar.[884] Artık giderek Helenistik etkiler görülür. Odrys kültüründe diğer önemli bir kırılma Roma ve Kelt giysilerinin öne çıkmaya başlamasıyla Roma döneminde görülür.[885]

Toplumlar, sahip oldukları kültürü kendilerinden sonraki nesillere çeşitli yöntemlerle aktarmaktadır. Bu kültür aktarımı, kentleşme olgusunun ağır bastığı Helen kültüründe resim, heykel ve mitolojik hikâyeler yoluyla olmuştur. Bununla birlikte başka nitelikteki kültürler de kendilerine uygun yöntemler geliştirmişlerdir. En ilgi çekici kültür aktarma örneklerinden biri dövmelerdir. Dövme, bir süs olmanın ötesinde anlamlar içerebilir.[886] Benzer bir durum Asya Bölgesi ve Bozkır kültürlerinde de gözlenmekte, dövmeler önemli bir kültür öğesi olarak öne çıkmaktadır.[887]

Görsel olarak kıyafetlerle birlikte eskiçağ yazarlarının dikkatini çeken önemli özelliklerden biri Trakyalıların dövmelere olan tutkularıdır. Dövmeler bir kimlik ifadesi olarak değerlendirilir.[888] Bölgede dövme oldukça önemlidir ve yaptırmak bir soyluluk işareti olarak görülürken, yaptırmamak kötülük işareti olarak

---

[883] Ksen. *an*. VII. 4. 3, 4. Khlamus; "*ayaklara kadar uzanan ve daha çok süvariler tarafından kullanılan bir tür pelerin. . . Diğer tür pelerinlerden ayırt edici özelliği ise sağ omuzunun üzerinden bir broşla tutturulmasıydı*. " dip 504; seira ise "*Sırt bölgesini tamamen kapayan ve ayaklara kadar inen giysi*. *", dip 505*.

[884] Webber C. 2003: 539.

[885] Christopher Webber, (2001). *The Thracians-700 BC- AD 46.* Wellingborough: OspreyPublishing. s. 19.

[886] Claude Lévi-Strauss, (2012). *Yapısal Antropoloji.* Çev. Adnan Kahiloğulları, İstanbul: İmge Kitabevi. s. 368. Örnek olarak "*Maori'lerde dövmecilik, yalnızca bedene işlenen bir resimden ibaret değildir; aynı zamanda ruha işlenen bütün gelenekleri ve soy felsefesini de yansıtır*. "

[887] Yaşar Çoruhlu, (2016). *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, s. 165

[888] Tsiafakis, 2015: 94.

düşünülmüştür.[889] Attika ikonografisinde, Trakyalı kadınların kıyafetlerinin dışında gözüken kol, bacak ve yüz gibi vücut bölgelerinde geometrik ve zoomorfik dövmeler bulunur (Foto. 7).[890] Zoomorfik olarak geyik, yılan gibi hayvanlar öne çıkarken, geometrik olarak dikey, yatay ve şekilli çizgiler ön plana çıkar.[891] Attika ikonografisinde kadınlarda yoğun bir şekilde görülen bu dövme kültürünün Trakyalı erkekler söz konusu olduğunda betimlenmediği görülür.[892]

Dövmeler Odrys kültüründe önemli bir yer edinmiştir. Dövmelerin Odrysler için ne anlama geldiği şu an için tam olarak bilinmese de onları dışarıdan gören birisi için savaşçı kimliklerinin ve inanç ile ilgili düşüncelerin görsel ifadesini tamamlayan önemli bir unsur olduğunu değerlendirmek olanaklıdır.

Trakyalıların genellikle savaşçı bir yapıda tanımlanması, onların savaşçı görsel bir kimliğe sahip olduklarını göstermektedir. Onların savaşçı görsel kimliklerini pekiştiren diğer bir konuda, ünlü danslarıdır. Dansı sadece eğlencenin bir parçası olarak değil, aynı zamanda savaş ortamında cesaretlerini yansıtan bir unsur olarak görmüşlerdir. Bu durum, onların ne kadar rahat savaşmaya gittiklerini gösterdiği gibi karşılarında bulunanlarda da tedirginliğe neden olmuş olabilir. Bu danslardan birini anlatan Ksenophon, Pers taht savaşlarından dönerken kamp yaptıkları zaman görmüş ve aktarmıştır. Buna göre:

Sunular serpilip ilahiler söylendikten sonra, iki kişi ayağa kalkmakta ve aulos eşliğinde hem çevik çevik sıçrayıp hem de ellerindeki palaları birbirlerine doğru sallamaktadırlar. Sonunda birisi oldukça gerçekçi bir biçimde sertçe vurmakta ve karşısındaki de büyük bir ustalıkla herkesi öldüğüne inandıracak şekilde yere düşmektedir. Dansın sonunda ayakta kalan kişi eski krallardan biri olan Sitalkas adına

[889] Hdt. V. 6.
[890] Tsiafakis, 2015: 90, 107.
[891] Tsiafakis, 2015: 108.
[892] Tsiafakis, 2015: 108.

söylenen türküyü söyleyerek uzaklaşmakta ve diğerleri yerde yatanı alıp götürmektedirler.[893]

Bu anlatımdan yüzyıllar sonra Tacitus, Romalı General Sabinus'un yüksekçe bir kaleye eşleri, çocukları, at ve koyunlarıyla sığınmış olan Trakyalıları kuşatmasını anlatırken onlardan "…*geleneklerine göre sıçrayan, şarkı söyleyen ve onların tören dansını oynayan cesur karakterler*…"[894], olarak bahsetmesi bu kültürün onlar için ne kadar önemli olduğunu ve nesilden nesile aktarmada ne kadar başarılı olduklarını göstermektedir.

Dansların vazgeçilmez öğesi ise müziktir. Trakyalıların çeşitli müzik aletleri ve müzikleri ile çevre kültürler üzerinde etki yaptığı anlaşılmaktadır. Trakya'daki dini ritüellerin hep müzik eşliğinde yapılması, müziği Trakya'da kültürün önemli bir parçası haline getirmiş gözükmektedir. Orpheus; müziğin yaygınlaşması ile ilişkili görülür (Foto. 5). Bu dini ritüellerin Kutsal Ana inancı ile ilgili oldukları ve Trakya'da kullanılan müzik aletlerinin hep Asya Bölgesi kaynaklı olduğu belirtilmektedir.[895]

Trakyalıların sahip olduğu kültürün belki de en önemli özelliklerinden biri onların özgürlüklerine olan tutkularıdır. Bu durum nedeniyle çoğunlukla Helen-Roma eskiçağ yazarları tarafından olumsuz olarak değerlendirilmelerine neden olmuştur. Örnek olarak Herodotos, Helen bakış açısı ve önyargısı ile Trakyalıların savaşma ve yağma yapmayı yaşam tarzı olarak seçtiklerini söyler.[896] Tacitus ise MS 26'da Romaya karşı ayaklanan Trakyalılar için daha gerçekçi bir değerlendirmede bulunur ve bunu Herodotos gibi onların doğası nedeniyle değil, Romalıların, hem onların ellerindekileri malları alıp, hem de kendi hizmetlerinde kullanmak istemelerine bağlar

[893] Ksen. *an.* VI. 5-7.
[894] Tac. *ann.* IV. 47.
[895] Strabo. X. 17.
[896] Hdt. V. 6.

ve aslında sadece kendi özgür iradeleriyle kendi krallarına bağlı olmak istediklerini belirtir.[897]

3.1.4. İnanç Yapısı

3.1.4.1. İnanç Unsurları

İnanç; bir toplumun kültür yapısında ve davranışlar üzerinde en etkili unsurlardan biridir. İnanç, zaman içinde süreklilik sergileyen bir unsur olduğu için Odrys dönemindeki inanç yapısını daha iyi ortaya koyabilmek, inanç yapısının zaman içinde tutarlılığının ve değişimlerinin değerlendirilmesi ile mümkün görülmektedir.

Genel olarak Trakyalılar tutucu bir şekilde geleneklerine bağlı olarak nitelenirler.[898] Trakya Bölgesi'nde ki inanç yapısı; zamanı, içeriği, ilişkileri ve sürekliliği tam olarak anlaşılamayan, daha çok Helen Koloni süreci ile birlikte başlayan ve zamanla tüm Trakya'yı etkisine alan Helen Kültürü çerçevesinde oluşmuş bir 'Trak Panteonu' kavramı ile açıklanmaya çalışılır.[899] Bölgede yazıtlarda adı geçen çok sayıda isim de 'Trak Yerel Tanrısı' olarak nitelendirilir.[900] Özellikle Roma dönemine gelindiğinde bulunan anıtlarla ilgili olarak neredeyse tüm Helen- Roma ve Doğu tanrıları olarak nitelenen tanrılar bu panteonun içinde değerlendirilir.[901] Bu karmaşık ve anlaşılması zor panteonun oluşumu Trakya'da Trak adlı mono etnik yapıda bir toplumun var olduğu düşüncesi temelinde oluşmaktadır. Bu nedenle bölgenin farklı yerlerinde ve farklı zamanlarda görülen inanç unsurları hep tek bir panteonun parçası olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.

---

[897] Tac. *ann.* IV. 46.
[898] Filiz Dönmez Öztürk, (2007). "Trakya Tanrıları ve Kültleri". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 125, s. 51-66. s. 52.
[899] Dönmez Öztürk, 2007: 52.
[900] Dönmez Öztürk, 2007: 52.
[901] Fol A, vd. 1977: 17.

Trakya'da görülen inanç yapısının değerlendirilmesinde, Herodotos'un Trakya Bölgesi ile olarak aktardığı gözlemler önem kazanmaktadır. Herodotos, Trakya Bölgesi'nde Getler, Trausililer ve Krestonluların kuzeyinde oturanların farklı bir kültürel yapı sergilediklerini vurgular.[902] Herodotos'un ölmek istemeyen halk olarak nitelediği Getlerin, tanrılarını gökyüzünde tek olarak düşünüp, ölen bir kimsenin tanrısal ruh 'Zalmoxis' veya başka bir adlandırma ile 'Gebeleizis'e kavuşacaklarını düşündüklerini belirtir.[903] Trausilelerin diğer Trakyalılar ile belirli ortak noktaları olmasına rağmen doğum ve ölüm ile ilgili farklı düşüncelerinin olduğunu belirtir.[904]

Adı geçen bu halklardan Getler, Haimos Dağları'nın kuzeyinde Istros boylarında, Trauisiler Trakya Bölgesi'nin güneybatısında Rodop Dağları'nda, Krestonluların kuzeyinde oturanlar ise Trakya Bölgesi'nin batısında yer almaktadır. Odrys Bölgesi dışında olan bu bölgeler, arada belirgin farklı bir sosyo kültürel yapı olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında Odrys bölgesi içinde yer alan ve Herodotos tarafından yerel bir tanrı olarak nitelenen Apsinthlere ait Pleistoros biraz daha sıradışı bir örneği oluşturmaktadır.[905] İnsan kafasının kesilerek Pleistoros adlı tanrıya sunulması ile öne çıkan bu uygulama o dönemin kaynaklarında Odrys Bölgesi ve Apsinthler için istisna bir anlatım iken, bu uygulamanın bir benzerini Roma döneminde Efesli Ksenofon aktarmıştır.[906] Bu uygulamanın Get uygulamalarına benzerliği dikkat çekicidir.[907]

Bölge inancı ile ilgili olarak Herodotos, herkesin Artemis, Dionysos ve Ares'e saygı duyduğunu belirttikten sonra bunların yanında Kralların özel olarak

---

[902] Hdt. V. 3. Herodotos'un anlatımında *"…bütün bu ulusların görenekleri her noktada hemen hemen aynıdır, yalnız Getaililer ve Trausililerle Kreston'un kuzeyinde oturanlar bunun dışında kalırlar*" demektedir. Trakya Bölgesinde bu toplumların yaşadıkları yerler dışında kalan bölgeler Odryslerin yaşadığı bölge olmaktadır.
[903] Hdt. IV. 94.
[904] Hdt. V. 4.
[905] Hdt. IX. 119.
[906] Xen. Eph. III. 2, 1'den akt. Dönmez Öztürk, 2007: 58, 59.
[907] DALMEYDA 1926:32, d. n. 2. 'den akt. Dönmez Öztürk, 2007: 59.

Hermes'e saygı duyduklarını ve bunun nedeni olarak kralların onu ataları olarak saydıklarını ve sadece onun adına ant içtiklerini belirtir.[908]

Herodotos'un bölgedeki kutsal imgeleri Helen adları ile söylemesi, birçok kişi tarafından Helen inancının burada yaygınlaşması olarak yorumlanmıştır. Oysa bu adlandırmaların, Helen inanç sisteminin bölgede varlığına göre değil, Herodotos'un gözlemlerindeki imgelerin, Helen kültüründe bulunan en yakın karşılıklarına göre yapıldığını belirtmek gerekmektedir.[909] Hatta Herodotos'un sadece bu kutsal imgelerden bahsedip diğerlerinden bahsetmemesi Trakya'daki kutsal imgeleri Helen düşüncesine uyarlamak olarak nitelendirilmiştir.[910] Trakya Bölgesi'ndeki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel olguları Helen kültürü ile anlamlandırmaya çalışan yorumların aksine; Trakya Bölgesi'nde Odrys dönemi bitip Makedon egemenliği başlayana kadar, bölge inancı konusunda en önemli unsur olan Kutsal Ana kavramının Helenlerde görülen şekli olan Helen Meter ve Kybele kavramlarının kıyı kolonilerdeki az sayıdaki örnek dışında iç kesimlerde görülmediği belirtilmektedir (Foto. 8).[911] Bu durumda bölgede görülen inanç yapsının kaynağının daha farklı olduğunu değerlendirmek olanaklıdır.

Trakya Bölgesi'nde en ilgi çekici olgulardan biri; yüksek tepelik, dağlık yerlerde, kayalık alanlarda oluşturulmuş olan açık hava kutsal alanların varlığıdır (Foto. 9). Demir Çağın erken dönemlerinden beri bilinen bu alanlar bölgenin inancı üzerinde önemli bir yer tutmuş ve neredeyse tüm dönemler boyunca önemini korumuştur. Trakya Bölgesi'nde görülen bu kutsal alanların çoğunlukla Rodopların doğusunda, Sakar Dağı, Istranca ve Hieron Oros olmak üzere Odrys Bölgesi'nde yer

---

908 Hdt. V. 7.

909 Kostadin Rabadjiev, (2015). Religion. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 443-456). West Sussex: John Wiley & Sons. s. 444.

910 Fol A, vd. 1977: 24.

911 Gamze Polat, (2013) *Thrakia'da Ana Tanrıça Kültü.* Edirne: (Trakya Üni. Sos. Bilimler Ens. Arkeoloji A. B. D. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi), s. 118.

aldığı görülür. Benzer özellikte alanların varlığı, boğazların hemen ötesinde özellikle Bithynya olarak adlandırılan bölgede tespit edilmiştir.[912]

Bu kutsal alanlarda; kaya sunakları, kayaya oyulmuş nişler, güneş diskleri, kayaya oyulmuş mağaralar ve kayaya oyulmuş tahtların var olduğu ve kayaların belli bir konumda düzenlendiği belirtilmektedir (Foto. 10).[913] Erken Demir Çağı'na tarihlenen dolmenlerin de bu kutsal alanlarla ilişkili olabileceği değerlendirilmektedir.[914]

Bu kutsal alanların konumları üzerine yapılan değerlendirmelerlerde, bulundukları konumların tesadüfi olmadığı, belli bir amaca yönelik olduğu belirtilmektedir. Bu kutsal alanlar "…Genellikle *günlük ve mevsimsel değişimlerle bağlantılı olarak, yerel ufukta astronomik olayları görebilecek pozisyonda, nispeten yüksek yerlerde, yerleşim yerlerinin ve su kaynaklarının yakınında yer alırlar*."[915] Bu nitelikleri taşıyan 9 kutsal alanı içeren bir çalışmada gün dönümleri ve ekinoksların düzenli olarak gözlenebildiği ve en çokta yaz gündönümünün belirgin bir şekilde gözlendiği belirtilmektedir.[916]

Bu açık hava kutsal alanlarında çok sayıda güneş diskinin bulunması[917] ve yukarıda anlatılan özelliklerinden dolayı bir güneş kültünün var olduğu düşünülmektedir. Ayrıca en eski kutsal alanlardan biri olarak nitelenen İpsala-Ortataş Tepe'de bulunan Tunç heykelcik Güneş kültü ile ilişkilendirilmiştir.[918]

---

[912] Engin Beksaç, (2009, 5 22). *"Traklarda Kutsalın Göstergesi: Gerçekler ve Yanılgılar"*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi: www. obarsiv. com/e voyvoda 0809. html adresinden alındı, s. 3.
[913] Beksaç, 2009: 4, 6.
[914] Beksaç, 2009: 4.
[915] Penka Maglova, Aleksey Stoev, (2014). Thracian Sanctuaries. C. L. Ruggles içinde, *Handbook of Archaeoastronomy and Ethnoastronomy* (s. 1-11). New York: Springer Science+Business Media. s. 4
[916] Maglova vd. 2014: 5.
[917] Beksaç, 2009: 6; Bulgaristan sınırları içinde çok sayıda Güneş diski bulunmasına rağmen, Türkiye Trakyası'nda uzun bir dönem varlığı tespit edilmemiştir. Fakat 25. 09. 2020 tarihinde E. Beksaç tarafından Edirne-Suakacağı köyünde bir Güneş diskinin varlığını belirtilmiştir, www.trthaber.com/foto-galeri/edirnede-traklara-ait-tarihi-kaya-sunaginda-gunes-diski-bulundu/29100.html
[918] Beksaç, 2009: 7.

Odrys Bölgesi içinde yer alan Hebros Irmağı'nın Aigeis Denizi'ne döküldüğü yere yakın Reskuntion, Semadirek, Hieron Oros Dağları, Rhodop ve Pangion Dağı gibi birçok 'Kutsal Dağ' olarak nitelenen yerlerin varlığı ve bunların ilişkilendirildiği tanrıça karakterleri[919], bu bölgede Kutsal Dağ ve Kutsal Ana kavramlarının varlığını ortaya koymaktadır.[920] 'Kutsal Dağ' ve 'Kutsal Mağara' kavramları çoğunlukla; yazılı kaynaklarda 'Ana Tanrıça' ve 'Tanrıların Anası' gibi adlandırmalar yapılan, fakat döneminde sadece 'Ana' olarak nitelenen kavramla ilişkilidir.[921] Trakya Bölgesi'nde bulunan bu açık hava kutsal alanları, dolmenler ve Tümülüsler ile birlikte ele alındığında "…*bir reenkarnasyon sürecinin ve ana tanrıça kültüyle bütünleşen bir kutsal oluşumun simgesi*…"[922], olarak değerlendirilmektedir.

Artemis kültü, kökleri Neolitik Çağ'dan beri izlenebilen Kutsal Ana kavramının bir devamı olarak[923], başlangıçta doğanın ve insanların koruyucusu iken zamanla kentlerin de koruyucusu özelliği kazanan, pek çok isim bolluğu ile Asya Bölgesi'nde varlığı gözükmektedir. Daha sonra Asya Bölgesi'nde ki betimlemelerinden farklılaşarak sırtında sadağı, mini tunik ve yanında köpeği ile genç kız görünümüyle Helen Artemisi olarak Helen Panteonu'nda yerini almıştır (Foto. 11).[924] Trakya Bölgesi'nde her ne kadar farklı isimler altında birden fazla Kutsal Ana ismi bulunsa da aslında tek bir Kutsal Ana'ya tapınmanın söz konusu olduğu belirtilmektedir.[925]

Bölgede Kutsal Ana ile ilişkili en önemli isim olarak Bendis gözükmektedir. MÖ 6. yy.'da yaşamış olan Hipponaks " …*ve Zeus'un kızı, Kybebe ve Trakyalı Bendis*" sözleriyle doğrudan Kutsal Ana ve Artemis imgeleriyle ilişkili olarak Trakya

[919] Nikola Theodossiev, (2002). "Mountain Goddesses in Ancient Thrace: The Broader Context". *Kernos*, s. 325-329. s. 325, 326, 327.
[920] Beksaç, 2009: 19.
[921] Lynn. E. Roller, (2004). *Ana Tanrıça'nın İzinde-Anadolu Kybele Kültü*. Çev. Betül Avunç, İstanbul: Homer Kitabevi, s. 21, 22. Hem eskiçağ hem de günümüz yazınında birçok adlandırma olmasına rağmen aslında sadece 'ana' olarak nitelenen bu kavram, dönemin adlandırılmasına ve taşıdığı kutsallığa sadık kalınarak bu çalışmada 'Kutsal Ana' olarak nitelenecektir.
[922] Beksaç, 2009: 18.
[923] Yusuf Albayrak, (2008). *Anadolu'da Artemis Kültü.* Ankara: (Ankara Üni. Sos. Bil. Ens. Arkeoloji A. B. D. Yayınlanmamış Doktora Tezi). s. 159.
[924] Albayrak, 2008: 160.
[925] Roller, 2002: 684; Fol, 1998: 86'den akt. Polat G. 2013: 31.

Bölgesi'nde Bendis adlı bir kavramın varlığını belirtir.[926] Bendis, MÖ 430 yıllarında Atina'da resmen kabul görmüş ve onun için Pire'de Artemis Mounychia tapınağı yanında tapınak oluşturulmuştur.[927] Atina'da bu ilk resmi törenleri aktaran Platon, yapılan törenlerde, Atinalıların ve Trakyalıların ayrı ayrı tören alayı düzenlediklerini belirtir.[928] Bu ilk günün gece şenlikleri bölümünde, Trakyalıların at üstünde elinde meşalelerle koşu gerçekleştirmeleri, Atinalılara oldukça değişik gelmiştir.[929] Bendis artık bu kavramın Helenlerin gözünde canlandığı şekilde yer almaya başlar.[930] Bundan sonra Bendis, Helen Artemis kavramı ile bağdaştırılmış bir şekilde, Trakyalı Artemis olarak Helen kültüründe yerini almıştır. Fakat Bendis'in bu şekilde Atina'da kendine yer bulması, kültürlerarası etkileşimden çok Atinalı politikacıların, dönemin en önemli gücü olan Odrys Kralı Sitalkes'i yanlarına müttefik olarak çekebilme ve onun gücünden yararlanma çabalarının sonucu olarak, politik nedenlerle gerçekleşmiştir.[931]

Fakat Bendis, Helen ikonografisinde genç, avcı kız Helen Artemisi ile özdeşleştirilmekle birlikte yabancı bir unsur olduğunu vurgulamak için her zaman Trakya Bölgesi'ne özgü kıyafetlerle belirtilmiştir. Buna göre ikonografisinde, kıyafet olarak tilki derisi başlık, geyik derisinden pelerin, kısa etek ve çizmelerden oluştuğu görülürken, elinde çifte mızrak ve yanında geyikle betimlenmiştir (Foto. 12).[932] Ayrıca diğer betimlemelerinde elinde meşale, çeşitli sunu kapları, sağlık ve avcılıkla ilgili imgelerle birlikte yer aldığı görülmektedir.[933]

Her ne kadar Bendis, Atinalı seçkinlerin politik düşünceleri doğrultusunda Atina'da yer alsa ve bir yabancı olduğu her zaman betimlense de halk tarafından ilgi

---

[926] **Hipponax** Ephesoslu Hipponaks. (2009). *Bütün Fragmanlar*. Çev. Alova, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Hipponax fr. 127.
[927] Petra Janouchova, (2013). "The Cult of Bendis in Athens and Thrace". *Graeco-Latina Brunensia*, 95-106. s. 97; Ksen. *hell.* II. 4. 11.
[928] Plat. *rep.* 327 a.
[929] Plat. *rep.* 328 a.
[930] Gamze Polat, Işık Şahin, (2019). Ana Tanrıça ile Özdeşleştirilen Thrak Tanrıçaları. B. Öztürk, H. S. Öztürk, K. Eren, B. B. Aykanat, & H. Azeri içinde, *Mnemes Kharin-Filiz Dönmez-Öztürk Anısına Makaleler-Anadolu Arkeolojisi, Epigrafi ve Eskiçağ Tarihine Dair Güncel Araştırmalar* (s. 489-504). İstanbul: Homer Kitapevi. s. 493.
[931] Janouchova, 2013: 96, 97.
[932] Polat G. 2013: 39, 40.
[933] Polat G. 2013: 40; Janouchova, 2013: 98.

görmüş ve MÖ 3. yy.'a kadar törenleri yapılmıştır.[934] Ayrıca Asya Bölgesi'nde, özellikle Bithynya'da bahar aylarından birisinin 'Bendideios' olarak adlandırılması, Bendis'in Asya Bölgesi'nde de varlığını göstermektedir.[935] Bendis'in Asya bölgesi ile olan ilişkisi Helas ile olan ilişkisinden daha güçlüdür.[936]

Buna karşın Odrysler için oldukça önemli olduğu anlaşılan ve varlığı dolaylı olarak Helen kaynaklarından bilinen Bendis, Odrys dönemi içinde, bölgede herhangi bir ikonografik tanımlamaya sahip olmadığı için görünür değildir. Bu noktada Odrysler için kutsal imgelerin canlandırılmadığı, kutsal yerler olarak da bina yapılarından ziyade,[937] kırsal dağlık ve kayalık alanların önemini koruduğu söylenebilir. Bu durumu, eski zamanlardan beri gelen kırsal nitelikli Kutsal Ana imgesinin geleneksel olarak devam ettiği şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Herodotos; Trakya Bölgesi'nde Artemis ile ilgili yapılan törenlerde, onun adına kurban kesildikten sonra kadınların ellerinde buğday saplarıyla bağlanmış kutsal sunular yaptıklarını belirtir.[938]

Kutsal Ana imgesiyle ilişkilendirilen diğer bir kavram ise Kotytto'dur.[939] Kotytto ile ilgili törenlerin MÖ 5. yy.'da Korinth ve daha sonra Sicilya gibi bölgelerde varlığı bilinmektedir.[940] Strabon, Trakya Bölgesi'nde Kotytto ve Bendidion ritüellerinin benzer şekilde yapıldıklarını belirterek bunların Orphik ayinlerinin başlangıcı olduğunu belirtir.[941]

---

[934] Janouchova, 2013: 100.
[935] Polat G. 2013: 40.
[936] Fol A, vd. 1977: 24.
[937] Roma Ordusu'nun MÖ 188'de Asya Bölgesi'ndeki savaştan dönerken, Kypsela'da uğradıkları saldırı sonrası yakınlarda bulunan Bendis Tapınağı yanında konakladıklarına dair bilgi yer almaktadır. Fakat bu tapınağın nasıl bir yapıda olduğu anlatılmamıştır, bk. Liv. XXXVIII. 41.
[938] Hdt. IV. 33.
[939] Polat G. 2013: 43.
[940] (Walter, B. 1987)'den akt. Polat G. 2013: 44.
[941] Strabo. X. 3. 15, 16.

Kotytto'nun ikonografisi ile ilgili bir bilgi yoktur.[942] Fakat Odrys Krallarına ait sikkelerde 'Kotyle' olarak yer alan betimlemeler ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.[943] Yine Odrys Kralları arasında yer alan ve sık kullanılan isimlerden biri olan Kotys ile ilişkili olabileceği görülmektedir. Kotys ismi Bithynya Bölgesi'nde de yaygın olup, adak stellerinde sonraki dönemlerde de rastlanılmaktadır.

Odrys Bölgesi'nde görülen çeşitli Perke, Aksiokersa, Hepta/Hipta, Phosphoras gibi kavramlar çoğunlukla belirgin bir Kutsal Ana kavramıyla ilgilidir.[944]

Odryslerde en çok öne çıkan kutsal kavramlardan biri de Dionysos kültürüdür. Bu dönemde Dionysos inancı ile ilgili olarak, Herodotos; Satrailerin Dionysos kehanetleri için bölgenin en yüksek dağın tepesine tapınak kurduklarını ve Bessilerin de kehanet sözcülüğünü yaptıklarını belirtir. Burada bir rahibenin, Delphoi'dekine benzer şekilde, kolay anlaşılmayan ifadelerle kehanet verdiğini söyler.[945] Bessiler, Roma döneminde de Dionysos inancı konusunda önde gelen bir etkiye sahiptir.[946]

Herodotos, Trakya da görülen Dionysos inançlarının kaynağının Mısır ve Pythagorasçılar olduğunu söyleyerek; Mısırlıların, dinsel törenlerinde yün kıyafet giymediklerini ve kefen olarak yün kullanmadıklarını anlatır ve bu uygulamanın Orpheus ve Dionysos inançlarında da görüldüğünü söyler.[947] Bu kutsal imge, Trakya Bölgesi'nde yüzyıllarca en güçlü inanışlardan birisi olmuş ve çoğunlukla Trakya Bölgesi ile özdeşleşmiştir. Her ne kadar Herodotos bu inancın kaynağını Mısır olarak gösterse de Dionysos da Kutsal Ana imgesi gibi Asya Bölgesi kökenlidir. Euripides'in 'Bakkhalar' adlı eserinde, kendisini Helenlere tanıtan Dionysos, Lydia kıyafeti olan 'bassara' içinde ve elinde sarmaşık sarılı 'thyrsos' ile sahneye çıkarak, kendisini Zeus

[942] Polat G. 2013: 44.
[943] (Dönmez-Öztürk, 2007: 58; Yağız, 2008:490)'den akt. Polat G. 2013: 44.
[944] Polat G. 2013: 46, 47, 49.
[945] Hdt. VII. 111.
[946] Cass. Dio LIV. 34. 5.
[947] Hdt. II. 81.

ve Semele'nin doğurduğu bir tanrı olarak belirttikten sonra "*Ben Lidya'nın, Frigya'nın altın ovalarından geliyorum*" der.[948]

Asya Bölgesi ile birlikte Trakya Bölgesi'nde dağlık bölgelerde bitkilerin, meyve ağaçlarının, asmanın, incirin, meşe ve çam ormanlarının kutsal imgesidir.[949] Doğada ve kırsal hayatta yer alan; gür çağlayan ırmakların, hayvanların, rüzgârın sesleri, bu kutsal imgenin yerinde duramayan hareketli bir yapıda oluşmasında etkili olmuştur.[950] Bu kutsal imgenin en güçlü ve belirgin yanı; mevsim döngülerinde doğal hayatta yer alan bitkilerin ölümü ve tekrar canlanmasıdır.[951] Kırsal özellikleri ve güçlü doğa inancıyla Asya ve Odrys Bölgesi'nde yer almıştır.

Buna karşılık Dionysos bu haliyle Helen kültüründe bir karşılık bulamamış, panteona aykırı ve yabancı olarak nitelendirilmiştir.[952] Homeros ve Heseidos'ta oldukça kısa bir şekilde yer alan Dionysos, daha çok 'tanrısal coşku' tanımlaması ile anılıp şarap ile ilişkilendirilmiştir.[953] Bu dönemde, Trakyalı Orpheus'un bu inanç ile ilgili öğretiler geliştirip, belli ahlak kuralları ve uygulamaları çerçevesinde düzenlemesi bu inanç için önemli bir aşama olmuştur.[954] Orphik şekliyle Helen kültürü üzerinde etkili olmaya başlayan Dionysos inancı, MÖ 6. yy.'da Peisistratos zamanında ilk şenliklerinin kutlanmasıyla Helen kültürü içinde yer almıştır.[955] Bu kabul etme, Helen kültüründeki Zeus ve Apollo gibi seçkinlerin gücünü temsil eden imgeler ile çatışmadan, daha çok halkın benimsediği bir imge olmuştur.[956]

---

[948] **Eur. *Bacch***. Euripides. (2016). *Bakkhalar*. Çev. Sabahattin Eyüboğlu, IV. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Eur. *Bacch.* s. 3, 4.
[949] Eur. *Bacch.* s. IX, dip: *.
[950] Eur. *Bacch.* s. X, dip: *.
[951] Eur. *Bacch.* s. XII.
[952] Azra Erhat, (2015). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul, 23. Basım: Remzi Kitabevi. s. 93.
[953] Hom. *Il.* VI. 130-140; **Hes. *theog*** Heseidos. (2016). Theogonia. Ç. Erhat, & S. Eyüboğlu içinde, *Theogonia ~ İşler ve Günler* (s. 1-45). İstanbul: Türkiye İş Bankaı Kültür Yayınları. Hes. *theog* 940.
[954] Eur. *Bacch.* s. XIII.
[955] Çağatay Yücel, (2015). "Dionysos Bayramları ve Şenlikleri". *Siirt Üni. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi*, S. 4, s. 151-164. s. 152.
[956] Yücel, 2015: 152.

Trakya Bölgesi ile özdeşleşmiş kutsal imgelerden bir diğeri ise Ares'tir. Her ne kadar Ares erken dönemden itibaren Helen Panteonu'nda kendine yer bulsa da her zaman için yabancı olduğu vurgulanıp hor görülmüştür.[957] En erken olarak İlyada'da yer alan Ares; Troyalılar ve Trakyalılar'ın yanında yer alır ve Akalara karşı bir durumdadır. Burada sürekli olarak kaba saba, yıkıcı, eli kanlı bir şekilde betimlenir.[958] Helen kültüründe savaşın kutsal imgesi olarak yer alan Ares; bir yabancı olarak, akılsızca kaba saba yapılan bir savaşı temsil ederken, bunun karşısında bir Helen imgesi olan Athena akıl ile yapılan savaşı temsil eder.[959] Aslında Helenlerin Trakyalılara karşı görüşünü yansıtan bu olumsuz betimlemeler, Amazonların da Ares'in çocukları olarak nitelendirmeleriyle daha da pekişmektedir.[960] Fakat Ares'in bir Savaş Tanrısı olarak Trak kültüründe varlığı sorgulanmakla birlikte, Herodotos tarafından yerel bir tanrı olarak adlandırılan Pleistoros'un Savaş Tanrısı olarak değerlendirilebileceği yönünde görüşler vardır.[961]

Odrys dönemine ait kutsal imgelerle ilgili olarak kabartma, heykel gibi fiziksel buluntuların ve onlardan kalan yazılı belgelerin olmamasından dolayı, bu imgelerin onlar için tam olarak ne anlama geldiği bilinmemektedir.

Bu konuda nadir bilgi kaynaklarından biri olarak, Odrys krallarının bu dönemde bastıkları sikkelerdeki betimlemler aydınlatıcı olabilir. Bilindiği üzere sikkeler ve üzerlerindeki betimlemeler, bastıran kişiler tarafından kendi varlığını ve gücünü ortaya koymak, kendini ifade etmek ve başkalarına bir mesaj verme görevi de görmüştür. Odrys dönemindeki sikkelerin de ekonomik dolaşımdan çok, bu amaca hizmet ettiğini söylemek olanaklıdır.

Odrys kralları içerisinde bilinen ilk sikke Sparadokos'a aittir. Bu sikke'nin ön yüzünde "*sola ilerleyen atlı, sağ elinde iki adet mızrak*…" arka yüzünde ise "…

[957] Erhat, 2015: 50.
[958] Hom. *Il.* V. 450, 465.
[959] Erhat, 2015: 50.
[960] Erhat, 2015: 51.
[961] Fol A, vd. 1977: 25.

Kanatlarını açmış kartal figürü, gagası ve pençeleri arasında yılan" betimlenmiştir (Foto. 13).[962] Atlı figürü, I. Kotys'e ait sikkelerde de görülür ve burada atlı sağa dönük olup, belirgin şekilde pelerinin dalgalandığı ve atın bacaklarının hareket halinde olduğunu belirtir şekilde betimlendiği görülmektedir (Foto. 14).

Odrys dönemine ait birçok kral sikkesinde bu atlı figürle birlikte Kypsele olarak adlandırılan çift kulplu kap ve T saplı çifte baltanın oldukça sık yer aldığı görülürken bununla birlikte asma yaprağı, üzüm salkımı, Apollon başı, Kybele başı, Zeus başı betimlemeleri de yer almaktadır.[963] Sikkelerde görülen T saplı çifte baltanın Kotytto ile ilişkili olduğu yönünde düşünceler vardır.[964]

Makedon Kralı II. Philippos'un MÖ 330 yılında Odrys Krallığı'nı ortadan kaldırması, Odrys kültüründe önemli sosyo ekonomik ve sosyo kültürel kırılmaların da başlangıcını oluşturmaktadır. Makedon Devleti'nin kültürel yapısında Helen kültürünü, devlet yapısında ise Pers Satraplık modelini rol model olarak alması, III. Aleksandros ile birlikte önce Asya Bölgesi'ne oradan Afrika, Orta doğu ve Hindistan sınırlarına kadar yayılan Makedonlar, Helen kültürünün de yayılmasına neden olmuştur.

Odrys Krallığı'nın yıkılmasıyla birlikte Odrys seçkinlerinin varlığının Makedon yönetimine bağlı hale gelmesi, Makedon ordusunda uzun süreli görev yapan Odrys askerlerinin Helen kültüründen etkilenmeleri, Odrys Bölgesi içinde gerçekleştirilen zorunlu demografik göçler, Makedon garnizon ve bürokratik yapıların bölgede yer alması kültürel kırılmanın en önemli nedenleri arasında görülmektedir.

Fakat yine de bu durumun, Odrys kültüründe tam bir değişikliğe neden olduğunu söylemek olanaklı değildir. Bu dönemde iki kültür yapısının birlikte yer aldığı görülmektedir. Bunlardan birincisini, kırsal özellikteki geleneksel yapı ile

[962] Hüseyin Burak Soy, (2016). *Thrak Sikkeleri Üzerinde Yer Alan Dini Unsurlar.* İstanbul: (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni. Sos. Bilimler Ens. Arkeoloji A. B. D. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi). s. 53
[963] Soy, 2016: 53, 56.
[964] PETER 1997: 49'den akt. Dönmez Öztürk, 2007: 58.

devam edenler olarak değerlendirmek mümkünken, ikincisini ise geleneksel inanç yapısını Helen teknik ve kültürel öğeleri ile bağdaştırıp daha görünür bir şekilde ifade edenler olarak değerlendirmek mümkündür.

Var olan kutsal imgelerin yanında artık Apollon, Herakles ve Zeus gibi Helen kutsal imgeleri, Helen ikonografisinde yer aldığı şekliyle görülmeye başlamıştır.[965] Bu durum, erkek egemen yapısı ile Helen Panteonu'nun etkisini göstermektedir.

Odrys Bölgesi'nin güneybatısında, MÖ 3-2. yy. döneminde, Strymon, Aksios, Mesta Irmak vadileri ve batı Rodoplar boyunca Artemis Bendis betimlemeleri, Helen tarzında, kısa elbiseli avcı kız görünümündedir.[966] Ragozen Hazinesi'ndeki örneğinde Dionysos, Helen ikonografisinde gözükmektedir (Foto. 15)

Bu dönemde Odrys kutsal imgeleri de daha görünür hale gelmektedir. Odrys kutsal imgelerinin yanında çoğunlukla 'Atlı Kahraman' olarak adlandırılan adak stelleri görülmektedir (Foto. 16). İlk örneği Perperikon'da MÖ 4. yy.'a tarihlenen bu figürün, sonra giderek artan bir şekilde MS 3. yy.'a[967] kadar binlerce örneğinin görülmesi[968], bu imgeyi Odrys Bölgesi'ndeki en önemli imge haline getirmektedir. Oldukça geniş bir bölgede uzun bir zaman diliminde belirli özelliklerle görülmesi, 1876'da A. Dumont tarafından 'Trak Atlısı' olarak nitelendirilmesine neden olmuştur.[969] Yazıtlarda sadece 'Kahraman' veya 'Tanrı'nın Kahramanı' olarak adlandırıldığı belirtilmektedir.[970] Yazıtlar, bu kahramana çeşitli nedenlerle yazılmıştır.[971]

---

[965] Rabadjiev, 2015: 445.
[966] Janouchova, 2013: 102.
[967] Sakellariou Antonios, (2015). *The Cult of Thracian Hero-A Religious Syncretism Study with Deities and Heroes in the Western Black Sea Region*. Thessaloniki: (İnternational Hellenic Uni. School of Humanities Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi). s. 10, 72
[968] Dilyana Boteva, (2011). The 'Thracian Horseman' reconsidered. I. P. Haynes içinde, *Early Roman Thrace-New Evidence from Bulgaria* (s. 85-101). Portsmouth, Rhode İsland: Journal of Roman Arhaeology, s. 85.
[969] (Dumont 1876, 70)'den akt. Boteva, 2011: 85.
[970] Fol A, vd. 1977: 17.
[971] Fol A, vd. 1977: 17.

Atlı kahraman; sıklıkla sağa dönük olarak ve at genellikle hareket halinde iken betimlenirken,[972] atlının taktığı pelerinin de bu hareketli hali vurgulamak için dalgalanır biçimde betimlendiği görülmektedir. Genellikle bulunduğu sahneler üç ana grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisinde, at durgun bir görünümdeyken atlı; bir kadın, altar ve yılan dolanmış bir ağaç ile bulunurken, ikincisinde atlı kahraman hareket halinde bir domuza saldırırken, üçüncüsünde ise atlı kahraman avdan bir geyikle dönerken betimlenmiştir.[973]

Stellerde görülen atlı kahramanın hareket halindeki at üzerinde dalgalanan pelerini ile görünümü Odrys Kralları'nın ilk dönemden itibaren sikkelerinde görülen 'atlı figür' ile benzerliği oldukça dikkat çekicidir. Bu durum Atlı kahraman imgesinin çok daha eski köklerine işaret etmektedir.

Atlı kahraman, adak stellerinde Dionysos, Kutsal Ana ve Helen imgeleri ile ilişkili olarak yer alsa da çoğunlukla şifacı tanrılar olarak bilinen Apollo ve Asklepios gibi imgelerle birlikte bulunması dikkat çekicidir.[974] Ayrıca, Sylvanus, Pluto ve Mithras özelliklerini de içeren sıradışı bir yerel tanrı olarak tanımlanmıştır.[975] Bu şifacı imgelerle yoğun ilişkilendirme, bölge inancı konusunda çok sayıda düşüncenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.[976] Bu düşüncelerden biri, Homer'in İliada'sında Trakya Kralı olarak geçen ve benzer özelliklerle anılan Rhesos ile ilişkilendirilmesine dairdir.[977]

---

[972] Nora Dimitrova, (2002). "Inscriptions and Iconography in the Manuments of the Thracian Rider". *Hesperia: The Journal ofthe American School of Classical Studies at Athens*, vol. 71, No. 2, 209-229. s. 209, 210.
[973] Dimitrova, 2002: 210.
[974] Boteva, 2011: 86.
[975] Venedikov, I. (1977a). "The Archaelogical Wealth of Ancient Thrace". *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, C. 35, S. 1, s. 7-72. s. 67.
[976] Boteva, 2011: 86, 87.
[977] Vayos Liapis, (2011). "The Thracian Cult of Rhesus and the Heros Equitans". *Kernos*, s. 95-104. s. 100, 101.

Odrys Bölgesi geleneksel Kutsal Ana, Dionysos gibi öğelerin yanında Helenistik dönemde Apollo, Herakles gibi yeni etkilerle devam ederken[978], Roma dönemine gelindiğinde çok daha fazla kutsal imge ve yeni akımlarla karşılaşılır.

Roma Devleti, herşeyden önce Roma Panteonu'nu, kendi imparatorluk gücünün pekiştirilmesi için bir araç olarak görmüştür.[979] Bu nedenle sahip olduğu geniş topraklarda asker ve bürokratik yapılarıyla bunun uygulanmasına özen göstermiştir. Aslında Roma Panteonu, önceki dönemlerde Helen Panteonu'ndan çok fazla etkilenerek oluşmuştur. Helen Panteonu'nda yer alan birçok imge, Latince adlar alarak ve mitolojik hikâyelerin Roma kültürüne adapte edilmesiyle, Roma Panteonu'nda görev almıştır.[980] Iuppiter Optimus Maximus, Juno Regina ve Minerva Augusta üçlüsüne dayanan, Diana, Apollo, Hercul, Mercury, Ceres, Liber Pater olarak diğer imgelerle oluşturulan panteon özellikle Roma askeri garnizonlarının ve bürokrasisinin bulunduğu bölgelerde ve varlığını Roma'nın iznine bağlı olarak sürdüren yerel seçkinlerle ilişkili olarak değer görmüştür.[981]

Roma dönemiyle birlikte, Odrys Bölgesi'nde de Roma Panteonu'na ait imgeler görülmeye başlamıştır. Atlı kahraman buluntularının başlangıcı Helenistik döneme ait olsa da buluntuların çoğunluğu Roma dönemine aittir ve bu dönemde daha çok Sabazios, Iuppiter Optimus Maximus, Silvanus, Dioskouri ve birçok yerel isimle ilişkilendirilir.[982]

Fakat bu dönem için en önemli bulgu, Odrys Bölgesi ve çevresinde Sabazios kültünün oldukça yaygınlaşmasıdır. Odrys Bölgesi'nde atlı kahraman ve Sabazios kültü birlikte yoğun bir ilişkiye sahip olarak görülmektedir.[983] Sabazios kültünde,

[978] Rabadjiev, 2015: 447, 448.
[979] Rabadjiev, 2015: 447.
[980] Atlan, 2018: 20.
[981] Rabadjiev, 2015: 447.
[982] Dimitrova, 2002: 210.
[983] Popova, 2005: Ruja Popova, (2005). "The Cult of Sabazios in the North Black Sea". *Thrace in the Graeco-Roman World*, (s. 492-499). Alexandroupolis. s. 494.

Dionysos törenlerinde olduğu gibi müzikli törenler söz konusudur[984] ve ikonografisinde tipik 'Sabazios eli' ve yılan bulunmaktadır (Foto. 17).[985]

Sabazios'un Trakya kökenli olduğu şeklinde görüşler olduğu gibi, Aristophanes'in Sabazios'un Frigyalı olduğunu belirtmesi nedeniyle çoğunlukla bu bölgeyle ilişkilendirilir.[986] Strabon, Sabazios'u Kutsal Ana'nın çocuğu olarak niteleyerek, onun Frig grubunda olduğunu söyler.[987] Fakat o dönem için, Asya Bölgesi'nde Sabazios kültünün varlığı konusunda, önemli sıkıntılar olduğu belirtilmektedir.[988] Sabazios'un Asya Bölgesi'nde varlığı oldukça dağınık bir şekilde MÖ 200'lerden sonra görünür hale gelmeye başlamakla birlikte, daha çok Roma döneminden sonra yaygınlık kazandığı görülmektedir.[989] Özellikle Pergamon'u, bu kültün varlığı ve yayılması ile ilişkili olarak değerlendirmek mümkündür.[990] Bu bölgede daha önce hiçbir betimlemesi olmadan, doğrudan Helen ikonografisi ile görülmeye başladığı belirtilmektedir.[991] Burada Zeus'un eşdeğeri olarak anılan Sabazios, aynı zamanda Dionysos'la da ilişkilendirilir. Batı Pontos Euksenios bölgesi boyunca yayılmış olan Sabazios kültünün kaynağının ise, Asya Bölgesi olduğu ve doğrudan buradaki betimlemeleriyle yayıldığı belirtilmektedir.[992]

3.1.4.2. Ölüm Anlayışı ve Cenaze Uygulamaları

Her toplum sahip olduğu inanç yapısı doğrultusunda bir ölüm anlayışı geliştirmiştir. Ölüme bakış toplumlardan toplumlara farklılık göstermektedir. Ölüm ile

[984] Strabo. X. 15.
[985] Popova, 2005: 493, Sabazios eli veya işaret; baş, işaret ve orta parmağının açık, yüzük ve serçe parmağın kapalı olduğu pozisyonda konumlanmış el görüntüsüdür.
[986] Lynn E. Roller, *Roller, L. E. "The Anatolian Cult of Sabazios", www.stoa.org/texts/2001/01/0008/,* 23. 1. 2021.
[987] Strabo. X. 15.
[988] Roller L. E.
[989] Roller L. E.
[990] Roller L. E.
[991] Roller L. E.
[992] Popova, 2005: 492.

ilgili mezar yapıları, mezar içerikleri ve cenaze törenleri bir toplumun sahip olduğu inancın birçok unsurunu ortaya koyar.[993]

Trakya bölgesinde görülen en belirgin özelliklerden biri güçlü bir dolmen ve tümülüs kültürünün varlığıdır. Kökeni Tunç Çağı'na gitmekle birlikte Demir Çağ'ın erken dönemlerinden itibaren Trakya Bölgesi'nde dolmen ve tümülüs kültürü görülmektedir (Foto. 18).[994] Hem dolmen hem de taşlı tepe tümülüs yapısının, MÖ 8. ve 7. yy.'a kadar kullanıldığı, bu tümülüslerde ikinci gömü uygulamasının yaygın olarak görüldüğü ve genellikle Buckel keramiğin ele geçtiği bildirilmektedir.[995] Tümülüs kültürü Trakya bölgesinde oldukça etkindir ve zaman içinde devamlılık gösterir (Foto. 19).

MÖ 6. yy.'dan itibaren özellikle MÖ 5. yy.'ın başına kadar geçen dönemde mezar yapılarında görülen gelişim ve içerdiği zengin buluntular Trakya Bölgesi'nde bu dönemde bir zenginleşme olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.[996] Bu dönemde eski mezar geleneklerinin izleri görülse de mezar mimarisinde ve ritüellerinde bir çeşitliliğin olduğu ve Odrysler'in yükseliş dönemi ile birlikte mezarların daha görkemli hale geldiği ve yaygınlaştığı belirtilmektedir.[997] MÖ 6. ve 5. yy.'a tarihlenen tümülüslerde ölüleri kırmızıya boyamak, at gömüsü gibi Bozkır kültürü'ne ait unsurların varlığı gözlemlenmektedir.[998] Tümülüslerde hem inhumasyon hem kremasyon görülmektedir.[999]

Her şeyden önce, bu dönemin mezar yapısında, seçkinlerin gömüldüğü bir mezar odasının var olduğu ve bu mezar odasının üstüne tümülüs şeklinde toprak

---

[993] Jean Paul Roux, (1999). *Eskiçağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, s. 11.
[994] Şahin Yıldırım, (2008). *Doğu Trakya'da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*. Ankara: (Ankara Üni. Sos. Bil. Ens. Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) A. B. D. Yayınlanmamış Doktora Tezi). s. 204
[995] Yıldırım, 2008: 4, 41, 43.
[996] Yıldırım, 2008: 52.
[997] Yıldırım, 2008: 4, 51.
[998] Yıldırım, 2008: 15.
[999] Daniela Stoyanova. (2015). Tomb Architecture. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 158-179). West Sussex: John Wiley&Sons. s. 158

yığıldığı görülmektedir.[1000] Odrys dönemi mezar yapılarına bakıldığında en çok dikkati çeken konulardan biri, önceki dönemlerle karşılaştırıldığında, mezar yapılarının oldukça büyük ölçekte yapılmalarıdır. Bu dönem tümülüslerin çapı 100-150 m arasına çıkarken, tepe yüksekliği ise 25-30 m'lere ulaşmıştır.[1001] Bu anıtsal tümülüslerin coğrafi olarak daha çok Trakya'nın kuzeydoğusu ve güneyinde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.[1002] Odrys Ülkesi içindeki dağılımlarına bakıldığında; Haimos, Rodop, Istranca ve Sakar gibi dağlık bölgelerin yüksek kesimlerinde görülmediği ve genellikle bu dağların alçak platolarında, akarsu yakınlarında, alçak tepelerde küçük gruplar halinde konumlandıkları görülmektedir.[1003] Bu alanların özellikle seçilmiş oldukları düşünülmektedir.[1004] Yine bu dönem ile ilgili olarak, Trakya Bölgesi'ndeki tümülüslerin konum özelliklerinin, Lydia Bölgesi tümülüslerinin konumları ile belirgin paralellikler göstermekte olduğu belirtilmektedir.[1005]

Tümülüslerde konik, yarım küre ve biçimsiz tümsekler şeklinde formlar görülürken, en görkemli tümülüslerde daha çok konik, kubbe ya da arı kovanı şeklinde formların baskın olduğu görülmektedir.[1006] Mezar odasında görülen yuvarlak form Odrys Bölgesi'nde iç kısımlarda belirgin bir geleneğin bir parçası olarak 'karakteristik' olarak nitelendirilmiştir.[1007] Tümülüslerde görülen yapısal görkemin içerdiği mezar buluntularına da yansıdığı anlaşılmaktadır. Altın ve gümüş kap ve takılar ile birlikte tunç kaplar, silahlar ve ithal Helen kaplarının çokluğu dikkat çekicidir.[1008] Daha çok savaşçı gömüsü olarak nitelenebilen bu mezarların, Helen gömü kültüründen oldukça farklı olduğu ve bu dönemde Güney Trakya kıyılarında

[1000] Yıldırım, 2008: 4.
[1001] Yıldırım, 2008: 50.
[1002] Stoyanova, 2015: 158.
[1003] Yıldırım, 2008: 50.
[1004] Archibald Z. H. 1998: 151.
[1005] Archibald Z. H. 1998: 138.
[1006] Kitov, 1991: 48'den akt. Yıldırım, 2008: 51.
[1007] Archibald Z. H. 1998: 4; Yıldırım, 2008: 216. Bu yuvarlak formu Şahin Yıldırım Pre-Helenik toplumların karakteristik özelliği olarak tanımlayıp Akhalarla ilişkilendirmiştir. Ama aynı zamanda bu yapı modelinin Batı Asya Bölgesi ile ilişkili olduğu görüşünüde katılır gözükmektedir.
[1008] Theodossiev, 2007: 14'den akt. Yıldırım, 2008: 51.

bulunan Helen kolonilerinde savaşçı gömüsünün oldukça az görüldüğü belirtilmektedir.[1009]

Bununla birlikte Pers etkisinin sonlanmasıyla "*…mezar uygulamalarında net bir değişiklik gözlemlenmektedir. İthal edilmiş eşyaların yanı sıra, mezar stillerinde ve tarzlarında, çoğunlukla lüks ve prestij eşyalarında yeni usluplar görülmüştür.*"[1010] MÖ 5. yy.'ın sonlarına doğru tarihlenen mezar buluntuları değerlendirildiğinde; çeşitlilikte, ithal kaplarda, silahlarda, seramik formlarında ve metal işlerde artış gözlenmiştir.[1011] Bu durumun artan ticarete bağlı olarak geliştiği düşünülmektedir.

MÖ 4. yy. boyunca Odrys seçkinleri arasında en çok tercih edilen ve en eski planın; dromos, ön oda ve asıl mezar odası şeklinde olan form olduğu görülmektedir.[1012] Avlu, cenaze uygulamalarının yapıldığı yer iken, dromos'un varlığı kişinin maddi varlığı ile ilişkili olarak görülmektedir.[1013] Ön veya yan oda mezar hediyelerinin konulduğu bölüm, asıl oda ise ölen kişinin bulunduğu odadır.[1014]

MÖ 4. yy. ile birlikte Trakya'da bulunan tümülüslerde, kesme taş bloklarla harçsız yapı tekniği görülmeye başlamıştır. Bu teknik, Batı Asya Bölgesi ile ilişkilendirilmektedir.[1015] Bu dönem tümülüsleri ile ilgili olarak en dikkat çekici tespitlerden biri özellikle Hebros Vadisi boyunca yer alan tümülüslerde belirli bir kültürel homojenliğin gözlemlenmesidir.[1016]

Odryslerin bağımsızlıklarını kaybedip, Makedon egemenliğine girmesiyle, Odrys toplumunun politik, ekonomik ve kültürel yapılarında meydana gelen

---

[1009] Archibald Z. H. 1998: 166.
[1010] Yıldırım, 2008: 51.
[1011]Archibald Z. H. 1998: 154.
[1012] Yıldırım, 2008: 92.
[1013] Yıldırım, 2008: 92.
[1014] Yıldırım, 2008: 93.
[1015](Archibald 1998, s. 4, 228, 229, 240, 245-246, 282-284, 301-302)'den akt. Zeki Mete Aksan, (2015). *Güneydoğu Thrakia Tümülüsleri:1881-1964 Yıllarında Kazılan Tümülüslerin Yeniden Değerlendirilmesi.* İstanbul: (İstanbul Üni. Sos. Bil. Enst. Arkeoloji A. B. D. Klasik Arkeoloji B. D, Basılmamış Doktara Tezi). s. 463.
[1016] Archibald Z. H. 1998: 144.

değişikliklerin etkisi, tümülüs yapı ve içeriğinde de gözlemlenmektedir. Belirgin bir Helen kültür etkisi hem maddi hem kültürel boyutta değişikliklere neden olmuştur.[1017] Dörtgen mezar formu bu dönemde yaygınlık kazanmaya başlamış ve yuvarlak form ile birlikte kullanılmıştır.[1018] Mezar odasında taştan yapılmış veya taşa oyulmuş klineler görülmektedir.[1019] Taş kline uygulaması MÖ 6 ve 5. yy.'da Batı Asya Bölgesi'nde uygulanmaya başlayıp, MÖ 4. yy.'da yaygınlık kazanırken[1020], Makedonya'da ise taş kline uygulaması MÖ 4. yy.'ın ikinci yarısından önce görülmememektedir.[1021] Odrys Bölgesi'nde bulunan tümülüslerdeki taş kline uygulaması MÖ 4. yy.'ın ilk dönemine tarihlenen Eriklice ve MÖ 4. yy.'ın ikinci yarısı ve son çeyreğine tarihlenen Karakoç Tümülüslerinde görülmektedir.[1022] Özellikle bu iki mezar yapısının girişinde bulunan kapı açıklığının batı Asya Bölgesi ile yakın ilişkide olduğu belirtilmektedir.[1023]

Odrys tümülüs ve gömü geleneklerinde sıradışı bir uygulama Heraion Teikhos'ta olduğu bildirilmektedir.[1024] Odrys seçkinlerine ait olduğu belirtilen bu mezar uygulamasında; toprağa açılan çukura ölüler yatırıldıktan sonra yanına mezar hediyeleri konulmakta ve daha sonra pişmiş toprak levhalar ile kapatılmaktadır.[1025] Bu levhaların üstüne altışar kemer konduğu ve daha sonra bu kemerlerin üstünün suni bir tepe görünümü oluşturacak şekilde toprakla kapatıldığı belirtilmektedir. Bu mezarlar III. Alexandros ve sonrasına tarihlendirilmiştir.[1026]

[1017] Yıldırım, 2008: 53.
[1018] Yıldırım, 2008: 214, 215. Şahin Yıldırım tarafından Archibald'ın görüşleri aktarılarak Odrys bölgesinde görülen bu mezar yapılarının her ne kadar Akdeniz bağlantılı olduğu gözükse de aslında Helen yapı teknikleri ve süslemelerine ait olduğu vurgulanarak, tüm Likya, Lidya, Pers, Karyalıların ve Trakyalıların bunları Helenlerden aldığı ve oradan geliştirildiği savunulmaktadır. Bu yapıların da ancak Helen ve ve Makedon ustalar tarafından yapılmış olması gerektiği savunulmuştur.
[1019] Yıldırım, 2008: 93.
[1020] Donna. C. Kurtz, John Boardman, (1971). *Greek Burial Customs.* London: Thames and Hudson. s. 278, 279.
[1021] (Gossel, Makedonische Kammergraber, s. 58, 69; Tomlinson, "The Architectural Context of the Macedonian Vaulted Tombs", s. 307, 309; Krş. S. A. Paspalas, "On Persian-Type Furniture in Macedonia: The Recognation and Transmission of Forms", AJA 104, s. 552)'den akt. Aksan, 2015: 465
[1022] Aksan, 2015: 459, 465.
[1023] Aksan, 2015: 465, 466.
[1024] Atik N. 2016: 79, 80.
[1025] Atik N. 2016: 79, 80.
[1026] Atik N. 2016: 80.

MÖ 3. yy.'la birlikte artık tümülüslerin görkemlerini kaybetmeye başladıkları anlaşılmaktadır. MÖ 270 yılında başlayan Kelt istilasıyla birlikte yuvarlak planlı mezarların yapımında bir kesinti görülmektedir.[1027] Artık sayı olarak azalmakla birlikte yapılan tümülüsler de daha çok küçük tepe görünümünü almıştır. Bu dönemde Odrys toplumu ve tümülüs arasındaki kültürel bağın da zayıfladığı düşünülmektedir.[1028]

Gittikçe zayıflayan ve görkemini kaybeden tümülüs kültürü MS 1. yy.'dan itibaren tekrar canlanmıştır. Fakat daha önceki Odrys döneminde görülen görkemli yapısından farklılıklar gözlemlenmektedir. Çukur mezarlı tümülüslerde daha önce kullanılan çukur duvarlarının ahşapla çevrelenmesi uygulamasının kullanılmadığı, bunun yerine duvarların taş veya kiremitle örüldüğü görülür.[1029] Bu çukurlarda çoğunlukla kremasyonun uygulanmış olması, bunun bir mezar odası olarak düşünülmesinden çok, bir yakma çukuru olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.[1030] Ayrıca bu dönemde, aslında Odrys mezar geleneğinde çok fazla görülmeyen, yer üstü seviyesinde konumlanmış lahit mezarlı tümülüsler görülmektedir.[1031] Daha çok Helen ve Roma yerleşimleri yanında görülen bu uygulamanın iç kesimlerde görülmesinin nadir olduğu belirtilmektedir.[1032] Yine yer üstünde konumlanmış kiremit mezarlı tümülüsler, bir Roma etkisi olarak görülmektedir.[1033]

Tüm dönemler genel olarak değerlendirildiğinde, mezarsız tümülüsler ve insan gömüsü yanında at gömüsü uygulamalarının yaygınlığı dikkat çekicidir.[1034] At veya atın sahibiyle birlikte gömülmesi Helen kültürü için oldukça sıradışı[1035] iken

[1027] Archibald Z. H. 1998: 288.
[1028] Rousseva, 2000: 72'den akt. Yıldırım, 2008: 53.
[1029] Yıldırım, 2008: 73.
[1030] Yıldırım, 2008: 73.
[1031] Yıldırım, 2008: 82.
[1032] Yıldırım, 2008: 82.
[1033] Yıldırım, 2008: 86.
[1034] Yıldırım, 2008: 88, 89.
[1035] Zosia Halina Archibald, (2013). *Ancient Economies of The Northern Aegean-Fifth to Firs Centuries BC.* Oxford: Oxford University Press. s. 306.

Odrys kültüründe özellikle sadece at gömüsünün yapıldığı tümülüslerin varlığı,[1036] bu kültürde atın ne denli güçlü bir şekilde yer aldığını göstermektedir.[1037] Ayrıca at dışında köpek, kuş ve balıkların da bulunduğu anlaşılmaktadır.[1038]

Tümülüslerde dikkati çeken önemli konulardan biri, sahip oldukları dekorasyondur. Mezar duvarlarının süslemelerinde başlangıçta kırmızı beyaz ve nadiren sarı renklerinde görülen basit süslemelerin, giderek figürlü sahneleri ve ayrıntılı süslemeleri içeren bir yapıya dönüştüğü belirtilmektedir.[1039] Çok daha eski zamanlardan beri doğal pigmentlerden elde edilen kırmızı ve beyaz renkler, ölümle ilişkili olarak Akdeniz bölgesi cenaze sembolizminde yaygın bir kullanıma sahiptir (Foto. 20).[1040] Bu renk sembolizmi yer altı öğeleri ile ilişkili olarak Bozkır kültüründe de yaygındır.[1041]

Makedonların etkin güç olması ile birlikte Helen kültür unsurlarının, Odrys mezar kültüründe hâkim olan yerel ve Asya kültür etkileriyle birlikte görülmeye başladığı belirtilmektedir.[1042] Kazanlık Tümülüsü, bu kültür etkilerini yansıtan en iyi örneklerden biridir.

Tümülüslerin genel özelliklerine bakıldığında, Dolmenlerin aksine daha çok gruplar şeklinde konumlandıkları belirtilmektedir.[1043] Tümülüslerin konumlandırılması ile ilgili dikkat çekici diğer bir özellik, Ş. Yıldırım tarafından Doğu Trakya Tümülüsleri ile ilgili yaptığı araştırma sonucunda ortaya konmuştur. Şahin Yıldırım'ın tümülüslerin ana yollar ve yerleşimlere göre konumlandıklarını tespit

---

[1036] Aksan, 2015: 461.
[1037] Z. H. Archibald, at gömüsü uygulamasının MÖ 4. yy. 'a kadar yaygın olmadığını, bu tarihlerde görülmesinin ise Trakya ve Skyth seçkinlerinin yakınlaşmasına bağlı olarak geliştiğini belirtmektedir., bk. Archibald Z. H. 1998: 174.
[1038] Archibald Z. H. 2013: 306.
[1039] Julia Valeva, (2015). The Decoration of Thracian Chamber Tombs. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 180-196). West Sussex: John Wiley&Sons. s. 181
[1040] Valeva J, 2015a: 181, 182.
[1041] Yaşar Çoruhlu, (2017). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul, 8. Baskı: Kabalcı Yayınevi, s. 67
[1042] Valeva J, 2015a: 184.
[1043] Yıldırım, 2008: 126.

etmesi, oldukça önemli olarak görülmektedir.[1044] Tümülüslerin bir görülme kaygısı ile konumlandırıldığı anlaşılmaktadır.

Mezar yapıları ve cenaze uygulamaları toplumsal ilişkilerin en iyi gözlemlenebildiği alanlardan birini oluşturur. Herodotos, bir Odrys seçkinine ait cenaze törenini anlatırken, ölen kişinin üç gün seyir için bekletildiğini ve ölen kişi için kurbanlar kesilip ölü aşı düzenlendiğinden bahseder.[1045] Ölen kişi gömülüp veya yakılıp gömü gerçekleştikten sonra mezarın üstünde tümsek meydana getirildiğini ve tüm bunların sonunda aralarında en yüksek ödülün teke tek güreşler olduğu oyunlar oynandığını anlatır.[1046] Bu anlatım, soya bağlı akrabalık ilişkilerinin ön planda olduğu, önceki atalara bağlılık ile ilişkili bir kültür yapısını gösterir niteliktedir. Ayrıca mezar yapılarının görünür konumda olması isteği atalara olan bağlılığın bir göstergesi olarak ele alınabilir. Bu uygulamaların Bozkır cenaze uygulamalarına çok güçlü benzerlik taşıdığı dikkat çekmektedir.[1047]

Bölgede, Kutsal Ana inancına bağlı olarak 'Kutsal Dağ' ve 'Kutsal Mağara' ve Tümülüs tarzı mezar yapıları ve uygulamalarının güçlü bir şekilde yer edindiği görülmektedir. Bu özellikleri ile Odrys Bölgesi, benzer inanç yapısının görüldüğü Asya Bölgesi ile Urartu Bölgesi'ne kadar aynı inanç yapısı içerisinde nitelenmesine neden olmuştur. Fakat bu benzerlik sadece Asya Bölgesi ile sınırlı değildir. Aynı şekilde bu kavramların benzeri Çin'e kadar olan Bozkır Bölgesi'nde de görülmektedir. MÖ 200'lü yıllarda Çin sınırında bulunan Hunlarda Kurgan tipi mezarlarla birlikte, Kutsal Dağ ve Kutsal Mağara kavramlarının Hun inancının temelinde olduğu görülmektedir.[1048]

[1044] Yıldırım, 2008: 126.
[1045] Hdt. V. 8.
[1046] Hdt. V. 8.
[1047] Roux, 1999: 239, 240.
[1048] İbrahim Kafesoğlu, (2004). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul, 24. Basım: Ötüken Neşriyat. s. 304.

3.1.5. Savaş Kültürü

Trakyalıların özgürlüklerine olan tutkularını ve savaşçılıklarını en iyi şekilde; Romalılar tarafından kuşatılan kalede, yaşamak ve ölmek arasında seçim yapmak zorunda kaldıklarında, özgür olmayan bir yaşam yerine ölümü seçen, topluca kılıçlarını göğüslerine saplayan Tarsa ve arkadaşları ile kazanmanın imkânsız olduğunu bile bile Romalılara saldırarak ölüme koşarak giden Tursis ve arkadaşları temsil eder.[1049] Esaret altında olmaktansa ölümü tercih etme; Bozkır Bölgesi'nde[1050] ve Asya'da[1051] çok sayıda örnekleri olmakla birlikte, tipik olarak sayılabilecek bir anlayışı yansıtır.

Trakya Bölgesi ile ilgili olarak görülen Savaş Tanrısı Ares, Helenler tarafından hor görülüp daha çok kaba saba bir savaşı yansıtmaktadır.[1052] Helenlerin gözünden Trakyada ki savaş kültürünü yansıtan bu görüş etnosentrik bir yaklaşımı sergilemektedir. MÖ 500'lü yıllarda Helenlerin savaş düzeni, ağır zırhlı piyadeler olan Hoplitlere dayanmaktayken, bunun tersine Odrys savaş düzeni Peltastes adı verilen hafif zırhlı piyadelere ve bununla birlikte üzerinde çok durulmasa da atlı birliklere dayanmaktaydı.[1053] Ayrıca cirit, ok ve sapan atan hafif piyadeler bulunmaktaydı.[1054] Odrys ordusunda ana taktiğin ve öne çıkan özelliğin hız olduğu anlaşılmaktadır. Bu hız onlara hem saldırı hem savunma taktiklerinde avantaj sağlamaktadır.[1055] Özellikle gece savaşlarında yaptıkları ani saldırılar ile büyük bir orduyu bile bozguna uğratabildikleri ve rakiplerinin onlara karşı herzaman tetikte bulunma zorunluluğunda

---

[1049] Tac. *ann.* IV. 50, IV. 51.
[1050] Roux, 1999: 70, 71.
[1051] Hdt. I. 176, Lykialılar, Pers saldırıları karşısında köle olmaktansa neredeyse son kişiye kadar hem savaşmış hem topluca ölümü seçmişlerdir.
[1052] Erhat, 2015: 50, 51.
[1053] Nicholas Sekunda, (2011). *Antik Yunan Savaşçıları*. Çev. Mete Aksan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. s. 7, 14.
[1054] Christopher Webber, (2003). Odrysian Cavalry Arms, Equipment, And Tactics. L. Nokolova içinde, *Early Symbolic Systems For Communication in Southeast Europe* (s. s. 529-554). Oxford: BAR Publishing, s. 529.
[1055] Karaca, E. (2021). "Antik Çağ'da Savaşçı Bir Halk: Thraklar". *SDÜ Fen-Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 11-24, s. 14.

bıraktığı anlaşılmaktadır.[1056] Ayrıca kurdukları pusularda oldukça büyük başarılar elde ettikleri Roma Ordusu'nu bile bozguna uğrattıkları görülmektedir.[1057] Bu özellikler her zaman çekinilecek bir güç olarak görülmelerine neden olmuştur. Buna karşın Trakya'da bulunan diğer boyların farklı savaş gereçleri ve taktikleri kullandığı düşünülmektedir.[1058] Atinalıların, Strymon Irmağı dolaylarını kolonileştirme çabaları, onları o bölgeyi ellerinde tutan Odryslere karşı defalarca savaşmak zorunda bırakmış ve bu savaşların birçoğunda yenilmeleri, onların Odrys Savaş düzeni ve donanımları konusunda etkilenmelerine neden olmuştur.[1059]

Odrys askeri düzenindeki yeri göz önüne alındığında, yeteri kadar ilgi görmeyen konulardan birisi atlı birliklerdir. Savaş taktiklerinin ana unsuru olan hızlı olmayı daha çok atlarla gerçekleştirdikleri görülmektedir. Atlı birliklere ait donanımlardan çeşitli tipte dizginler, üzengiler, eğer ve mahmuzlar buluntular arasında yer alırken, bu çeşitli tipler arasında İskitlerde görülenlere benzer olanların varlığı bildirilmiştir.[1060] Onlara verdikleri önemi gösterecek şekilde atlar son derece dekoratif süslemelere sahiptir ve özenle hazırlanmışlardır.[1061]

Buluntular savaş donanımlarının savaş taktiklerini rahatlıkla uygulamaya yönelik olduğunu göstermektedir. Odrys yerleşim ve mezarlarında çok sayıda ok ucu ele geçirilmiştir. Bu ok uçları tunçdan yapılmış olup, üç yüzlü, üç kenarlı ve içi boş bir yapıdadır. Ok uçlarının boyut olarak üç kategoride olduğu tespit edilmiş olup buna göre 4,0-4,5; 3,5-3,6 ve 2,5-2,8 boyutlarında olduğu belirtilmiştir.[1062] Bu ok ucu tarzı İskit ok ucu olarak bilinmektedir ve Trakya Bölgesi'nde oldukça yaygın olarak ele geçirilmiş olmasına rağmen, bu okların kullanıldığı yaylar doğal bozunmaya uğradığı için ele geçmemiştir (Foto. 21). Fakat İskit tarzı olarak bilinen, at üstünde kullanılmaya

[1056] Ksen. *an.* VII. 2. 21, 22. Seuthes, Ksenephon ile görüşürken bile atlarını gündüz yemleyip gece gem vurmuş, böylelikle her an gerçekleşebilecek ani bir saldırıya karşı hazır olarak beklemiştir
[1057] Liv. XXXVIII. 40. Titius Livius saldıran Trakyalılar arasında Astları da saymaktadır.
[1058] Webber C. 2003: 530.
[1059] Sekunda, 2011: 14, 15.
[1060] Stoyanov, 2015: 433.
[1061] Webber C. 2003: 536.
[1062] Totko Stoyanov, (2015). Warfare. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 426-442). West Sussex: John Wiley&Sons, s. 427.

elverişli yayların kullanıldığını düşünmek akla yatkın görünmektedir. Tunçdan yapılmış bu ok uçlarıyla birlikte MÖ 4. yy.'dan itibaren demir ok uçları da görülmeye başlamıştır.[1063]

Odrys savaş donanımlarından biriside kargılardır (Foto. 22). Bölgede ele geçen buluntular iki tip kargı ucunun varlığını göstermektedir. Bunlar 16-25 cm uzunluğunda 'Javelin Tip' ve 31-43 cm uzunluğunda 'Thrusting Tip'lerdir.[1064] Hafif kargılar, Peltastes adı verilen Odrys piyade birliklerinin temel malzemelerindendir ve tasvirlerde genellikle çift olarak taşındığı görülür.[1065] Yaprak şeklinde bir uca sahip olan bu kargılar yaklaşık 1.80 cm'dir.[1066]

En önemli savaş araçlarından biri olan kılıçlar söz konusu olduğunda, Erken Demir Çağı'ndan beri yaklaşık 75 cm uzunluğundaki iki tarafı keskin kılıçlar Trakya Bölgesi'nde hem üretilip hem kullanılmıştır.[1067] Odrys dönemine gelindiğinde tek tarafı keskin machaira, kopis ve akinakes adı verilen tipte kılıçların kullanımının arttığı ve MÖ 4. yy.'a gelindiğinde machaira ve xiphos tarzında kılıçların kullanımının baskın hale geldiği görülmektedir.[1068] Romphaia adı verilen kılıcın ise Trakya Bölgesi'ne özgü olduğu değerlendirilmektedir.[1069]

Odrys dönemi buluntuları incelendiğinde savaş baltası buluntuları oldukça az görülmektedir. Bulunan savaş baltaları ise İskit Bölgesi'nde görülenler ile ilişkili görülmüş olup, bu savaş baltalarının İskit atlılarının kullanmasına benzer bir kullanımı olduğu düşünülmektedir.[1070]

[1063] Stoyanov, 2015: 427.
[1064] Stoyanov, 2015: 428.
[1065] Sekunda, 2011: 15.
[1066] Sekunda, 2011: 15.
[1067] (Naue II type: Kilian-Dirlmeier 1993, 106-115)'dan akt; Stoyanov, 2015: 428.
[1068] (Vulpe 1990, Atasanov 1995, nos. 9-12, Tsarov 2008, 84-86, fig65)'dan akt; Stoyanov, 2015: 428.
[1069] Stoyanov, 2015: 431.
[1070] Stoyanov, 2015: 429.

Odrys hafif piyadelerine Peltastes denmesinin sebebi, bu askerlerin taşıdıkları Pelta adı verilen kalkanları kullanmalarıdır.[1071] Pelta adı verilen kalkanların; ahşaptan yapılıp üzerinin deri ile kaplandığı, metal bağlantı parçalarına ve süslemelere sahip oldğu bilinmektedir.[1072] Bozulmaya elverişli maddelerin kullanımı nedeniyle günümüze bütün olarak ulaşan kalkandan daha çok, bu bozulmadan geriye kalanlar söz konusudur. Kalkan formlarına gelince, İskit benzeri yuvarlak formlu kalkanlar görülse de Odrys dönemi tipik kalkanı, bu yuvarlak formun üst kısmında hilal şeklinde boşluk olmasıdır.[1073] Helenlerin, Odrys askeri tasvirlerinde, kalkanın ön yüzünde olasılıkla uğur getirdiklerine inandıkları hayvan veya stilistik göz veya yüz betimlemelerinin bulunması oldukça dikkat çekicidir (Foto. 6).[1074]

Odrys Bölgesi buluntularında önemli yer tutan öğelerden biri, savaş başlığı olarak kullanılan miğferlerdir. Odrys dönemi Balkan Yarımadası'na genel olarak bakıldığında, üç tip miğfer tarzının kullanıldığı anlaşılmaktadır. Aksios Irmağı'nın batısında İllrya tipi miğfer, Teselya ve güneyinde yer alan Helen Bölgesi'nde ise Korinth tipi miğfer görülmektedir.[1075] Aksios Irmağı'nın doğusunda yer alan Trakya Bölgesi'nde ise İllrya tipi miğfer neredeyse hiç görülmezken, çok az sayıda Korinth tipi miğfer görülmektedir.[1076] Trakya Bölgesi'nde yoğun olarak Khalkidiki tip denilen miğfer tipi yaygın olduğu ve bu baskın özelliğini MÖ 5. yy.'dan MÖ 3. yy.'a kadar sürdürdüğü anlaşılmaktadır (Foto. 23).[1077] Gümüş ve altından yapılmış miğferlerin bulunması[1078], miğferlerin sadece savaşta korunma amaçlı bir malzeme olmadığı, Odrys seçkinlerinin toplumsal konum göstergesi olarak törensel uygulamalarda yer aldığı anlaşılmaktadır. Çoğunlukla Frig miğferi olarak adlandırılan Trakya miğferi Trakya Bölgesi'ne özgü olarak nitelendirilen Romphaia kılıcı ile birlikte

[1071] Sekunda, 2011: 14.
[1072] Stoyanov, 2015: 429, 430.
[1073] Stoyanov, 2015: 429; Sekunda, 2011: 15.
[1074] Sekunda, 2011: 15.
[1075] Stoyanov, 2015: 430.
[1076] Stoyanov, 2015: 430.
[1077] Stoyanov, 2015: 430.
[1078] Stoyanov, 2015: 430.

bulunmuştur.[1079] Roma döneminde miğferlerde önemli değişimler gözlenmektedir (Foto. 24).

Odrys seçkinlerine ait olup, MÖ 450-400 yıllarına tarihlenen mezarlarda 'çan şekilli' zırhlara rastlanılmaktadır.[1080] Tunç ve demir saçlardan yapılan ve gümüş ile süslenen zırhların varlığı, Odrys seçkinleri için önemini ortaya koymaktadır. Göğüs zırhı ile birlikte kolluklar ve dizlikler de bu zırh kıyafetinin bir parçasıdır.

Bir savaş kültürü saldırı ile birlikte savunma ve güvenlik unsurlarını da içerir. Trakya Bölgesi'nde görülen önemli mimari yapılardan birinin kaleler olduğu görülür. Trakya Bölgesi'nde yer alan kalelerin geçici bir nitelikte olduğu ve sürekli bir yerleşime sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Çevre bölgede yaşayanların, sadece tehlike anında hayvanlarıyla birlikte sığındıkları yerler olarak görülmektedir. Buraya sığınanların tehlikenin geçmesiyle birlikte normal yaşam alanlarına döndükleri anlaşılmaktadır.[1081] Fakat kalelerin Trakya Bölgesi'nde temel yerleşim yerlerinden biri olması, onların Erken Demir Çağ yerleşimleri ile ilgili olabileceği yönünde görüşlerin gelişmesine neden olmuştur.[1082]

Trakya Bölgesi'nde, kale tarzı yapılar MÖ 1000'li yıllardan itibaren yüksek tepelerde görülmeye başlarken, MÖ 600'lerde orta yükseklikteki platolarda yer almış ve Odrys dönemine gelindiğinde ise gittikçe daha alçak seviyeli platolarda yoğunlaşmaya başlamıştır.[1083] Tepelerin üstünde konumlanan ve ulaşılması zor yerlerde bulunan bu tip kalelere 'Tepe Kale (Hill Fort)' adı verilmektedir ve Trakya Bölgesi'nde görülen kalelerin çoğu bu özelliktedir (Foto. 25).[1084]

[1079] Stoyanov, 2015: 431.
[1080] Stoyanov, 2015: 431.
[1081] Kurtuluş, 2014: 90.
[1082] Archibald Z. H. 1998: 40.
[1083] Kurtuluş, 2014: 19.
[1084] Kurtuluş, 2014: 86.

Odrys Dönemi'nde görülen kale yapıları, ilk dönemden itibaren belli bir gelişimin devamı olarak değerlendirilmektedir.[1085] Bu kaleler her ne kadar görünüş açısından birbirine çok benzemese de ortak özellikler sergilemektedir.

Kaleler genellikle çevreyi kontrol eden yüksek bir tepenin üzerinde yer alırken tepenin formu, kale yapısının mimari formunun da belirleyicisi olduğu görülmektedir.[1086] Kalenin, çevre tepelerden daha alçak durumda olan bir tepede konumlanması durumunda, bu tepenin genellikle üç tarafının derin çataklarla diğer tepelerden ayrıldığı ve bir tarafının da bir sırtla diğer yüksek tepelere geçiş sağlayan bir yapıdadır.[1087] Kalelerin, yakınında akarsu bulunan tepelere kurulduğu görülmektedir.[1088] Rodopların güneyinde günümüz Yunanistan sınırları içinde kalan kalelerin de benzer özelliklere sahip olduğu ve stratejik olarak önemli bir konumda bulundukları belirtilmiştir.[1089] Kalelerin önemli bölgeleri gözlem altında tutmak için uygun konumlarda bulunması nedeniyle belli bir sistemin parçası olabileceği belirtilmiştir.[1090]

Kalelerde yapı malzemesi olarak genellikle taş kullanıldığı görülmektedir. Bu taşlar bölgedeki doğal olarak bulunan taşlar olup, şu ana kadar başka yerden taş getirildiği tespit edilmemiştir.[1091] Kale duvarları, taşların formuna uygun olarak üst üst yerleştirilmesi ile yığma taş tekniği kullanılarak yapılmışlardır. Aralarında harç kullanılmadan yapılan kale duvarlarının, ortalama 2-2,5 m kalınlığa sahip oldukları görülmektedir.[1092]

Diğer bir savunma yapı malzemesi olarak ahşap kazıklar kullanılmıştır. Ahşabın doğal bozunmaya uğraması nedeniyle fiziksel kanıtları günümüze kadar

[1085] Kurtuluş, 2014: 85.
[1086] Kurtuluş, 2014: 118.
[1087] Kurtuluş, 2014: 122. İ. H. Kurtuluş bu konumda yapılmış olan kaleler için *"Bu birçok Trak kalesi için tipiktir*" demektedir. Böyle bir konumda olan kale örneği olarak Kırklareli-Demircihalil köyü, Gözyaka mevki'nde bulunan kale gösterilebilir.
[1088] Kurtuluş, 2014: 35.
[1089] Archibald Z. H. 1998: 40.
[1090] Kurtuluş, 2014: 90.
[1091] Kurtuluş, 2014: 91.
[1092] Kurtuluş, 2014: 91.

gelmese de antik kaynaklarda bu savunma şekli anlatılmaktadır. Özellikle ordu birliklerinin geçici savunma yerlerinde bu uygulamanın sık kullanıldığı anlaşılmaktadır.[1093] Bu yapı malzemesinin kaynağı, bölgede oldukça bol bulunan ormanlardır. Ahşap kazıklar sadece savunma yapılarında değil aynı zamanda günlük yaşamın geçtiği evlerin ve hayvanların bulunduğu yerlerde, çit şeklinde kullanıldığı anlaşılmaktadır.[1094]

Mağaraların da savunma veya sığınma amaçlı olarak kullanılan yerlerden biri olduğu bilinmektedir.[1095]

3.1.6. Sanat

Odrys mezar yapıları ölümden sonra yaşam inancı doğrultusunda döşenmiş ve bu nedenle ölen kişilere ait çok sayıda eşyalarla donatılmıştır. Buluntular ister ithal ister yerel üretim olsun dönemin beğenisini, tekniklerini, çevre toplumlarla olan ilişkilerini ve anlayışını yansıtırlar. Metal-seramik kaplar, Takılar ve süslemeler bunların yanında toplumsal konumu ve gücü yansıtan birer öğe olarak değer bulurlar. Bu durum dönemin sanat anlayışını değerlendirmeyi olanaklı kılar. Odryslerden önce Trakya bölgesinde genel olarak geometrik bir stilin egemen olduğu belirtilir.[1096]

3.1.6.1. Takılar ve Süslemeler

MÖ 5. yy.'a gelindiğinde Odryslerin yükselişine paralel olarak altın ve gümüş takıların görülmesinde belirgin bir artış olması dikkat çekicidir (Foto. 26). Zengin takıların bulunduğu tümülüslerin, daha çok silahları ile birlikte gömülen savaşçılara ait olduğu belirtilmektedir.[1097] Bu döneme ait Duvanlı-Kukuva tümülüsleri örnek

[1093] Ksen. *hell.* III. 2. 3, 4.
[1094] Ksen. *an.* VII. 3. 14.
[1095] Cass. Dio LI. 26. 1-6.
[1096] Venedikov, I, 1977a: 57
[1097] Milena Tonkova, (2015). Adornments. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 212-228). West Sussex: John Wiley&Sons, s. 213.

olarak gösterilmektedir.[1098] Odrys Bölgesi erken dönem buluntuları Trakya Bölgesi'nin kuzeyinde yer alan Get bölgesi buluntuları ile benzerlik gösterirken, MÖ 450'li yıllardan itibaren Odrys Bölgesi'nin 'radikal' olarak nitelenen bir değişim göstererek farklılaştığı belirtilmektedir.[1099] Bu radikal değişim, takılarda Repousse, granülasyon ve telkâri tekniklerinin görülmeye başlaması ve bezemelerde Helen kültürüne ait kültür unsurlarının görülmesi nedeniyle Helenlerle ilişkilendirilmektedir.[1100] Altın ve gümüş kullanımının artmasına bağlı olarak yerel öğelerin farklı teknik ve bezemelerle ortaya çıkması, Helen ustaların Odrys Bölgesi'nde yer almasına bağlanmıştır.[1101] Odrys Bölgesi'nde altın kullanımındaki bu artış, Odrys Bölgesi ekonomisi hakkında bilgi verdiği gibi, aynı zamanda takılarda farklı teknikler kullanılarak etkileyicilik unsurunun öne çıkması, Odrys toplum yapısındaki toplumsal konumun ve gücün karşı tarafa gösterilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Odrys seçkinlerinin törensel kıyafetlerinin bir parçası olan göğüs süsleri; elmas, hilal veya oval şekilli olup geometrik çizgilere ve hayat ağacı gibi bezemelere sahiptir.[1102] Bu dönemde görülen halka ve tekne şekilli küpeler, yakındoğu örneklerine benzer bulunmaktadır (Foto. 27).[1103] Ayrıca çok yaygın olmasada Lovets'te bulunan kemer, Asya Bölgesi göğüslüklerinde sıklıkla karşılaşılan Hayat ağacı ve simetrik av sahneleri ile süslenmiştir.[1104] Yine aynı şekilde Agigiol'de bulunan beherde geyik ve hayvan motifleri ağırlıktadır.[1105] Odryslere özgünlük katan süslemelerden biride at süslemeleridir. Onlara verdikleri önemi gösterecek şekilde atlar son derece dekoratif süslemelere sahiptir ve özenle hazırlanmışlardır.[1106] Bronz ve gümüş at süslemelerinin Odrys döneminde yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durum Skythlerin varlığına

[1098] Buna karşın, Venedikov Duvanlı buluntularını Odryslerle ilişkili olarak görmeyerek ya Odrys Krallığından kopmuş veya hiç Odrys egemenliğine girmemiş bir topluluğa ait olduğunu düşünmektedir, bk. Venedikov, I, 1977a: 57
[1099] Tonkova M, 2015: 213.
[1100] Tonkova M, 2015: 213, 214.
[1101] Tonkova M, 2015: 214.
[1102] Tonkova M. 2015: 216.
[1103] Tonkova M. 2015: 214.
[1104] Venedikov, I, 1977a: 23
[1105] Venedikov, I, 1977a: 23
[1106] Webber C. 2003: 536.

bağlayanlar olduğu gibi o dönemde Skythlerin olmadığı ve bu süslemelerin Trakya bölgesinin kuzey batısında da yayıldığı belirtilmektedir.[1107] Bu dönem oldukça ön plandadır.[1108] Yapım malzemesinde MÖ 5.yy'da bronz ağırlaktayken ilerleyen zamanlarda gümüş tercih edilmiş, bezemelerde ise MÖ 4. yy.'da 'hayvan' ve 'doğu' stili ön planda olmuştur.[1109] Gelişim modeli ne olursa olsun, bu dönemde Odrys Bölgesi'nin yerel üretimle, kendine ait özellikler sergilediği çevre bölgeler ile karşılaştırıldığında önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir.[1110]

Odrys Bölgesi'nin Makedonların eline geçmesi ile birlikte takıların niceliği, niteliği ve bezemeleriyle ilgili, aşamalı olarak önemli değişiklikler meydana gelmiştir.[1111] Herşeyden önce altın kullanımının giderek azaldığı görülürken daha az sayıdaki seçkin örnek, daha fazla tümülüste görülmeye başlamış, süsleme ve tekniklerde ise Helenistik değişimler gözlemlenmiştir.[1112] Odrys dönemiminde yoğun altın kullanımı ile belirginleşen zengin takı buluntuları daha çok savaşçılara ait mezarlarada görülürken, Helenistik dönemde altın açısından zayıf olan buluntular, savaşçı olmayanların mezarlarından elde edilmektedir.[1113] Odrys seçkinlerinin bu dönemde altın çelenklere özel bir ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır (Foto. 28).[1114] Bezemelerde ise sphinks, yılanlar, griffinler, kaplumbağaların öne çıktığı ve Hermes, Herakles, Eros, Artemis, Satyr gibi Helen kültür öğelerinin yer aldığı görülmektedir.[1115] Bu dönemde ayrıca Trakya fibulasına karşı ilgi özellikle artmıştır (Foto. 29).[1116]

[1107] Venedikov, I, 1977a: 57
[1108] Milena Tonkova, (2016). Adorments as İnsignias: The Evolution of Gold Decorations of Odrysae and Getae, Mid-5th-Mid-3rd Century BC. K. Bacvarov, & R. Gleser içinde, *Southeast Europe and Anatolia in Prehistory-Essays in Honour of Vassil Nikolov on His 65th Anniversary* (s. 485-492). Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt Gmbh. s. 485.
[1109] Tonkova M. 2016: 490.
[1110] Tonkova M. 2016: 485.
[1111] Tonkova M, 2015: 217.
[1112] Tonkova M, 2015: 218.
[1113] Tonkova M, 2015: 219.
[1114] Tonkova M. 2016: 485.
[1115] Tonkova M, 2015: 220, 221.
[1116] Tonkova M, 2015: 222.

Odrys Bölgesi Helenistik etki ile kültürel bir değişime uğrarken, Tribal Bölgesi ise kendine ait özellikleri ile bir takı merkezi olarak ortaya çıkmıştır.[1117]

MÖ 280 yıllarından itibaren Odrys Bölgesi'nde Helenistik takı kütüründe önemli bir gerileme görülmektedir. Bunun nedeni, o tarihlerde La Tene Kültürü'nün bir parçası olan Keltlerin bölgeyi istila etmesidir.[1118] Bu dönemde Odrys, Get ve Tribal Bölgesi'nde işliklerin çalışmaya devam ederken, takı işleme teknik ve bezemelerinde önemli değişimlerin olduğu gözlemlenmiştir. Artık yılanbaşlı gerdanlıklar, silindirik bitimli kolye zincirleri ve bu kültüre ait fibulalar görülmeye başlamıştır.[1119] Yine Odrys seçkinlerinin en önemli özelliklerinden biri olan at süslemeleride bu değişimden etkilenmiştir.[1120]

Bu dönemden MÖ 1. yy.'a kadar Odrys Bölgesi'nde önemli bir boşluk olduğu belirtilmektedir. Lysummakhos'un gerek Odryslerle olan mücadelesi gerek diğer Makedon komutanlarla giriştiği mücadele ve ardından gelen Kelt istilası bölgenin tüm ekonomik ve insan zenginliğini tüketmiştir.[1121] MS 1. yy.'da Roma kültür etkisi ile birlikte Geç Helenistik dönem ve erken Roma Cumhuriyet dönemi kültür öğelerini yansıtan ürünler görülmeye başlamıştır.[1122]

3.1.6.2. Seramik Kaplar

MÖ 6. yy. ile birlikte Trakya Bölgesi'nde görülen çanak çömleklerde yeni unsurların görülmeye başladığı ve zamanla oldukça baskın hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu yeni baskın tür, çömlekçi çarkıyla yapılmış ve çoğunlukla gri olan tek renkli çanak çömlek türüdür.[1123] Trakya Bölgesi'nin Erken Demir Çağ çömlek

[1117] Tonkova M, 2015: 218.
[1118] Tonkova M, 2015: 224.
[1119] Tonkova M, 2015: 224.
[1120] Tonkova M. 2016: 490.
[1121] Venedikov, I, 1977a: 65
[1122] Tonkova M, 2015: 225.
[1123] Anelia Bozkova, (2015). The Pottery of Ancient Thrace. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 229-242). West Sussex: John Wiley&Sons. s. 232.

kültüründen farklı olarak bu çömlekler, ince saflaştırılmış kilden ve az oranda mika, kuvarz içeren yapıdadır.[1124] Bu çömlek türü hem Trakya kıyılarındaki Helen kolonilerinde hem de iç kesimlerde görülür. Yerleşim bölgelerinden ve mezarlardan elde edilen bu türün kaynağının, Asya Bölgesi ve burada yaşayan Aioller olduğu düşünülmektedir.[1125] Bu tür, Trakya Bölgesi'nde o kadar benimsenmiştir ki Asya Bölgesi'ndeki kullanımı sona erdikten sonra bile uzun süre Trakya Bölgesi'nde kullanımı devam etmiştir.[1126] Bu dönemde, Asya Bölgesi modellerinin bir baskınlığı söz konusu iken, Helen tarzı siyah sırlı çömleklerin oldukça sınırlı kaldığı belirtilmiştir (Foto. 30).[1127] Bu durum ilerleyen dönemlerde, özellikle Helen kolonilerinde ve iç kesimlerde, Helen tarzı kırmızı ve siyah figürlü çömlekler görülmeye başlamasıyla farklılaşır (Foto. 31).[1128] Her ne kadar Helen tarzı buluntular, Attika atölyeleriyle ilişkilendirilse de, bu atölyelere tanımlanmış bir eser yoktur.[1129] Özel bir ithal olduğu düşünülen bu figürlü çömleklerde, ikonografik olarak inanç ile ilgili ve cenaze törenleri ile ilgili betimlemelerin yoğunlukta olduğu belirtilmiştir.[1130]

Odrys dönemi çömlek buluntuları değerlendirildiğinde, form çeşitliliğinin iç bölgelere oranla, kıyı bölgelerinde daha fazla olduğu, sıvıların depolanması için kraterler, hidrialar, amforalar gibi büyük formların tercih edildiği belirtilmektedir.[1131] İçki kupalarının ise özel bir önem taşıdığı ve kısa saplı formların tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Helenistik döneme gelindiğinde çömlek türlerinde belirgin değişiklikler olduğu belirtilmektedir. Gri tek renkli çömlek uzun dönem en çok tercih edilen form olmasına rağmen giderek önemini kaybetmeye başlamıştır.[1132] Bunun yerine bazı formlarını gri tek renkli formdan, bazılarını ise siyah tek renkli formlarından alan,

[1124] Bozkova, 2015: 232.
[1125] Bozkova, 2015: 233.
[1126] Bozkova, 2015: 233.
[1127] Bozkova, 2015: 233.
[1128] Bozkova, 2015: 235.
[1129] Bozkova, 2015: 235.
[1130] (Reho 1990; Hermary 2010)'dan akt; Bozkova, 2015: 236.
[1131] Bozkova, 2015: 235.
[1132] Bozkova, 2015: 237.

kırmızı tek renkli çömlek türü görülmeye başlamış ve giderek yaygınlık kazanmıştır.[1133] Siyah sırlı çömlek, bu dönemin başında kullanılsa da Odrys Bölgesi'nin iç kesimlerinde önemini kaybederek birkaç tip ile sınırlı kalmıştır.[1134]

'West Slope' olarak adlandırılan çömlek türü, Odrys Bölgesi'nde iki farklı tür grubu olarak görülür.[1135] Birinci grup, kuzey Ege ve Makedonya ile yakın ilişkili olarak Mesta ve Strymon Irmakları'nın dolaylarında görülürken; ikinci grup, Asya Bölgesi ile ilişkili olarak, daha çok Pontos Euksenios kıyı bölgelerinde ve buraları ile ilişkili iç kesimlerde görülmektedir.[1136]

MÖ 2. yy.'a gelindiğinde Pontos Euksenios kıyılarında kabartma bezemeli çömlek türü görülmeye başlarken, iç kısımlarda ise bu çömlek türü oldukça kısıtlı bir yayılım bulmuştur.[1137]

3.1.6.3. Metal Kaplar

Altın, gümüş ve tunçdan yapılmış olan metal kaplar hem günlük yaşamdaki şölenlerde hem de ölüm törenlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar ölüm törenleri uygulamaları hakkında detaylı bir bilgiye sahip olunmasa da bu tür kapların Odrys seçkinlerine ait mezarlar da olduğu görülmektedir. Batılı bilim çevrelerinde bu durum, Aka kültür ve etkilerinin diğer çevre bölgelere yayıldığı gibi Trakya Bölgesi'ne de yayılmasına bağlanmaya çalışılsa da Doğu Akdeniz ile ilişkili uygulama ve materyallerdeki benzerlikler göz ardı edilememektedir.[1138] Trakya Bölgesi söz konusu olduğunda eski çağlardan beri güçlü bir madencilik ve metal işleme geleneğinin varlığı

[1133] Bozkova, 2015: 237.
[1134] Bozkova, 2015: 237.
[1135] Bozkova, 2015: 238.
[1136] Bozkova, 2015: 238.
[1137] Bozkova, 2015: 238.
[1138] Julia Valeva, (2015b). Gold, Silver and Bronz Vessels. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 197-211). West Sussex: John Wiley&Sons, s. 197.

göz önüne alınmalıdır. Vulchutrun hazinesi bu eski dönemlere ait önemli buluntulardır (Foto. 32).[1139]

Günlük yaşantıda Odrys seçkinlerinin şölenlerinde önemli bir güç ve zenginlik göstergesi olarak görülen metal kapların, şarap ve su karıştırmak için kullanıldığı görülmektedir. Altın ve gümüş gibi değerli madenden yapılan kaplar arasında phiale, çanak, kadeh, riton, sürahi, süzgeç ve kepçe'ler yer almaktadır.

En çok görülen formlardan biri olan Phiale türü kapların iç kısım tabanlarında yumrucuklu bir çıkıntı bulunur ve bezemeler genellikle figürler, bitkisel motifler ve bazende geometrik süslemelere sahiptir.[1140] Trakya Bölgesi'nde görülen Phialeler için hem Helen hem de Pers etkisinde olduğu ve "*…birçok Phiale çeşidi yabancı prototiplere dayanmaktadır ancak daha sonraki yerel gelişmeyi yansıtmaktadır.*" şeklinde değerlendirmede bulunulmuştur.[1141] Persepolis kabartmalarında görülen Kalyks'lerin, Trakya Bölgesi'nde geniş kullanım alanı bulduğu görülmektedir.

Buluntular arasında silindirik forma sahip kadehlerin yanında Rhyton adı verilen içki kaplarının önemli bir yer tutuğu görülmektedir (Foto. 33).[1142] Boynuz formunda olan bu kapların, alt tarafı çoğunlukla hayvan betimlemelerine sahiptir ve Borovo hazinesi bunun en güzel örneklerini sergiler. Uzun boynuzlu ve kısa boynuzlu tipleri olduğu belirtilen bu kap türü arasında Odrys seçkinleri tarafından daha çok kısa boynuzlu olanların rağbet gördüğü belirtilmektedir.[1143] Bir içki setinin en önemli parçalarından birini de sürahiler oluşturmaktadır. Trakya Bölgesi'nde görülen sürahiler her ne kadar diğer kaplarda olduğu gibi Pers ve Helen Oinokhoe'lere dayandırılmaya çalışılsa da S şekilli görünüş, dairesel ağız, alçak sap ve ayak bezemeleriyle kendine özgü bir yapı sergiler.[1144] Bir içki setinin en gösterişli

[1139] Eski çağlara ait bu geleneği yansıtan önemli buluntulardan biri MÖ 1700-1400 yılları arasına tarihlenen Vulchetrun Hazinesidir ve bu zengin buluntu Hitit törenlerinde anlatılan tören unsurları ile ilişkili görülmüştür (Venedikov 1988)'den akt. Valeva J, 2015b: 198.
[1140] Valeva J, 2015b: 199.
[1141] Valeva J, 2015b: 199.
[1142] Valeva J, 2015b: 200, 201.
[1143] Valeva J, 2015b: 201.
[1144] Valeva J, 2015b: 202.

olanlarından birisi Panagyurishte buluntularıdır (Foto. 34). Altından yapılmış olan bu sette bir phiale, bir amphora, sekiz rhyton bulunmaktadır.[1145] Altın ve gümüşle birlikte tunçdan yapılmış olan kaplar da oldukça rağbet görmüştür. Tunçdan yapılan kap çeşitleri arasında en çok görülenler arasında situlalar, hydrialar, leğenler ve sürahiler yer alır (Foto. 35).[1146] Şarap ve suyun karıştırıldığı kaplar olarak bilinen situlalar başlıca dört tip olarak görülmektedir. Stamnoid tip olarak nitelenen situlalar Trakya Bölgesi'ne özgü bir form olarak nitelenirken, en çok tercih edilen formun ovoid tip olduğu belirtilmiştir.[1147] Ovoid tip situlalarda Dionysos betimlemeleri dikkat çekicidir. Bu situla tiplerinin yanında çan tipi ve Kalathos tipi situlalar bulunmuştur.[1148]

[1145] Valeva J, 2015b: 202.
[1146] Valeva J, 2015b: 205.
[1147] (Venedikov 1997;65, 95)'den akt. Valeva J, 2015b: 205.
[1148] Valeva J, 2015b: 205. Kalathos tipi situlalar Etrüsk kültürünün önemli bir parçası olup, Etrüsk bölgesinden "Magna Graecia" adı verilen Sicilya bölgesindeki Helen koloni bölgesine ve oradan diğer yerlere dağıldığı düşünülmektedir.

3.2. Sosyo Ekonomik Yapı

Ekonomi kavramı, günümüzde çok çeşitli bileşenlerle birlikte eskiçağ ekonomilerinden çok farklı bir içeriğe bürünmüştür. Fakat bazı temel kavramlar tüm zamanlar için geçerliliğini korumaktadır. Bunun nedeni, bugün yaşadığımız ekonomik yapının geçmişte yaşanılan temel ekonomik olguların, aşama aşama yüzyıllar ve hatta binlerce yılda geçilen bir sürecin sonucunda oluşmasındandır. Herşeyden önce *"Geçmişteki veya günümüzdeki Ekonomiler; maddi kaynakların biçimlendirilmelerini veya dönüştürülmelerini içerirler."*[1149] Fakat bu ekonominin yalnızca bir bölümünü oluşturmakta olup, maddi unsurların işlenmesindeki uzmanlık ve teknik beceriler de önemli bir ekonomik yapıyı oluşturmaktadır.[1150] Ekonomi, sadece mal ve hizmetlerin üretiminden oluşmamaktadır. Bir üretimin olması aynı zamanda bunların kimin, nerede, ne zaman, tüketeceği gibi soruları da beraberinde getirmektedir.

Odrys Krallığı'ni üretim, tüketim, ulaşım, pazar, para, ticaret ve maliye gibi konular açısından tam olarak değerlendirmek oldukça zordur. Fakat eldeki veriler bazı değerlendirmeler yapmayı olanaklı kılmaktadır.

MÖ 500'lü yıllardan itibaren Balkanlarda önceki uygulamaların bir devamı olarak, bitkisel ve hayvansal tarım, madencilik, çömlekçilik, deri ve hayvansal ürünlerin üretimi, tekstil ve ahşapçılığın önemli ölçüde arttığı görülmektedir.[1151] Bu beklenmedik artışın nedeni olarak bölgeye gelen devasa Pers Ordusu'nun ihtiyaçlarının karşılanması için, bölge halkının üretim yapmaya zorlanmaları ve bu üretim artışınında Odrys devlet yapılanmasına giden sürecin katalizörü olduğu yönünde görüşler vardır.[1152]

[1149] Archibald Z. H. 2013: 4.
[1150] Archibald Z. H. 2013: 4.
[1151] Archibald Z. H. 2013: 4.
[1152] Archibald Z. H. 2013: 46, 49.

Her şeyden önce; Herodotos'un, Trakyalıların savaşçı kimliğini öne çıkarıp, toprakta çalışmayı sevmediklerini, başka işler yapmadıklarını söylese de bunun tam olarak doğru bir değerlendirme olmadığını belirtmek gerekmektedir.[1153]

3.2.1. Üretim ve Tüketim

Ekonominin arz yönündeki bileşeni mal ve hizmetlerin üretilmesidir. Bitkisel ve hayvansal tarımın Odrys Bölgesi'nde önemli bir yeri vardır. Trakya Bölgesi farklı türde bitkilerin tarımı için ideal koşullara sahiptir. Dönemin koşulları içerisinde bu potansiyelin iyi bir şekilde değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Tarım ürünleri olarak yoğun olarak arpa ve buğday ekilmektedir. Asya'da Bithynya topraklarında yaşayan Trakyalıların arpa, buğday, sebze, akdarı, susam, incir tarımı yaptıkları ve şarap üretimi için bağcılık yaptıkları bilinmektedir.[1154] Aynı tarım ürünlerinin üretimi, benzer şekilde Trakya Thynleri içinde geçerlidir.

Ksenophon'un Thyn Bölgesi'nde çok sayıda olduğunu belirttiği köy yerleşimlerinde, küçük ve büyük baş hayvancılığın büyük ölçekte yapıldığı görülmektedir.[1155] Seuthes, Thyn köylerine yaptığı akında ganimet olarak 1000 esir, 2000 sığır, 10000 küçükbaş ele geçirmiştir.[1156] Seuthes'in nispeten küçük bir bölgede yaşayan Thynler üzerine yaptığı seferde elde ettiği ganimetin büyüklüğü, hayvansal ve bitkisel tarımın büyük ölçekte gerçekleştiğini göstermektedir. Ayrıca Trakya Bölgesi Homeros'tan itibaren, güzel atları ve at yetiştirmeleriyle ünlüdür. Troya Savaşına giden Trakya Kralı Rhesos'un en güzel, iri, yel gibi giden, kardan beyaz atlarının olduğu tarif edilir.[1157] Eskiçağlarda atın oldukça pahalı olduğu göz önüne alındığında, Trakya Bölgesi'nin at kaynaklı önemli bir ekonomik kaynağının bulunduğu söylenebilir. Trakya'da Asya Bölgesi kaynaklı evcilleştirilmiş atların

[1153] Hdt. V. 6.
[1154] Ksen. *an.* VI. 4. 6, VII. 1. 13.
[1155] Ksen. *an.* VII. 2. 1, VII. 3. 9.
[1156] Ksen. *an.* VII. 3. 47, 48, VII. 4. 14, 15.
[1157] Hom. *Il.* X. 430, 440.

varlığı Tunç Çağı yerleşmesi olan Kırklareli Kanlıgeçit yerleşmesinden bilinmektedir.[1158]

Odrys Bölgesi'nde avcılık için çok çeşitli bir fauna söz konusudur. Odrys Bölgesi'nde avcılık bir yaşam biçimidir. Avcı kıyafetleri aynı zamanda askeri kıyafetlerini oluşturur.

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Trakyalıların deniz kenarında da yaşadıkları bilinmesine rağmen, belirtilen dönem için, denizcilik yaptıkları ile ilgili doğrudan bir anlatım yoktur. Fakat Salmydessos'ta yaşayan Trakyalıların deniz kenarı yaşamları ile ilgili olarak, burada denizin sığ olmasından dolayı çok sayıda geminin battığı ve burada yaşayanlarında bu batıkları yağmalayarak geçindikleri belirtilir.[1159]

Bölgede deniz balıkçılığı yönünde kısıtlı bilgi olsa da göl balıkçılığı yaptıklarına dair bir anlatım vardır. Trakya'nın batısında yer alan Pangion Dağı yakınlarındaki Prasias Gölü'nde oturanlar, gölün içine kazıklar dikerek oluşturdukları ahşap evlerde bulunan bir kapak sayesinde balıkçılık yapmışlardır.[1160] Herodotos bu gölde çok fazla balık olduğundan bahsederek, burada oturanların istedikleri zaman kapakları açıp balık tutabildiklerini ve at gibi ahırlarda besledikleri hayvanları bile balıkla beslediklerini söyler.[1161]

Ağaçların ahşap ve odun olarak çok çeşitli kullanım alanları vardır. Eskiçağ özelinde şu alanların öne çıktığı görülür: Konut, gemi, kale ve çit, ev eşyası ve silah yapımı, ısınma ve enerji kaynağı olarak. Tüm bunlar için bölge uygun ormanlarla kaplıdır.[1162] Yerel kullanım yanında özellikle gemi yapımı için bir ihraç ürünü olması

[1158] Kırklareli Kanlıgeçit'te bulunan atların MÖ 2600'den itibaren varlığı bilinmesine rağmen, Troya kalıntılarında ise MÖ 1700'den öncesine ait atların varlığına dair kanıtlar henüz bulunmamıştır. bk. Archibald Z. H. 2013: 294.
[1159] Ksen. *an.* VII. 5. 12, 13.
[1160] Hdt. V. 16.
[1161] Hdt. V. 16.
[1162] bk. Böl. 1. 2. 5, 1. 3. 4.

ihtiyaç fazlası üretimin olduğunu göstermektedir.[1163] Ayrıca maden işlemek için gerekli olan enerjinin odun kömüründen elde edilmesi, bölgede ormancılık alanında belirgin bir iş kolunun oluştuğu şeklinde değerlendirilebilir. Kırsal konutlar ahşap yapıda olup evlerin etrafı çitlerle çevrilidir.[1164]

Trakya Bölgesi, zengin maden yatakları ve en eski madencilik uygulamalarının görüldüğü yerlerden biri olmasıyla, köklü madencilik kültürünün olduğu bir yerdir.[1165] Özellikle Pangion Dağı ve Thasos çevrelerinde Skapte-Hyle'de altın ve gümüş madenlerinde madenciliğin yapıldığı görülür. Buradaki madenlerde özellikle Trakyalı Pierialılar, Odomontlar ve Satrailer çalışmışlardır.[1166] Bu nedenle bu bölge Helen kolonizasyonun en önemli hedeflerinden biri olmuş, bölgedeki madenleri eline geçirmek için birçok savaş yapılmıştır. Odrys Bölgesi'nde bulunan metal kapların üretim ve dağıtım modeli çok az aydınlatılmış olup, çoğunlukla Helen etkisi ve ticari bağlantılar ile açıklanmaya çalışılsa da Asya Bölgesi, İskit, Pers ve Etrüsk bağlantıları da dikkat çekici boyuttadır. Çok daha eski çağlardan beri güçlü bir madencilik geleneğine sahip olan bu bölgenin kendi yerel üretim ve dağıtım kapasitesi göz ardı edilmemelidir. Ayrıca metal üretiminde kullanılan kalıpların bulunması özellikle tuncun yerel üretiminin belirgin kanıtlarını sunmaktadır.[1167]

Herodotos, Trakya'da kullanılan günlük giysilerde ketene benzeyen fakat ondan daha kalın ve büyük olan kenevir bitkisinden yapılma, ketene benzer giyecek kullandıklarını ve bu konuda çok fazla bilgisi olmayan birinin aradaki farkı anlayamayacağı kadar bu işte başarılı olduklarını belirtir.[1168] Bu anlatılar Odrys döneminde Trakya Bölgesi'nde özellikle hammaddesi keten, kenevir olan ürünü işlemekte uzmanlaşmış yerel tekstil üretiminin varlığını ortaya koymaktadır. Ayrıca Trakya Bölgesi'ndeki tekstil ürünlerinin bölgenin soğuk şartlarına uygun olarak

[1163] Chavdar Tzochev, (2015). Trade. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 412-425). West Sussex: John Wiley & Sons. s:420.
[1164] Ksen. *an.* VII. 4. 14.
[1165] bk. Böl. 1. 2. 3, 1. 3. 5.
[1166] Hdt. VII. 112.
[1167] Valeva J, 2015b: 207.
[1168] Hdt. IV. 74.

üretildiği ve bu kıyafetlerin sıcak iklimde yaşayan Helenler açısından anlaşılmakta zorluk çekildiği görülmektedir.

Tekstil[1169] sektörü her zaman için yoğun emeğe dayalı bir sektör olup, bu dönemdeki üretim artışı hem uzmanlaşmış insan sayısını arttırıp hem de bu sektörün ihtiyacı olan bitkisel ve hayvansal hammadde ihtiyacını ve üretimini arttırmıştır.[1170] Yinede bu üretim artışı dış pazarlara yönelik bir üretim olmaktan çok, yerel pazarlara yönelik bir üretim olduğu düşünülmektedir.[1171]

Tekstil konusunda bölgede Demir Çağ'ın erken dönemlerinde düşük bir üretim ve düşük bir uzmanlaşma görülürken MÖ 5 yy.'a gelindiğinde bu sınırlı tekstil üretiminde hem nicelik hemde nitelik olarak belirgin değişimler yaşanmıştır.[1172] Her şeyden önce bu dönem ile ilgili veriler daha fazladır. Koprivlen, Vetren gibi yerleşimler bu döneme ait ilk örnekleri verirken, Helenistik döneme ait Seuthopolis ise sonraki dönem ile ilgili bilgi vermektedir.[1173]

Benzer buluntulara sahip olduğu belirtilen Koprivlen ve Vetren'de hafif ağırlığa sahip dokuma ağırlıkları ve ağırşakların; sayısında, oranında ve şekil çeşitliliğinde önemli bir artış olduğu belirtilerek, daha nitelikli ve daha yüksek hacimde tekstil üretiminin gerçekleştiği yönünde değerlendirme yapılmıştır.[1174] Bu durum daha uzmanlaşmış ve bir pazara yönelik üretimin varlığını göstermektedir.

[1169] İnsan yaşamında önemli bir ihtiyaç olan ve bir toplumun kültürünü yansıtan en önemli kültür öğelerinden biri olan giyim kuşama ait maddi unsurlar, arkeolojik olarak en az kanıtlanabilen alanlarından biridir. Bunun nedeni tekstil ürünlerinin zamana ve çevresel etkilere karşı direncinin düşük olmasıdır. Yinede tekstil ürünlerinin üretiminde kullanılan, ağırşak ve dokuma ağırlığı gibi malzemelerin günümüze ulaşması dönemin tekstil üretiminin hacmi, çeşidi gibi konularda bilgi sağlayan kaynaklardan biri olarak değer kazanmaktadır.
[1170] (Thompson, 2011)'den akt. Dimova, 2016: 670.
[1171] Dimova, 2016: 668.
[1172] Bela Dimova, (2016). "Textile Production in Iron Age Thrace". *European Journal of Archaeology*, 19(4), s. 652-680. s. 662.
[1173] Dimova, 2016: 662.
[1174] Dimova, 2016: 665, 668.

Helenistik dönemde ise Seuthopolis'in, Koprivlen ve Vetren örneklerinden farklılaşarak; kısıtlı şekil çeşitliliğine sahip, daha çok hafif ağırlık ve ağırşaklarla gerçekleştirilen, düşük hacimli bir üretime sahip olduğu değerlendirilmektedir.[1175] Bu düşük hacimli üretimin, belli bir ürünü karşılamaya yönelik olduğu ve ihtiyaçların daha çok ithal olarak karşılandığı yönünde bir değerlendirme yapılmıştır.[1176]

Tekstil üretim malzemelerinin yanında sınırlı sayıda da olsa günümüze ulaşan tekstil örnekleri de söz konusudur. Bu örneklerden biri MS 1 yy.'ın başlarına tarihlenen Vize A tümülüsünden gelmektedir.[1177] Zırh altında kullanmak için yapılmış olan bej renkli keten bir gömleğin, çok iyi bir şekilde günümüze ulaştığı belirtilmektedir.[1178] Kullanılan zırhın biçimine göre kesilmiş olan bu keten gömleğin, kenarları halkalarla dikilirken, etek kenarı serbest bırakılmış ve kullanılan ipin de keten gömlekle aynı nitelik ve renkte olduğu belirtilmiştir.[1179]

İlginç bir örnek ise Zlatinitsa yakınlarında, MÖ 350 yıllarına tarihlenen genç bir erkeğe ait olduğu belirtilen bir mezardan gelmektedir.[1180] Burada bulunan tekstil parçaları arasında beyaz kenevirden yapılmış olanlar olduğu gibi mor renkte ipek benzeri bir kumaşın varlığı bildirilmiştir.[1181] Bu kadar erken dönemde Çin üretimi ipeğin bölgede varlığı şüpheli görülse de buradaki en önemli ayrıntılardan biri; bu kumaşın deniz kabuklularından elde edilen mor renkte olmasıdır.[1182]

Bölgede çömlek üretimi ve ithalinde belirgin bir çeşitlilik görülür. Burada özellikle belirtilmesi gereken konulardan biri; tüm zamanlar boyunca çark yapımı çömleklerin yanı sıra, kökleri Erken Demir Çağı'na dayanan el yapımı çanak çömlek yapımının devam etmesidir.[1183] Basit şekillendirmeye sahip olan bu oluk bezemeli

[1175] Dimova, 2016: 665, 666, 668.
[1176] Dimova, 2016: 668.
[1177] Somay Onurkan, (1988). *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri-İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Toplu Buluntuları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 108.
[1178] Onurkan, 1988: 99.
[1179] Onurkan, 1988: 99.
[1180] Dimova, 2016: 672.
[1181] Dimova, 2016: 672, 673.
[1182] Dimova, 2016: 673, 674.
[1183] Bozkova, 2015: 239.

çömlekler çeşitli renklerde yapılırken, en çok tercih edilen formların tek kulplu kupalar ve içeri doğru kıvrık kenarlı sığ kaplar olduğu anlaşılmaktadır.[1184]

Talep açısından değerlendirildiğinde hem normal halkın hemde özellikle seçkinlerin tekstil konusunda bir dış talebi söz konusu olmaktadır. Bu noktada dış talebin karşılandığı yerin neresi olduğu önem kazanmaktadır. Helenistik döneme gelindiğinde tekstil üretiminde belirgin bir düşüş gözlenmekle birlikte, seçkinlerin giyim kültüründe Helenistik kıyafet tarzına doğru bir eğilimin varlığı, Kazanlık mezar resimlerinden izlenebilmektedir. Bu durum kaçınılmaz olarak dış talebi arttırmış olmalıdır.

Odrys Bölgesi'nde hizmet üretilen alanlar daha çok paralı askerlik ve kölelik olarak gözükmektedir. Ücretli bir çalışmanın varlığı henüz net değildir. Trakyalılar için paralı asker olup ganimet elde etmenin; yaşam biçimlerinden biri olduğu söylenebilir. Persler, Helenler, Makedonlar ve Romalılar iyi savaşçı oldukları bilinen Odrysler'den yaptıkları seferlerde yararlanmışlardır.

Eski Helen dünyası söz konusu olduğunda günümüzde genelde üzerinde çok fazla durulmayan önemli bir konu, kölelik ve bu durumun oluşturduğu sosyo-ekonomik boyuttur. Köle ticareti, Helen ekonomisinin başlıca ve en karlı gördükleri ekonomik faaliyetlerden biridir. Helen tücacarların köle talebini karşılamaya yönelik yerlerin başında Trakya Bölgesi gelmektedir. Helen kaynaklarında Trakya kökenli kölelerin çoğu Thraix, Thraitta şeklinde adlandırılmıştır.[1185] Odrys Bölgesi'ndeki kölelik uygulamasının tüm detayları bilinmemektedir. Fakat genel olarak eskiçağlarda, bir kişinin borcu yüzünden köle durumuna düşebildiği gibi, bir savaş sonucu da köle durumuna düşebildiği ve normal bir mal gibi alım satıma konu olabildiği

[1184] Bozkova, 2015: 239.
[1185] Archibald Z. H. 2013: 119. Anlatılan dönemle ile ilgili olarak büyük kent nüfuslarının %50-30 oranında kölelerden oluştuğu bildirilmektedir. Fakat günümüz akademi çevreleri kentler arasında oranlarda zamanla dalgalanmalar olduğunu ve büyük kentler dışındaki oranların önemsiz olduğu yönünde değerlendirmelerde bulunmaktadırlar.

bilinmektedir. Herodotos, Trakyalıların genel özellikleri olarak çocuklarını köle olarak yabancılara sattıklarını söyler.[1186]

Ekonominin talep boyutunu oluşturan tüketim isteğinin, kırsal bölgeler açısından hem nicelik hem de nitelik olarak değerlendirmek oldukça zordur. Kırsal kesim ile ilgili arkeolojik buluntuların ve antik kaynaklardaki bilgilerin yetersiz oluşu böyle bir değerlendirmeyi yapmayı zorlaştırmaktadır. Trakya Bölgesi'nde kırsal yaşantının yaygınlığı ve doğal kaynakların zenginliği ve çeşitliliği göz önüne alındığında, bu konuda kendine yeterlilik olduğunu değerlendirmek mümkün gözükmektedir.

Taleplerin daha çok işlenmiş metal, ahşap ve tekstil gibi alanlarda olduğunu düşünmek mümkündür. Bölgede en çok talep gören mallardan birinin tuz olduğu bilinmektedir. İç bölgelerdeki tuzlalarla birlikte özellikle denizlerden elde edilen tuzların büyük miktarlarda iç bölgelere ulaştırıldığı ve bu ticaretin tekel olarak yapılacak kadar önemli olduğu belirtilmektedir.[1187]

Kırsalda yaşayanların nispeten düşük bir talep geliştirdiğini söylemek mümkünken, Odrys seçkinlerine ait buluntular, bu kişilerin kendi konumlarına uygun, az bulunan veya daha değerli gördükleri mallara karşı belirgin bir taleplerinin olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2. Ulaşım, Pazar ve Ticaret

Tüketim fazlası ürünün iç veya dış pazara ulaşabilmesi, ithal edilecek malların iç pazarlara ulaşabilmesi için mutlaka bir ulaşım sisteminin var olması ve var olan bu ulaştırma sisteminin amaca uygun olması gerekmektedir.[1188] Pazara ulaşım,

[1186] Hdt. V. 6.
[1187] Archibald Z. H. 2013: 223. MÖ 1000'li yıllardan itibaren talebin çok olduğu tuz üretim ve ticaretinde özellikle Karadeniz kıyılarının bu konuda önde gelen yer olduğu gözükmektedir.
[1188] Doğanay vd. 2015: 54, 55. Kırsal bölgede yaşayanların kendi ihtiyaçlarını temin etmesi ve ürettiklerini değerlendirebilmesi için yerel pazarlara gereksinim vardır. Bir kısmı yerel pazarlarda

eskiçağlar söz konusu olduğunda kara taşımacılığı[1189] ve su taşımacılığı[1190] şeklinde gerçekleşir. Su taşımacılığı ırmak taşımacılığı ve deniz taşımacılığı olarak yapılmaktadır. Su taşımacılığında kullanılan gemilerin yük indirme ve bindirme işlemleri için bu işe uygun olarak yapılmış limanlara gereksinimleri vardır.

Odrys Bölgesi'nin üç denize kıyısının olması ve iki boğaz geçişine hâkim durumda olması, büyük ölçekte taşımacılığın gerçekleştiği deniz taşımacılığı için uygun şartları sağlamaktadır. Bu önemli konum nedeniyle tüm kıyı bölgeleri Helen kolonizasyonun hedefi olmuştur. Bu koloniler dış ticarete açılan bir kapı işlevi görmüştür. Trakya Bölgesi'ndeki deniz limanları hakkında ilk bilgiler daha çok MÖ 7. yy.'da başlayan Helen kolonizasyon dönemi ile ilişkili olarak görülmeye başlar. Helenler başta Halkidiki ve Gelibolu yarımadaları ile Çanakkale-İstanbul boğazları olmak üzere Pontos Euksenios, Propontis ve Aegeis denizleri boyunca çok sayıda liman kent kurmuşlardır.[1191] Bu liman-kentlerin bazıları yeni kurulduğu gibi bazıları da daha eski dönemlerden beri kullanılan ve Helenlerin ele geçirip yeniden yapılandırdığı ve isimlendirdiği yerlerden oluşmaktadır. Bu liman-kentlerden bazıları tarihi süreç içerisinde daha fazla ön plana çıkabildiği gibi bazıları da zamanla önemini kaybetmiştir. Bu kıyı deniz limanları ile iç bölgeler arasındaki bağlantı sağlayan yollardan biri ırmak taşımacılığıdır.

---

değerlendirilen ürünler eğer fazla miktarda ise bölgesel ve bölgelerarası pazarlara yönelir. Pazarların varlığı ve işlevi, ticaretin gelişmesi için önemli bir unsurdur. Pazarların işlevsel olması için bazı koşulları taşıması gerekir. Bunlar arasında, üretici bir nüfusun varlığı, satın alma gücü yüksek bir nüfusun varlığı, üretici ve tüketici merkezler arasında bir ulaşım sisteminin olması, ulaştırmada kullanılan taşıtların amaca uygun olması sayılabilir.

[1189] Kara taşımacılığı belli yollar üzerinde yük hayvanları ile gerçekleştirilir. Fakat sınırlı yük taşınması, yol güvenlik problemleri, ulaştırmanın uzun bir sürede gerçekleştirilmesi ve zahmetli bir iş olması nedeniyle pahalı bir yöntemdir.

[1190] Bu en eski taşıma ve ulaşım yöntemidir. Zamanla birçok deneme ve teknik aşamadan sonra teknelerin gelişimi, ticaret üzerinde önemli etkileri olmuştur. Tekne ve gemiler kara taşımacılığına göre çok büyük miktarlarda yükü, çok daha uzak mesafelere, daha güvenli bir şekilde ve çok daha az maliyetle taşıma olanağı sunmuştur. Bunun sonucunda ticaret, gelişmek için daha uygun ortam bulmuştur.

[1191] Reyhan Körpe, Mehmet Fatih Yavuz, (2014). "Eski Çağlarda Gelibolu Yarımadası'nın Limanları". *Harbours and Harbour Cities in the Eastern Mediterranean, Byzas 19* (s. 417-436). İstanbul: Ege Yayınları, s. 418.

Akarsu açısından zengin olan Trakya Bölgesi'nde akarsu taşımacılığı için daha çok Istros, Aksios, Nestos ve Hebros ırmakları bu yönde önemli işlev üstlenmiştir.[1192] Hebros Irmağı'nın Aegeis Denizine döküldüğü yerde bulununan Ainos, eskiçağlarda sahip olduğu iki limanla hem deniz hem akarsu taşımacılığında önemli rol oynamıştır.[1193] Ainos-Hebros hattı eskiçağlardan son zamanlara kadar Aegeis Denizi ile Pontos Euxenios arasında "*en kısa yol*" olarak kullanılmış, özellikle Trakya iç kesiminde bulunan Odryne ile canlı bir taşımacılık gerçekleşmiştir.[1194]

Diğer ulaşım yolu ise kara yoludur. Tüm Trakya Bölgesi'ndeki üç ana yol ve bunlar arasındaki çok sayıda ara bağlantı yollarının varlığı, tüm bölgeyi ulaşabilir kılmaktadır. Günümüzde bile aynı temel rotaları izleyen yolların, Demir Çağ'ın erken evrelerinden beri kullanıldığı bilinmektedir.[1195] Bu şekilde birbiriyle bağlantılı hale gelen ulaşım ilişkileri, Odrys Bölgesi'ndeki iç ve dış pazarları birbirine bağlayarak, bölgeler arası büyük ticaretin bir parçası olması için uygun koşulları sağlamaktadır.

Trakya Bölgesi'nde tarihi süreç içerisinde üç ana yolun bölge için çok önemli olduğu görülmektedir (Har. 20). Bu ana yollardan birincisi; Belgrad'dan başlayıp Istros boyunca doğu yönünde ilerleyerek Pontos Euksenios kıyılarına gelir.[1196] Burada kuzeyden gelen yol ile birleşerek Pontos Euksenios kıyı şeridine paralel olarak önce güney sonra ise doğuya doğru yönelerek Byzantion'a ulaşır.[1197] İkinci anayol yine Belgrad'dan başlayarak Trakya Bölgesi'nin iç kesimlerinde ilerleyerek Niş, Serdica

---

[1192] Archibald Z. H. 2013: 224.
[1193] Sait Başaran, (2016). "Enez-Ainos". *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 97-132. s. 97, 98.
[1194] Emine Gümüşsoy, (2015). "19. Yüzyıl Osmanlı Belgelerinde Meriç". Ş. Batmaz, & Ö. Tok içinde, *Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller* (s. 631-650). Kayseri: Not Yayınları 2. s. 631; dip:5. Pontos Euksenios kıyısında yer alan Odessos ve Aegeis Denizi kıyısında yer alan Ainos arasında Hebros Irmağı rotasını kullanmışlardır. Hebros Irmağı taşımacılığının tarihsel süreç içerisinde, bölge açısından oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. Trakya iç bölgesinde üretilen ürünler bu yolla Ege Denizi'ne ulaşmakta, yine dışarıdan gelen mallar bu yolla iç bölgelere ulaşmaktadır. Yıldırım Beyazıd (MS 1360-MS 1402) zamanında Dimetoka bölgesi halkının bu işle uğraştıkları, vergiden muaf tutularak ve vakıflar kurularak desteklendikleri bilinmektedir. Istros Irmağı geçmişten günümüze akarsu taşımacılığı açısından önemini korurken, Hebros Irmağı 19. yy. 'a kadar bu özelliğini korumasına rağmen günümüzde önemini kaybetmiştir.
[1195] Archibald Z. H. 2013: 225.
[1196] Andreas Kuelzer, (18-22 April 2007). "The Byzantion Road System in Eastern Thrace: Some Remarks". *4th İnternational Symposium on Thracian Studies*, *Byzantine Thrace Evidence and Remains* (s. 179-201). Komotini, Verlag Adolf M. Hakkert, Amsterdam, 2011, s. 179.
[1197] Kuelzer, 2007: 179.

(Sofya), Odryne ve Tzirallon (Çorlu) hattını izleyerek Byzantion'a ulaşır.[1198] Üçüncü ana yol Adriyatik kıyılarından başlayarak Khalkidiki Yarımadası'nın kuzeyinden geçer, Aegeis kıyı şeridi ve Rhodop Dağları arasından bunlara paralel olarak ilerler ve Hebros'u geçerek Zorlanis (Keşan), Siracella (Malkara), Heraion Teikhos ve Selymbria üzerinden Byzantion'a bağlanır.[1199]

Bu üç ana yol çok sayıda ara bağlantı yolları ile birbirine bağlanır. Roma döneminde bu yol hatları, dönemin yol yapım tekniklerine uygun olarak yapılmışlardır. Roma döneminde Singidunum-Odryne-Byzantion hattına 'Via Militaris' veya 'Via Triana', Adriyatik kıyısından başlayan ve Trakya Bölgesi'nin güneyi boyunca ilerleyen Dyrrachium-Thessalonika-Byzantion hattına ise 'Via Egnatia' ismi verilmiştir.[1200] Eskiçağ yazılı kaynaklarından anlaşıldığı üzere bu hatlar çok eski dönemlerden beri kullanılmaktadır (Har. 21). Bu ana yol hatları günümüzde de önemini korumaktadır.

Trakya Bölgesi'nde eski çağlardan beri çok sayıda limanların varlığı, akarsu taşımacılığının yapılması, bu limanlarla bağlantılı üç ana karayolu ve çok sayıda ara karayolu bağlantısının bulunması canlı bir ticaret yaşamı için uygun ulaşım koşulları sağlar.

Üretici, tüketici veya tüccarın buluştuğu, mal ve hizmetlerin değeri konusunda karşılıklı uzlaşı sağlayıp, herkesin kabul ettiği ödeme aracıyla bedelinin ödenip mal ve hizmetlerin değiş tokuşunun sağlandığı yerler Pazar olarak nitelenmektedir. MÖ 6. yy. ile birlikte Trakya Bölgesi'nin Pontos Euksenios, Aegeis, Propontis denizleri ve boğazlar bölgelerini içeren kıyı bölgeleri boyunca kurulan Helen kolonilerinin birer dış pazar yerleri olarak işlevleri bilinmesine rağmen, Trakya Bölgesi'nin iç kesimlerindeki üretim ve pazar yerleri hakkında bilgiler çok fazla değildir. Eskiçağ Helen kaynaklarında bu bölgede Emporion adı verilen merkezlerin

[1198] Kuelzer, 2007: 179.
[1199] Kuelzer, 2007: 179, 180.
[1200] Kuelzer, 2007: 179.

varlığı bilinmektedir. Koprivlen ve Vetren bu tip merkezlerin örneğini oluşturmaktadır. Arkeolojik olarak Odrys döneminde Pistoros yazıtında bu emporionların varlığının belirtilmesi, Krastevich'te kurşun ağırlığın bulunması ve sonraki döneme ait Seuthopolis ve Kabyle'nin varlığı bu tip merkezlerin varlığını ortaya koymaktadır.[1201] Fakat bu merkezlerin pazar yeri olmanın yanında üretim ile ilgili bir işlevinin olup olmadığı konusu yeterince aydınlanmış değildir. Bu yerleşimlerde belli ölçüde yerel pazarlar için tekstil üretiminin varlığı bilinmektedir.

Tam olarak aydınlanmayan konulardan biri de bu pazarların sürekli bir yapıda mı yoksa belli sürelerde oluşan dönemsel pazarlar mı olduğu konusudur. Bir pazarın sürekli olmasını sağlayan şey, var olan arz ve talebin hacmi ve sürekliliğidir. Eğer hacim ve süreklilik yeteri kadar olmazsa, pazarlar dönemsel olarak belli zamanlarda kurulmaya başladıkları görülür.

Bu pazarların sürekliliği konusunda çeşitli görüşler vardır. Bunlardan biri de Batkun'da bulunan bir yazıtta Apollo adına bir festivalin düzenlendiğinin belirlenmesi üzerine bunun bir pazar olarak nitelenebileceği yönündedir.[1202] İnsanların bir araya geldiği bu tip etkinliklerin birer ekonomik nitelik kazanması kaçınılmaz olmakla birlikte, Odrys Bölgesi'ndeki tüm ekonomik yapının pazar işlevini açıklamak için yeterli gözükmemektedir. Yine aynı şekilde tarımsal ekonomilerin düşük talep oluşturması, altyapı eksikliği ve siyasi istikrarsızlık ile belirgin olmasına dair görüşte[1203] tam olarak açıklama getirememektedir.

Antik kaynaklar ve buluntular değerlendirildiğinde, Trakya Bölgesi'nden yapılan ihracatın ağırlıklı olarak bitkisel ve hayvansal tarım ürünleri, ormancılık ve madencilik ile ilgili hammaddelerin olduğu görülmektedir. İhracatı yapılan mallar arasında kereste, canlı hayvan, post, odun kömürü, tahıl, bal, balmumu, gümüş ve köleler yer almaktadır.[1204] Bunların yanında en çok bilinen Trakya malı ise,

[1201] Tzochev, 2015: 416, 417.
[1202] (Velkov 1977, 173 n. 678; Domaradzki 1995, 24;1998, 18)'dan akt; Tzochev, 2015: 418
[1203] (de Light 1993, 6-13)'dan akt; Tzochev, 2015: 418.
[1204] Tzochev, 2015: 420.

kölelerdir.[1205] Polybios; Helas'ın belirtilen bu malları dışarıdan temin ettiğini söylerken, Pontos Euksenios ve çevresine ise daha çok şarap ve zeytinyağı ihracatı yapıldığını belirtir.[1206]

Bölgenin yaptığı ithalatta ise daha çok işlenmiş ürünlerin ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. MÖ 7. yy.'dan Roma egemenliğine kadar geçen süre dikkate alındığında Trakya Bölgesi'ne yapılan ithalatın çoğunluğunun, Doğu Akdeniz ve Pontos Euksenios bölgesi kaynaklı olduğu, çok az bir kısmının ise Avrupa ve Batı Akdeniz kaynaklı olduğu bilinmektedir.[1207] İç bölgelere gelen malların daha çok şarap ve zeytinyağı ağırlıklı olduğu görülmektedir.[1208] Odrys seçkinlerinin talebi olarak gerçekleşen şarap ithalatında ve bu şarapların tüketimi için Pers ve Helen kaynaklı cilalı seramik veya metalden yapılmış içki kaplarında, MÖ 5.yy'ın ikinci çeyreğinden itibaren düzenli olarak belirgin bir artışın olduğu bildirilmektedir.[1209]

Odrys dönemi ticaretinin Atina'dan daha çok Thassos, kuzey Aegeis, Helespontos ve İon bölgesi olduğu görülmektedir.[1210]

3.2.3. Para, Mali ve Ekonomik Yapı

Günümüzde oldukça fazla unsurlara ve geniş fonksiyonlara sahip olan 'Para' kavramı en eski zamanlardan beri gelen bir gelişimin sonucudur. Para kavramı aslında ilk geliştiği dönemden bu yana tüm zamanlara uyarlanabilen bir tanıma sahiptir. Buna göre "*Para, mal ve hizmet değişiminde, genel olarak, kabul edilen herhangi bir şeydir*."[1211] Neyin para olarak kabul edilmesi gerektiği konusunda ise tanımdaki zorunlu koşulun mal ve hizmeti sunan kişinin, kendisine para olarak sunulan şeyi kabul

[1205] Tzochev, 2015: 421.
[1206] Pol. IV. 38. 3-11.
[1207] Tzochev, 2015: 421.
[1208] (Tzochev 2010, Kassab Tezgör, Inaishoili 2010, Tzochev 2011)'den akt. Archibald Z. H. 2013: 197.
[1209] Archibald Z. H. 1998: 4.
[1210] Archibald Z. H. 1998: 229.
[1211] İlker Parasız, (1999). *Para Ekonomisi*. Bursa, 2. Baskı: Ezgi Kitabevi Yayınları. s. 1.

etmesinin yer aldığı görülür.[1212] Bu açıdan bakıldığında "*Halkın para olarak inandığı herşey paradır*." tanımlaması ortaya çıkarak, para kavramı "…*ekonomik, yasal veya fiziksel olmaktan çok psikolojik ve davranışsal*…" bir alanda konumlanmaktadır.[1213]

Bu tanımlamalara uygun bir şekilde sikke öncesi dönemde belli ağırlık ölçülerine göre yapılmış olan metal külçeler ve metal kapların para olarak kullanıldığı bilinmektedir.[1214] Hatta bu durum para terimlerinin kökeninde de karşılığını bulmaktadır.[1215]

Bölgeler ve kişiler arasındaki mal ve hizmet değişiminde sikkelerin icadı önemli değişikliklere neden olmuştur. "*Sikke belirli bir ölçü ve ayara göre metalden yapılmış ve üzerinde tasvir olan bir paradır*."[1216] İlk sikke darpının MÖ 560 yıllarında Asya Bölgesi'nde gerçekleştiği ve bunun gelişimindeki ilk işlevin "…*askerlerin ücretini ödemek ve devlet tarafından yapılan ödemeler ve devlete yapılan ödemeler*…" olduğu düşünülmektedir.[1217]

Trakya Bölgesi, sikke öncesi dönemde bölgeler arası ticaretin önemli bir unsurudur ve bu durum sikke kullanmının yayılması ile birlikte daha görünür hale gelmektedir. Erken dönem Trak-Makedon sikkelerinin Mısır'da bulunması[1218] Trakya Bölgesi'nin Ponros Euksenios'dan Akdeniz'e ulaşan bir ticaret ağında yer aldığını göstermektedir.

Odrys döneminde başka bölgelere ait görülen nümizmatik çeşitlilik ve yoğunluklar değerlendirildiğinde, Odrys Bölgesi'ndeki mal ve hizmetlerin başta Asya

---

[1212] Parasız, 1999: 1.
[1213] Parasız, 1999: 1.
[1214] (Manov 2006)'dan akt; Tzochev, 2015: 419.
[1215] Karwise, S. (2004). *Antik Nümizmatiğe Giriş*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. s:39. Helen Para birimi olan Drahmi; "… *'kavramak' manasına gelip, bir elin altı tane demir obolosu(çubuk)…*" kavramasına göre tanımlanmıştır.
[1216] Christopher Howgego, (2013). *Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi*. Çev. Oğuz Tekin, İstanbul, 2. Baskı: Homer Kitabevi, s. 17.
[1217] (Cook 1958; Kraay 1976, 317-328)'dan akt; Howgego, 2013: 19.
[1218] Howgego, 2013: 122.

Bölgesi ile doğrudan ilişkili olduğu, buna karşın Atina ile ilişkilerin daha dolaylı olduğu görülmektedir.[1219] Ayrıca Odrys Kralları'nın erken dönemden itibaren kendi sikkelerini darp ettiklerini, fakat bu darpın düşük hacimde olduğu ve sınırlı bölgelerde kaldığı görülmektedir.

Sikkeler, ilk önce Aegeis Denizi kıyılarındaki Abdera, Thrakia Khersonesos, Dicaea, Maroneia ve Neapolis'te MÖ 530-500 yılları arasında görülmeye başlamış, daha sonra MÖ 490 yıllarında, Propontis kıyısındaki Selymbria'da, MÖ 480-440 yılları arasında Pontos Euksenios kıyısındaki Apollonia, Istros ve Mesambria'da görülmüştür.[1220]

Odrys Bölgesi'nde; Pers dönemi etkisinin, kıyı Helen kolonilerindeki sikkelere yansıdığı ve Derron, Edon, Bisalt, Orreskii, Tyntenoi gibi Trakyalı boyların büyük ölçekli bir ticareti karşıladığı düşünülen sikkelerinin var olduğu görülmektedir.[1221] Hebros Irmağı'nın batısında üretilen en eski sikkeler 'Trak-Makedon Standardı' adı verilen, bölgeye özgü bir ölçü ile basılmış ve bunların varlığı Pers dönemi bittikten sona MÖ 460 yılına kadar devam etmiştir.[1222]

Perslerin, Trakya Bölgesi üzerindeki egemenliği bitip Asya Bölgesi'ne çekildiği dönemde, bilinen ilk Odrys Kralı olan I. Teres'e ait sikke şimdiye kadar tespit edilmemiştir.[1223]

Her ne kadar Pers egemenliği Odrys Bölgesi'nde sona erse de Pers ölçü birimlerine sahip sikkeler Pontos Euksenios boyunca yayılım bulmuştur. Yine bu döneme ait Pontos Euksenios kıyılarından elde edilen sikkeler, MÖ 454 yılında

[1219] Archibald Z. H. 2013: 50.
[1220] Evgeni. I. Paunov, (2015). Introduction to the Numismatics of Thrace, ca. 530 BCE-46 CE. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 265-292). West Sussex: John Wiley & Sons. s. 266. Bu kolonilerin sikkeleri üzerindeki betimlemeler, bağlı oldukları ana kentlerle ilişkilidir.
[1221] Paunov E. I. 2015: 267.
[1222] (Psoma 2012, 159); (Raymond 1953; Lorber 2008)'den akt. Paunov E. I. 2015: 267.
[1223] Paunov E. I. 2015: 279, Fig. 18. 3 değerlendirme.

kurulan Attika-Delos deniz birliğinin bu bölgede varlığını ve artan ticaret hacmini göstermektedir.[1224]

Bu dönemde, bölgeler arası ticarette temel para birimi olarak, Kyzikos'a ait olan elektron staterin kullanıldığı anlaşılmakta ve özellikle kıyı bölgelerinde artan ticaret hacmiyle birlikte, Odrys Bölgesi'nin iç kesimlerinde de yaygın kullanımı tespit edilmektedir.[1225] Kyzikos Stateri, Makedon egemenliğine kadar Odrys Krallığı'nın ticaret ve vergilendirmesinde temel para birimi olarak önemini korumuştur.[1226] Bu dönemde Odrys Kralı Sparadokos'a ait ilk sikkeler bölgede tespit edilmektedir (Foto. 13).

Bu dönem için, Pontos Euksenios bölgesi içinde tespit edilen diğer sikke ise az sayıda basılmış olmasına karşın, büyük hacimli ticari ilişkilerde kullanıldığı düşünülen Apollonia'ya ait sikkelerdir ve bu özelliği ile Kyzikos sikkesi ile birlikte büyük ölçekli ticarette yer aldığı görülmektedir.[1227]

Odrys Bölgesi'nde, gümüş sikkeler açısından en çok rağbet edilen ise Helespontos'da yer alan Parion ve Thrakia Khersonesos'a ait olanlar olup, bu özelliğini Makedon egemenliğine kadar devam ettirmiştir.[1228] Bu sikkenin ağırlıklı olarak güney Trakya'da ve Hebros-Tonzos Irmakları boyunca Trakya'nın iç kesimlerinde yoğunlaştığı bildirilmektedir.[1229]

Odrys Bölgesi'nin güneybatısında ise Strymon ve Nestos Irmakları vadileri boyunca, yukarı Hebros Bölgesi'ne kadar ulaşan, Pistoros, Kozigranadi, Krustevich,

[1224] Paunov E. I. 2015: 268.
[1225] Paunov E. I. 2015: 268.
[1226] Paunov E. I. 2015: 268.
[1227] Paunov E. I. 2015: 268.
[1228] Paunov E. I. 2015: 269.
[1229] (Dimitrov 1989, 23-28; Tzvetkova 2004, 21-24)'den akt. Paunov E. I. 2015: 269.

Pernik ve Koprivlen gibi yerleşimlerde yoğun olarak tespit edilen Thassos Adası'na ait sikkeler ile birlikte Maronia ve Abdera'ya ait sikkelerin de varlığı bildirilmiştir.[1230]

Odrys Bölgesi'nde görülen sikkelerin dağılım alanları artan ticaretin farklı çevre bölgelerle ilişkilerini ortaya koymaktadır. Şu ana kadar elde edilen veriler, Odrys Kralı Saparadokos ile başlayan sikke basma uygulamasının, diğer krallar tarafından da çoğunlukla devam ettirildiği anlaşılmaktadır. Sikke darbı gerçekleştiren krallar arasında; Sparadokos, Metokos, II. Seuthes, Hebryzelmis, I. Kotys, II. Amodokos, Kersoblebtes, II. Teres ve Ketriporis yer alırken; Saratokos adlı bir Odrys seçkinine ait sikkelerde tespit edilmiştir (Liste. 1).[1231] Fakat Odrys krallarına ait sikkelerin düşük bir hacimde olması ve sınırlı bir alanda görülmesi; bu sikkelerin bölgelerarası ticarette çok fazla öneminin olmadığı, daha çok kralın varlığı ve otoritesini gösteren bir araç olduğu yönünde değerlendirmelere neden olmuştur.[1232]

Sikke darpının, ilk dönemden itibaren daha çok Kypsela'da gerçekleştiği görülürken, bununla birlikte Ainos, Maronia, Abdera ve az sayıda Thassos'da gerçekleşmiştir.[1233] Sikkelerin dağılımı ve niteliği incelendiğinde Odrys Bölgesi'nin Trakya Bölgesi'nin geri kalanından farklı bir nitelikte olduğu görülmektedir.[1234]

Odrys döneminde görülen bu sikke çeşitliliği, bölgede gerçekleşen Makedon istilası sonrasında ortadan kalkmıştır. Artık bölgede Attika ölçü birimlerine sahip Makedon sikkesi, Pontos Euksenios kıyı bölgeleri de olmak üzere tüm Trakya Bölgesi'nde egemen olmuştur.[1235] Makedon Kralları II. Philippos ve III. Aleksandros'a ait altın ve gümüş sikkeler, bölgenin genelinde ele geçmiştir. Makedon etkisinin bu denli yoğun ve etkili olmasının nedeni olarak, bölgenin önceki dönemden

[1230] (Figueira 1998, 28)'den akt, Paunov E. I. 2015: 269.
[1231] Paunov E. I. 2015: 267, Fig. 18. 3 değerlendirme.
[1232] Paunov E. I. 2015: 274, 275.
[1233] Paunov E. I. 2015: 275.
[1234] Odrys Bölgesi'nde sikke yayılımı bu şekilde iken Balkan Dağlarının kuzeyinde ise durum farklıdır. Bu bölgede Karadeniz kıyı bölgeleri ile ilişkili olarak Istros Irmağı boyunca, bu bölgeye özgü yerel bir gümüş sikke kullanımının olduğu ve kuzeydoğu Trakya, Dobruca ve Istros deltasında yoğun bir şekilde varlığı göze çarpmaktadır, bk. Paunov E. I. 2015: 269.
[1235] Paunov E. I. 2015: 270.

farklı bir şekilde, Pers satraplıklarına benzer bir uygulama ile yönetilmesi olarak görülmektedir.[1236]

III. Seuthes Odrys Krallığı'nı yeniden kurduktan sonra Seuthopolis adında bir kent kurup burasını başkent yapmıştır. Bununla birlikte yeni kral, o zamana kadar olan Odrys kralları arasında en yüksek hacimdeki sikke darpını gerçekleştirmiştir.[1237] Heraion Teichos'ta III. Seuthes'e ait bulunan tunç sikkelerin, II. Philippos'un tunç sikkeleri üzerine yeniden bastırıldığı belirtilmektedir.[1238]

III. Aleksandros'un ölümünden sonra, Odrys Bölgesi'nin Lysimmakhos'un egemenliği altına girmesi ile birlikte Thrakia Khersonesos'da yer alan Lysimmakhae başkent olmuş ve Lysimmakhos burada önemli ölçüde altın ve gümüş sikke basmıştır.[1239] Darpı gerçekleştirilen bu sikkeler, sonraki 200 yıl boyunca özellikle Byzantion ve Pontos Euksenios kıyı ticaretinde önemini korumuştur.[1240]

Lysimmakhos sonrasında Odrys Bölgesi'nin uzun bir kargaşa dönemine girdiği ve bu durumun nümizmatik kayıtlarına da yansıdığı görülmektedir. Odrys Bölgesi'nin doğu ve batısı arasında tip, birim ve madenlerde bir farklılaşma olduğu belirtilmiştir.[1241] Bölgeden elde edilen nümizmatik veriler, Seleukos etkisini ve Kelt istilasını yansıtmaktadır.[1242] Bölgede son Makedon kralları olan V. Philippos ve Perseus'a ait sikkeler ile birlikte Thassos parasının da dolaşımda olduğu görülmektedir.[1243] Bu dönemde III. Seuthes sonrasında sikke darp eden Odrys kralları ve seçkinleri arasında Rhoigos, Adaios ve II. Kotys yer almaktadır (Liste. 2).[1244]

[1236] Paunov E. I. 2015: 270.
[1237] Paunov E. I. 2015: 281, Fig. 18. 5 değerlendirme.
[1238] Yağız, 2016: 90.
[1239] (Thompson 1968, 165-182, Dragonov 2001, 61-65)'den akt. Paunov E. I. 2015: 271.
[1240] Paunov E. I. 2015: 271.
[1241] Yağız, 2016: 89.
[1242] Paunov E. I. 2015: 272.
[1243] Paunov E. I. 2015: 273.
[1244] Paunov E. I. 2015: 280, Fig. 18. 4 değerlendirme.

MÖ 168 yılında yapılan Pydna Savaşı sonrasında Roma, Odrys Bölgesi'nin sosyo ekonomik yapısı üzerinde belirleyici olmuştur. Roma ekonomik düzeni sağlamak için MÖ 146 yılında bölgenin alışık olduğu ekonomik ilişkileri dikkate alarak, kendi ölçü ve karakterinden ayrı olarak, Helen ölçü birimlerinde ve Helen karakterli sikke basımını sağlamıştır.[1245] Uzun bir dönem bu para ile bölgeden ödemelerini alan ve gerçekleştiren Roma, MÖ 18/15-11/10 yıllarında artık kendi ölçü ve karakterine sahip parayı bölgede dolaşıma sokmuştur.[1246]

Bu dönemde sikke basan Odrys Kralları arasında Beithys, Teres, IV. Kotys, II. Sadalas, I. Rheskuporis, V. Kotys, I. Rhoemetalkes, VI. Kotys, II. Rheskuporis, II. Rhoemetalkes bulunurken, en son sikke bastığı belirlenen Odrys Kralı ise III. Rhoemetalkes'dir.[1247]

Bu döneme genel olarak bakıldığında, Kelt istilası döneminde ve Mithridates savaşları döneminde sikke basımının olmadığı görülürken, ilginç ayrıntılardan biri olarak Roma'ya bağlı bir kral olan I. Rhoemetalkes'in, Roma Denarius'una geçiş evresinde, Odrys tarihinin en yüksek hacimli para basma işlemini gerçekleştirmiş olmasıdır.[1248] I. Rhoemetalkes'e ait bronz ve gümüş sikkelerin, Trakya'nın Pontos Euksenios ve Aegeis kıyıları, Bosphoros'un karşısı, Hebros ve Tonzos ırmakları boyunca Trakya'nın iç kesimlerinde yoğunlukla bulunduğu görülmektedir.[1249]

Ayrıca tüm zamanlar değerlendirildiğinde, Kelt istilası dönemi haricinde, Avrupa kaynaklı verilerin çok az olması dikkat çekicidir. Etkin güç kim olursa olsun Odrys Bölgesi genelinde, Asya Bölgesi ve Pontos Euksenios ile ilişkilerin oldukça yoğun olduğu buna karşın bölgenin güneybatısında ve bununla ilişkili iç bölgelerde ise Helen etkisinin arttığı gözlemlenmektedir.

[1245] Paunov E. I. 2015: 273.
[1246] Paunov E. I. 2015: 273.
[1247] Paunov E. I. 2015: 280, Fig. 18. 4 değerlendirme.
[1248] Paunov E. I. 2015: 281, Fig. 18. 5 değerlendirme.
[1249] Paunov E. I. 2017: 228.

Odrys Kralları'nın sikke darpları değerlendirildiğinde; sadece iki kral döneminde sıradışı ve yüksek oranda sikke darpının olması ve sikke basma ihtiyacının devletin askerlik, bürokrasi gibi hizmetlere yaptığı ödemeler nedeniyle olduğu önermesi göz önüne alındığında, Odrys devlet yapısında paralı askerlik uygulamasının ve bürokrasi yapısının çok fazla yer kaplamadığı sonucu çıkmaktadır.

Bürokrasinin daha çok, ekonomik uygulamalar üzerinde tam kontrol sağlamak isteyen Sümer, Hitit ve Mısır gibi toplumlarda olduğu görülürken, Odrys Krallığında bu yapının çok gelişmemesi, ekonomik uygulamalar üzerinde devlet etkisinin sınırlı olduğu düşüncesine yol açmaktadır. Ekonomiyi tam kontrol altında tutan diğer toplumlarda mal ve hizmetlerin toplanması ve dağıtılması, yazı kullanımının gelişmesine neden olurken, Odrys Krallığı'nın önceden yazıyla tanışmış olmasına karşın henüz yazılı bürokratik bir kültürün varlığının tespit edilmemiş olması bu durumu desteklemektedir.

Makedon egemenliği ile birlikte Odrys Krallığı'nın yıkılması, önemli sosyo-ekonomik değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Her ne kadar 12 yıl sonra tekrar kurulsa da Odrysler artık deniz kıyısı bölgeler ve boğazlar üzerinde ki kontrolünü kaybetmiş, Balkan Dağları'nın güneyinde iç kesimlere çekilmek zorunda kalmıştır. Nümizmatik verilere göre bu durum, Lysimmakhos'un çok sayıda altın ve gümüş sikke basacak kadar sıra dışı bir gelire sahip olmasına neden olmuştur.

Sikke darpı genellikle ticaret ile ilişkilendirilse de savaş durumu belki de en önemli etkenlerden biridir. Bu duruma örnek olarak; Helenlerde MÖ 480 Pers savaşları nedeniyle ve MÖ 90 yıllarında Romalılarda iç savaş nedeniyle görülen sıradışı yoğunlukta gerçekleştirilen sikke darbı gösterilmektedir.[1250] III. Seuthes ve I. Rhoemetalkes zamanında sikke darbında görülen sıradışı artışı, gelişmiş bir ticaret ve etkili bir ekonomik güç ile ilişkilendirmek mümkün iken, bu kralların zamanında görülen savaş yoğunluğunun da dikkate alınması gerekmektedir. Bu duruma ek olarak Trakya'nın güney bölgelerinde MÖ 6. ve 5. yy.'da görülen erken dönem sikkeleri, Pers

[1250] Howgego, 2013: 55.

savaşı ile ilgili olarak girilen silahlanma ve donanma kurma yarışı ile ilgili görülmektedir.[1251]

Günümüzde bir devletin gelir ve gider yapıları, maliye kavramı içinde değerlendirilmektedir. İyi bir mali değerlendirme için gelir ve gidere ait sayısal veriler oldukça önem taşımaktadır. Fakat eskiçağlar söz konusu olduğunda devletlerin mali yapılarını değerlendirmede çoğunlukla güçlüklerle karşılaşılır. Bunun temel nedeni yazısı olsa bile elde edilen verilerin her zaman için yetersiz kalmasıdır. Bu durum özellikle Odrys Krallığı gibi, şu ana kadar kendine ait yazılı belgeler bulunmayan devletler için daha da zorlaşır.

Henüz Odrys Krallığı'nın yapısı, kraliyet ailesinin ve vatandaşlarının konumu, mülkiyet ilişkileri tam olarak aydınlığa kavuşmadığı için yapılacak olan değerlendirmeler her zaman için biraz eksik kalmaktadır. Maliye açısından en önemli konulardan biri olan merkezi bir hazinenin olup olmadığı, hanedan ve devlet harcamalarının nasıl yapıldığı, hazine harcamalarının neleri kapsadığı tam olarak belli değildir. Fakat yinede antik kaynaklardan değerlendirme yapmak üzere bazı bilgiler edinmek mümkündür.

Odrys Krallığı'nın gider konusu olarak, kendi vatandaşlarının savaşlarda bir ödeme alıp almadığı tam olarak belli olmamakla birlikte, Sitalkes'in Khalkidiki üzerine yaptığı seferde ordusunda başka topluluklardan ücretli askerlerin var olduğu bilinmektedir.[1252] Yine Kotys sefer düzenlemek için asker toplamak gerektiğinde ihtiyacı olan parayı; birincisinde çiftçilerin ürünlerinin belli bir kısmını alıp emporionlarda satarak diğerinde de Perinthos'dan borç alarak gerçekleştirmiştir.[1253]

[1251] Archibald Z. H. 2013: 49, 50.
[1252] Thuk. II. 96.
[1253] **Pseu. Aristot.** Pseudo-Aristoteles. (2016). *Oikonomika-Aristoteles Özelinde Antik Dönemde Ekonomi Kavramı Üzerine I (Genel Değerlendirme)*. Çev. Burak Takmer, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık. Pseu. Aristot. II. II. 26, 27.

Bu örnekler, Odrys Krallığında belli dönemlerde, bir askeri giderin olduğunu göstermektedir.

Bir devletin düzenli gelirinin önemli bir kısmını, alınan vergiler oluşturur. Vergiler üretimden alınabildiği gibi tüketimden, hizmetlerden, servetlerden ve gümrüklerden elde edilebilir. Gelirler konusunda en önemli bilgilerden birini Thukydides vermektedir. Buna göre "…*Seuthes'in barbar ve Helen kentleri için belirlediği vergi toplamda dörtyüz talanton altın ve gümüşe denk gelmekteydi. Ayrıca altın ve gümüş kumaşlar ve diğer altın ve gümüş hediyeler de en az bu kadar tutmaktaydı*."[1254] Altın ve gümüşten yapılmış eşyaların vergi olarak verildiği anlaşılmaktadır.[1255] Perslerde de benzer uygulamanın olması nedeniyle daha çok onlarla ilişkilendirilen hediye uygulamasında,[1256] verilen malların farklı türlerde olabildiği görülmektedir. Bu uygulamayla ilgili örneklerden biri de Seuthes'in şöleninde beyaz bir at, bir çocuk ve Seuthes'in karısına bir elbise verilmesidir.[1257] Yine Ragozen buluntularının üzerinde isim ve yapıldığı yerin belirtilmesi, hediye tipi bir vergi uygulaması olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.[1258]

Thukydides'in bu iki uygulamayı birlikte anlatmasının nedeni olarak, bunun tek bir sistemin parçası olduğunu vurgulamak için olduğu yönünde değerlendirme bulunmaktadır.[1259] Bu anlatımdan, Odrys Krallığı'nın elde ettiği gelirin başlıca iki kaynağı olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi Odrys ve Helen kentlerinden alınan vergiler iken ikincisi hediye uygulaması ile elde edilen gelirler olmaktadır. Kentlerden elde edilen vergilerin mal olarak mı yoksa para olarak mı alındığı net olmamakla birlikte hediye uygulamasının daha çok mal olarak alındığı anlaşılmaktadır. Yine eskiçağ devletlerinin en önemli gelir kaynaklarından biri savaşlarda elde edilen

[1254] Thuk. II. 97.
[1255] Archibald Z. H. 1998: 149.
[1256] Archibald Z. H. 1998: 149.
[1257] Ksen. *an.* VII. 3. 26, 27.
[1258] Archibald Z. H. 1998: 149.
[1259] Archibald Z. H. 2013: 75.

ganimetler ve Asar dere-Vetren yazıtından da anlaşıldığı üzere, yollardan elde edilen vergilerdir.[1260]

Bu zamana kadar, Trakya Bölgesi ve özellikle Odrys dönemi ekonomisi hakkında gerçekleştirilen çalışmalarda sıklıkla 'Kraliyet Ekonomisi' olarak adlandırılan kavramın yer aldığı görülür.[1261] İçeriği, oluşumu ve gerçekleşme aşamaları tam olarak ortaya konmamış bu tanım, herkesin farklı anlamlar yüklemesiyle günümüze kadar kullanılarak, Trakya ile ilgili olan çalışmalarda en çok kullanılan kavramlardan biri olmasına neden olmuştur.

'Kraliyet Ekonomisi' veya başka bir adlandırma ile 'Asya tipi üretim' kavramı 'Bulgar Trakoloji Okulu' olarak adlandırılan okul tarafından geliştirilmiş ve en önemli temsilcisi, Trakya üzerine birçok çalışması bulunan A. Fol olmuştur.[1262] Bulgaristan'ın bir Demir Perde ülkesi olduğu dönemde geliştirilen bu tanım, dönemin düşünce ortamının etkisiyle 'ezen ve ezilen' kavramları temel alınarak, Odrys seçkinlerinin halkın ürettiği artı üretime zorla el koyması ve bu artı üretimi Helenlerle ticaret amacı ile kullanması düşüncesini ileri sürer.[1263] Bu yapıda özel mülkiyetin olmadığı, Kralın herşeyin sahibi olduğu belirtilir.[1264] Bu yüzden ekonomi kırsal olarak kalarak, kentleşme aşamaları olmamış ve var olan zanaatçı ve tüccarlar ise bu ekonomik düzende seçkinlere bağlı bir şekilde faaliyet göstermişlerdir.[1265] Odrys kültüründe görülen hediye uygulaması nedeniyle Kraliyet ekonomisi 'Doğu tipi ekonominin' bir yansıması olarak görülmüştür.[1266] Makedon egemenliği ile birlikte Odrys seçkinlerinin gücünü kaybettiği ve bununla birlikte Odrys Bölgesi'nde Helen Polis tipi pazar odaklı bir ekonomik yapıya dönüştüğü iddia edilmektedir.[1267] Dönemin Sovyet ekolü düşünceleri doğrultusunda geliştirilen bu modelin arkeolojik veriler ve antik kaynaklar değerlendirildiğinde Odrys sosyo-ekonomik yapısını tam olarak

[1260] Archibald Z. H. 2013: 225.
[1261] Tzochev, 2015: 414.
[1262] Tzochev, 2015: 414.
[1263] Tzochev, 2015: 414.
[1264] Archibald Z. H. 2013: 211.
[1265] Tzochev, 2015: 414.
[1266] Tzochev, 2015: 415.
[1267] Tzochev, 2015: 415.

açıklamaktan uzak olduğu gözükmektedir. Trakya'da piyasa uygulamalarının Helen odaklı olarak görülmesi, bu konuda yöneltilen nadir eleştirilerden biridir.[1268]

Bu konuda öne çıkan değerlendirmelerden biri de 'bölgesel model' olarak nitelenebilecek yaklaşımdır. Buna göre Trakya Bölgesi yakın çevresi ile birlikte ekonomik bir bölge oluşturmaktadır ve bu bölge içerisindeki üretim tüketim ilişkilerinde yer almaktadır.[1269] Doğrudan uzak ticaret olarak nitelenebilecek yapının o dönem için yeterince gelişmediği düşünülmektedir.[1270] Bu ekonomik bölgeler diğer ekonomik bölgelerle ilişki içerisindedir ve her ekonomik bölge farklı etnik ve kültürel bir yapı sergilemektedir.[1271]

Öncelikle Odrys toplumu ile ilgili olarak yapılabilecek en önemli değerlendirmelerden biri; bu bölgede yaşayan toplumun kırsal bir yapıda olduğudur. Bu durum inanç yapısında, toplumun kültürel davranışlarında ve ekonomik yaşam biçimlerinde gözlenebilmektedir. Bölgenin sahip olduğu doğal kaynakların çeşitliliği ve uygun iklim koşulları, burada yaşayan insanları, bu doğal kaynakların çeşitliliğinden yararlanmak için kırsal bir yaşama yönlendirmiş olmalıdır. Bu tarz kırsal yaşamda: *"Hemen hemen bütün kırsal bölge aileleri, ekip dikme-ekip biçme, ikinci derecede hayvan yetiştirme ya da birinci derecede hayvan yetiştirme ikinci derecede ekip dikme-ekip biçme faaliyetleriyle geçinirler. Orman işçiliği, el sanatları, ürünlerinin ticareti, iç sular ya da kıyı balıkçılığı ile geçimlerini az çok destekleyen veya geçimin bütünüyle bunlara dayandığı ailelere de sıkça rastlanır."*[1272]

Doğal kaynakların çeşitliliği bölgedeki kırsal yaşamda daha çok kendi kendine yetme, düşük dış talep ve yerel mal değişimi şeklinde görülmüş olmalıdır. Bu durumdaki kırsal ekonomilerde mal ve hizmet değişimi başlık parası, çeyiz ve hediye verme gibi kültürel kalıp haline gelen uygulamalarla sağlanmaktadır. Bu durum,

[1268] Tzochev, 2015: 415.
[1269] Archibald Z. H. 2013: 200.
[1270] Archibald Z. H. 2013: 200. O dönemde sadece dört merkez büyük ölçekli uzak ticareti gerçekleştirme yeteneğine sahipti. Bunlar Thassos, Kos, Knidos ve Rhodos'tur.
[1271] Archibald Z. H. 2013: 210.
[1272] Doğanay vd. 2015: 374.

akrabalık ilişkilerinin ön planda olduğu bir sosyo ekonomik düzeni beslemektedir. Odrys hanedanının davranış şekilleri dikkate alındığında, bu kırsal yaşam kültürü davranış ve kalıplarını taşıdıkları görülmektedir.

Ekonomilerin gelişim süreçlerini inceleyen C. Clark "üç sektör kuramı" adıyla bilinen çalışması ile ekonomik alanları belirleyip bunların içerikleri ve gelişimlerini açıklamaya çalışmıştır.[1273] Buna göre; birinci sektör, tarım sektörü olup bitkisel ve hayvansal tarım, ormancılık, balıkçılık, madencilik kollarını içerir, ikincisi; imalat sektörü olup maden işleme, taş, toprak sanayi gibi alanlar, üçüncü ise hizmet sektörü olup ticaret, ithalat, ihracat, depolama ve ulaştırma alanlarını içerir.[1274]

C. Clark'ın bu tespitleri dikkate alındığında Odrys Bölgesi'nde birinci ve ikinci sektörlerde uygulamaların varlığı gözlenirken üçüncü sektördeki uygulamaların Odrysler tarafından gerçekleştirilmediği, bu uygulamaların daha çok Helenler tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Bu durumda Odrys Bölgesi'nin sahip olduğu doğal kaynaklara, üretilen mal ve hizmetlere dışarıdan belirgin bir talep olduğu anlaşılmaktadır.

[1273] Ayşe Şen, (1993). *"Üç Sektör Kuramı ve Türkiye'de Planlı Dönemde Sektörlerin Gelişimi"*. İstanbul: (Marmara Üni. Sosyal Bilimler Enst. İktisat Teorisi A. B. D. Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi), s:3
[1274] Şen, 1993: 4.

SONUÇ

Trakya Bölgesi'nde insan yaşamı ve kültürü üzerindeki en önemli etkenlerin, bölgenin jeomorfolojik yapısının ve bulunduğu konumun olduğu görülmektedir.

Trakya Bölgesi yerüstü zenginlikleri yanında çevre bölgeler ile karşılaştırıldığında önemli yeraltı kaynaklarına da sahiptir. Jeomormofolojik yapısının uygun olmasıyla birlikte görülen iklim çeşitliliği bölgede flora ve faunada zenginlik oluşturmaktadır.

Trakya Bölgesi'nin en önemli özelliklerinden biri konumudur. Bu konum, hem Asya-Avrupa geçiş bölgesinde olmasını, hem de Karadeniz-Akdeniz deniz bağlantı yollarının üstünde olmasını sağlar. Bölge yüksek dağlık alanlara sahip olsa da bu dağlık alanlar insan geçişine uygun geçitlere de sahiptir. Yine İstanbul ve Çanakkale Boğazları fiziksel olarak Asya ve Avrupa kıtasını birbirinden ayırsa da geçiş olanağı da sağlamaktadır. Genel olarak Trakya Bölgesi çevre bölgelerle önemli coğrafi engellere sahip olsa da hiçbiri tam olarak engel oluşturmaz ve hiçbiri aşılamaz nitelikte değildir. Bu durum çevre bölgelerden Trakya Bölgesi'ne insan geçişini olanaklı kılarak ve tıpkı iklimsel çeşitlilik görülmesi gibi bölgede kültürel çeşitliliğe neden olduğu anlaşılmaktadır. Bundan dolayı bölgenin daha çok 'geçiş bölgesi' olarak nitelenmesine neden olmaktadır.

Bölge sahip olduğu yer altı-yer üstü doğal kaynaklar ve geçiş bölgesi konumu nedeniyle Paleolitik Çağ'dan Demir Çağı'na kadar olan dönemde insan yerleşimine konu olmuştur. Her dönemde çevre bölgelerle iletişimin var olduğu anlaşılmaktadır. Bölgede gelişen kültürler çevre bölge kültürlerle olan etkileşimin ve hatta yıkımın izlerini taşımaktadır. Fakat bölgedeki en önemli kültürel kesintilerin çevre iklim ve doğa koşullarının değişimine bağlı olarak yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte her kültürel kesinti sonrası, Asya Bölgesi kaynaklı yeni yerleşimciler tarafından yeni kültürel etkinin bölgeye geldiği görülmektedir. Kalkolitik Çağ'da Trakya Bölgesi'nin kuzeybatısının, kuzeyinin, Karadeniz kıyı bölgesinin ve Balkan Dağları'nın güneyinin

farklı kültürel bölgeler olarak gelişme modelinin, Odrys döneminde Trakya Bölgesi'nde görülen kültürel bölgeler ile benzerlik taşıması ilginç bir benzerlik oluşturmaktadır. Bölgenin başta Asya ve Bozkır Bölgesi olmak üzere Tuna Bölgesi ile ilişkileri bulunmaktadır.

Bölgenin Helen kolonizasyonuna hedef olması, Pers-Helen, Atina-Sparta, Makedon-Roma çekişmelerinin bir parçası olması sadece yeraltı ve yerüstü zenginliklerine sahip olması veya geçiş bölgesi olmasından değil aynı zamanda çok stratejik bir konumda olmasından dolayıdır.

Odrys Bölgesi'nin sahip olduğu doğal kaynak çeşitliliği ve bulunduğu önemli jeostratejik konum, tüm zamanlar için bölgeler arası uzak ticaretin ve politik gelişmelerin bir parçası olmasına neden olmuştur. Bölgenin sahip olduğu potansiyeli ve önemi en iyi anlatan örnek; Megabazos'un, Perslere yararlı hizmetleri bulunması nedeni ile Strymon kenarında bulunan Myurkinos'u Miletoslu Histiaios'a vermeyi düşünen Darius'a karşı olan sözleridir. Megabazos "*Ey Kral, sen ne yapıyorsun? Böyle kurnaz ve becerikli bir Yunanlıya Trakya'da kent kurmak için yer verilir mi? Orada orman çok, gemi ve kürek yapmak için istediği kadar ağaç bulabilir, gümüş madenleri ve gerek Yunanlı gerek barbar, kalabalık bir halk yığını var ki, eğer başlarına geçecek birisi çıksa, gece gündüz demez her dediğini yaparlar*" dedikten sonra Darius bundan vazgeçmiştir.[1275]

Odrysler, Trakya Bölgesi'nde şimdiye kadar kurulmuş olan en önemli yerel krallık olma özelliği ile Trakya tarihinde önemli bir konuma sahiptir. Odrysler çevre güçler arasındaki politik boşluğu çok iyi değerlendirip bağımsız bir krallık kurmayı başarmışlardır. Bölge kaynaklarını iyi bir şekilde kullanmaları, bulundukları konumu iyi değerlendirmeleri ve çevre politik gelişmeleri dikkate almaları, onlara güç sağladığı gibi aynı zamanda özellikle Atinalıların ve Makedonların hedefi haline gelmelerine neden olmuştur. Dönemin zenginliği ve özgünlüğü mezar ve yerleşim buluntularına yansırken Makedon, Kelt ve Roma işgal döneminin mezar buluntuları ise tam tersi

[1275] Hdt. V. 23, 24.

olarak düştükleri kötü durumu ve yeni kültür unsurlarını yansıtmaktadır. Makedon generallerin kendi aralarında sürekli bir egemenlik mücadelesi içine girmeleri tüm bölgeleri bir karmaşa ortamına sürüklemiştir. Fakat Asya Bölgesi'ni ele geçiren her Makedon General Trakya bölgesi üzerinde hak iddia etmiş ve bunu eski bir geleneğe bağlamışlardır. Benzer durum Troya savaşından bu yana izlenebilmektedir. Genel olarak politik gelişmelere bakıldığında Trakya'nın Asya Bölgesi'ne kim egemense sıklıkla onun yanında yer aldığı görülmektedir.

Odrysler tüm zorluklara rağmen yaklaşık beş yüzyıl boyunca bölgede etkinliklerini devam ettirmeyi başarmışlardır. Bu başarının kaynağı, özgürlüklerine olan tutkuları, kendi kültürlerine sıkı bağlılık göstermeleri ve kendi kültürlerini başarılı bir şekilde nesilden nesile aktarmaları olarak görülmektedir. Odrys toplumunun sosyo kültürel ve sosyo ekonomik yapılarının temelinde kırsal bir toplum yapısı vardır. Bu kırsal yapı hem sosyo kültürel hem sosyo ekonomik olarak Bozkır ve Asya Bölgesi ile ilişkili pekçok unsur barındırmaktadır.

Tüm değerlendermelerin ışığı altında Bulgar Trakoloji Okulu'nun öne çıkardığı Kraliyet ekonomisi kavramının tekrar değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca tekrar değerlendirilmesi gereken düşüncelerden bir diğeri de Trak adlı mono etnik yapıda bir toplumun varlığına bağlı olarak, bir Trak dilinin olduğu ve bölgenin Trakların yerleşmiş bir bölge olmasından dolayı Trakya olarak adlandırıldığı yönündeki düşüncedir. Bu önermeler oldukça yaygın bir şekilde kabul görmesine rağmen içerik olarak birçok konuda yetersizliği barındırdığı anlaşılmaktadır.

Trak etnik yapısının varlığı kabul edildiğinde, Homer Çağı'ndan Roma Çağı'na kadar, Ege kıyılarından Tuna kıyılarına kadar yaşayan Trakların, belli bir etno-kültürel yapının devamı olduğu, doğal olarak bölgede yaşadığı belirtilen çok sayıda boyun da bu etno-kültürel yapının bir parçası olduğunu belirtmek anlamına gelmektedir.

Arkeoljik veriler Odrys döneminde Odrys, Get ve Tribal bölgelerinin farklı gelişim yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde antikçağ yazarlarının da bbu boylar hakkında belirgin bir ayrım yaptığı görülmektedir. Arrian, Tuna Irmağı ve burada yaşayanlar hakkında "*…birçok savaşçı kabileye karşı bir sınır işlevini görür. Bunların çoğu Kelt soyundandır…"* demektedir.[1276] Triballer genelde Trak boyları arasında sayılmasına rağmen Arrian belirgin bir şekilde Tribal ve Trak ayrımı yapmıştır. Strabo ise Helenlerin Getler hakkında düşüncesini "*Hellenler Get'lerin Trakyalı olduklarını düşünürlerdi*." sözleriyle belirtmektedir.[1277] Ayrıca kültürel olarak belirgin bir farklılık da sözkonusudur.

Bu durumda Odrys, Bessi, Tribal ve Get gibi boyların nasıl olupta aynı zaman içinde aynı bölgede farklı kültürel yapı sergiledikleri, eğer bunlardan birisi Trak olarak değerlendirilip diğerleri farklı olarak değerlendirilecekse, hangisinin Trak olarak niteleneceği bu düşüncenin açıklamakta zorlandığı konulardan biri olarak görülmektedir.

Diğer açıklanması zor konulardan biri, bir Trak dilinin varlığıdır. Şu ana kadar bölgede dil ile ilgili elde edilen veriler; yazıtlar, adak stelleri ve çeşitli eşyalar üzerindeki kişi, yer ve kutsal imgeler'in yerel isimlerinin Helen ve Latin yazısı ile yazılmış isimlerinden oluşmaktadır. Fakat başlı başına bir dilin varlığını ortaya koyabilecek bir yazıt henüz ortaya çıkmamıştır. Doğal olarak var olduğu söylenen bu dilin yapısı tam olarak henüz ortaya konamamıştır. Fakat henüz hiçbir yapısı belirlenmemiş olan bu dil, doğrudan kendisi de bir teori olan Hint-Avrupa dil yapısı içinde değerlendirilmektedir. Yer ve kişi adlarının, Helen ve Latin dillerindeki söylenişleri olduğu ve Trakya bölgesinin Makedon egemenliğinden başlamak üzere özellikle Roma döneminde çok yoğun demografik değişimler yaşandığı göz önüne alındığında, bunun Trak dili olarak tanımlanmasında oldukça dikkatli davranılması gerekmektedir.

[1276] Arr. *an*. I. 3
[1277] Strabo. VII. 3. 2.

Odryslerin; şimdiye kadar ‘Helen etkisinde kalmış bir bölge ve kültür’ olarak veya ‘Ege Denizi’nden Baltık Denizi’ne kadar olan bölgede yaşayan Trak adlı bir topluluğun oluşturduğu kültür’ olarak bahsedilmesinin birçok eksikliği içerdiği görülmektedir. Tüm bu yerleşik görüşlerin aksine, Odrysler bu bölgelerle karşılaştırıldığında, Asya ve Bozkır Bölgesi ile çok daha güçlü bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA/BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynakça

Aischin. Aeschines. (1919). *The Speeches of Aeschines.* Çev. Charles Darwin, London: William Heinemann.

App. Appianus. (1962). *Appian's Roman History.* Çev. Horace White, New York: William Heinemann,The Macmillian Co.

Arr.*an*.Arrian. (2005). *İskender'in Seferleri.* Çev. Meriç Mete, İstanbul: İdea Yayınevi.

Cass.Dio Cassius Dio. (1914). *Dio's Roman History.* Çev. Earnest Cary, London: William Heinemann.

Demosth. Demosthenes. (1935). *Demosthenes Against Meidias, Androtion, Aristocrates, Timocrates, Aristogeiton.* Çev. J. H. Vince, London: William Heinemann Ltd.

Demosth. Demosthenes. (2001). *Söylevler.* Çev. Candan Şentuna, Ankara: Dost Kitabevi.

Diod. Diodorus. (1989). *History.* Çev. C. H. Oldfather, Suffolk: Edmundsbury Press Ltd.

Dion.Byz. Dionysos Byzantios. Çev. Erendiz Özbayoğlu, 2010. *Deniz Yoluyla Boğaz.* İstanbul: TB Yayıncılık.

Hipponax Ephesoslu Hipponaks. (2009). *Bütün Fragmanlar.* Çev. Alova, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Eur.*Rhes* Euripides. (2015). *Resos.* Çev. Sema Sandalcı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Eur.*Bacch*. Euripides. (2016). *Bakkhalar*. Çev. Sabahattin Eyüboğlu, IV. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Caes.*civ* Gaius Iulius Caesar. (2016). İçsavaş. Çev. Furkan Akderin, İstanbul: Say Yayınları.

Caes.*Gall* Gaius Iulius Caesar. (2017). *Notlar-Galya Savaşı Üzerine.* Çev. Samet Özgüler, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Hdt. Herodotos. (2015). *Tarih.* Çev. Müntekim Ökmen, XXI.Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hes.*theog* Heseidos. (2016). Theogonia. Çev. Erhat, & S. Eyüboğlu, *Theogonia ~ İşler ve Günler* (s. 1-45). İstanbul: Türkiye İş Bankaı Kültür Yayınları.

Hom.*Il*. Homeros. (2016). *İlyada.* Çev. Azra Erhat, A. Kadir, IV. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Ksen.*hell*. Ksenophon. (1999). *Yunan Tarihi.* Çev. Suat Sinanoğlu, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ksen.*an.* Ksenophon. (2011). *Anabasis Onbinlerin Dönüşü.* Çev. Oğuz Yarlıgaş, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Memnon Memnon. (2007). *Herakleia Pontike Tarihi.* Çev. Murat Arslan, İstanbul: Odin Yayıncılık.

Plut.*Ant.* Mestrius Plutarkhos. (2020). *Marcus Antonius.* Çev. Mehmet Özaktürk, 2.Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Niketas Khoniates Niketas Khoniates. (1995). *Historia (Ionnes ve Manuel Komnenos Devirleri).* Çev. Fikret Işıltan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Plat.*nom.* Platon. (2012). *Yasalar.* Çev. Candan Şentuna; Saffet Babür, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Plat.*rep.* Platon. (2016). *Devlet.* Çev. S. Eyüboğlu, M.A. Cimcoz, 29.Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Pol. Polybios. (1922). *The Histories.* Çev. W. R. Paton, London: William Heinemann.

Mela Pomponius Mela. (1988). *Pompenius Mela's Description of the World.* Çev. Frank E. Romer, Michigan: University of Michigan Press.

Pseu.Aristot. Pseudo-Aristoteles. (2016). *Oikonomika-Aristoteles Özelinde Antik Dönemde Ekonomi Kavramı Üzerine I (Genel Değerlendirme).* Çev. Burak Takmer, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Strabo. Strabo. (1957). *"The Geography of Strabo".* Çev. Horace Leonard Jones, London: William Heinemann Ltd.

Strabo.Strabon. (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: KİTAP XII, XIII, XIV).* Çev. Adnan Pekman, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Tac.*ann.*Publius Cornelius Tacitus. (2017). *The Annals.* Çev. A. S. Kline, Dijital Ed.: www.poetryintranslation.com.

Thuk. Thukydides. (2010). *Peloponnesos Savaşları.* Çev. Furkan Akderin, İstanbul: Belge Yayınları.

Liv. Titus Livius. (1823). *The History of Rome.* Çev. George Baker, New York: Peter A. Messier, Collins & Co.

Liv. Titus Livius. (2002). *Roma Tarihi-Şehrin Kuruluşundan İtibaren (Ab Urbe Condita).* Çev. Sabahat Şenbark, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Modern Kaynakça

Akın, G. (2018). *Prehistorya'ya Giriş (Prehistorik Arkeoloji)*, Ankara: Alter Yayıncılık.

Aksan, Z. M. (2015). *Güneydoğu Thrakia Tümülüsleri:1881-1964 Yıllarında Kazılan Tümülüslerin Yeniden Değerlendirilmesi*, İstanbul: (İstanbul Üni.Sos. Bil.Enst. Arkeoloji A.B.D. Klasik Arkeoloji B.D, Basılmamış Doktara Tezi).

Akurgal, E. (2014). *Anadolu Uygarlıkları*, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Albayrak, Y. (2008). *Anadolu'da Artemis Kültü*, Ankara: (Ankara Üni.Sos. Bilimler Ens.Arkeoloji A.B.D., Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Alpago, H. (2018,). "Ekonominin Toplumsal Gelişme Sürecindeki Yeri", Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Mayıs, C. 6, S. 13, s. 303-317.

Anastassov, J. (2011). "The Celtic Presence in Thrace During the 3rd Century BC in Light of New Arhaeological Data". M. Guštın, & M. Jevtic, *The Eastern Celts-The Communities Between The Alps and The Black Sea*, s. 227-285, Delft: Univerza na Primorskem.

Andritsos, N., Arvanitis, A., Papachristou, M., Fytikas, M., & Dalambakis, P. (2010). "Geothermal Activities in Greece During 2005-2009", *World Geothermal Congress*, Bali, İndonesia: 25-29 April.

Antonios, S. (2015). *The Cult of Thracian Hero-A Religious Syncretism Study with Deities and Heroes in the Western Black Sea Region*, Thessaloniki: (İnternational Hellenic Uni. School of Humanities, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

Archibald, Z. H. (1998). *The Odrysian Kingdom of Thrace-Orpheus Unmasked*, Oxford: Clarendon Press.

Archibald, Z. H. (2013). *Ancient Economies of The Northern Aegean-Fifth to Firs Centuries BC*, Oxford: Oxford University Press.

Ardel, A. (1957). "Trakya'nın Jeomorfolojisi", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 17, s. 152-157.

Arsebük, G. (1996). "Trakya'da Eski Bir Yerleşim Yeri: Yarımburgaz Mağarası Alt Paleolitik Çağ Bulguları", *Anadolu Araştırmaları*, S.14, s. 33-50.

Atik, N. (2016). "Tekirdağ'da Traklar ve Antik Heraion Teikhos Kenti", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 75-86.

Atik, N. (2017). "Heraion Teikhos Kazılarında Bulunan Ok Uçları", *Masrop*, C.11, S.16, s. 57-76.

Atlan, S. (2018). *Roma Tarihinin Ana Hatları-I. Kısım Cumhuriyet Devri*, Ankara, 2. Baskı: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Avcı, M. (2013). "Dünya'da ve Türkiye'de Step Formasyonu". Ed: *Ertuğ Öner içinde, Profesör Doktor Asaf Koçman'a Armağan*, s. 110-131, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Aydıngün, Ş. (2013). "İstanbul'un Avrupa Yakasından Alt Paleolitik Çağ'a Ait İki Yüzeyli Alet", G. F. Tanman, M. B. Tanman, & E. Işın, *İstanbul Araştırmaları Yıllığı* No.2, s. 55-56, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları 22.

Aydınözü, D. (2008). "Avrupa Kayını (Fagus sylvatica)'nın Yıldız (Istranca) Dağlarındaki Yayılış Alanları", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, S. 17, s. 46-56.

Başaran, S. (2016). "Enez-Ainos", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 97-132.

Başaran Mutlu, M. (2019). "Maydos Kilisetepe Höyüğü M.Ö. 2. Binyıl Yerleşim Özellikleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 29, S. 1, s. 1-16.

Başaran, S. (2014). *Ainos (Enez)*, İstanbul: Enez Belediyesi, Paragraf Basım Ltd.

Beksaç, E. (2009). "Traklarda Kutsalın Göstergesi: Gerçekler ve Yanılgılar". Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi: www.obarsiv.com/e voyvoda 0809.html, (20.05.2020).

Beshkov, A. (1939). "The Upper Thracian Plain in Bulgarian Agriculture", *Economic Geography*, Vol. 15, No: 2, s. 179-184.

Bird, Brewer, P. A., Macklin, M. G., Nikolova, M., Kotsev, T., Mollov, M., & Swain, C. (2010). "Dispersal of Contaminant Metals in the Mining-Affected Danube and Maritsa Drainage Basins, Bulgaria, Eastern Europe", *Water, Air and Soil Pollution*, s. 105-127.

Bojadgieva, K., Hristov, V., & Benderev, A. (2007). "General overview of geothermal energy in Bulgaria", *Acta Montanistica Slovaca*, s. 86-91.

Bonfante, L., & Swadding, J. (2011, Haziran). *Etrüsk Mitleri*, Çev. Birgül Açıkyıldız, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Boteva, D. (2011). "The 'Thracian Horseman' reconsidered, Early Roman Thrace-New Evidence from Bulgaria", I. P. Haynes s. 85-101, Portsmouth, Rhode İsland: *Journal of Roman Arhaeology*.

Boyana, H. (2016). "Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Deniz Birliği ve İonia ile İlişkileri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXI, S. 1, s. 19-48.

Boysal, Y. (1971). "Batı Anadolu'da Ahhiyava Sorunu", Anadolu, S. 15, s. 63-72.

Bozhinova, E. (2012). "Thrace Between East and West: The Early Iron Age Cultures in Thrace", A. Ed: Çilingiroğlu, & A. Sagona, *Ancient Near Eastern Studies-Anotolian İron Ages-The Proceedeings of the Seventh Anatolian İron Ages Colloquium Held at Edirne*, 19-24 April 2010, s. 51-71, Paris: Peeters.

Bozkova, A. (2015). "The Pottery of Ancient Thrace", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace,* s. 229-242, West Sussex: John Wiley&Sons.

Bölük, E., & Kömüşçü, A. Ü. "Köppen-Trewartha İklim Sınıflandırmasına Göre Türkiye İklimi", Meteoroloji Genel Müdürlüğü: www.mgm.gov.tr/FİLES/iklim/iklim_siniflandırmaları/Köppen-Trewatha.pdf,(2018, 5)

Casson, L. (2002). *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler*, Çev.Gürkan Engin, İstanbul: Homer Kitabevi.

Casson, L. (1977). "The Thracians", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, C. 35, S. 1, s. 3-6.

Cholakov, I. D., & Chukalev, K. (2008). "Archaeology in Bulgaria, 2006 Season", *American Journal of Archaeology*, vol. 112, No. 1, s. 143-170.

Çelgin, G. (2011). *Eski Yunanca-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Çetin, A. (2019). *Antik Kaynaklar ve Arkeolojik Veriler Işığında Traklar*. Ankara: (Hacı Bayram Veli Üni. Lisansüstü Eğitim Enst. Arkeoloji A.B.D., Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

Çoruhlu, Y. (2016). *Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çoruhlu, Y. (2017). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, İstanbul, 8. Baskı: Kabalcı Yayınevi**.**

Damyanov, M. (2015). "The Greek Colonists". Ed, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion To Ancient Thrace*, s. 295-307, West Sussex: Wiley Blackwell.

Dana, D. (2015). "İnscriptions", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 243-264, West Sussex: Wiley & Sons.

Delev, P. (2015a). "Thrace from the Assassination of Kotys I to Koroupedion", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 48-57). West Sussex: John Wilwy&Sons.

Delev, P. (2015b). “From Koroupedion to the Beginning of the Third Mithridtic War (281-73 BCE)”, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 59-74, West Sussex: John Wiley&Sons.

Demir, M. (2014). *Lidyalılar Mythos'tan Logos'a*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Dimitrov, P. A. (2009). *Thracian Language and Greek and Thracian Epigraphy*, New Castle: Cambridge Scholars Publishing.

Dimitrova, N. (2002). "Inscriptions and Iconography in the Manuments of the Thracian Rider", *Hesperia: The Journal ofthe American School of Classical Studies at Athens*, vol. 71, No. 2, s. 209-229.

Dimova, B. (2016,). "Textile Production in İron AgeThrace", *European Journal of Archaeology*, 19(4), s. 652-680.

Dinçer, B., & Slimak, L. (2007). "Trakya'nın Paleolitik Çağ Kültürleri", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 1-12.

Doğanay, H., & Coşkun, O. (2015). *Tarım Coğrafyası*, Ankara, 3. Baskı: Pegem Akademi.

Dönmez Öztürk, F. (2007). "Trakya Tanrıları ve Kültleri", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 125, s. 51-66.

Dönmez, Y. (1967). "Trakya Bitki Örtüsünün Coğrafi Şartları", *Türkiye Coğrafya Dergisi*, S. 24, s. 99-157.

Dönmez, Y., Aydınözü, D., Büyükoğlan, F., & İbret, B. Ü. (2012,). "Floristik Bölgeler Açısından Trakya'nın Bitki Toplulukları", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, S. 25, s. 1-13.

Eastwood, W. J. (2004). "East Mediterranean Vegetation and Climate Change", H. I. Griffiths, B. Krystufek, & J. M. Reed, *Balkan Biodiversity-Pattern and Process in the European Hotspot*, s. 25-48, Dordrecht: Springer Science+Business Media.

Erdoğu, B. (2012). "Uğurlu-Zeytinlik: Gökçeada'da Tarih Öncesi Dönemlere Ait Yeni Bir Yerleşme", *Trakya Üni.Edebiyat Fak.Dergisi*, C: 2, s. 1-16.

Eres, Z. (2006). "Istranca Dağlık Bölgesi Geleneksel Köy Mimarisi". Ed, & M. Özdoğan, *Yıldız Dağları ve Yakın Çevresi Tarih Araştırmaları*, s. 147-160, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Erhat, A. (2015). *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul, 23. Basım: Remzi Kitabevi.

Erzen, A. (1994). *İlkçağ Tarihinde Trakya (Başlangıçtan Roma Çağına Kadar)*, Ed: Nezih Başgelen, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Farkas, A. E. (1982). "Style and Subject Matter in Native Thracian Art", *Metropolitan Museum Journal*, S. 16, s. 33-48.

Fedele, F. G., Giaccio, B., Isaia, R., & Orsi, G. (2002). "Ecosystem İmpact of the Campanian Ignimbrite Eruption in Late Pleistocene Europe", *Quaternary Research*, May, s. 420-424.

Fitzsimmons, K. E., Hambach, U., Veres, D., & Iovata, R. (2013,). "The Campanian Ignimbrite Eruption: New Data on Volcanic Ash Dispersal and Its Potential Impact on Human Evolution", *Plos One*, June, s. 1-13.

Fol, A., & Marazov, I. (1977). *Thrace & The Thracians*, New York: St. Martins Press.

Fol, A., Nikolov, V., Fol, V., Jordanov, K., Penkova, E., Kitov, G., & Šopova, I. (2004). *Die Thraker-Das Golden Reich des Orpheus*, Ed. Wenzel Jacop, Berlin: Philipp Von Zabern.

Fol, V. (2008). "The Rock as a Topos of Faith-The interactive zone of the rock-cut manuments-from Urartu to Thrace", *Geoarchaeology and Archaeomineralogy*, s. 153-162, Sofia: St. İvan Rilski.

Galanidou, N. (2011). "Mesolithic Cave Use in Greece and the Mosaic of Human Communities", *Journal of Mediterranean Archeology, December*, s. 219-242.

Galanidou, N., Athanassas, C., Cole, J., İliopoulos, G., Katerinopoulos, A., Maggonas, A., & McNabb, J. (2016). “The Acheulian Site at Rodafnidia, Lisvori, on Lesbos, Greece:2010-2012”, K. Harvati, & M. Roksandic, *Paleoanthropology of the Balkans and Anatolia-Human Evolution and İts Context*, s. 119-138, Dordrecht: Springer.

Garasanin, M. (1996). "The Balkan Peninsula and South-East Europe-during the Neolithic". S. J. Ed:de Laet, A. H. Co. Ed: Dani, J. L. Lorenzo, & R. B. Nunoo içinde, *History of Humanity-Prehistory and the Beginings of Civilization*, vol: I (s. 1251-1274), East Sussex: UNESCO.

Gökaşan, E., Tur, H., Ecevitoğlu, B., Görüm, T., Türker, A., Tok, B., & Birkan, H. (2006). "İstanbul Boğazı Deniz Tabanı Morfolojisini Denetleyen Etkenler: Son Buzul Dönemi Sonrası Aşınma İzlerinin Kanıtları", *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 3, s. 143-161.

Graninger, D. (2012). "Documentary Contexts For The 'Pistros İnscriptions'", *Electrum*, Vol.19, s. 99-110.

Graninger, D. (2015). “Ethnicity and Ethne”, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 22-32, West Sussex: Wiley & Sons.

Gurova, M., & Bonsall, C. (2014). "Pre-Neolithic' in Southeast Europe: a Bulgarian Perspective", *Documenta Praehistorica* XLI, s. 95-109.

Gümüşsoy, E. (2015). "19.Yüzyıl Osmanlı Belgelerinde Meriç", Ş. Batmaz, & Ö. Tok, *Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller*, s. 631-650, Kayseri: Not Yayınları 2.

Günal, N. (1999). "Çatalca Yöresinin Kuzeybatı Kesiminde Odun Kömürü Üretimi", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 34, s. 51-62.

Hoffecker, J. F. (2009). "The Spread of Modern Humans in Europe", *PNAS*, September 22, vol. 106, S. 38, s. 16040-16045.

Howgego, C. (2013). *Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi*, Çev. Oğuz Tekin, İstanbul, 2. Baskı: Homer Kitabevi.

Hristov, B., Nikova, İ., & Andreeva, N. (2017,). "Fertility of Soils over Loess in the Danubian Plain", *Bulgarian Journal of Soil Science*, Vol. 2, İssue. 2, s. 123-132.

Janouchova, P. (2013). "The Cult of Bendis in Athens and Thrace", *Graeco-Latina Brunensia*, s. 95-106.

Kafesoğlu, İ. (2004). *Türk Milli Kültürü*, İstanbul, 24. Basım: Ötüken Neşriyat.

Kamarev, M. (2013). "Cultural Processes in the Rhodope Mountain during the Neolithic Era and the Chalcolithic Era". *Thrabyzhe*: http://www.thrabyzhe.com/wp-content/uploads/2013/12/Milen-Kamarev-EN.pdf (18.12.2021)

Karaca, E. (2019). *Milattan Önce Birinci Binde Doğu Trakya*, İstanbul: Homer Kitapevi.

Karaca, E. (2021). "Antik Çağ'da Savaşçı Bir Halk: Thraklar", *SDÜ Fen-Edebiyat Fak.Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 11-24.

Karaca, E. (2022,). "Doğu Trakya Buluntusu Savunma ve Saldırı Gereçleri", *T.Ü. Edebiyat Fak. Dergisi*, C. 12, S. 23, s. 313-341.

Karwise, S. (2004). *Antik Nümizmatiğe Giriş*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Katincharov, R., & Tasic, N. (1996). "South-Eastern Europe". A. H. Ed: Dani, J. P. Mohen, J. L. Co. Ed: Lorenzo, V. M. Masson, T. Obenga, M. B. Sakellariou, . . . Z. Changshou içinde, *History of Humanity-From the Third Millenium to the Seventh Century B.C.*, Vol. II, s. 845-858, East Sussex: UNESCO.

Kaya, M. A. (2016). *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Kertesz, R. (2002). "Mesolithic Hunter-Gatherers İn the Northwestern Part of the Great Hungarian Plain", *Praehistoria* Vol. 3, s. 281-304.

Kızıltan, Z. (2011). "Yenikapı Kurtarma Kazılarında Bulunan Neolitik Döneme Ait Ahşap Bir Figürin", *TÜBA-AR*, s. 305-308.

Koca, E., Koç, F., & Vural, T. (2007). "Kültürlerarası Etkileşimde Giyim Kuşam", *38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, s. 793-808, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Koçak, K. (2011). "İslamiyetten Önce Türk Devlet Geleneklerine Göre Orun ve Ülüş", *Uluslararası Avrasya ve Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 3, s. 30-34.

Körpe, R., & Yavuz, M. F. (2014). "Eski Çağlarda Gelibolu Yarımadası'nın Limanları", Harbours and Harbour Cities in the Eastern Mediterranean, *Byzas 19* , s. 417-436, İstanbul: Ege Yayınları.

Kuelzer, A. (2007). "The Byzantion Road System in Eastern Thrace: Some Remarks", *4th İnternational Symposium on Thracian Studies, Byzantine Thrace Evidence and Remains*, s. 179-201, 18-22 April, Komotini: Verlag Adolf M. Hakkert, Amsterdam, 2011.

Kurtuluş, İ. H. (2014). *Kırklareli'nin Bilinmeyen Trak-Roma-Bizans Kaleleri*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Kurtz, D. C., & Boardman, J. (1971). *Greek Burial Customs*, London: Thames and Hudson.

Lespez, L., Tsirtsoni, Z., Darcque, P., Koukouli-Chryssanthaki, H., Malamidou, D., Treuil, R., . . . Oberlin, C. (2013). "The Lowest Levels at Dikili Tash, Northern Greece: A Missing Link in the Early Neolithic of Europe", *Antiquity*, March, s. 1-16.

Lévi-Strauss, C. (2012). *Yapısal Antropoloji*, Çev.Adnan Kahiloğulları, İstanbul: İmge Kitabevi.

Liapis, V. (2011). "The Thracian Cult of Rhesus and the Heros Equitans", *Kernos*, s. 95-104.

Lozanov, I. (2015). “Roman Thrace”, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace* (s. 75-90), West Sussex: John Wiley&Sons.

Maglova, P., & Stoev, A. (2014). “Thracian Sanctuaries”, C. L. Ruggles, *Handbook of Archaeoastronomy and Ethnoastronomy*, s. 1-11, New York: Springer Science+Business Media.

Mansel, A. M. (2014). *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara, 10. Baskı: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Melfos, V., & Voudoris, P. C. (2012). "Geological, Mineralogical and Geochemical Aspects for Critical and Rare Metals in Greece", *Minerals*, s. 300-317.

Merpert, N. J. (1996). "Eastern Europe (Fourth millenium to seventh century BC)”, A. H. Ed: Dani, J. P. Mohen, J. L. Co. Ed: Lorenzo, V. M. Masson, T. Obenga, M. B. Sakellariou, . . . Z. Changshou, *History of Humanity-From the Third Millenium to the Seventh Century B.C.*, Vol. II, s. 875-889, East Sussex: UNESCO.

Miron, İ. (2013). "Roman Rule in the Odrysian Kingdom", *Danubıus*, XXXI, s. 7-14.

Mitrevski, D. (2006). "Genesis of the Iron Age Culture in Macedonia", *Folia Archaeologica Balkanica* I, s. 85-96.

MTA. “Maden Potansiyelleri”. www.mta.gov.trv3.0bilgi-merkeziil-maden-potansiyelleri, erş:1.3.2020, sa:18.32

Nikolov, B. (1986). *The Ragozen Thracian Treasure Bulgaria*, Sofia: Sofia Press.

Nikolov, V. (2007). "Problems of The Early Stages of The Neolithization in The Southeast Balkans", M. Ed: Spataro, & P. Biagi, *A short Walk through the Balkans: the First Farmers of the Carpathian Basin and Adjacent Regions*, s. 183-188, Trieste: Societa Preistoria Friuli-V.G.

Okay, A. I., Mater, B., Artüz, B., Gürseler, G., Artüz, M. L., & Okay, N. (2007). *Bilimsel Açıdan Marmara Denizi*, Ed: M. Levent Artüz, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Okay, S. (2008). *İstanbul Boğazı Karadeniz Çıkışının İncelenmesi*. İzmir: (Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Onurkan, S. (1988). *Doğu Trakya Tümülüsleri Maden Eserleri-İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Toplu Buluntuları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Özalp, İ. (2019). "Trakya'da Doğal Bitki Örtüsü ve Vejetasyon Çalışmaları Konusunda Kısa Bir Değerlendirme", *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, S. 2(3), s. 25-33.

Özdoğan, E. (2016). "23. Yılında Kırklareli Projesi: Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit Yerleşimleri", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 1-30.

Özdoğan, M. (1996). "Tarihöncesi Dönemde Trakya-Araştırma Projesinin 16. Yılında Genel Bir Değerlendirme", *Anadolu Araştırmaları*, s. 329-360.

Özdoğan, M. (1998). "Tarihöncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya'da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları", *TÜBA-AR* I, s. 63-93.

Özdoğan, M. (2002). "The Bronze Age in Thrace in Relation to the Emergence of Complex Societies in Anatolia and in the Aegean", *Der Anschnitt-Zeitschrift für Kunst und Kultur im Bergbau*, s. 67-76.

Özdoğan, M. (2006). "Yakın Doğu Kentleri ve Batı Anadolu'da Kentleşme Süreci", B. Avunç, *Hayat Erkanal'a Armağan: Kültürlerin Yansıması*, s. 571-578. İstanbul: Homer Kitapevi ve Yayıncılık.

Özdoğan, M. (2016). "İstanbul Üniversitesi Trakya Tarih öncesi Araştırmaları Projesinin 36. Yılında Genel Bir Durum Değerlendirmesi", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, s. VII-XVIII.

Özdoğan, M., Parzinger, H., Özdoğan, E., & Schwazberg, H. (2009). "Kırklareli Höyüğü Aşağı Pınar Kazısı 2007 Çalışmaları", *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Vol. 2, s. 233-248.

Özel, Y. (2008). *Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Çevre Bileşenlerinin Mekân Kurulumuna Etkileri*, İstanbul: Mimar Sinan Üni, Fen Bilimleri Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi

Özey, R. (2002). "19.Asırda Edirne Vilayeti Coğrafyası", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S:6, s. 1-36.

Özey, R. (2018). *Balkanlar ve Balkan Ülkeleri Coğrafyası*, Ankara, 3. Baskı: Pegem Akademi.

Özkalp, E. (2016). "Kültür ve Kültürel Değişme", A. Kırel, & Z. Sungur içinde, *Davranış Bilimleri-I*, s. 58-83, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özşahin, E., & Eroğlu, İ. (2018). "Trakya Yarımadası'nın Jeomorfometrik Özellikleri", *Jeomorfolojik Araştırmalar Dergisi*, S. (1), s. 87-98.

Pamir, H. N., & Baykal, F. (1947). "Istranca Masifinin Jeolojik Yapısı". *Türkiye Jeoloji Dergisi*, S. 1.1, s. 7-43.

Parasız, İ. (1999). *Para Ekonomisi*, Bursa, 2. Baskı: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Paunov, E. I. (2013). "The Coinage of the Thracian King Mostis: Recent Finds, Chronolgy, Distrubition and Localization", *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Nümizmatik Kongresi*, s. 457-480, Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Paunov, E. I. (2015). "Introduction to the Numismatics of Thrace, ca. 530 BCE-46 CE", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*. s. 265-292, West Sussex: John Wiley & Sons.

Paunov, E. I. (2017). "On Both Shores of the Bosphorus: The Coinage of Rhoemetalces I, King of Thrace (ca. 12/11 B.C.-A.D. 12/13)", *İkinci Uluslararası Anadolu Para Tarhi ve Nümizmatik Kongresi*, s. 221-243, Antalya: Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

Peev, P., Farr, R. H., Slavchev, V., Grant, M. J., Adams, J., & Bailey, G. (2020). "Bulgaria: Sea-Level Change and Submerged Settlements on the Sea", *The Archaeology of Europe's Drawned Landscapes*, s. 393-412, Springer, Cham.

Polat, G. (2013). *Thrakia'da Ana Tanrıça Kültü*, Edirne: (Trakya Üni.Sos. Bilimler Ens.Arkeoloji A.B.D., Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

Polat, G., & Şahin, I. (2019). "Ana Tanrıça ile Özdeşleştirilen Thrak Tanrıçaları", B. Öztürk, H. S. Öztürk, K. Eren, B. B. Aykanat, & H. Azeri, *Mnemes Kharin-Filiz Dönmez-Öztürk Anısına Makaleler-Anadolu Arkeolojisi, Epigrafi ve Eskiçağ Tarihine Dair Güncel Araştırmalar*, s. 489-504, İstanbul: Homer Kitapevi.

Popov, H. (2015). "Settlements", Ed, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger , *A Companion To Ancient Thrace*, s. 109-125, West Sussex: Wiley Blackwell.

Popov, H. (2018). "Local Climates of Vardar, Struma and Mesta Valleys (Balkan Peninsula) According to the Modified Köppen Climate Classification", *Bulletin of the Serbian Geographical Society*, S. 98(1), s.79-90.

Popova, R. (2005). "The Cult of Sabazios in the North Black Sea", *Thrace in the Graeco-Roman World*, s. 492-499. Alexandroupolis.

Porozhanov, K. (2012). "The Odrysian King Hebryzelmis On The Thracian Sea, The Sea of Marmara and The Black Sea (387/386-383/382 BC)", *Orpheus*, S. 19, s. 69-78.

Pseudo-Aristoteles. (2016). *Oikonomika-Aristoteles Özelinde Antik Dönemde Ekonomi Kavramı Üzerine I (Genel Değerlendirme)*, Çev. Burak Takmer, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

Rabadjiev, K. (2015). "Religion", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger içinde, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 443-456, West Sussex: John Wiley & Sons.

Reed, J. M., Krystufek, B., & Eastwood, W. J. (2004). The Physical Geography of the Balkans and Nomanclature of Place Names, J. M. Ed: Reed, B. Krystufek, & H. I. Griffiths, *Balkan Biodiversity-Pattern and Process in the European Hotspot* (s. 9-22), Dordrecht: Springer Science+Business Media.

Roller, L. E., "The Anatolian Cult of Sabazios", https://www.stoa.org/texts/2001/01/0008/ (23.1.2021).

Roller, L. E. (2004). *Ana Tanrıça'nın İzinde-Anadolu Kybele Kültü*, Çev. Betül Avunç, İstanbul: Homer Kitabevi.

Roux, J. P. (1999). *Eskiçağ ve Orta Çağda Altay Türklerinde Ölüm*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi

Sagona, A., & Zimansky, P. (2009). *Türkiye'nin En Eski Kültürleri-Arkeolojik Veriler Işığında-MÖ 1000000-550*, Çev: N. Başgelen, S.İ. Belik, M. Payne, H. Taşkıran, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Saka, E. (2019). "Anadolu ve Rumeli Gümüş Madenleri (1453-1789)", *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, S. 6(2), s.1060-1084.

Sazcı, G. (2016). "Trakya-Anadolu Sınırında Bir Tunç Çağı Yerleşmesi: Maydos Kilisetepe Höyüğü", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S.152, s.57-70.

Sekunda, N. (2011). *Antik Yunan Savaşçıları*, Çev.Mete Aksan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sensoy, Serhat; Demircan, Mesut; Ulupınar, Yusuf; Balta, İzzet. "Türkiye İklimi", Meteoroloji Genel Müdürlüğü: www.mgm.gov.tr/FILES/genel/makale/13_turkiye_iklimi.pdf, (2021, 12 17)

Sıralı, R., & Deveci, M. (2002). "Bal Arısı (Apis mellifera L.) İçin Önemli Olan Bitkilerin Trakya Bölgesinde İncelenmesi", *Uludağ Arıcılık Dergisi*, S. 2(1), s. 17-26.

Sowa, W. (2020). "Thracian". *Paleohispanica*, s. 787-817.

Soy, H. B. (2016). *Thrak Sikkeleri Üzerinde Yer Alan Dini Unsurlar*, İstanbul: (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni.Sos. Bilimler Ens. Arkeoloji A.B.D., Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

Stoyanov, T. (2015). "Warfare", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 426-442, West Sussex: John Wiley&Sons.

Stoyanova, D. (2015). “Tomb Architecture”, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 158-179, West Sussex: John Wiley&Sons.

Şahin, F. (1998). *Doğu Thrakia ve Thraklar ile İlgili Antik Kaynaklar (Byzantion/Constantinopolis Hariç)*, İstanbul: (İst.Üni. Sos.Bil. Enst.Eskiçağ Tarihi B.D., Yayınlanmamış Y. LisansTezi).

Şen, A. (1993). *Üç Sektör Kuramı ve Türkiye'de Planlı Dönemde Sektörlerin Gelişimi*, İstanbul: (Marmara Üni.Sosyal Bilimler Enst. İktisat Teorisi A.B.D., Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi).

Taşkıran, H., “Epipaleotik” T.C. Kültür Bakanlığı: www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/2307, (2020, 5 10).

Tekin, H. (2015). *Eski Anadolu Madenciliği-Arkeolojik Verilerin Işığı Altında Başlangıcından Demir Çağı'na Kadar*, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Tekin, O. (2018). *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İstanbul, 12. Baskı: İletişim Yayınları.

Tezcan, M. (1976). "İlkel Toplumlarda Başlık Parası Geleneği", *Ankara Üni.Eğitim Bil.Fak. Dergisi*, C. 9, S.1, s. 415-426.

Tezcan, M. (1989,). "Folklorik ve Antropolijik Yönleriyle Hediye Geleneği ve Türk Kültüründeki Yeri", *Ankara Üni.Eğitim Bil.Fak. Dergisi*, S. 22, s. 29-36.

Theodossiev, N. (2002,). "Mountain Goddesses in Ancient Thrace: The Broader Context", *Kernos*, s. 325-329.

Todorova, H. (1995). "The Neolithic, Eneolithic and Transitional Period in Bulgarian Prehistory", D. W. Bailey, I. Panayotov, & S. Alexandrov, *Prehistoric Bulgaria*, s. 79-98, Medison, Wisconsin: Prehistory Press.

Todorova, H. (2003). "Praehistory of Bulgaria", D. V. Ed: Gramenos, *Recent Research in the Prehistory of the Balkans*, s. 257-328, Tessaloniki: Publications of the Archaeological İnstitute of Nordthern Greece, Nr: 3.

Tonkova, M. (2015). “Adornments”, J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 212-228, West Sussex: John Wiley&Sons.

Tonkova, M. (2016). “Adorments as İnsignias: The Evolution of Gold Decorations of Odrysae and Getae, Mid-5th-Mid-3rd Century BC”, K. Bacvarov, & R. Gleser, *Southeast Europe and Anatolia in Prehistory-Essays in Honour of Vassil Nikolov on His 65th Anniversary*, s. 485-492, Bonn: Verlag Dr. Rudolf Habelt Gmbh.

Tourlakis, V., & Harvati, K. (2017). "The Palaeolithic record of Greece: A Synthesis of the Evidence and a Research Agenda for the Future", *Quaternary İnternational*, s. 1-18.

TRAKYAKA, A. "TR21 Trakya Bölgesi Mevcut Durum Analizi", Trakya Kalkınma Ajansı: www.trakyaka.org.tr, (2020, 2 15).

Trompenaars, F., & Hampden-Turner, C. (1998). *Riding yhe Waves of Culture-Understanding Cultural Diversity in Business*, 2. Baskı, London: Nicholas Brealey Publishing.

Tsiafakis, D. (2015). “Thracian Tattoos”, D. Boschung, A. Shapino, & F. Wascheck, *Bodies in Transition*, s. 89-118, Paderborn: Wilhelm Fink.

Tsintsov, Z., Petrova, N., & Mehofer, M. (2016). "Ancient Gold Mining at Ada Tepe, East Rhodopes, Bulgaria. Mineralogical Features of Au-Containing Fe-Oxides/Hydroxides from the Ada Tepe Gold Deposit.Their Significiance in Clarifying the Ancient Gold Mining", *Archaeologia Austriaca*, s. 109-117.

Türkeş, M. (2007). "Prof.Dr. Oğuz Erol'a Göre Çanakkale Yöresinin Jeomorfolojik ve Neotektonik Evrimi", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, s. 129-145.

Tzankov, T., Stankova, S., & Iliev, R. (2017). "Morphostructure of the Sakar and Strandzha Mountains", *Acta Scientifica Naturalis*, Vol. 4, S. 1, s. 89-93.

Tzochev, C. (2015). “Trade” J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 412-425, West Sussex: John Wiley & Sons.

Umar, B. (2003). *Trakya-Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul: İnkılap.

Uzunov, D., & Gussev, C. (2003,). "High Mountain Flora of Bulgaria-Statistics, Ecological Characteristics and Phytogeography". *Bocconea*, S. 16(2), s. 763-770.

Üçtepe, E. (2013). "Kırklareli-Lüleburgaz Arasındaki Orman Kalıntıları". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 21, S. 4(Özel Sayı), s. 1609-1624.

Valeva, J. (2015a). "The Decoration of Thracian Chamber Tombs", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 180-196, West Sussex: John Wiley&Sons.

Valeva, J. (2015b). "Gold, Silver and Bronz Vessels", J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion to Ancient Thrace*, s. 197-211, West Sussex: John Wiley&Sons.

Vasic, R. (2013). "Cremation Burials in the Morova Valley Between 1300 and 750 BC", M. Lochner, & F. Ruppenstein, *Brandbestattungen von der mittleren Donau bis zur Ägäis zwischen 1300 und 750 v. Chr.: Akten des internationalen Symposiums an der Österreichischen Akademie der Wissenschaften in Wien*, 11.-12.Februar 2010, s. 173-183, Vienna: Austrian Academy of Sciences Press.

Vassilev, K., & Apostolova, İ. (2013). "Bulgarian Steppic Vegetation-an Overview", H. Ed: Baumbach, *Steppenlebensräume Europas: Gefährdung, Erhaltungsmaßnahmen und Schutz*s. s. 191-200, TMLFUN.

Venedikov, I. (1968). *Thracian Art in Bulgaria*, Sofia: Sofia Press.

Venedikov, I. (1977a). "The Archaelogical Wealth of Ancient Thrace", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, C. 35, S. 1, s. 7-72.

Venedikov, I. (1977b). "Thrace", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, C. 35, S. 1, s. 73-80.

Voinea, V., Neagu, G., & Radu, V. (2009). "Spondylus Shell Artefacts İn Hamangia Cultures", *Pontica*, S. 42, s. 9-25.

Webber, C. (2001). *The Thracians-700 BC- AD 46*, Wellingborough: Osprey Publishing.

Webber, C. (2003). “Odrysian Cavalry Arms, Equipment, And Tactics” L. Nokolova, *Early Symbolic Systems For Communication in Southeast Europe*, s.529-554, Oxford: BAR Publishing.

Yağız, O. (2016). "Kazı Sikkeleri Işığında Kent Kimliği Araştırması: Antik Thrakia'dan İki Örnek, Ainos ve Heraion Teikkhos", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, S. 152, s. 87-96.

Yalçın, H., Gülen, L., & Utkucu, M. (2013). "Türkiye ve Yakın Çevresinin Aktif Fayları Veri Bankası ve Deprem Tehlikesinin Araştırılması", *Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Bülteni*, C. 34 (3), s. 133-160.

Yalçın, Ü. (2016). "Anadolu Madencilik Tarihine Toplu Bir Bakış", *Yer Altı Kaynakları Dergisi*, s. 3-13.

Yalçınkaya, I. “Eski Anadolu Uygarlıkları” TC. Kültür Bakanlığı: www.kulturportali.gov.tr/medya/dokuman/dokumandetay/135, (2020, 5 10)

Yıldırım, Ş. (2008). *Doğu Trakya'da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi*, Ankara: (Ankara Üni.Sos. Bil.Ens. Arkeoloji (Klasik Arkeoloji) A.B.D., Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Yücel, Ç. (2015). "Dionysos Bayramları ve Şenlikleri", *Siirt Üni.Sosyal Bilimler Enst.Dergisi*, S. 4, s. 151-164.

Zahrnt, M. (2015). "Early History of Thrace to the Murder of Kotys I (360 BCE)", Ed. J. Valeva, E. Nankov, & D. Graninger, *A Companion To Ancient Thrace*, s. 35-47, West Sussex: Wiley Blackwell.

Elektronik Kaynakça

http://balkanpazar.org/iklim.htm:http://balkanpazar.org/iklim.htm. (6.12.2021).

https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/5ix2xq/k%C3%B6ppen_climate_classification_europe_1024x1067/. (25.1.2021).

https://en.wikipedia.org/wiki/Gumelni%C8%9Ba%E2%80%93Karanovo_culture#/media/File:SEE-Eneolithic-cultures-Cucuteni.jpg. (14.09.2021).

https://en.wikipedia.org/wiki/Odrysian_kingdom#/media/File:Odrysian.svg. (15.09.2021).

https://www.ancient.eu/image/332/map-of-the-tribes-in-thrace/. (15.09.2021).

https://it.wikipedia.org/wiki/File:218aC_mappa_del_mar_Mediterraneo.png. (15.10.2021).

https://digitalmapsoftheancientworld.com/digital-maps/the-Helenistic-world/the-kingdoms-of-the-diadochi-c-303-bc/. (15.9.2021).

https://digitalmapsoftheancientworld.com/digital-maps/the-Helenistic-world/alexander-the-greats-empire/. (15.9.2021).

https://en.wikipedia.org/wiki/Hamangia_culture. (16.09.2021).

https://historica.fandom.com/wiki/Aeolians?file=Greek_tribes.jpeg. (20.09.2021).

https://www.gordondoherty.co.uk/writeblog/archives/06-2020. 20.09.2021).

https://digitalmapsoftheancientworld.com/digital-maps/provinces-of-the-roman-empire/. (20.12.2020).

https://www.ancientworldmagazine.com/articles/tattooed-thracians-killing-orpheus/. (20.12.2021).

https://www.getty.edu/art/collection/objects/9234/attributed-to-the-villa-giulia-painter-attic-red-figure-calyx-krater-greek-attic-460-450-bc/. (20.12.2021).

https://historyofpersiapodcast.com/maps/. (20.9.2021).

https://collecting-maps.blogspot.com/2015/11/labeled-ancient-greece-map-balkan.html?m=0. (21.12.2021).

https://collections.ashmolean.org/collection/search/per_page/100/offset/0/sort_by/relevance/object/64043. (23.07.2021).

https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2017/07/roman-roads-big.html . (24.1.2021).

https://www.raremaps.com/gallery/detail/50752/opakh-thraciae-veteris-typus-ortelius. (24.1.2021).

https://bycografyamwordpress.com/2014/02/21/balkanlar-siyasi-haritasi/. (24.1.2021).

https://it.wikipedia.org/wiki/File:218aC_mappa_del_mar_Mediterraneo.png , .(25.06.2021).

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Part_of_Tabula_Peutingeriana_showing_Eastern_Moesia_Inferior,_Eastern_Dacia_and_Thrace.png#/media/File:Part_of_Tabula_Peutingeriana_showing_Eastern_Moesia_Inferior,_Eastern_Dacia_and_Thrace.png . (25.1.2021).

http://www.phrygianmonuments.com/ankara/Ankara_Bahcelievler_01.jpg. (6.2.2021).

https://commons.mwikimedia.org/wiki/File:Classical_skyphos_ARV_extra_-_Themis_and_Bendis_with_deer__Kephalos_offering_to_herm_and_Artemis_03.jpg . (6.2.2021).

https://www.theoi.com/Gallery/K6.1.html. (6.2.2021).

http://hourmo.eu/27_Reges_Thraciae/Sparadokos/Images_Sparadokos_01-1.html. (9.1.2021).

https://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/kings/kotys_I/Moushmov_5706.jpg; (9.1.2021).

EKLER

Haritalar

Harita 1: Günümüz Balkanlar Siyasi Haritası.
(https://bycografyamwordpress.com/2014/02/21/balkanlar-siyasi-haritasi/, (24.1.2021))

Harita 2: Eskiçağ Trakya Haritası.
(https://www.raremaps.com/gallery/detail/50752/opakh-thraciae-veteris-typus-ortelius, (24.1.2021))

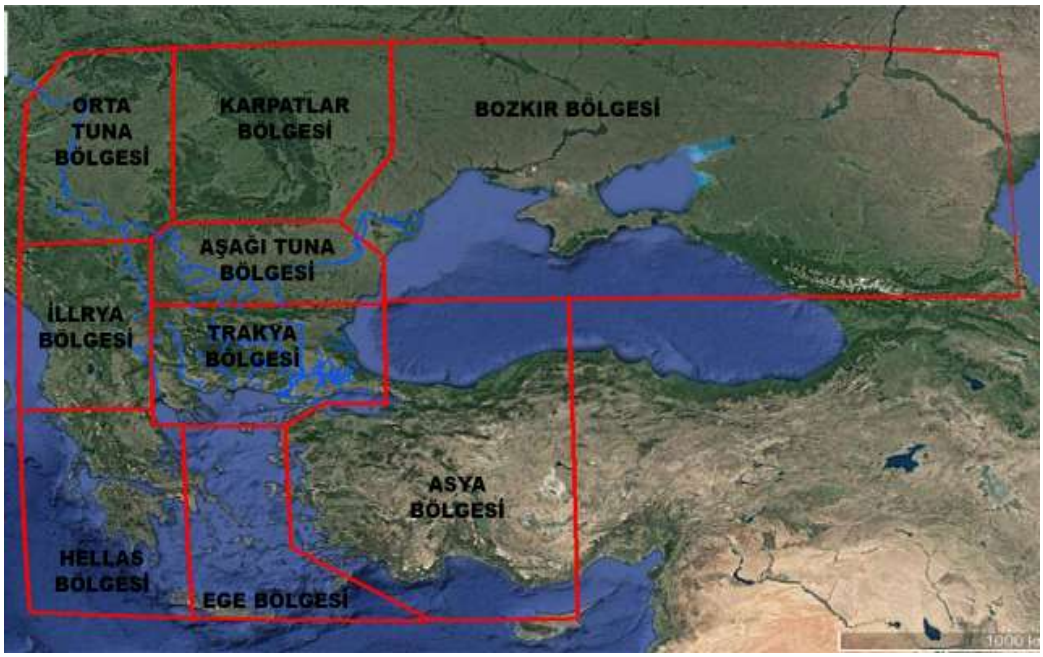

Harita 3: Trakya ve Çevre Bölgeler Şematik Harita

Harita 4: Trakya Fiziki Harita (https://collecting-maps.blogspot.com/2015/11/labeled-ancient-greece-map-balkan.html?m=0, (21.12.2021))

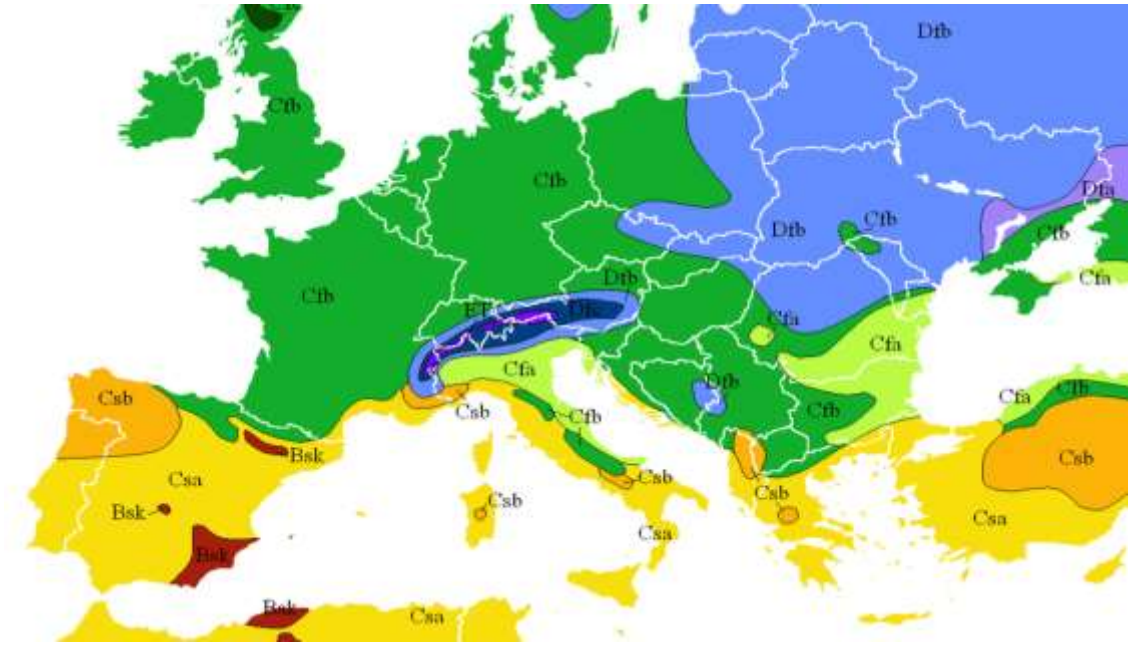

Harita 5: Trakya İklim Haritası. (https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/5ix2xq/k%C3%B6ppen_climate_classification_europe_1024x1067/, (25.1.2021))

Harita 6: Metinde Adı Geçen Paleolitik Dönem Buluntu Yerleri

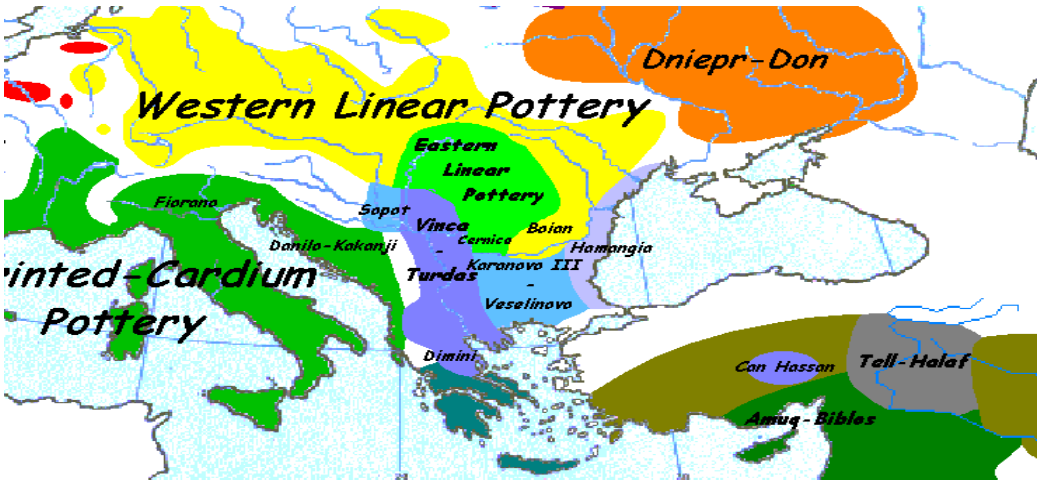

Harita 7: Neolitik Çağ Öncesi Kültür Bölgeleri,
(https://en.wikipedia.org/wiki/Hamangia_culture, (16.09.2021))

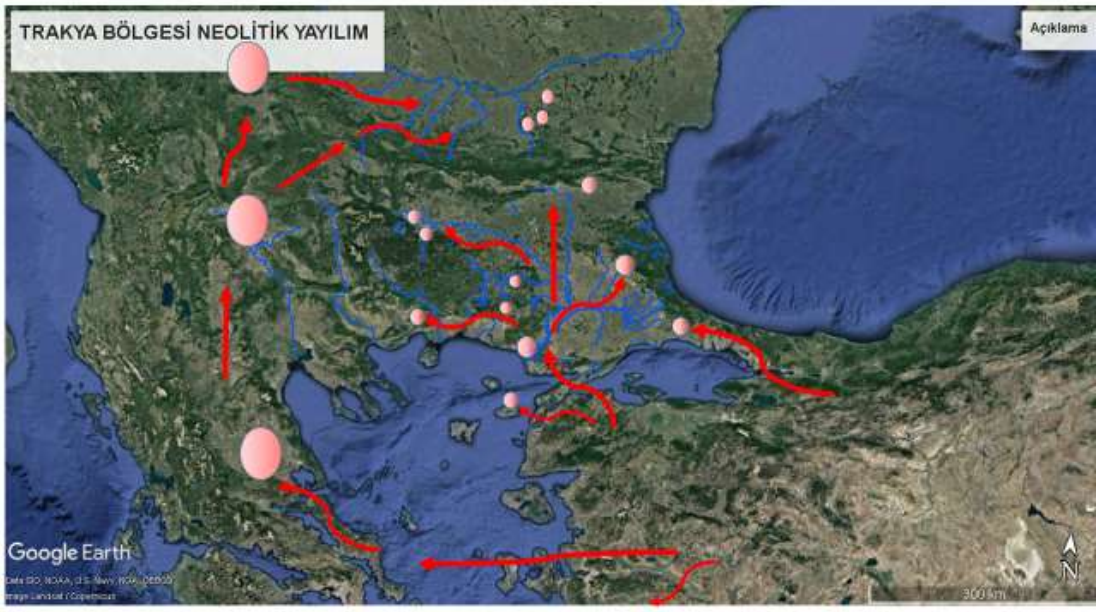

Harita 8: Trakya Bölgesi Neolitik Yayılım Modeli. (M. Özdoğan'ın görüşleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.)

Harita 9: Trakya Kalkolitik Çağ Kültür Bölgeleri. (https://en.wikipedia.org/wiki/Gumelni%C8%9Ba%E2%80%93Karanovo_culture#/media/File:SEE-Eneolithic-cultures-Cucuteni.jpg, (14.09.2021))

Harita 10: Karadeniz'de su altında kaldığı tespit edilen yerleşimler, (Peev vd, 2020: 394)

Harita 11: Tunç Çağı Sonunda Akdeniz Bölgesi. (https://www.gordondoherty.co.uk/writeblog/archives/06-2020, (20.09.2021))

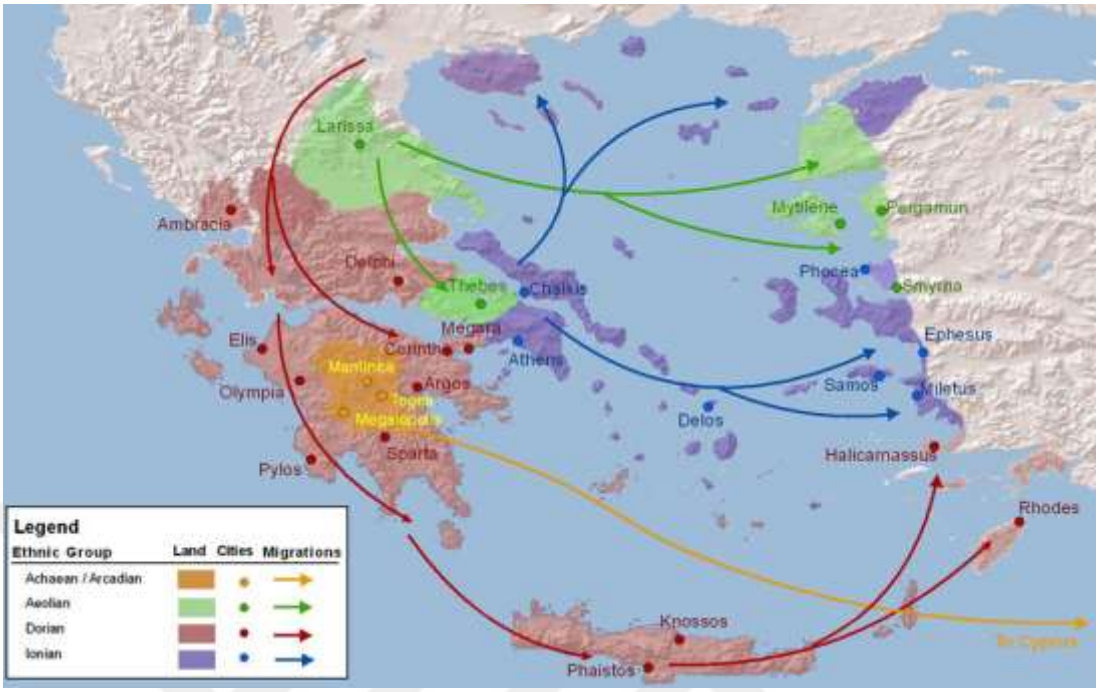

Harita 12: Helen Kolonizasyonu.
(https://historica.fandom.com/wiki/Aeolians?file=Greek_tribes.jpeg, (20.09.2021))

Harita 13: Pers ve Lidya Ülkeleri'nin sınırları, (MÖ 550).
(https://historyofpersiapodcast.com/maps/, (20.09.2021))

Harita 14: Trakya'da yaşayan Boylar.
(https://www.ancient.eu/image/332/map-of-the-tribes-in-thrace/, (15.09.2021))

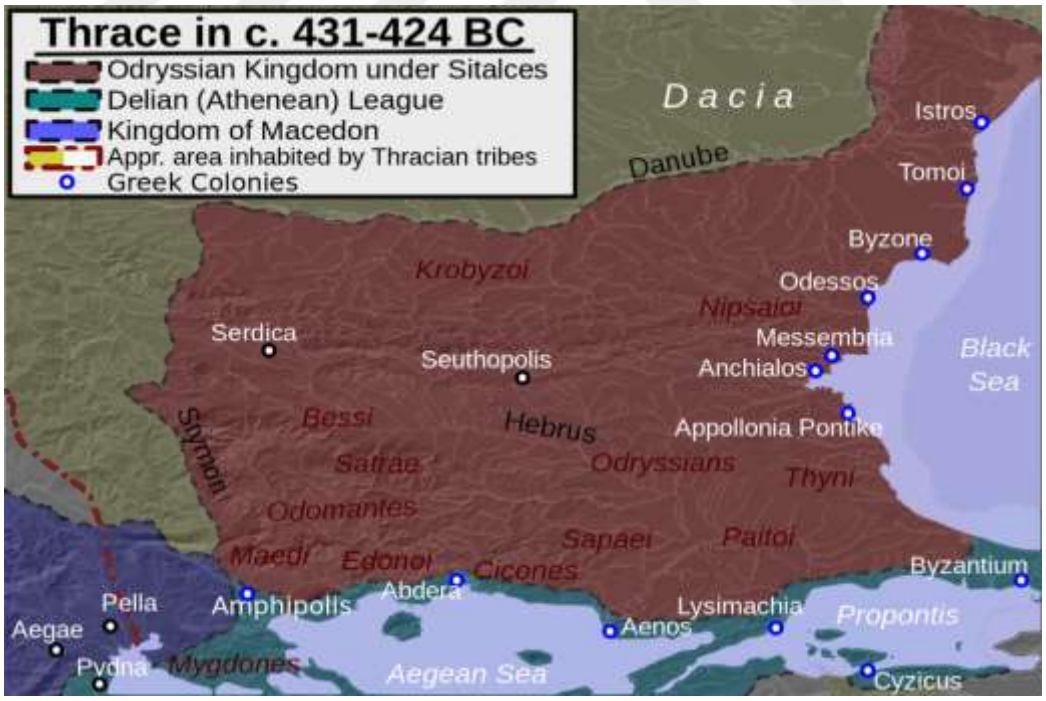

Harita 15: Odrys Krallığı (MÖ 431-424).
(https://en.wikipedia.org/wiki/Odrysian_kingdom#/media/File:Odrysian.svg, (15.09.2021))

Harita 16: III. Aleksandros ve Makedon Devleti'nin sınırları (MÖ 330). (https://digitalmapsoftheancientworld.com/digital-maps/the-Helenistic-world/alexander-the-greats-empire/, (15.09.2021))

Harita 17: Trakya ve Çevre Bölgeler (MÖ 303). (https://digitalmapsoftheancientworld.com/digital-maps/the-Helenistic-world/the-kingdoms-of-the-diadochi-c-303-bc/, (15.09.2021))

Harita 18: Roma ve Akdeniz, (MÖ 218).
(https://it.wikipedia.org/wiki/File:218aC_mappa_del_mar_Mediterraneo.png, (25.06.2021))

Harita 19: Roma Eyaleti Trakya (MS 46).
(https://digitalmapsoftheancientworld.com/digital-maps/provinces-of-the-romanempire/ ,(20.12.2021))

Harita 20: Eskiçağ Trakya ve Çevre Yollarının Şematik Haritası. (https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2017/07/roman-roads-big.html , (24.1.2021))

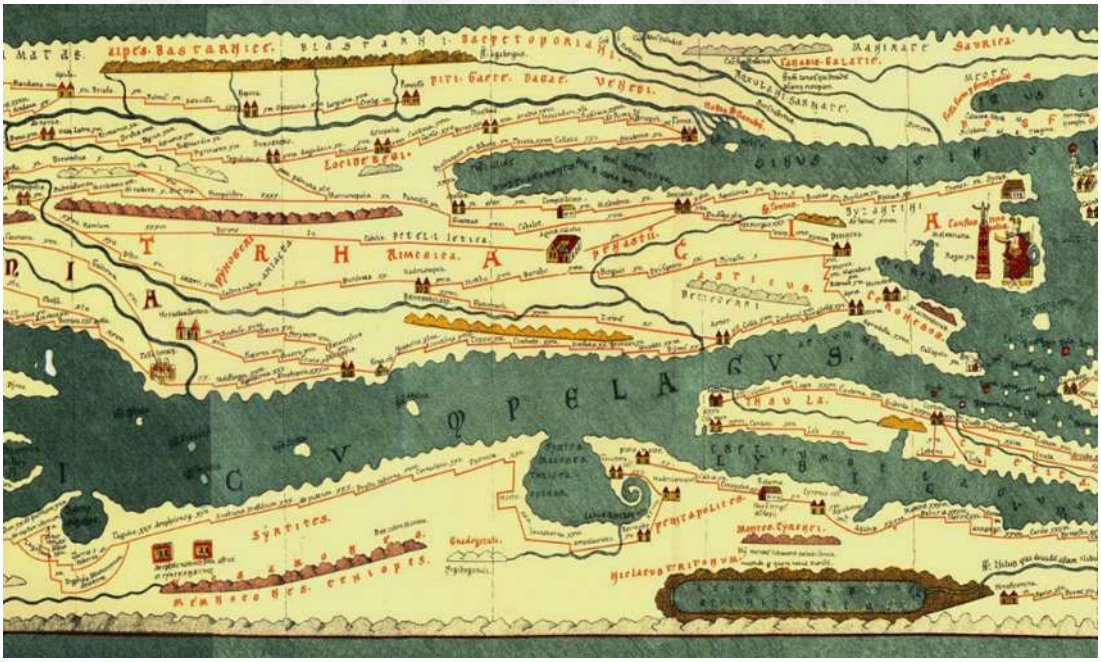

Harita 21: Trakya Yolları Eskiçağ Haritası. (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Part_of_Tabula_Peutingeriana_showing_Eastern_Moesia_Inferior,_Eastern_Dacia_and_Thrace.png#/media/File:Part_of_Tabula_Peutingeriana_showing_Eastern_Moesia_Inferior,_Eastern_Dacia_and_Thrace.png , (25.1.2021))

Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Enez-Hocaçeşme Buluntuları, Edirne Arkeoloji Müzesi

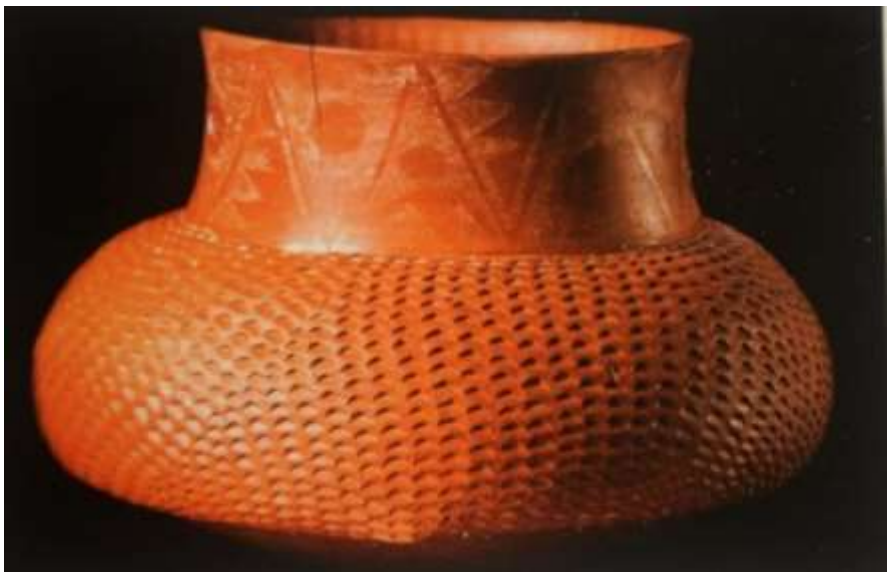

Fotoğraf 2: Karonovo VI Dönemi Çömlek, (Archaologisches Institut mit Museum Sofia, Inv.-Nr. por.2011), (Alexander Fol, Vassil Nikolov, Valeria Fol, Kiril Jordanov, Elka Penkova, Georgi Kitov, Irina Šopova, (2004). Die Thraker-Das Golden Reich des Orpheus. Ed. Wenzel Jacop, Berlin: Philipp Von Zabern., s.46).

Fotoğraf 3: Yazılı Metal Kap, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 68), (Fol vd, 2004: 148.).

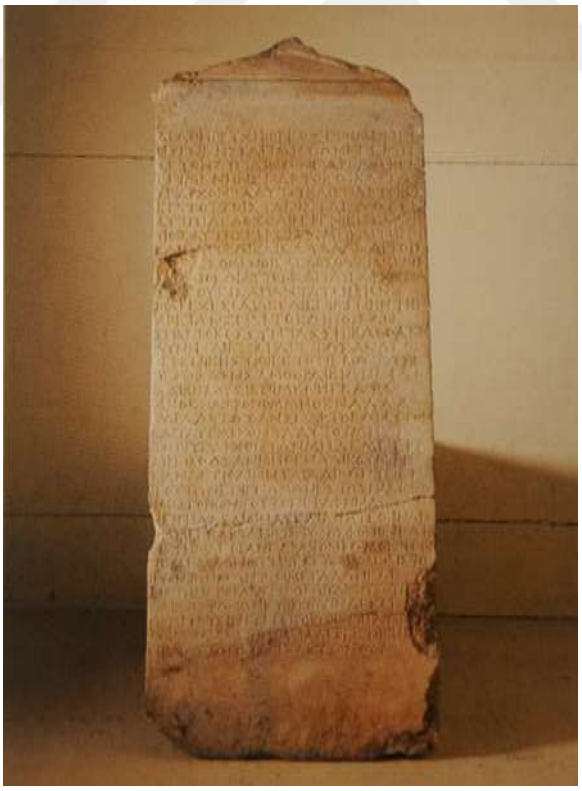

Fotoğraf 4: Seuthopolis Steli, (Archaologisches Institut mit Museum, Sofia, Inv.-Nr. 8408), (Fol vd, 2004: 153.).

Fotoğraf 5: Orpheus'un Ölümü, MÖ 470- 440, The J. Paul Getty Museum (80.AE.71), (https://www.getty.edu/art/collection/objects/9234/attributed-to-the-villa-giulia-painter-attic-red-figure-calyx-krater-greek-attic-460-450-bc/, (20.12.2021))

Fotoğraf 6: Trakyalı Savaşçı, MÖ 450- 430, Ashmolean Museum, University of Oxford (AN1971.867), (https://collections.ashmolean.org/collection/search/per_page/100/offset/0/sort_by/relevance/object/64043, (23.07.2021))

Fotoğraf 7: Trakya Kadınında Dövme, Allard Pierson, Unıversıty of Amsterdam, (APM 2581), (https://www.ancientworldmagazine.com/articles/tattooed-thracians-killing-orpheus/, (20.12.2021))

Fotoğraf 8: Firig Dönemi Kybele, MÖ 7. Yy, (http://www.phrygianmonuments.com/ankara/Ankara_Bahcelievler_01.jpg, (6.2.2021))

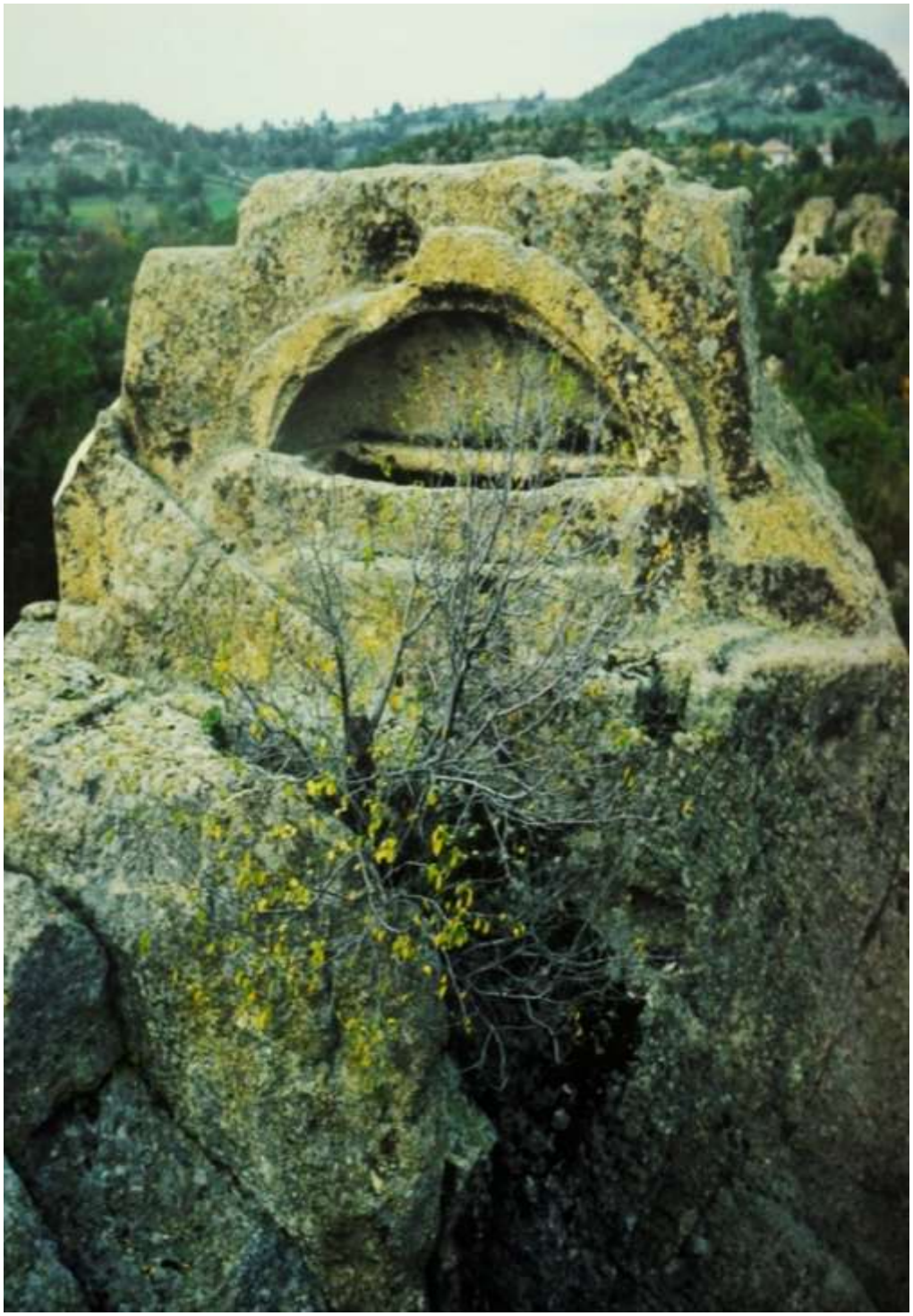

Fotoğraf 9: Kutsal Dağlık Alan, Tatul, (Fol vd, 2004: 218.).

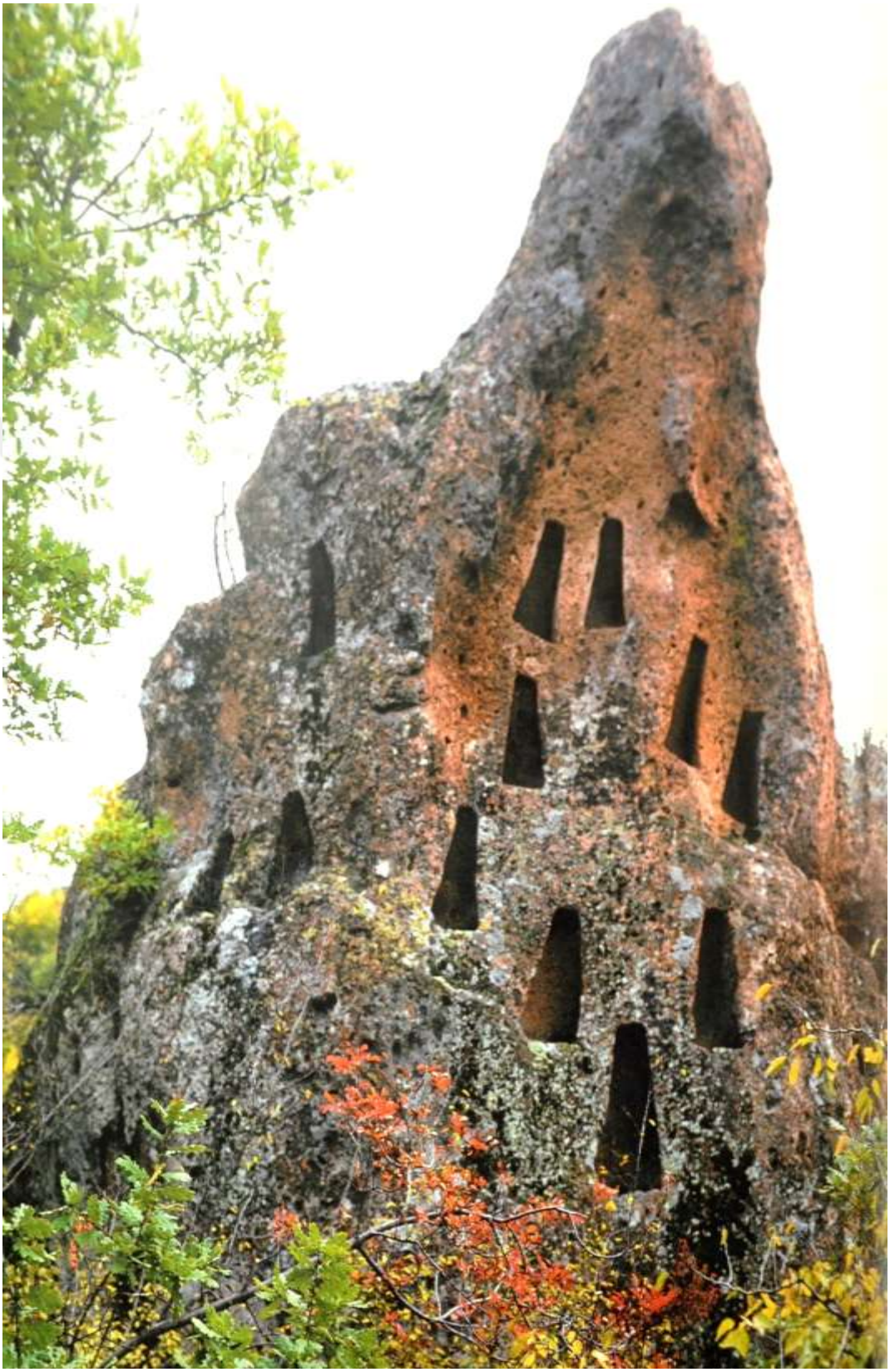

Fotoğraf 10: Kutsal Alan Kaya Nişleri, Harmankaya, (Fol vd, 2004: 216.).

Fotoğraf 11: Artemis, MÖ 470, Museum of Fine Arts, Boston, (https://www.theoi.com/Gallery/K6.1.html, (6.2.2021))

Fotoğraf 12: Bendis, MÖ 430-425, Museum der Universität, Museum Alte Kulturen (F 2 / S./10 1347), (https://commons.mwikimedia.org/wiki/File:Classical_skyphos_ARV_extra_-_Themis_and_Bendis_with_deer_-_Kephalos_offering_to_herm_and_Artemis_03.jpg, (6.2.2021))

Fotoğraf 13: Sparadokos'a Ait Sikke, (http://hourmo.eu/27_Reges_Thraciae/Sparadokos/Images_Sparadokos_01-1.html, (9.1.2021))

Fotoğraf 14: I. Kothys'e Ait Sikke, (https://www.wildwinds.com/coins/greece/thrace/kings/kotys_I/Moushmov_5706.jpg , (9.1.2021))

Fotoğraf 15: Ragozen Buluntularından Phiale, Dionysos, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 464), (Fol vd, 2004: 141.).

Fotoğraf 16: Atlı Adam Steli, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 31297), (Fol vd, 2004: 252.).

Fotoğraf 17: Sabazios Eli, (Historisches Museum Dobric, Inv.-Nr. a 140), (Fol vd, 2004: 315.)

Fotoğraf 18: Dolmen, Vaysal Köyü-Lalapaşa

Fotoğraf 19: Tümülüs, Avarız Köyü-Edirne

Fotoğraf 20: Tümülüs İçi, Kazanlık. (Fol vd, 2004: 249.).

Fotoğraf 21: Ok Uçları, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 39157/1), (Fol vd, 2004: 236.).

Fotoğraf 22: Mızrak Ucu, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 38236), (Fol vd, 2004: 296.).

Fotoğraf 23: Trakya Miğferi, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 41646), (Fol vd, 2004: 128.).

Fotoğraf 24: Roma Dönemi Miğfer, (Historisches Museum Stara Zagora, Inv.-Nr. II Sz 1116), (Fol vd, 2004: 342.).

Fotoğraf 25: Trakya Kale, Düzorman Köyü-Kırklareli, (Kurtuluş, 2014: 291.).

Fotoğraf 26: Takılar, (Historisches Museum Razgrad, Inv.-Nr. 2300-2310), (Fol vd, 2004: 168.).

Fotoğraf 27: Küpeler, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 60), (Fol vd, 2004: 150.).

Fotoğraf 28: Diadem, (Historisches Museum Vraca, Inv.-Nr. B 59), (Fol vd, 2004: 149.).

Fotoğraf 29: Fibula, (Historisches Nationalmuseum Sofia, Inv.-Nr. 44858, 44859), (Fol vd, 2004: 302.).

Fotoğraf 30: Kylix, (Historisches Nationalmuseum Sofya, Inv.-Nr. 38036), (Fol vd, 2004: 105.).

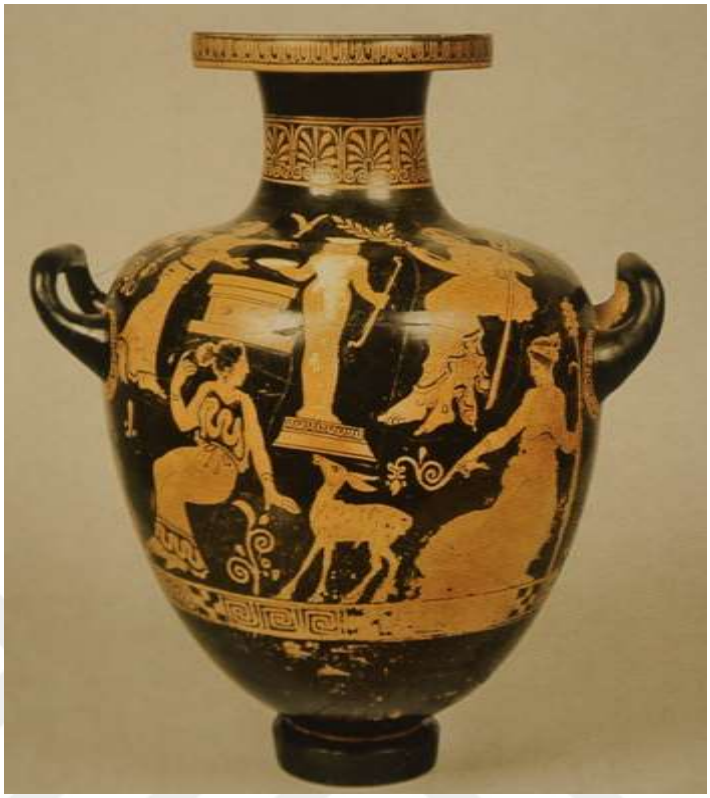

Fotoğraf 31: Hydra, İphigenia Tauriste, (Fol vd, 2004: 281.).

Fotoğraf 32: Vulchutrun Buluntuları, (Archaologisches Institut mit Museum Sofia, Inv.-Nr. 3192-3204), (Fol vd, 2004: 90.).

Fotoğraf 33: Rhyton, (Inv.-Nr. 1517), (Fol vd, 2004: 156.).

Fotoğraf 34: Panagyuriste Buluntuları, (Archaologisches Museum Plovdiv), (Fol vd, 2004: 225.).

Fotoğraf 35: Tunç Hydra, (Archaologisches Institut mit Museum Sofia, Inv.-Nr. 5039), (Fol vd, 2004: 111.).

Listeler

Odrys Kral Listesi ve Sikke Bastıran Krallar

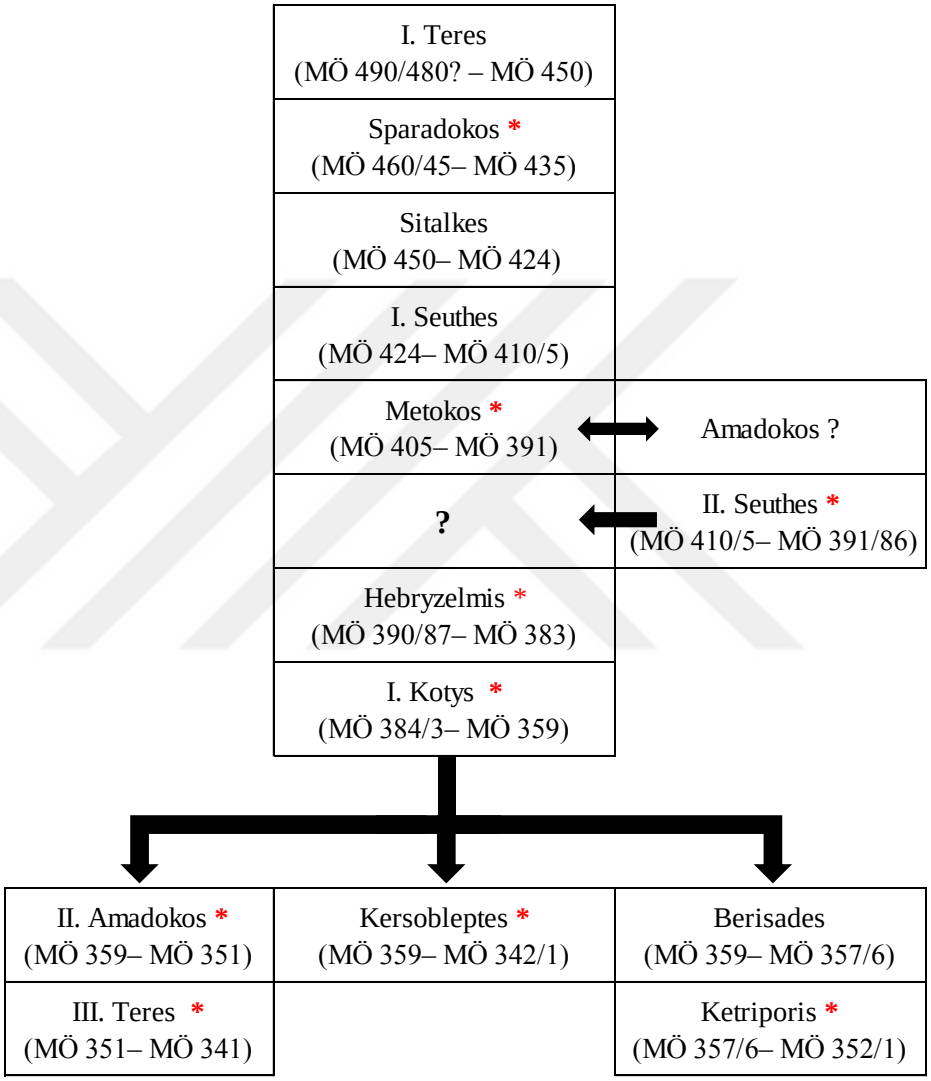

Liste 1: Kuruluştan Makedon İşgaline Kadar Olan Kral Listesi. Sikke bastıran Krallar (*) işareti ile, Kral Listesine dahil edilmesi tartışmalı veya şüpheli olanlar (?) işareti ile belirtilmiştir. (Paunov E. I., 2015: 279, Fig. 18.3'e göre hazırlanmıştır.)

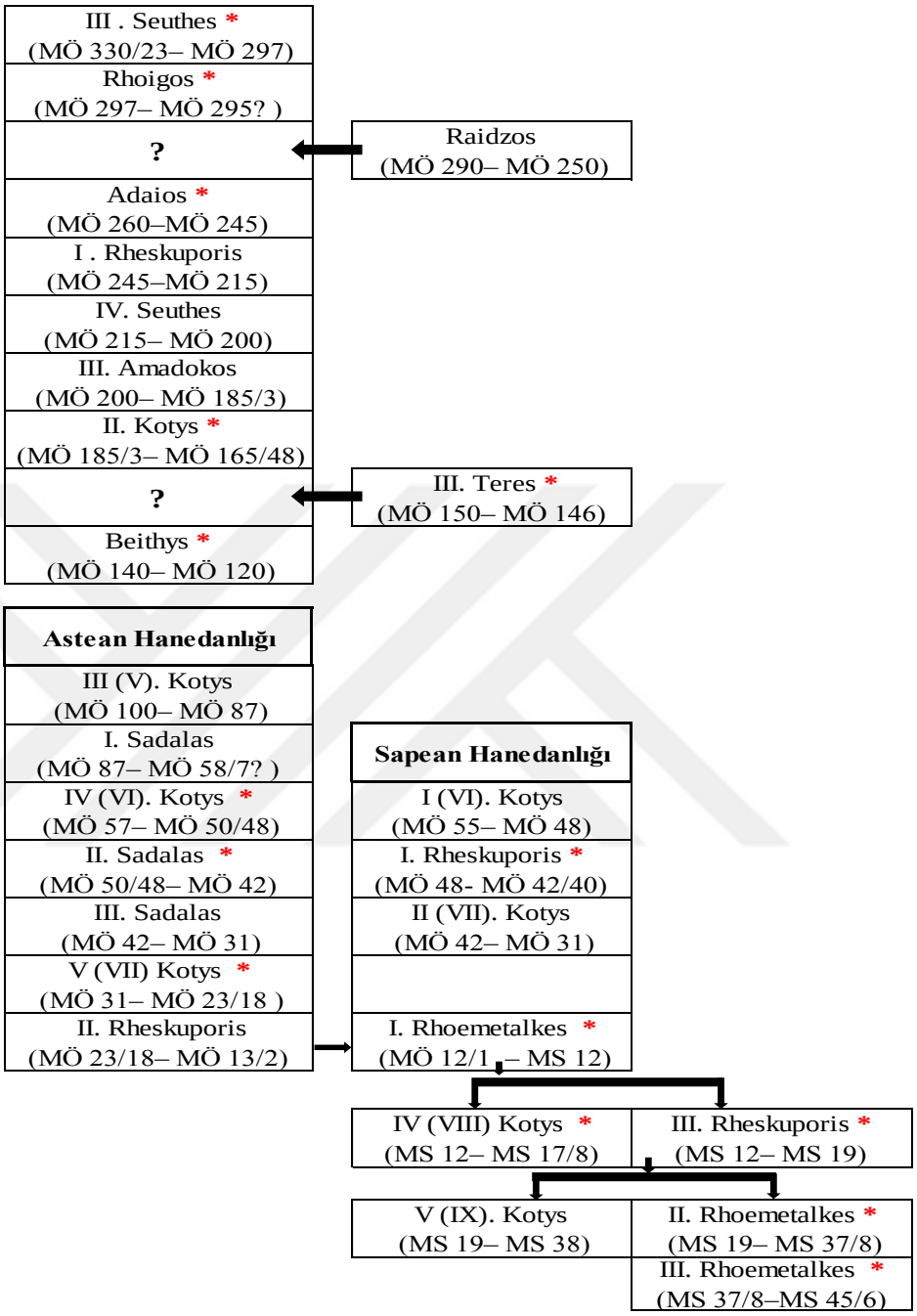

Liste 2: İşgal Sonrası Yeniden Kuruluştan İtibaren Kral Listesi. Sikke bastıran Krallar (*) işareti ile, Kral Listesine dahil edilmesi tartışmalı veya şüpheli olanlar (?) işareti ile belirtilmiştir. (Paunov E. I., 2015: 280, Fig. 18.4'e göre hazırlanmıştır.)